

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_202215

UNIVERSAL
LIBRARY

ಸತ್ಯಲೋಧನಾ ಪ್ರಸಕ್ತ ಭಂಡಾರ
ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ

ಅ ನಾ ಸ ಕ್ತಿ ಯೋ ಗ

(ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಅನುವಾದ)

ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳೊಡನೆ

ಗಾಂಧೀಜೀ

ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಟನ ಮಂದಿರ

ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ

೧೯೩೦

ఈ పుస్తకం
ఎల్లా ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ
ಕಾದಿಡಲಾಗಿದೆ.

locked 1969

ವಿಶ್ವಕರ್ಣಾಟಕ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ.

ಅನುವಾದಕರ ಬಿನ್ನಹ

ಪೂಜ್ಯ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ತಮ್ಮ ಆರೋಗ್ಯದ ಸಲುವಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದಾಗಲೇ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಗುಜರಾತೀ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹಿನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಅದು ಈ ವರ್ಷ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಆದರ ಹಿಂದೀ ಅನುವಾದವು ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಹಿಂದೀ ಅನುವಾದದ ಅನುವಾದ.

ಹೀಗೆ ಇದು ಮೂಲಕ್ಕೆ ಮೂರು ಮೆಟ್ಟಿಲಾಚೆಯಿದ್ದರೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮನೋಗತವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲು ನಮ್ಮ ಕೈಲಾದಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ. ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೂ ಅವರ ಪದಗಳೇ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಕೆಲವೆಡೆ ಮೂಲದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತರಲು ಮೂಲದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನುಪಯೋಗಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಅಂತಹ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲಾ ಚೌಕ ಕಂಸ [] ದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ದುಂಡು () ಕಂಸಗಳು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಗುಜರಾತಿ ಮತ್ತು ಹಿಂದೀ ಸಂಸ್ಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕೊಡದಿರುವಾಗ ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದೇಕೆಂದು ಕೇಳಬಹುದು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಲ್ಲದೆ ಅಚ್ಚಾಗುವ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಗೀತೆಯ ಪ್ರತಿಯು ಸುಲಭ ಬೆಲೆಗೆ ದೊರಕುವದಿಲ್ಲ. ಮೂಲ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಲ್ಲದೆ ಈ ಪುಸ್ತಕವು ನಿತ್ಯಪಠನೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಮೂಲ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಗಾತ್ರವೂ ಬೆಲೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಿದರೂ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವು ಹೆಚ್ಚಿರುವದೆಂದು ನಾವು ಅಸಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಂತರವೊಂದು ಆಗಲೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಹೊರಬೀಳುವ ದೆಂದು ನಾವು ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಅವೆರಡರ ಜೊತೆಗೆ ಇದನ್ನೂ ಕನ್ನಡಿಗರ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಗಾಂಧೀಸಾಹಿತ್ಯವು ಅವರಿಗೆ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಲು ನಾವು ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಎಂದಿ ನಂತೆಯೇ ಇಂದೂ ಅವರ ಅಶಿರ್ವಾದವನ್ನು ಕೋರುತ್ತೇವೆ.

ಗೀತಾಜಯಂತಿ
ಪ್ರಮೋದ ಸಂ. ಮಾರ್ಗಶಿರ ಶು. ೧೧.

ಕನ್ನಡಿಗರಿಬ್ಬರು

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ.

— : * : —

	ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ	೧
೧	ಆರ್ಜುನವಿಷಾದಯೋಗ	೧೭
೨	ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗ	೨೮
೩	ಕರ್ಮಯೋಗ	೪೮
೪	ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಸಂನ್ಯಾಸಯೋಗ	೬೩
೫	ಕರ್ಮಸಂನ್ಯಾಸಯೋಗ	೭೭
೬	ಧ್ಯಾನಯೋಗ	೮೮
೭	ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಯೋಗ	೧೦೦
೮	ಅಕ್ಷರಬ್ರಹ್ಮಯೋಗ	೧೦೮
೯	ರಾಜವಿದ್ಯಾರಾಜಗುಹ್ಯಯೋಗ	೧೧೭
೧೦	ವಿಭೂತಿಯೋಗ	೧೨೭
೧೧	ವಿಶ್ವರೂಪನರ್ಶನಯೋಗ	೧೩೭
೧೨	ಭಕ್ತಿಯೋಗ	೧೫೪
೧೩	ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞವಿಭಾಗಯೋಗ	೧೬೨
೧೪	ಗುಣತ್ರಯವಿಭಾಗಯೋಗ	೧೭೦
೧೫	ಪುರುಷೋತ್ತಮಯೋಗ	೧೭೯
೧೬	ದೈವಾಸುರಸಂಪದ್ವಿಭಾಗಯೋಗ	೧೮೬
೧೭	ಶ್ರದ್ಧಾತ್ರಯವಿಭಾಗಯೋಗ	೧೯೩
೧೮	ಸಂನ್ಯಾಸಯೋಗ	೨೦೧
	ಹಿನ್ನುಡಿ	೨೨೦

ಪ್ರ ಸ್ತಾವ ನೆ

ಸ್ವಾಮಿ ಆನಂದರೇ ಮುಂತಾದ ಮಿತ್ರರ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ವಶನಾಗಿ ನಾನು ಸತ್ಯದ ಶೋಧನೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನನ್ನ ಆತ್ಮಕಥೆಯನ್ನು ಬರೆಯಲು ದ್ಯುಕ್ತನಾದೆನು. ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಅನುವಾದದ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಕೂಡ ಹಾಗೆಯೇ ನಡೆದಿದೆ. “ತಾವು ಗೀತೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಮಾಡಲಿರುವ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ನಾವು ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದು ಬಾರಿ ಪಠಿಸಿದಮೇಲೆಯೇ ತಾವು ಗೀತೆಗೆ ಮಾಡುವ ಅರ್ಥವು ನಮಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನಗಾಣುವದು. ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಶ್ಲೋಕವನ್ನಾರಿಸಿ ಅಹಿಂಸಾದಿ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವದು ನನಗೇಕೋ ಉಚಿತವೆಂದು ತೋರುವದಿಲ್ಲ.” ಎಂಬದಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿ ಆನಂದರು ಅಸಹಯೋಗದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಅವರ ಈ ವಾದದಲ್ಲಿ ಸಾರವಿರುವಂತೆ ನನಗೆ ಕಂಡಿತು. ನಾನು “ಅವಕಾಶ ಜೊರೆತಾಗ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು” ಎಂದು ಉತ್ತರವಿತ್ತೆನು. ಆಮೇಲೆ ನಾನು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋದೆನು. ಅಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಗೀತೆಯನ್ನು ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಅಧ್ಯಯಿಸಲು ಅವಕಾಶವೊದಗಿತು. ಲೋಕವಾನ್ಯರ ಜ್ಞಾನಭಂಡಾರ ೧ ವನ್ನು ಓದಿದೆನು.

೧ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕರು ಬರೆದಿರುವ ‘ಗೀತಾರಹಸ್ಯ’, ಇದು ಶ್ರೀ ವೆಂ. ಭೀ. ಆಚಾರರಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಿದೆ.

ಅವರು ನನಗೆ ಮೊದಲೇ ಮರಾಠಿ, ಹಿಂದಿ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತಿ ಭಾಷಾಂತರಗಳನ್ನು ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕಳಿಸಿ ಮರಾಠಿ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಓದಲಾಗದಿದ್ದರೆ ಗುಜರಾತಿಯನ್ನಂತು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಓದಲೆಂದು ಅನುರೋಧವಾಡಿದ್ದರು. ಜೈಲಿನ ಹೊರಗಂತು ಅದನ್ನು ಓದಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜೈಲಿನೊಳಗೆ ಗುಜರಾತಿ ಅನುವಾದವನ್ನು ಓದಿದೆನು. ಇದನ್ನು ಓದಿದಮೇಲೆ ಗೀತಾಸಂಪಂಧವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಓದಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಂಟಾಗಿ ಗೀತೆಯನ್ನು ಕೂರಿತ ಅನೇಕ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತಿರಿವಿಹಾಕಿದೆನು.

ನನಗೆ ಗೀತೆಯ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚಯವು ಎಡ್ವಿನ್ ಅರ್ನಾಲ್ಡರ ಪದ್ಯ ಅನುವಾದದಿಂದ ಸ. ೧೮೮೮-೮೯ರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ೧

ಅದರಿಂದ ಗೀತೆಯ ಗುಜರಾತಿ ಅನುವಾದವನ್ನು ಓದಲು ತೀವ್ರ ಇಚ್ಛೆಯುದಿಸಿತು. ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಅನುವಾದಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಓದಿಬಿಟ್ಟೆನು. ಆದರೆ ಈ ರೀತಿಯ ಪಠನವು ನನ್ನ ಅನುವಾದವನ್ನು ಜನತೆಯ ಮುಂದಿಡಲು ನನಗೆ ಎಷ್ಟೂ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಡುವ ದಿಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ನನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಜ್ಞಾನವು ಅಲ್ಪ ; ಗುಜರಾತಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಎಣಿಸತಕ್ಕದ್ದೇ ಅಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ನನಗೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡುವ ಧಾರ್ಷ್ಟರ್ಯವೇಕೆ ?

ಗೀತೆಯನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವೆನೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅದರ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದು ನನ್ನ ಮತ್ತು ನನ್ನೊಡನೆ ವಾಸಿಸುವ ಕೆಲವು ಸಂಗಡಿಗರ ಸಂತತ ಉದ್ಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಗೀತೆಯು ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನಿದಾನಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನನುಸರಿಸಿ ಆಚರಣೆಗೈವುದರಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಫಲತೆಯು ಸಿಕ್ಕುವೂ ಒದಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ನಿಷ್ಫಲತೆಯು ನಮ್ಮ ಪ್ರಯ

೧ ಸತ್ಯಪೋಷಣೆ, ಭಾಗ ೧ (ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣ), ೨೦ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ನೋಡಿ.

ತ್ನವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಒದಗಿದೆಯೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ. ಈ ನಿಷ್ಫಲತೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಸಫಲತೆಯ ಉದಯಕಿರಣದ ಪ್ರಕಾಶವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಈ ಸಣ್ಣ ಜನಸಮುದಾಯವು ಯಾವ ಅರ್ಧವನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಡುತ್ತಿದೆಯೋ ಆ ಅರ್ಧವು ಈ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿದೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ ಹೆಂಗಸರು, ವೈಶ್ಯರು ಮತ್ತು ಶೂದ್ರರು ಇವರಂತಹ ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅಲ್ಪವಾಗಿ ಪಡೆದಿರುವ ಮಂದಿಗೆ—ಯಾರಿಗೆ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತವಲ್ಲ ಗೀತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಮಯವಿಲ್ಲವೋ, ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲವೋ, ಆದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಗೀತಾರೂಪಿಯಾದ ಆಧಾರದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯುಂಟೋ ಅಂತಹರಿಗಾಗಿಯೇ —ಈ ಅನುವಾದವು ರಚಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ನನಗೆ ಗುಜರಾತಿಯ ಭಾಷೆಯ ಜ್ಞಾನವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ನನಗೆ ಇರುವ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಅದರ ಮೂಲಕ ಗುಜರಾತಿಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡಲು ನನಗೆ ಸದಾ ಮಹವಭಿಲಾಷೆಯು ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಮುಷ್ಠಸಾಹಿತ್ಯವು ರಭಸದಿಂದ ವ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯವೆಂದೆಣಿಸಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಸರಳ ಅನುವಾದವು ಗುಜರಾತಿ ಜನರಿಗೆ ದೊರಕಲಿ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಅವರು ಆ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಇದಿರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಿ ಎಂದು ನಾನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಅಭಿಲಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇತರ ಗುಜರಾತಿ ಅನುವಾದಗಳ ಅವಹೇಳನವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಅನುವಾದಕರ ಆಚಾರರೂಪ ಅನುಭವವು ಉಂಟೋ ಇಲ್ಲವೋ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಈ ಅನುವಾದವು ಮೂವತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ಆಚಾರಪ್ರಯತ್ನದ ಆಧಾರವುಳ್ಳದಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತರಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಗುಜರಾತಿ ಸಹೋದರನೂ ಸಹೋದರಿಯೂ ಇದನ್ನು ಓದಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಇದರಿಂದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲೆಂದು ನನಗೆ ತೀವ್ರವಾದ ಆಸೆಯಿದೆ.

ಈ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಂಗಡಿಗರ ಪರಿಶ್ರಮವೂ ಸೇರಿವೆ. ನನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಜ್ಞಾನವು ಬಹು ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಶಬ್ದಾರ್ಥದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಭರವಸೆಯಿಲ್ಲವೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿನೋಬಾ, ಕಾಕಾ ಕಾಲೇಲಕರ್, ಮಹಾದೇವ ದೇಶಾಯಾ ಮತ್ತು ಕಿಶೋರಲಾಲ ಮಶರೂವಾಲಾ, ಇವರುಗಳು ಈ ಅನುವಾದವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨

ಇನ್ನು ಗೀತೆಯ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಬರೋಣ.

ಸನ್ ೧೮೮೮-೮೯ರಲ್ಲಿ ನಾನು ಗೀತೆಯನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಓದಿದಾಗಲೇ 'ಇದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲ; ಇದರಲ್ಲಿರುವದು ಭೌತಿಕಯುದ್ಧದ ವರ್ಣನೆಯ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವೂ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ದ್ವಂದ್ವ ಯುದ್ಧದ ವರ್ಣನೆಯೇ. ಮಾನುಷೀ ಯೋಧರ ರಚನೆಯು ಹೃದಯಗತ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮನೋರಂಜಕವಾಗಿ ಮಾಡಲೆಸಗಿದ ಕಲ್ಪನೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿದೆ.' ಎಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿತು. ಈ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಫುರಣೆಯು ಧರ್ಮದ ಮತ್ತು ಗೀತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಪಕ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಮಹಾಭಾರತ ವನ್ನೋದಿದನಂತರ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಅಂಶವು ಇನ್ನೂ ದೃಢವಾಯಿತು. ನಾನು ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಇಂದಿನ ಅರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಗ್ರಂಥವೆಂದೆಣಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಬಲಪ್ರಮಾಣಗಳು ಆದಿ ಪರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆ. ಕಥಾಪಾತ್ರಗಳ ಅಮಾನುಷ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ವ್ಯಾಸಭಗವಾನರು ರಾಜಾಪ್ರಜಾ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ತಿಲತರ್ಪಣಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವ ಪಾತ್ರಗಳು ಮೂಲತಃ ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಮಹಾಭಾರತ ದಲ್ಲಿಂತು ವ್ಯಾಸಭಗವಾನರು ಅವುಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಧರ್ಮದರ್ಶನ ಕ್ಯಾಗಿಯೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮಹಾಭಾರತಕಾರರು ಭೌತಿಕಯುದ್ಧದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಾಂತಮಾಡಿಲ್ಲ; ಅದರ ನಿರರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗೆದ್ದವರು ಅಳುವಂತೆಯೂ, ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುವಂತೆಯೂ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಯುದ್ಧದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಉಳಿಸಿರುವದು ದುಃಖವೊಂದನ್ನೇ.

ಈ ಮಹಾಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯು ಶಿರೋಮಣಿಯಂತೆ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಭೌತಿಕಯುದ್ಧದ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಕಲಿಸುವದರ ಬದಲು ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನಿಗೆ ಐಹಿಕ ಯುದ್ಧದೊಡನೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನನಗೆ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯವು ಅವನ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸಾಧಾರಣ ಪಾರಿವಾರಿಕ ಜಗಳಗಳ ಔಚಿತ್ಯ ಅನೌಚಿತ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವದಕ್ಕೆ ಗೀತೆಗೆ ಸಮನಾದ ಪುಸ್ತಕವಿರುವದು ಅಸಂಭವ.

ಮೂರ್ತಿವೆತ್ತ ಶುದ್ಧ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನವೇ ಗೀತೆಯ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು. ಪರಂತು ಆತನು ಕಾಲ್ಪನಿಕನು. ಹೀಗೆಂದರೆ ಕೃಷ್ಣನಾದುದಿಂದ ಅವತರಿಸಿದ ಪುರುಷನ ನಿಷೇಧವಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೃಷ್ಣನು ಕಾಲ್ಪನಿಕನು; ಅವತಾರಕ್ಕೆ ತದನಂತರ ಆರೋಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನು—ಎಂಬುದೇ ಇದರ ಅರ್ಥ.

ಅವತಾರದ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ ಶರೀರಧಾರಿಯಾದ ಪುರುಷವಿಶೇಷ. ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಗಳೂ ಈಶ್ವರನ ಅವತಾರಗಳು. ಆದರೆ ಲೌಕಿಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಅವತಾರಗಳೆಂದು ಕರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಧರ್ಮಸ್ಥನಾಗಿರುತ್ತಾನೋ ಅವನನ್ನೇ ಭಾವೀ ಪ್ರಜೆಗಳು ಅವತಾರರೂಪದಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಈಶ್ವರನ ಹಿರಿತನಕ್ಕೆ ಕುಂದಕವುಂಟಾಗುವದೂ ಇಲ್ಲ; ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಆಘಾತವೊದಗುವದೂ ಇಲ್ಲ.

‘ಆದಮ್ ಮುದಾ ನಹೀ, ಲೇಕಿನ್ ಮುದಾಕೇ ನೂರ್‌ಸೇ ಆದಮ್ ಜುದಾ ನಹೀ.’ (ನರನು ಈಶ್ವರನಲ್ಲ, ಆದರೆ ಈಶ್ವರನ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ನರನು ಬೇರೆಯಲ್ಲ.) ಆಯಾ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಯಾರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಜಾಗೃತಿಯು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಉಂಟೋ ಆತನೇ ವಿಶೇಷಾವತಾರನು. ಈ ವಿಚಾರಶ್ರೇಣಿಯಿಂದ ಕೃಷ್ಣ ರೂಪೀ ಸಂಪೂರ್ಣಾವತಾರವು ಇಂದು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದೆ.

ಈ ದೃಶ್ಯವು ಮನುಷ್ಯನ ಅಂತಿಮ ಪ್ರಿಯ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಈಶ್ವರರೂಪವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಕೊರತು ಸುಖವು ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ, ಶಾಂತಿಯೊದಗುವದಿಲ್ಲ. ಈಶ್ವರರೂಪನಾಗುವ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ನಿಜವಾದ ಏಕಮಾತ್ರವಾದ ಪುರುಷಾರ್ಥ. ಇದೇ ಆತ್ಮದರ್ಶನ. ಈ ಆತ್ಮದರ್ಶನವು ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಗೀತೆಯ ವಸ್ತುವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ಗೀತಾಕಾರರು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲೋಸುಗ ಗೀತೆಯನ್ನು ರಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮಾರ್ಥಿಗೆ ಆತ್ಮದರ್ಶನ ಗೈಯಲು ಅದ್ವಿತೀಯ ಉಪಾಯವೊಂದನ್ನು ತೋರಿಸುವದು ಗೀತೆಯ ಆಶಯವು. ಯಾವ ವಸ್ತುವು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಕಡಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದೋ ಆ ವಸ್ತುವನ್ನು ಗೀತೆಯು ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ, ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ, ಪುನರುಕ್ತಿದೋಷವನ್ನು ಮೈಮೇಲೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಕೂಡ, ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗವೇ ಆ ಅದ್ವಿತೀಯ ಉಪಾಯ.

ಈ ಮಧ್ಯಬಿಂದುವಿನ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯ ಮಾಟವೆಲ್ಲವೂ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ, ಇವೇ ಮುಂತಾದವು ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ತಾರಾಮಂಡಲದಂತೆ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಎಲ್ಲಿ ದೇಹವುಂಟೋ ಅಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವಿದ್ದೇ ಇದೆ. ಅದರಿಂದ ಯಾವನೂ

ಮುಕ್ತನಲ್ಲ. ಆದರೂ ಶರೀರವನ್ನು ಪ್ರಭುಮಂದಿರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅದರ ವೂಲಕ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಬಹುದು. ಇದನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. ಪರಂತು ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದೋಷವು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಮುಕ್ತಿಯಾದರೋ ನಿರ್ದೋಷ ನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯ. ಹಾಗಾದರೆ ಕರ್ಮಬಂಧನದಿಂದ — ಅರ್ಥಾತ್ ದೋಷಸ್ವರೂಪದಿಂದ — ನಿವೋಚನೆಂಪಿಂತು? ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಗೀತೆಯು ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ: 'ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮದಿಂದ; ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರ್ಮಗೈದು; ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ; ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣ ಮಾಡಿ; ಎಂದರೆ ಮನ, ವಚನ, ಶರೀರಗಳನ್ನು ಈಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಹೋಮ ಮಾಡಿ' ಎಂದು.

ಆದರೆ ನಿಷ್ಕಾಮವು, ಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗವು, ಕೇವಲ ಬಾಯಿ ಮಾತಿನಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದು ಕೇವಲ ಬುದ್ಧಿಯು ಪ್ರಯೋಗವಲ್ಲ ಇದು ಹೃದಯಮಂಥನದಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗ ವುದು. ಈ ತ್ಯಾಗಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವದಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನವು ಬೇಕು. ಒಂದು ರೀತಿಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನೇಕ ಪಂಡಿತರು ಗಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ವೇದವೇ ಮುಂತಾದವು ಅವರಿಗೆ ಕಂಠಗತವಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಪರಂತು ಅವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿ ಭೋಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಲೀನರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಜ್ಞಾನದ ಅತಿರೇಕವು ಶುಷ್ಕ ಪಾಂಡಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಳ್ಳದಂತೆ ಗೀತಾಕಾರರು ಜ್ಞಾನದ ಜೊತೆಗೆ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಥ ಮಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಜ್ಞಾನವು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ: 'ಭಕ್ತಿ ಕರೋ, ತೋ ಜ್ಞಾನ ಮಿಲ ಕೀ ಜಾಯಗಾ' (ಭಕ್ತಿಯಿಂದಿರು, ಜ್ಞಾನವು ದೊರೆತೇ ದೊರೆ ಯುವುದು) ಎಂದು ಆದರೆ ಭಕ್ತಿಯು 'ಕತ್ತಿಯಲಗಿನ ಮೇಲೆ ಓಡುವಂತೆ'. ಅದುದರಿಂದ ಗೀತಾಕಾರರು ಭಕ್ತನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಸ್ಥಿತಿಪ್ರಜ್ಞನ ಲಕ್ಷಣಗಳಂತೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ: ಗೀತೆಯ ಭಕ್ತಿಯು ಮಂಕನ ಸರಳತೆಯಲ್ಲಿ, ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾದ ಅಚಾರಗಳಿಗೆ ಬಾಹ್ಯಚೇಷ್ಟೆಯ ಅಥವಾ ಕ್ರಿಯೆಯ ಸಂಬಂಧವು ಅತ್ಯಲ್ಪ. ಮಾಲಾತಿಲಕಗಳನ್ನೂ ಅಘಾಢಿ ಸಾಧನಗಳನ್ನೂ ಭಕ್ತನು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಿ. ಆದರೆ ಭಕ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಅವಲ್ಲ. ಯಾವನು ಯಾರೊಬ್ಬರನ್ನೂ ದ್ವೇಷಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರು ಕರುಣೆಯ ಭಂಡಾರವಾಗಿರುವನೋ, ಮಮತಾರಹಿತನೋ, ನಿರಹಂಕಾರನೋ, ಯಾರಿಗೆ ಸುಖದುಃಖಗಳೂ ಶೀತೋಷ್ಣಗಳೂ ಸಮಾನವೋ, ಯಾರು ಕ್ಷಮಾಶೀಲನೋ, ಯಾರು ಸದಾ ಸಂತೋಷದಿಂದಿರುವನೋ, ಯಾರ ನಿಶ್ಚಯವು ಎಂದಿಗೂ ಕದಲುವದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರು ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವನೋ, ಯಾರನ್ನೂ ಕಂಡರೆ ಜನರು ಹೆದರುವದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರು ಜನರಲ್ಲಿ ಭಯವಿಟ್ಟಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರು ಹರ್ಷಶೋಕಭಯಾದಿಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿರುವನೋ, ಯಾರು ಪವಿತ್ರನೋ, "ಯಾರು ಕಾರ್ಯದಕ್ಷನಾಗಿದ್ದರೂ ತಟಸ್ಥನಾಗಿರುವನೋ, ಯಾರು ಶುಭಾಶುಭವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವನೋ, ಯಾರು ಶತ್ರುಮಿತ್ರರಲ್ಲಿ ಸಮಭಾವವಿಡುವನೋ, ಯಾರಿಗೆ ಮಾನಾಪಮಾನಗಳು ಸಮವೋ, ಯಾರಿಗೆ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಅಹ್ಲಾದವೂ ನಿಂದೆಯಿಂದ ಗ್ಲಾನಿಯೂ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರು ಮೌನಧಾರಿಯೋ," ಯಾರಿಗೆ ಏಕಾಂತವು ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವುದೋ, ಯಾರು ಸ್ಥಿರಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನೋ, ಅವನೇ ಭಕ್ತನು. ಈ ಭಕ್ತಿಯು ಆಸಕ್ತರಾದ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ವಾಲಿಗೆ ಸೇರಿದುದಲ್ಲ.

ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವದು, ಭಕ್ತನಾಗುವದು, ಇದೇ ಆತ್ಮದರ್ಶನವೆಂಬುದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ ನಮಗೆ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮದರ್ಶನವು ಅದರಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ವಸ್ತುವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿಷವನ್ನಾದರೂ ಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಅಮೃತವನ್ನಾದರೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರಬಹುದು. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಂಧನವನ್ನಾದರೂ ಗಳಿಸಬಹುದು, ಮೋಕ್ಷ

ವನ್ನಾದರೂ ಪಡೆಯಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಯಾದರೂ ಸಾಧನವೂ ಸಾಧ್ಯವೂ ಕೇವಲ ಒಂದೇ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿವೆ—ಸಾಧನದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ ದಶೆಯೇ ಮೋಕ್ಷ. ಗೀತೆಯ ನೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪರಮರಾಂತಿಯಿಂದರ್ಥ.

ಈ ತೆರನಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗದ ಒರೆಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ವರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಲೌಕಿಕ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ರುಷ್ಕ ಪಂಡಿತನೂ ಜ್ಞಾನಿಯೆಂದೇ ಎಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಕೈಯಿಂದ ಲೋಟವನ್ನೆತ್ತು ವದು ಕೂಡ ಅವನಿಗೆ ಕರ್ಮಬಂಧನವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಜ್ಞಶೂನ್ಯ ನನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಯೆಂದೆಣಿಸುವ ಕಡೆ ಲೋಟವನ್ನು ಎತ್ತುವಂತಹ ತುಚ್ಛ ಲೌಕಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸ್ಥಾನವು ತಾನೆ ಹೇಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತು ?

ಲೌಕಿಕ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತನೆಂದರೆ ಪ್ರಪಂಚಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ಮಂಕ. ಮಾಲೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಜಪಮಾಡುವವನು. ಸೇವಾ ಕರ್ಮಮಾಡಿದರೂ ಅವನ ಜವಳರವು ತೊಡಕಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ಖಾನಪಾನ ಮುಂತಾದ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವಾಗ ಮಾತ್ರ ಮಾಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆದಿಡುತ್ತಾನೆ; ಹಿಟ್ಟು ಬೀಸುವದಕ್ಕಾಗಲಿ ರೋಗಿಗೆ ಸೇವಾಶುಶ್ರೂಷಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ.

ಇವೆರಡು ವರ್ಗದ ಜನರಿಗೂ ಗೀತೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ : “ ಕರ್ಮವಿಲ್ಲದೆ ಯಾರೂ ಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ. ಜನ ಕಾದಿಗಳು ಕೂಡ ಕರ್ಮದ ಮೂಲಕವೇ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದರು. ನಾನು ಕೂಡ ಅಲಸ್ಯರಹಿತನಾಗಿ ಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರದಿದ್ದರೆ ಈ ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲಾ ನಾಶವಾಗುವುವು” ಎಂದು. ಹೀಗಿದ್ದಮೇಲೆ ಇನ್ನು ಜನರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು ?

ಪರಂತು ಒಂದು ಕಡೆ ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳು ಬಂಧನರೂಪ ವುಳ್ಳವು. ಇದು ನಿರ್ವಿವಾದವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ದೇಹಿಯು

ಇಚ್ಛೆ ಅನಿಚ್ಛೆಗಳಿಂದಲೂ ಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಶಾರೀರಿಕ ಅಥವಾ ಮಾನಸಿಕ ಚೇಷ್ಟೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕರ್ಮಗಳೇ. ಹಾಗಾದರೆ ಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮನುಷ್ಯನು ಬಂಧನಮುಕ್ತನಾಗಿರುವದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ನನಗೆ ತಿಳಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ತೊಡಕನ್ನು ಗೀತೆಯು ಬಿಡಿಸಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನಾವ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವೂ ಬಿಡಿಸಿಲ್ಲ. “ಫಲಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು”, “ಆಶಾರಹಿತ ನಾಗಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು”, “ನಿಷ್ಕಾಮಿಯಾಗಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು” ಎಂದು ಗೀತೆಯು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಗೀತೆಯ ಈ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಯಾವನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಯಾವನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದರ ಫಲವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಏರುತ್ತಾನೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಫಲತ್ಯಾಗವೆಂದರೆ ತ್ಯಾಗಿಗೆ ಫಲವು ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಯಾರೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದಿರಲಿ. ಈ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ಫಲತ್ಯಾಗವೆಂದರೆ ಫಲದ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಆಸಕ್ತಿಯ ಅಭಾವವೆಂದರ್ಥ. ವಾಕ್ತವವಾಗಿಯಾದರೂ ಫಲತ್ಯಾಗಿಗೆ ನಾಸಿರ ಮಡಿ ಹೆಚ್ಚು ಫಲವು ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಗೀತೆಯ ಫಲತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಅಸೀಮ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯು ಆಡಗಿರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕೂರಿತು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಕರ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಅಧೀರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಅವನು ಕ್ರೋಧವಶನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಅವನು ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದುದನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಕರ್ಮವಿಂದ ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತೊಂದರಿಂದ ಮಗದೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವರ್ತನಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಪರಿಣಾಮದ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವನ ಸ್ಥಿತಿಯು ವಿಷಯಾಂಧನ ಸ್ಥಿತಿಯಂತೆ ಆಗಿ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ವಿಷಯಿಯಂತೆ ಸಾರಾಸಾರದ, ನೀತಿ-ಅನೀತಿಯ ವಿವೇಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಫಲವಪ್ರಾಪ್ತಿ

ಗಾಗಿ ಎಂತಹ ಸಾಧನಗಳನ್ನಾದರೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಅದನ್ನೇ ಧರ್ಮವೆಂದೆಣಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಫಲಾಸಕ್ತಿಯ ಇಂತಹ ಕಟು ಪರಿಣಾಮಗಳ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಗೀತಾಕಾರರು ಅನಾಸಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ರೂಪುಗೊಳಿಸಿ ಅದನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಆಕರ್ಷಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಮುಂದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಾವನೆಯೇನೆಂದರೆ: ಧರ್ಮವೂ ಅರ್ಥವೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿವೆ. “ವ್ಯಾಪಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಉಪಯೋಗವು ಕೇವಲ ಮೋಕ್ಷದ ಸಲುವಾಗಿಯೇ; ಧರ್ಮದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವೂ ಅರ್ಥದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತವೆ.” ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಗೀತಾಕಾರರು ಈ ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೂ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೂ ಮಧ್ಯೆ ಇಂತಹ ಭೇದವನ್ನೇನೂ ಇಡಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ನೋಡಿದರೆ ಅವರು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಚರಿತಾರ್ಥಗೈದಿದ್ದಾರೆ. ಯಾವ ಧರ್ಮವನ್ನು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ತರಲಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅದು ಧರ್ಮವೇ ಅಲ್ಲ—ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಚನೆಯು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಗೀತೆಯ ಮತಾನುಸಾರ ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಲಾಗುವದೇ ಇಲ್ಲವೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ತ್ಯಾಜ್ಯವಾದವು. ಇಂತಹ ಸುವರ್ಣನಿಯಮವು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಅನೇಕ ಧರ್ಮಸಂಕಟಗಳಿಂದ ಪಾರುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಮತಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಖೂನಿ, ಸುಳ್ಳು, ವ್ಯಭಿಚಾರ, ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಕರ್ಮಗಳು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ತ್ಯಾಜ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಮಾನವಜೀವನವು ಸರಳವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಸರಳತೆಯಿಂದ ಶಾಂತಿಯುತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಫಲತ್ಯಾಗವೆಂದರೆ ಪರಿಣಾಮ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವದೆಂದು ಅರ್ಥವೇ ಅಲ್ಲ. ಪರಿಣಾಮಸಾಧನೆಯ ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ಅದರ ಜ್ಞಾನ, ಇವು ಅತ್ಯಾ

ಸತ್ಯಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದಾವಮೇಲೆ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸದೆಯೇ ಸಾಧನದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೋ ಅವನೇ ಫಲತ್ಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ನನಗೆ ಪ್ರತೀತವಾಗಿರುವದೇನೆಂದರೆ: ಗೀತೆಯ ಬೋಧೆಯನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರಲೆಳಸುವವರು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಸತ್ಯವನ್ನೂ ಅಹಿಂಸೆಯನ್ನೂ ಪಾಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಫಲಾನುಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅಸತ್ಯವನ್ನು ನುಡಿಯಲಾಗಲಿ ಹಿಂಸಾಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲಾಗಲಿ ಆಸೆಯುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಹಿಂಸಾಕಾರ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ ಅಸತ್ಯವು ಕೆಲಸವನ್ನಾಗಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೂ ಅದರ ಹಿಂದೆ ಪರಿಣಾಮವು ಇಚ್ಛೆಯಿರುವದು ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಗೀತೆಯ ವಿಷಯವು ಅಹಿಂಸೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲ. ಗೀತಾಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೂ ಅಹಿಂಸೆಯು ಪರಮ ಧರ್ಮವೆಂದೆಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಗೀತೆಯು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಬೇಕಾದುದು ಅನಾಸಕ್ತಿಯ ಸಿದ್ಧಾಂತ. ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಮಾತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪರಂತು ಗೀತೆಗೆ ಅಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಿದ್ದರೆ, ಅಥವಾ ಅನಾಸಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಹಿಂಸೆಯು ಅಡಕವಾಗಿದ್ದರೆ, ಗೀತಾಕಾರರು ಭೌತಿಕ ಯುದ್ಧವನ್ನು ದೃಷ್ಟಾಂತರೂಪದಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಏಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರು? ಗೀತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸೆಯು ಧರ್ಮವೆಂದೆಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಭೌತಿಕ ಯುದ್ಧವು ಆಗ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಗೀತಾಕಾರರು ಇಂತಹ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲ, ಹಾಗೆ ಸಂಕೋಚವಾಗುವದು ಸಾಧ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ.

ಪರಂತು ಫಲತ್ಯಾಗದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಗೀತಾಕಾರರು ಮನದಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾವಗಳೇನು, ಅವರು ಅಹಿಂಸೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ

ನಾವೇನೂ ಅಲೋಚಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕವಿಯು ಮಹತ್ವದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಪ್ರಪಂಚದ ಮುಂದೆ ಇಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ಅವನು ಸದಾ ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ರೂಪದಿಂದ ಅರಿತಿರುವನೆಂದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಹಾಗೆ ಅರಿತ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣರೂಪದಿಂದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಬಲ್ಲನೆಂದಾಗಲಿ ಹೇಳಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯದ ಮತ್ತು ಕವಿಯ ಮಹಿಮೆಯು ಇರುವದು ಇದಲ್ಲ. ಕವಿಯ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಅಂತವೇ ಇಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯರು ಬೆಳೆಯುವಂತೆಯೇ ಮಹಾವಾಕ್ಯಗಳ ಅರ್ಥವು ಕೂಡ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಮಹಾಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥವು ನಿತ್ಯವೂ ಹೊಸಹೊಸದಾಗಿ ಆಗುತ್ತಿರುವದೆಂಬುದು ಭಾಷೆಗಳ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಪರಿಶಿಸಿದರೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಮಾತು ಗೀತೆಯ ಅರ್ಥದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಜವಾಗಿದೆ. ಗೀತಾಕಾರರು ಸ್ವಯಂ ಅನೇಕ ಮಹಾ ರೂಢಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಗೀತೆಯ ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ತಿರಿವಿಹಾಕಿದರೆ ಕೂಡ ಈ ಮಾತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಗೀತಾಯುಗಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಶುಹಿಂಸೆಯು ಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತೆಂಬ ಸಂಭವವುಂಟು; ಆದರೆ ಗೀತೆಯ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅದರ ಗಂಭೀರವೇ ಇಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ಜಪಯಜ್ಞವು ಯಜ್ಞರಾಜನಾಗಿ ಎಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಯಜ್ಞವೆಂದರೆ ಪ್ರಥಮತಃ ಪರೋಪಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಶರೀರದ ಉಪಯೋಗವೆಂಬುದನ್ನು ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಮೂರನೆಯ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಉಪಿಸಬಹುದಾದರೂ ಪಶುಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತರ್ಕಿಸಲಾಗುವದೇ ಇಲ್ಲ.

ಗೀತೆಯ ಸಂನ್ಯಾಸದ ಸಂಬಂಧವಾಗಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ. ಸರ್ವ ಕರ್ಮಗಳ ತ್ಯಾಗವು ಗೀತೆಯ ಸಂನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಹೊಂದುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಗೀತೆಯ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಅತಿಕರ್ಮಿಯಾದರೂ ಅತಿ ಅಕರ್ಮಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗೀತಾಕಾರರು ಮಹಾಶಬ್ದಗಳಿಗೆ

ವ್ಯಾಪಕ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಲು ನಮಗೆ ಕಲಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಗೀತಾ ಕಾರರ ಭಾಷೆಯ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣಫಲತ್ಯಾಗಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಭೌತಿಕ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಬಹುದೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಹೊರಬೀಳಬಹುದಾದರೂ ಗೀತೆಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪೂರ್ಣರೂಪದಿಂದ ಕಾರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿಗೊಳಿಸಲು ನಾಲ್ಕು ತ್ವನರ್ಷ ಸಂತತ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟಮೇಲೆ ನನಗೆ ನಮ್ರತಾಪೂರ್ವಕ ಪ್ರತೀತವಾಗಿರುವದು ಇದೇ: ಸತ್ಯವನ್ನೂ ಅಹಿಂಸೆಯನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿದ ಹೊರತು ಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗವು ಮನುಷ್ಯನ ಹಿಡಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುವದಿಲ್ಲ.

ಗೀತೆಯು ಸೂತ್ರಗ್ರಂಥವಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ಮಹಾ ಧರ್ಮ ಕಾವ್ಯ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಳವಾಗಿ ಇಳಿದಷ್ಟೂ ಪೊಸತಾದ ಸುಂದರವಾದ ಅರ್ಥವು ಬೊರಕುತ್ತದೆ. ಗೀತೆಯು ಜನಸಮಾಜಕ್ಕಾಗಿ ರಚಿಸಿದುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದೆ ವಿಷಯವನ್ನು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಅದುದರಿಂದ ಗೀತೆಯ ಮಹಾಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥವು ಯುಗಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾರ್ಪಟ್ಟು ವಿಸ್ತೃತವಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುವುದು. ಗೀತೆಯ ಮೂಲಮಂತ್ರವು ಎಂದಿಗೂ ಬದಲಾಯಿಸಲಾರದು ಅ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗುವದೋ ಅ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸುವು ತನಗಿಷ್ಟಬಂದರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

ಗೀತೆಯು ವಿಧಿಸಿರದಿರುವದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವದಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಒಬ್ಬನಿಗೆ ವಿಹಿತವಾಗಿರುವದೇ ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ನಿಷಿದ್ಧವಾಗಬಲ್ಲದು. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಹಿತವಾಗಿರುವದು ಬೇರೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿಷಿದ್ಧವಾಗಬಲ್ಲದು. ಫಲಾಸಕ್ತಿಯು ನಿಷಿದ್ಧವು. ಅನಾಸಕ್ತಿಯು ವಿಹಿತವು.

ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದ ಮಹಿಮೆಯು ಸ್ವೀಕೃತವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಗೀತೆಯು ಬುದ್ಧಿಗಮ್ಯವಲ್ಲ. ಅದು ಹೃದಯಗಮ್ಯವಾದುದು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಅದು ಅಶ್ರದ್ಧಾಳುಗಳಿಗೆ ರಚಿತವಾದುದಲ್ಲ. * ಗೀತಾಕಾರರೇ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ:

ಇದಂ ತೇ ನಾಕಪಸ್ವಾಯ ನಾಭಕ್ತಾಯ ಕದಾಚನ |
ನ ಚಾಶುರೋಪವೇ ವಾಚ್ಯಂ ನ ಚ ಮಾಂ ಯೋಭ್ಯಸೂಯತಿ ||

“ಯಾರು ತಪಸ್ವಿಯಲ್ಲವೋ ಯಾರು ಭಕ್ತನಲ್ಲವೋ ಯಾರು ಕೇಳಲಿಷ್ಟಪಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಮತ್ತು ಯಾರು ನನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನಿಗೆ ನೀನು ಇದನ್ನು (ಜ್ಞಾನವನ್ನು) ಎಂದಿಗೂ ಹೇಳಕೂಡದು.”

(ಅ. ೧೮, ಶ್ಲೋ. ೬೭)

ಯ ಇದಂ ಪರಮಂ ಗುಹ್ಯಂ ಮಧ್ಯಕ್ಷೇಷ್ಠಭಿಧಾಸ್ಯತಿ |
ಭಕ್ತಿಂ ಮಯಿ ಪರಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಮಾಮೇವೈಷ್ಯತ್ಯಸಂಶಯಃ |

“ಪರಂತು ಈ ಪರಮ ಗುಹ್ಯಜ್ಞಾನವನ್ನು ಯಾರು ನನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕೊಡುವನೋ ಅವನು ಪರಮಭಕ್ತಿಗೈವುದರಿಂದ ನಿಸ್ಸಂಜ್ಞನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.”

(ಅ. ೧೮, ಶ್ಲೋ. ೬೮)

ಶ್ರದ್ಧಾಪಾನನಸೂಯಕ್ಷ ಶೃಣುಯಾದಸಿ ಯೋ ನರಃ |
ಸೋಪಿಮುಕ್ತಃ ಶುಭಾಂಶ್ಲೋಕಾನ್ಮೃತ್ವು ಯಾತ್ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಣಾಮ್

“ಮತ್ತ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ದ್ವೇಷರಹಿತನಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಲಿಸುವನೋ ಅವನು ಕೂಡ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಪುಣ್ಯವಂತರು ವಾಸಿಸುವ ಶುಭಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.”

(ಅ. ೧೮, ಶ್ಲೋ. ೭೧)

ಕೌನಾಸೀ (ಹಿಮಾಲಯ)
ಸೋಮವಾರ
ಆನಾಥ ಕೃಷ್ಣ ೨, ೧೯೮೬ (ಸಂವತ್)
ತಾ. ೨೪-೬-೧೯೨೯

ಮೋಹನದಾಸ
ಕರಮಚಂದ
ಗಾಂಧೀ

ಅರ್ಜುನವಿಷಾದಯೋಗ

ಜಿಜ್ಞಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ದುಃಖವಿಲ್ಲದೆ ಸುಖವು ದೊರಕುವದಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮಸಂಕಟವೂ ಹೃದಯಮಂಥನವೂ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಬಾರಿ ಒದಗೇ ಒದಗುತ್ತದೆ.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಉವಾಚ :—

ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರೇ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರೇ ಸಮವೇತಾ ಯುಯುತ್ಸವಃ

ಮಾಮಕಾಃ ಪಾಂಡವಾಶ್ಚೈವ ಕಿಮಕುರ್ವತ ಸಂಜಯ

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಹೇಳಿದನು —

ಸಂಜಯನೇ, ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರರೂಪವಾದ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ನೆರೆದ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳೂ ಪಾಂಡುವಿನ ಮಕ್ಕಳೂ ಏನು ಮಾಡಿದರು ?

೧

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಈ ಶರೀರರೂಪಿಯಾದ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರ; ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಮೋಕ್ಷದ ದ್ವಾರವಾಗಬಲ್ಲದು. ಇದರ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಪಾಪದಿಂದ; ಇದು ಪಾಪಕ್ಕೆ ಭಾಜನವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಅದುದರಿಂದ ಇದು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ.

ಕಾರವರೆಂದರೆ ಆಸುರೀವೃತ್ತಿಗಳು, ಪಾಂಡವರೆಂದರೆ ದೈವೀವೃತ್ತಿಗಳು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಮತ್ತು ಕೆಟ್ಟ ವೃತ್ತಿಗಳ ಮಧ್ಯೆಯುದ್ಧವು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಅನುಭವವಿಲ್ಲದವರಾರು ?

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ—

ಧೃಷ್ಟ್ವಾ ತು ಪಾಂಡವಾನೀಕಂ ವ್ಯುಧಂ ದುರ್ಮೋಧನಸ್ತದಾ
ಆಚಾರ್ಯಮುಪಸಂಗಮ್ಯ ರಾಜಾ ವಚನಮಬ್ರವೀತ್

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರ ಸೇನೆಯು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದು
ದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಜಾ ದುರ್ಮೋಧನನು ಆಚಾರ್ಯರ ಬಳಿಗೆ
ಹೋಗಿ ಇಂತೆಂದನು—

೨

ಪಶ್ಯಂತಾಂ ಪಾಂಡುಪುತ್ರಾಣಾಮಾಚಾರ್ಯ ಮಹತೀಂ ಚಮೂಂ
ವ್ಯುಧಾಂ ದ್ರುಪದಪುತ್ರೇಣ ತವ ಶಿಷ್ಯೇಣ ಧೀಮತಾ

ಆಚಾರ್ಯರೆ, ತಮ್ಮ ಧೀಮಂತ ಶಿಷ್ಯನಾದ ದ್ರುಪದಪುತ್ರ
ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ಮನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿರುವ ಈ ಪಾಂಡವ ಮಹಾಸೇನೆ
ಯನ್ನು ನೋಡಿರಿ.

೩

ಅತ್ರ ಕೂರು ಮಹೇಷ್ಟಾನಾ ಭೀಮಾರ್ಜುನಸಮಾ ಯುಧಿ
ಯುಯುಧಾನೋ ವಿರುಟಶ್ಚ ದ್ರುಪದಶ್ಚ ಮಹಾರಥಃ

ಇಲ್ಲಿ ಭೀಮಾರ್ಜುನರಂತಹ ಯುದ್ಧವೀರರೂ ಧನುರ್ಧರರೂ
ಅದ ಯುಯುಧಾನ (ನಾತೃಕಿ) ನೂ, ವಿರುಟನೂ, ಮಹಾರಥಿ
ಯಾದ ದ್ರುಪದ ರಾಜನೂ

೪

ಧೃಷ್ಟಕೇತುಶ್ಚೇಕಿತಾನಃ ಕಾಶಿರಾಜಶ್ಚ ವೀರೃವಾನ್
ಪುರುಜಿತ್ಕುಂತಿಭೋಜಶ್ಚ ಶೈಬ್ಯಶ್ಚ ನರಪುಂಗವಃ

ಧೃಷ್ಟಕೇತುವೂ ಚೇಕಿತಾನನೂ ಮಹಾಶೂರನಾದ ಕಾಶಿ
ರಾಜನೂ ಪುರುಜಿತ್ಕುಂ ಕುಂತಿಭೋಜನೂ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ
ನಾದ ಶೈಬ್ಯನೂ

೫

ಯುಧಾಮನ್ಯುಶ್ಚ ವಿಕ್ರಾಂತ ಉತ್ತಮಾಜಾಶ್ಚ ವೀರೃವಾನ್
ಸಾಭದ್ರೋ ದ್ರೂಪದೇಯಾಶ್ಚ ಸರ್ವ ಏವ ಮಹಾರಥಾಃ

ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಯುಧಾಮನ್ಯುಷ್ಠನೂ
ಬಲಿಷ್ಠನಾದ ಉತ್ತಮೌಜನೂ ಸುಭದ್ರಾಪುತ್ರ (ಅಭಿಮನ್ಯು) ನೂ
ಮತ್ತು ದ್ರೌಪದೀಪುತ್ರರೂ, ಇವರೆಲ್ಲಾ ಮಹಾರಥಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ.

೬

ಅಸ್ಮಾಕಂ ತು ನಿಶ್ಚಯೇ ತಾನ್ನಿ ಬೋಧ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ
ನಾಯಕಾ ಮಮ ಸೈನ್ಯಸ್ಯ ಸಂಜ್ಞಾಧರ್ಮ ತಾನ್ ಬ್ರವೀಮಿ ತೇ

ಹೇ ದ್ವಿಜಶ್ರೇಷ್ಠರೆ, ಈಗ ನಮ್ಮ ಕಡೆ ಇರುವ ಪುಧಾನ
ನಾಯಕರನ್ನು ಗಮನಿಸಿರಿ. ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯ ನಾಯಕರ ಹೆಸ
ರುಗಳನ್ನು ನಾನು ತಮ್ಮ ತಿಳಿವಳಿಕೆಗಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ೭

ಭರ್ವಾ ಭೀಷ್ಮಶ್ಚ ಕರ್ಣಶ್ಚ ಕೃಪಶ್ಚ ಸಮಿತಿಂಜಯಃ
ಲಕ್ಷತ್ಯಾಮಾ ವಿಕರ್ಣಶ್ಚ ಸೋಮದತ್ತಿಸ್ತಥೈವ ಚ

ಮೊವಲು ತಾವು, ಭೀಷ್ಮ, ಕರ್ಣ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸುವ
ಕೃಪಾಚಾರ್ಯರು, ಅಲ್ಪತ್ಯಾಮ, ವಿಕರ್ಣ ಮತ್ತು ಸೋಮದತ್ತನ
ಮಗನಾದ ಭೂರಿಶ್ರವ, ೮

ಅನ್ಯೇಚ ಬಹವಃ ಕೂರಾ ಮದರ್ಘೇ ವ್ಯಕ್ತಜೀವಿತಾಃ
ನಾನಾಸ್ತ್ರಪ್ರಹರಣಾಃ ಸರ್ವೇ ಯುದ್ಧವಿಶಾರದಾಃ

ಮತ್ತು ಇವರಲ್ಲದೆ ನಾನಾಪ್ರಕಾರದ ಶಸ್ತ್ರಗಳೊಡನೆ ಯುದ್ಧ
ಮಾಡುವ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಯೋಧರಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ನನಗಾಗಿ
ಪ್ರಾಣ ಕೊಡುವವರಿದ್ದಾರೆ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಯುದ್ಧ ಕುಶಲರು. ೯

ಅಪರ್ಮಾಪ್ತಂ ತದಸ್ಮಾಕಂ ಬಲಂ ಭೀಷ್ಮಾಭಿರಕ್ಷಿತಂ
ಪರ್ಮಾಪ್ತಂ ತ್ವಿದನೇತೇಷಾಂ ಬಲಂ ಭೀಮಾಭಿರಕ್ಷಿತಂ

ಭೀಷ್ಮನ ಮೂಲಕ ರಕ್ಷಿತವಾದ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯ ಬಲವು
ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಭೀಮನ ಮುಖಾಂತರ ರಕ್ಷಿತವಾದ
ಅವರ ಸೈನ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ೧೦

ಅಯನೇಷು ಚ ಸರ್ವೇಷು ಯಥಾಭಾಗಮವಸ್ಥಿತಾಃ
ಭೀಷ್ಮಮೇವಾಭಿರಕ್ಷಂತು ಭವಂತಃ ಸರ್ವ ಏವ ಹಿ

ಆದುದರಿಂದ ತಾವೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ
ಎಲ್ಲಾ ಮಾರ್ಗದಿಂದಲೂ ಪಿತಾಮಹ ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿ
ಯಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿರಿ. (ಹೀಗೆ ದುರ್ಯೋಧನನು ನುಡಿದನು.) ೧೧

ತಸ್ಯ ಸಂಜನರ್ಯ ಹರ್ಷಂ ಕುರುವೃದ್ಧಃ ಪಿತಾಮಹಃ
ಸಿಂಹನಾದಂ ವಿನದ್ಯೋಚ್ಛ್ರೀಃ ಶಂಖಂ ದಧೌ ಪ್ರತಾಪವಾನ್

ಅವನನ್ನು ಅನಂದಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಕುರುವೃದ್ಧ ಪ್ರತಾಪವಂತ
ಪಿತಾಮಹನು ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ ಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡಿ ಶಂಖವನ್ನೂ
ದಿದನು. ೧೨

ತತಃ ಶಂಖಾಂತ ಭೇದ್ಯಕ್ಷ ಪಣವಾನಕಗೋಮುಖಾಃ
ಸಹಸ್ರೈವಾಭ್ಯಹನ್ಯಂತ ಸ ಶಬ್ದಸ್ತು ಮುಖೋಭವತ್

ಕೂಡಲೆ ಶಂಖ, ನಗಾರಿ, ಧೋಲು, ಮೃದಂಗ, ರಣಭೇರಿ,
ಇವೆಲ್ಲಾ ಒಮ್ಮೆಯೇ ಭೋಗರೆದುವು. ಈ ನಾದವು ಭಯಂಕರ
ವಾಗಿದ್ದಿತು. ೧೩

ತತಃ ಶ್ರೇತ್ಯರ್ಹಯೈರ್ಯುಕ್ತೇ ಮಹತಿ ಸ್ಯಂದನೇ ಸ್ಥಿತಾ
ಮಾಧವಃ ಪಾಂಡವಶ್ಚೈವ ದಿವ್ಯಾ ಶಂಖಾ ಪ್ರದಧ್ವತುಃ

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಖಳ ಕುದುರೆಗಳ ದೊಡ್ಡ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂ
ಡಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನೂ ಅರ್ಜುನನೂ ದಿವ್ಯ ಶಂಖಗಳನ್ನು ಉದಿದರು.*
೧೪

ಪಾಂಚಜನ್ಯಂ ಹೃಷೀಕೇಶೋ ದೇವದತ್ತಂ ಧನಂಜಯಃ |
ಪಾಂಡ್ರಂ ದಧೌ ಮಹಾಶಂಖಂ ಭೀಮಕರ್ಮಾ ವೃಕೋದರಃ ||

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪಾಂಚಜನ್ಯವೆಂಬ ಶಂಖವನ್ನೂದಿದನು. ಧನಂ
ಜಯ (ಅರ್ಜುನ) ನು ದೇವದತ್ತವೆಂಬ ಶಂಖವನ್ನೂದಿದನು.

ಭಯಂಕರ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೆಸಗುವ ಭೀಮನು ಪೌಂಡ್ರನಾಮಕ ಶಂಖ
ವನ್ನೂದಿದನು ೧೫

ಅನಂತವಿಜಯಂ ರಾಜಾ ಕುಂತೀಪುತ್ರೋ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಃ
ನಕುಲಃ ಸಹದೇವಶ್ಚ ಸುಘೋಷಮಣಿಪುಷ್ಪಕೌ

ಕುಂತೀಪುತ್ರನಾದ ರಾಜಾ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಅನಂತವಿಜಯ
ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಶಂಖವನ್ನೂದಿದನು. ನಕುಲನು ಸುಘೋಷವೆಂಬ
ಹೆಸರಿನ ಶಂಖವನ್ನೂ ಸಹದೇವನು ಮಣಿಪುಷ್ಪಕವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ
ಶಂಖವನ್ನೂ ಊದಿದರು. ೧೬

ಕಾರ್ಯಶ್ಚ ಪರಮೇಷ್ವರಃ ತಿರ್ಮಿಡಿ ಚ ಮಹಾರಥಃ
ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನೋ ವಿರಾಟಶ್ಚ ಸಾಕೃಕಿಶ್ಕಾಪರಾಜಿತಃ

ದೊಡ್ಡ ಬಿಲ್ಲನ್ನುಳ್ಳ ಕಾಶಿರಾಜ, ಮಹಾರಥಿಯಾದ ತಿರ್ಮಿಡಿ,
ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನ, ವಿರಾಟರಾಜ, ಅಜೇಯನಾದ ಸಾತ್ಯಕಿ, ೧೭

ದ್ರುಪದೋ ದ್ರೌಪದೇಯಾಶ್ಚ ಸರ್ವರಃ ವೃಧಿವೀವತೇ
ಸೌಭದ್ರಶ್ಚ ಮಹಾಬಾಹುಃ ಶಂಖಾ ದಧ್ಮಃ ಪೃಥಕ್ಸೃಧಕ್

ದ್ರುಪದರಾಜ, ದ್ರೌಪದಿಯು ಪುತ್ರರು, ಮಹಾಬಾಹುವಾದ
ಸುಭದ್ರಾಪುತ್ರ ಅಭಿಮನ್ಯು, ಇವರೆಲ್ಲರೂ, ಎಲೈ ರಾಜನೇ, ತಮ್ಮ
ತಮ್ಮ ಶಂಖಗಳನ್ನೂದಿದರು. ೧೮

ಸ ಘೋಷೋ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರಾಣಾಂ ಹೃದಯಾಸಿ ವೃದಾರಯತ್
ನಭಶ್ಚ ಪೃಥಿವೀಂ ಚೈವ ತುಮುಲೋ ವ್ಯನುನಾದಂಕುಃ

ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೂ ಆಕಾಶವನ್ನೂ ಮಾರ್ದನಿಗೊಳಿಸುವ ಆ
ಭಯಂಕರ ನಾದವು ಕೌರವರ ಹೃದಯವನ್ನು ಸೀಳಿಬಿಟ್ಟಿತು. ೧೯

ಅಥ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರಾಣ್ಯ ಕಪಿಧ್ವಜಃ
ಪ್ರವೃತ್ತೇ ಶಸ್ತ್ರಸಂಪಾತೇ ಧನುರುದ್ಯವ್ಯ ನಾಂಡವಃ
ಹೃಷೀಕೇಶಂ ತದಾ ವಾಕ್ಯಮಿದಮಾಹ ಮಹೀಪತೇ
ಸೇನಯೋರುಭಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ರಥಂ ಸ್ಥಾಪಯ ಮೇಚ್ಯುತ

ಎಲೈ ರಾಜನೇ, ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ [ಕಪಿಧ್ವಜ] (ತನ್ನ ಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಅರ್ಜುನ) ನು ಕೌರವ ಸೈನ್ಯವು ಸಜ್ಜುಗೊಂಡಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆಯುಧವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲನ್ನೇರಿಸಿ ಹೃಷೀಕೇಶನಿಗೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದನು : 'ಅಚ್ಯುತನೇ, ನನ್ನ ರಥವನ್ನು ಎರಡು ಸೇನೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸು ;

೨೦-೨೧

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ—

ಯಾವದೇತಾನ್ರಿಕ್ಷೈಶ್ಚೈಹಂ ಯೋದ್ಧಾಕ್ರಮಾನವಸ್ಥಿತಃ
ಕೈರ್ಮಯಾ ಸಹ ಯೋದ್ಧವ್ಯಮಸ್ತಿಸ್ತ್ರಣಸಮುದ್ಯಮಃ

ಇದರಿಂದ [ಹಾಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸುವದರಿಂದ] ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ನಿಂತಿರುವ ಜನರನ್ನು ನಾನು ನೋಡುವೆನು ಮತ್ತು ಈ ರಣಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಾನು ಯಾರೊಡನೆ ಹೋರಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವೆನು ;

೨೨

ಯೋತ್ಸ್ಯಮಾನಾನವೇಕ್ಷೇಹಂ ಯ ಏತೇಶ್ಚ ಸಮಾಗತಾಃ
ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರಸ್ಯ ದುರ್ಬುದ್ಧೇರ್ಯುದ್ಧೇ ಪ್ರಿಯಚಕೀರ್ಷವಃ

ದುರ್ಬುದ್ಧಿ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿತವೆಸಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ ಯಾವ ಯೋಧರು ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದ್ದಾರೋ ಅವರನ್ನು ನಾನು ನೋಡುವೆನು.'

೨೩

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ—

ಏವಮುಕ್ತೋ ಹೃಷೀಕೇಶೋ ಗುಡಾಕೇಶೇನ ಭಾರತ
ಸೇನಯೋರುಭಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಸ್ಥಾಪಯಿತ್ವಾ ರಥೇಶ್ಚ ಮಂ
ಭೀಷ್ಮದ್ರೋಣಪ್ರಮುಖತಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಚ ಮಹೀಕ್ಷಿತಾಂ
ಉವಾಚ ಪಾರ್ಥ ಪಶ್ಯೇತಾಸಮವೇತಾಸ ಕುರೂನಿತಿ

ಸಂಜಯನು ಹೇಳಿದನು—

ಎಲೈ ರಾಜನೇ, ಅರ್ಜುನನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ [ಹೀಗೆ] ಹೇಳಿದೊಡನೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಎರಡು ಸೇನೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸಮಸ್ತ ರಾಜರ

ಮತ್ತು ಭೀಷ್ಮದ್ರೋಣರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ರಥವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಹೇಳಿದನು—

‘ಹೇ ಪಾರ್ಥ, ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವ ಈ ಕೌರವರನ್ನು ನೋಡು.’

೨೪-೨೫

ತತ್ರಾಪಶ್ಯತ್ಸಹಿತಾರ್ಥಃ ಪಿತ್ರನಥ ಪಿತಾಮಹಾರ್ಥ
ಆಚಾರ್ಯಾನ್ಮಾತುಲಾರ್ಥ ಭ್ರಾತೃರ್ಥ ಪುತ್ರಾರ್ಥ ಪೌತ್ರಾರ್ಥ ಸಖೀಂಸ್ತಥಾ
ಶ್ವಶುರಾರ್ಥ ಸುಪ್ತದಶೈವ ಸೇನಯೋರಭಿಮಾನೀರಸಿ
ತಾರ್ಥ ಸಮೀಕ್ಯ ಸ ಕೌಂತೇಯಃ ಸರ್ವಾರ್ಥ ಬಂಧಾನವಸ್ಥಿತಾರ್ಥ
ಕೃಪಯಾ ಪರಯಾವಿಷ್ಟೋ ವಿಷೀದನ್ವಿದಮಬ್ರವೀತ್

ಅಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸೇನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದ ಹಿರಿಯರು, ವೃದ್ಧರು, ಪಿತಾ ಮಹರು, ಆಚಾರ್ಯರು, ಸೋದರರನ್ನಾವ, ಸಹೋದರ, ಪುತ್ರ, ಪೌತ್ರ, ಮಿತ್ರ, ಮಾವ, ಇಷ್ಟರ, ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಅರ್ಜುನನು ನೋ ಡಿದನು. ಈ ಬಾಂಧವರೆಲ್ಲರೂ ನಿಂತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಖೇದವೃತ್ತ ನ್ನವಾದುದರಿಂದ ದೈನೃವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಕುಂಟೆಪುತ್ರನಂತೆಂದನು.

೨೬--೨೮

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ—

ದೃಷ್ಟ್ವೇಮಂ ಸ್ವಜನಂ ಕೃಷ್ಣ ಯ ಯುಷ್ಮಂ ಸಮುಪಸ್ಥಿತಂ
ನೀದಂತಿ ಮಮ ಗಾತ್ರಾಣಿ ಮುಖಂ ಚ ಪರಿಶುಷ್ಯತಿ
ವೇವಧುಗ್ವ ಶರೀರೇ ಮೇ ರೋಮದರ್ಶಗ್ವ ಜಾಯತೇ

ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದನು—

ಹೇ ಕೃಷ್ಣ, ಯುದ್ಧಗೈಯುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿರುವ ಈ ಸ್ವಜನರನ್ನು ನೋಡಿ ನನ್ನ ಅಂಗಗಳು ಶಿಥಿಲವಾಗು ತ್ತವೆ, ಬಾಯೊಣಗುತ್ತಿದೆ, ಶರೀರದಲ್ಲಿ ನಡುಕವು ತೋರಿಬರುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತು ರೋಮಾಂಚವುಂಟಾಗುತ್ತಿದೆ.

೨೯, ೩೦

ಗಾಂಡೀವಂ ಸ್ತುತತೇ ದಸ್ತಾತ್ಪಶ್ಯೇವ ವರಿದಹ್ಯತೇ
ನ ಚ ಶಕ್ನೋಮ್ಯವಸ್ತಾತುಂ ಭ್ರಮತೀವ ಚ ಮೇ ಮನಃ

ಕೈಯಿಂದ ಗಾಂಡೀವವು ಜಾರುತ್ತಿದೆ, ಚರ್ಮವು ಉರಿದೇಳುತ್ತಿದೆ. ನಾನು ನಿಂತುಕೊಡಲಾರನು. ಏಕೆಂದರೆ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಭ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ೩೦

ನಿಮಿತ್ತಾನಿ ಚ ವಶ್ಯಾಮಿ ವಿಪರೀತಾನಿ ಕೇಶವ
ನ ಚ ಶ್ರೇಯೋನುಪಶ್ಯಾಮಿ ಹತ್ವಾ ಸ್ವಜನಮಾಹವೇ

ಇದಲ್ಲದೆ, ಹೇ ಕೇಶವ, ಅಶುಭ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸ್ವಜನರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಯಾವ ಶ್ರೇಯಸ್ಸೂ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ೩೧

ನಕಾಂಕ್ಷೇ ವಿಜಯಂ ಕೃಷ್ಣ ನ ಚ ರಾಜ್ಯಂ ಸುಖಾನಿ ಚ
ಕಿಂ ಸೋ ರಾಜ್ಯೇನ ಗೋವಿಂದ ಕಿಂ ಭೋಗೈರ್ಜೀವಿತೇನ ವಾ

ಅವರನ್ನು ಕೊಂದು ನಾನು ವಿಜಯವನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ರಾಜ್ಯವೂ ಬೇಡ, ಸುಖವೂ ಬೇಡ. ಗೋವಿಂದನೆ, ರಾಜ್ಯದಿಂದವಾಗಲಿ, ಭೋಗದಿಂದವಾಗಲಿ, ಜೀವನದಿಂದವಾಗಲಿ ನನಗೇನು? ೩೨

ಯೇವಾಮರ್ಘೇ ಕಾರಕ್ಕಿತಂ ನೋ ರಾಜ್ಯಂ ಭೋಗಾಃ ಸುಖಾನಿ ಚ
ತ ಇಮೇವಸ್ಥಿತಾ ಯುದ್ಧೇ ಪ್ರಾಣಾಂಸ್ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಧನಾನಿ ಚ
ಆಚಾರ್ಯಾಃ ಪಿತರಃ ಪುತ್ರಾಸ್ತಥೈವ ಚ ಪಿತಾಮಹಾಃ
ಮಾತುಲಾಃ ಶ್ವಶುರಾಃ ಪೌತ್ರಾಃ ಶಾಲಾಃ ಸಂಬಂಧಿನಸ್ತಥಾ

ನಾವು ಯಾರಿಗೋಸ್ಕರ ರಾಜ್ಯ, ಭೋಗ, ಸುಖಗಳನ್ನು ಬಯಸಿದೆವೋ ಅನರೇ—ಆಚಾರ್ಯರು, ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಂದಿರು, ಮಕ್ಕಳು, ಅಜ್ಜಂದಿರು, ಸೋದರಮಾವಂದಿರು, ಮಾವಂದಿರು, ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು, ಭಾವಮೈದುನರು ಮತ್ತು ಇತರ ಸ್ವಜನರನೇಕರು—ಜೀವನದ ಮತ್ತು ಧನದ ಆಸೆಯನ್ನು ತೊರೆದು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ.

೩೩, ೩೪

ವಿತಾನ್ವ ಹಂತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಘ್ನ ತೋಪಿ ಮಧುಸೂದನ

ಅಪಿ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯರಾಜ್ಯಸ್ಯ ಹೇತೋಃ ಕಿಂ ನು ಮಹೀಕೃತೇ

ಈ ಜನರು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದರೂ ಅಥವಾ ನನಗೆ ಮೂರು
ಲೋಕಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಲಭಿಸಿದರೂ, ಹೇ ಮಧುಸೂದನ, ನಾನು
ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲ ಬಯಸುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಾನು ಒಂದು
ತುಂಡು ನೆಲಕ್ಕಾಗಿ ಇವರನ್ನೇಕೆ ಕೊಲ್ಲಲಿ? ೨೫

ನಿಹತ್ಯ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರಾನ್ಃ ಕಾ ಪ್ರೀತಿಃ ಸ್ಯಾಜ್ಜ ನಾಡನ
ಪಾಪಮೇವಾಶ್ರಯೇದಸ್ಯಾ ಹತ್ಯಾತನಾತತಾಯಿನಃ

ಹೇ ಜನಾರ್ದನ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಂದರೆ ನನ
ಗುಂಟಾಗುವ ಅನಂದವೇನು? ಈ ಮಹಾಪಾಪಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದರೆ
ಕೂಡ ನಮಗೆ ಪಾಪವೇ ಅಂಟುವುದು. ೨೬

ತಸ್ಮಾನ್ಮಾರ್ಹಾ ವಯಂ ಹಂತುಂ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರಾ ಸ್ವಬಾಂಧವಾಃ
ಸ್ವಜನಂ ಪಿ ಕಥಂ ಹತ್ವಾ ಸುಖಿನಃ ಸ್ಯಾಮ ಮೂಢವ

ಆದುದರಿಂದ, ಮೂಢವ, ನಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಬಂಧುಗಳೇ ಆದ
ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಪುತ್ರರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದು ನಮಗೆ ಉಚಿತವಲ್ಲ.
ಸ್ವಜನರನ್ನೇ ಕೊಂದು ಸುಖಿಗಳಾಗುವದೆಂತು? ೨೭

ಯದ್ಯಪ್ಯೇತೇ ನ ಪಶ್ಯಂತಿ ಲೋಭೋಪಪತಚೇತಸಃ
ಕುಲಕ್ಷಯಕ್ಷತಂ ದೋಷಂ ಮಿತ್ರದ್ರೋಹೇ ಚ ಪಾತಕಂ
ಕಥಂ ನ ಜ್ಞೇಯಮಸ್ಮಾಭಿಃ ಪಾಪಾದಸ್ಯಾನ್ರಿವರ್ತಿತುಂ
ಕುಲಕ್ಷಯಕ್ಷತಂ ದೋಷಂ ಪ್ರಪಶ್ಯದ್ಭಿರ್ಜನಾರ್ದನ

ಲೋಭದಿಂದ ಮಲಿನವಾದ ಚಿತ್ತವುಳ್ಳವರು ಈ ಕುಲನಾಶದಿಂ
ದಂಟಾಗುವ ದೋಷವನ್ನೂ ಮಿತ್ರದ್ರೋಹದ ಪಾಪವನ್ನೂ ನೋಡ
ಲಾರದೆ ಇರಬಹುದಾದರೂ, ಜನಾರ್ದನನೇ, ಕುಲನಾಶದಿಂದೊಡ
ಗುವ ದೋಷವನ್ನರಿಯಬಲ್ಲವರಾದ ನಾವು ಪಾಪದಿಂದ ಪಾರಾಗುವ
ದನ್ನು ತಿಳಿಯುವೆಂತು? ೨೮, ೨೯

ಕುಲಕ್ಷಯೇ ಪ್ರಣಶ್ಯಂತಿ ಕುಲಧರ್ಮಾಃ ಸನಾತನಾಃ
ಧರ್ಮಾ ನಷ್ಟೇ ಕುಲಂ ಕೃತ್ಸ್ನ ಮಧರ್ಮೋಭಿಭವತ್ಯುತ

ಕುಲನಾಶದಿಂದ ಸನಾತನ ಕುಲಧರ್ಮವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.
ಧರ್ಮನಾಶದಿಂದ ಅಧರ್ಮವು ಇಡೀ ಕುಲವನ್ನು ಮುಳುಗಿಸಿಬಿಡು
ತ್ತದೆ. ೪೦

ಅಧರ್ಮಾಭಿಭವಾತ್ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರದುಷ್ಯಂತಿ ಕುಲಸ್ತ್ರಿಯಃ
ಸ್ತ್ರೀಷು ದುಷ್ವಾಸು ವಾಷ್ಣೇಯ ಜಾಯತೇ ವರ್ಣಸಂಕರಃ

ಹೇ ಕೃಷ್ಣ, ಅಧರ್ಮದ ವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಕುಲಸ್ತ್ರೀಯರು ಕೆಟ್ಟು
ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುವದರಿಂದ ವರ್ಣಸಂಕರ
ಘಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ೪೧

ಸಂಕರೋ ನರಕಾಯೈವ ಕುಲಘ್ನಾನಾಂ ಕುಲಸ್ಯ ಚ
ಪತಂತಿ ಪಿತರೋಹ್ಯೇಷಾಂ ಉಪ್ತಪಿಂಡೋದಕಕ್ರಿಯಾಃ

ಇಂತಹ ಸಂಕರದಿಂದ ಕುಲಘಾತಕನಿಗೂ ಅವನ ಕುಲಕ್ಕೂ
ನರಕವಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಿಂಡೋದಕ ಕ್ರಿಯೆಯು ತಪ್ಪಿಹೋಗು
ವದರಿಂದ ಅವನ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ದುರ್ದೆಸೆಯಾದಗುತ್ತದೆ. ೪೨

ದೋಷೈರೇತ್ಯೇಃ ಕುಲಘ್ನಾನಾಂ ವರ್ಣಸಂಕರಕಾರಕೈಃ
ಉತ್ಸಾದ್ಯಂತೇ ಜಾತಿಧರ್ಮಾಃ ಕುಲಧರ್ಮಾಶ್ಚ ಶಾಸ್ವತಾಃ

ಈ ವರ್ಣಸಂಕರವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಕುಲಘಾತಕ ಜನರ
ದೋಷಗಳಿಂದ ಸನಾತನ ಜಾತಿಧರ್ಮಕುಲಧರ್ಮಗಳು ನಾಶ
ವನ್ನೊದ್ದುತ್ತವೆ. ೪೩

ಉತ್ಸನ್ನ ಕುಲಧರ್ಮಾಣಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಜನಾರ್ದನ
ನರಕೇ ನಿಯತಂ ವಾಸೋ ಭವತೀತ್ಯನುರುಚುಮ

ಹೇ ಜನಾರ್ದನ, ಯಾವನ ಕುಲಧರ್ಮವು ನಾಶವಾಗಿದೆಯೋ
ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನರಕವಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು
ನಾನು ಕೇಳುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವೆನು. ೪೪

ಅಹೋ ಬಹುಮಹತ್ವಾಪಂ ಕರ್ತುಂ ವ್ಯವಸಿತಾ ವಯಂ
ಯದ್ವಾಙ್ಮಸುಖಲೋಭೇನ ಹಂತುಂ ಸ್ವಜನಮುದ್ಯತಾಃ

ಅಯ್ಯೋ, ನಾವು ಮಹಾಪಾಪಗೈಯಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿಬಿಟ್ಟಿರುವೆವೆ—ರಾಜ್ಯಸುಖದ ಲೋಭದಿಂದ ಸ್ವಜನರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವೆವೆ—ಎಂತಹ ದುಃಖಕರ ವಿಷಯ ! ಳ೫

ಯದಿ ಮಾಮಪ್ರತೀಕಾರಮಶಸ್ತ್ರಂ ಶಸ್ತ್ರಪಾಣಯಃ
ಧಾರ್ಕರಾಷ್ಟ್ರಾ ರಣೇ ಹನ್ಯುಸ್ತನ್ಮೇ ಕ್ಷೇಮಕರಂ ಭವೇತ್

ನಿಶ್ಯಸ್ತ್ರನಾಗಿಯೂ ಇದಿರಿಸಿ ಹೋರಾಡದೆಯೂ ಇರುವ ನನ್ನನ್ನು ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳಾದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳು ರಣದಲ್ಲಿ ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟರೆ ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಕಲ್ಯಾಣಕರವಾಗುವುದು. ಳ೬

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ—

ಏವಮುಕ್ತಾ ಜ್ಞಾನಃ ಸಂಖ್ಯೇ ರಥೋಪಸ್ಥ ಉಪಾವಿರತ್
ವಿಸೃಜ್ಯ ಸಕರಂ ಚಾಪಂ ಲೋಕಸಂವಿಗ್ರ ಮಾನಸಃ

ಸಂಜಯನು ಹೇಳಿದನು—

ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿ ರಣದಲ್ಲಿ ಶೋಕದಿಂದ ವ್ಯಥಿತಚಿತ್ತನಾದ ಅರ್ಜುನನು ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಗಳನ್ನೊಗೆದು ರಥದ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟನು. ಳ೭

ಓಂ ತತ್ಸತ್

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ ಅರ್ಥಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾತಂಗಳೇ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನಸಂವಾದದ ಅರ್ಜುನ ವಿಷಾದಯೋಗವೆಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವು.

ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗ

ಮೋಹವಶನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಧರ್ಮವೆಂದೆಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮೋಹದ ಕಾರಣ ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನದು ಪರರದು ಎಂಬ ಭೇದವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಈ ಭೇದವು ಮಿಥ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದೇಹ ಮತ್ತು ಆತ್ಮ, ಇವುಗಳ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನೂ ದೇಹದ ಅನಿತ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಪಾರ್ಥಕೃ [ಜೀರೆಯಿರುವದು, ಒಂಟಿಯಾಗಿರುವದು]ವನ್ನೂ ಆತ್ಮನ ನಿತ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಏಕತೆಯನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಾಂತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಪುರುಷಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅಧಿಕಾರಿಯು, ಪರಿಣಾಮಕ್ಕಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯ ಭಾವದಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಇರಬೇಕು. ಈ ರೀತಿಯ [ಕರ್ತವ್ಯ—] ಪರಾಯಣತೆಯಿಂದ ಅವನು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬಲ್ಲನು.

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ—

ತಂ ತಥಾ ಕೃಪಯಾವಿಷ್ಟಮಶ್ರುಪೂರ್ಣಾಕುಲೇಕ್ಷಣಮ್
ವಿಸೀದಂತಮಿದಂ ವಾಕ್ಯಮುವಾಚ ಮಧುಸೂದನಃ

ಸಂಜಯನೆಂದನು—

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕರುಣೆಯಿಂದ ದೀನನಾಗಿ ಅಶ್ರುಪೂರ್ಣ
ವ್ಯಾಕುಲನೇತ್ರಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಮಧು
ಸೂದನನಿಂತೆಂದನು.

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ—

ಕೃತಸ್ತಾ ಕಶ್ಚಲಮಿದಂ ವಿಷಮೇ ಸಮುಪಸ್ಥಿತಂ
ಅನಾರ್ಯಜುಷ್ಪಮಸ್ವರ್ಗಮಕೀರ್ತಿಕರಮರ್ಜುನ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನು ರೇಳಿದನು—

ಅರ್ಜುನನೇ, ಶ್ರೀಷ್ಠ ಪುರುಷರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದ, ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ
ವಿಮುಖಗೈವ, ಅಪಯಶಸ್ಸನ್ನೀವ ಈ ಮೋಹವು ನಿನಗೆ ಈ ವಿಷಮ
ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದು ಅಂಟಿತು?

ಕ್ಷೈಬ್ಯಂ ಮಾ ಸ್ಮ ಗಮಃ ಪಾರ್ಥ ನೇತತ್ತಯ್ಯಾ ಪಪದ್ಮತೇ
ಕ್ಷುದ್ರಂ ಹೃದಯದಾರ್ಬಲ್ಯಂ ವ್ಯಕ್ತೋತ್ತಿಷ್ಠ ಪರಂತಪ

ಹೇ ವಾರ್ಧ, ನೀನು ನಾಸುರ್ದನಾಗಬೇಡ ! ಇದು ನಿನಗೆ
ಶೋಭಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಹೃದಯದ ಈ ಪಾಮರ ನಿರ್ಬಲತೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿ
ಸಿ, ಎಲೈ ಪರಂತಪನೇ, ನೀನು ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲು.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ—

ಕಥಂ ಭೀಷ್ಮಮಹಂ ಸಂಖ್ಯೇ ದ್ರೋಣಂ ಚ ಮಧುಸೂದನ
ಇಷುಭಿಃ ಪ್ರತಿಯೋತ್ಸ್ಯಾಮಿ ಪೂಜಾರ್ಹಾವರಿಸೂದನ

ಅರ್ಜುನನೆಂದನು—

ಹೇ ಮಧುಸೂದನ, ಭೀಷ್ಮದ್ರೋಣರನ್ನು ನಾನು ರಣಭೂಮಿ
ಯಲ್ಲಿ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಹೇಗೆ ಹೊಡೆಯಲಿ ? ಅರಿಸೂದನನೇ, ಇವರಾ
ದರೊ ಪೂಜ್ಯರು.

ಗುರೂನಹತ್ಯಾ ಹಿ ಮಹಾನುಭಾವಾರ್ ಪ್ರೇಯೋ ಭೋಕ್ತುಃ

ಭೈಕ್ಯಮಪೀಹ ಲೋಕೇ

ಹತ್ಯಾರ್ಥಕಾಮಾಂಸ್ತು ಗುರೂನಿಹೈವ ಭುಂಜಿಯ ಭೋಗಾನ್

ರುಧಿರಪ್ರದಿಗ್ಬಾನ್

ಮಹಾನುಭಾವರಾದ ಗುರುಜನರನ್ನು ಕೊಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷುನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನವದು ಕೂಡ ಒಳಿತು; ಏಕೆಂದರೆ ಗುರುಜನರನ್ನು ಕೊಂದಮೇಲಂತು ನಾನು ನೆತ್ತರುಕಲೆಯ ಅರ್ಥಕಾಮರೂಪ ಭೋಗಗಳನ್ನೇ ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ೫

ನ ಚೈತದ್ವಿದ್ಯಃ ಕತರಸ್ರೋ ಗರೀಯೋ ಯದ್ವಾ ಜಯೇಮ

ಯದಿ ವಾ ಸೋ ಜಯೇಯುಃ

ಯಾಸೇವ ಹತ್ವಾ ನ ಜಜೀವಿಸಾಮಸ್ತೇವಸ್ಥಿತಾಃ

ಪ್ರಮುಖೇ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರಾಃ

ನಾವು ಅವರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದೊಳಿತೋ ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದೊಳಿತೋ ನನಗೆ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಯಾರನ್ನು ಕೊಂದು ನಾನು ಜೀವಿಸಲಿಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು—ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳು—ಇದಿರಿಗೆ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ೬

ಕಾರ್ಪಣ್ಯದೋಷೋಪಹತಸ್ಸಭಾವಃ ಪೃಚ್ಛಾಮಿ ತ್ವಾಂ

ಧರ್ಮಸಂಮೂಢಚೇತಾಃ

ಯಚ್ಛ್ರೇಯಃ ಸ್ಯಾನ್ನಿಶ್ಚಿತಂ ಬ್ರೂಹಿ ತನೇ ತಿಸ್ಯಸ್ತೇಹಂ

ಶಾಧಿ ಮಾಂ ತ್ವಾಂ ಪ್ರಪನ್ನಂ

ಹೇಡಿತನದಿಂದ ನನ್ನ ವೃತ್ತಿಯು ಕಂದಿಹೋಗಿದೆ. ನಾನು ಕರ್ತವ್ಯಮೂಢನಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಏತರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಹಿತವುಂಟೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಶರಣು ಹೊಕ್ಕಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೆ ದಾರಿತೋರಿಸು. ೭

ನ ಹಿ ಪ್ರಪಶ್ಯಾಮಿ ಮಮಾಪನುದ್ಯಾದ್ ಯಚ್ಛೋಕಮುಚ್ಛೋ-
ಷಣಮಿನ್ದ್ರಿಯಾಣಾಂ

ಅವಾಪ್ಯ ಭೂಮಾವಸಪತ್ನಮೃದ್ಧಂ ರಾಜ್ಯಂ
ಸುರಾಣಾಮಪಿ ಚಾಧಿಪತ್ಯಂ

ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಧನಧಾನ್ಯಸಂಪನ್ನವಾದ ನಿಷ್ಕಂಟಕವಾದ
ರಾಜ್ಯವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಇಂದ್ರಾಸನವೇ ಆಗಲಿ ಲಭಿಸಿದರೂ ಇಂದ್ರಿ
ಯಗಳ ತ್ರಾಣವನ್ನು ಹೀರುವ ನನ್ನ ಈ ಶೋಕವನ್ನು ದೂರಮಾ
ಡುವ ಯಾವ ವಸ್ತುವೂ ಅದರಲ್ಲಿರುವದು ನನಗೆ ಕಾಣಬರು
ವದಿಲ್ಲ. ಲ

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ—

ಏವಮುಕ್ತಾ ಹೃಷೀಕೇಶಃ ಗುಡಾಕೇಶಃ ಪರಂತಪಃ
ನ ಯೋತ್ಸ್ಯತಿ ಇತಿ ಗೋವಿಂಸ್ಪಮುಕ್ತಾ ತೂಷ್ಟೀಂ ಬಭೂವ ಹ

ಸಂಜಯನೆಂದನು—

ರಾಜನೆ, ಗುಡಾಕೇಶನಾದ ಅರ್ಜುನನು ಹೃಷೀಕೇಶನಾದ
ಗೋವಿಂದನಿಗೆ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ 'ನಾನು ಕದನ
ವಾಡುವದಿಲ್ಲ' ಎಂದುಸುರಿ ಸಮೃದ್ಧನಾದನು. ಳ

ತಮುವಾಚ ಹೃಷೀಕೇಶಃ ಪ್ರಹಸನ್ದಿವ ಭಾರತ
ಸೇನಯೋರುಭಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ವಿಷೀದಂತಮಿದಂ ವಚಃ

ಹೇ ಭಾರತ, ಇವೆರಡು ಸೈನ್ಯಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಉದಾಸೀನನಾಗಿ
ಕುಳಿತಿದ್ದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂದ ಹೃಷೀಕೇಶನು ಈ
ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದನು. ೧೦

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ—

ಅಶೋಚ್ಯಾನನ್ದಶೋಚಸ್ತ್ವಂ ಪ್ರಜ್ಞಾನಾದಾಂಶ್ಚ ಭಾಷಸೇ
ಗತಸೂನಗತಸೂಂಶ್ಚ ನಾನುಶೋಚಂತಿ ಪಂಡಿತಾಃ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನೆಂದನು—

ಶೋಕಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದುದಕ್ಕೆ ನೀನು ಶೋಕಿಸುತ್ತೀಯೆ;
ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಮಾತನ್ನು ನುಡಿಯುತ್ತೀಯೆ; ಆದರೆ ಪಂಡಿತರು ಸತ್ತ
ವರಿಗಾಗಲಿ ಬದುಕಿರುವವರಿಗಾಗಲಿ ಶೋಕಪಡುವದಿಲ್ಲ. ೧೧

ನ ತ್ವೇನಾಹಂ ಜಾತು ನಾಸಂ ನ ತ್ವಂ ನೇಮೇ ಜನಾಧಿಪಾಃ
ನ ಚೈವ ನ ಭವಿಷ್ಯಾಮಃ ಸರ್ವೇ ವಯಮಶಃ ಪರಂ

ಏಕೆಂದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ನಾನು, ನೀನು ಅಥವಾ
ಈ ರಾಜನು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಅಥವಾ ಮುಂದೆ
ಇರುವದಿಲ್ಲ—ಹೀಗೇನೂ ಇಲ್ಲ. ೧೨

ದೇಹಿನೋಸ್ತನ್ಯಥಾ ದೇಹೇ ಕೌಮಾರಂ ಯೌವನಂ ಜರಾ
ತಥಾ ದೇಹಾಂತರಪ್ರಾಪ್ತಿರ್ಧೀರಸ್ತತ್ತ್ವ ನ ಮುಹ್ಯತಿ

ದೇಹಧಾರಿಗೆ ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಕೌಮಾರ, ಯೌವನ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ
ಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂತೆಯೇ ಅನ್ಯಶರೀರದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ಉಂ
ಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಪುರುಷನಿಗೆ
ಮೋಹವುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ೧೩

ಮಾತ್ರಾಸ್ವರಾಸ್ತು ಕೌಂತೇಯ ಶೀತೋಷ್ಣಸುಖದುಃಖದಾಃ
ಆಗಮಾಪಾಯಿನೋನಿತ್ಯಾಸ್ತಾಂಸ್ತಿತಿಕ್ಷಸ್ವ ಭಾರತ

ಹೇ ಕೌಂತೇಯ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸ್ಪರ್ಶಗಳು ಶೀತ, ಉಷ್ಣ,
ಸುಖ ಮತ್ತು ದುಃಖ, ಅವುಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವಾಗಿರುತ್ತವೆ.
ಅವು ಅನಿತ್ಯಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವು ಬರುತ್ತವೆ, ಹೋಗುತ್ತವೆ.
ಅವುಗಳನ್ನು ನೀನು ಸಹಿಸು. ೧೪

ಯಂ ಹಿ ನ ವ್ಯಥಯಂತ್ಯೇತೇ ಪುರುಷಂ ಪುರುಷಸಫಭ
ಸಮದುಃಖಸುಖಂ ಧೀರಂ ಸೋವೃತಹೃದಯ ಕಲ್ಪತೇ

ಪುರುಷಪ್ರೀಷ್ಠನೆ, ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ
ವರ್ತಿಸುವ ಯಾವ ಧೀಮಂತನಾದ ಪುರುಷನನ್ನು ಈ ವಿಷಯ
ಗಳು ವ್ಯಾಕುಲನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೂ ಅವನು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ
ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ೧೫

ನಾಸತೋ ವಿದ್ಯತೇ ಭಾಷೋ ನಾಭಾಷೋ ವಿದ್ಯತೇ ಸತಃ
ಉಭಯೋರಸಿ ದೃಷ್ಟೋಂತಸ್ತು ನ ಯೋಸ್ತತ್ತ್ವದರ್ಶಿಭಃ

ಅಸತ್ತಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲ, ಸತ್ತಿಗೆ ನಾಶವಿಲ್ಲ. ಇವೆರಡರ
ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಬಲ್ಲರು. ೧೬

ಅವಿನಾಶಿ ತು ತದ್ವಿದ್ವಿ ಯೇನ ಸರ್ವಮಿದಂ ತತಂ
ವಿನಾಶಮವ್ಯಯಸ್ಯಾಸ್ಯ ನ ಕೌಶ್ಠಿತ್ಕರ್ತು ಮರ್ಹತಿ

ಯಾವದರಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು
ನೀನು ಅವಿನಾಶಿಯೆಂದರಿಯಬೇಕು. ಈ ಅವ್ಯಯವನ್ನು ಯಾರೂ
ನಾಶಪಡಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಲ್ಲ. ೧೭

ಅಂತವಂತ ಇಮೇ ದೇಹಾಃ ಸಿತ್ಯಸ್ಯೋಕ್ತಾಃ ಶರೀರೀಃ
ಅನಾನೋವ್ರಮೇಯಸ್ಯ ತಸ್ಮಾದ್ವಿಧ್ಯುಸ್ತ ಭಾರತಃ

ಸಿತ್ಯವಾಗಿರುವ, ಅಳತೆಗೆ ಸೀಳಕದ, ಅವಿನಾಶಿಯಾದ
ದೇಹಿಯ ಈ ದೇಹಗಳು ನಾಶಕ್ಕೀಡಾದವುಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.
ಆದುದರಿಂದ, ಎಲೈ ಭಾರತನೆ, ನೀನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡು. ೧೮

ಯ ಏನಂ ವೇತ್ತಿ ಹಂತಾರಂ ಯಶ್ಚೈನಂ ಮನ್ಯತೇ ಹತಂ
ಉಭಾ ತೌ ನ ವಿಜಾನೀತೌ ನಾಯಂ ಹಂತಿ ನ ಹನ್ಯತೇ

ಇದು ಕೊಲ್ಲುವದು ಎಂದು ತಿಳಿಯುವವರಿಗೂ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡು
ವದು ಇದು ಎಂದು ಅರಿಯುವವರಿಗೂ — ಈ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಏನೂ
ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದು (ಆತ್ಮವು) ಕೊಲ್ಲುವದೂ ಇಲ್ಲ, ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುವದೂ
ಇಲ್ಲ. ೧೯

ನ ಜಾಯತೇ ಮ್ರಿಯತೇ ವಾ ಕದಾಚಿನ್ನಾಯಂ ಭೂತ್ಯಾ ಭವಿತಾ
ವಾ ನ ಭೂಯಃ

ಅಜೋ ನಿತ್ಯಃ ಶಾರ್ವತೋಯಃ ಪುರ ಳೋ ನ ಹನ್ಯತೇ ಹನ್ಯಮಾನೇ
ಶರೀರೇ

ಇದು ಎಂದೂ ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ, ಸಾಯುವದಿಲ್ಲ. ಇದು ಇದ್ದಿತು, ಮುಂದೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಎಂಬುದು ಕೂಡ ವಾಸ್ತವವಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇದು ಜನ್ಮರಹಿತವಾದುದು, ನಿತ್ಯವಾದುದು, ಶಾಶ್ವತವಾದುದು, ಪುರಾತನವಾದುದು; ಶರೀರದ ನಾಶವಾಗುವದರಿಂದ ಅದರ ನಾಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ೨೦

ವೇದಾವಿನಾಶಿನಂ ನಿತ್ಯಂ ಯ ಏನಮಜಮವ್ಯಯಂ
ಕಥಂ ಸ ಪುರುಷಃ ಪಾರ್ಥ ಕಂ ಘಾತಯತಿ ಹಂತಿ ಕಂ

ಹೇ ಪಾರ್ಥ, ಯಾವನು ಆತ್ಮವು ಅವಿನಾಶಿಯು, ನಿತ್ಯವು, ಜನ್ಮವಿಲ್ಲದುದು, ಎಂದೆಣಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಯಾರನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಕೊಲ್ಲಿಸು [ಅಥವಾ ಹೊಡೆಸು] ವದೆಂತು ಅಥವಾ ಕೊಲ್ಲುವದು [ಅಥವಾ ಹೊಡೆಯುವದು] ಯಾರನ್ನು? ೨೧

ವಾಸಾಂಸಿ ಜೀರ್ಣಾನಿ ಯಥಾ ವಿಹಾಯ ನವಾನಿ ಗೃಹ್ಣಾತಿ ನರೋಪರಾಣಿ
ತಥಾ ಶರೀರಾಣಿ ವಿಹಾಯ ಜೀರ್ಣಾನ್ಯನ್ಯಾನ್ ಸಂಯಾತಿ ನವಾನಿ ದೇಹೀ

ಮನುಷ್ಯನು ಹಳೆ ಅರಿವೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊಸವನ್ನು ತೊಡುವಂತೆ ದೇಹಧಾರಿಯು ಜೀರ್ಣವಾದ ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಬೇರೆ ಹೊಸ ದೇಹವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ೨೨

ಸೈನಂ ಛಿಂದಂತಿ ಶಸ್ತ್ರಾಣಿ ಸೈನಂ ದಹತಿ ಪಾವಕಃ
ನ ಚೈನಂ ಕ್ಲೇದಯಂತ್ಯಪೋ ನ ಶೋಷಯತಿ ಮಾರುತಃ

ಇದನ್ನು (ಆತ್ಮವನ್ನು) ಶಸ್ತ್ರಗಳು ಕತ್ತರಿಸುವದಿಲ್ಲ, ಬೆಂಕಿಯು ಸುಡುವದಿಲ್ಲ, ನೀರು ತೋಯಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಗಾಳಿಯು ಒಣಗಿಸುವದಿಲ್ಲ. ೨೩

ಅಚ್ಛೇದ್ಯೋಯಮದಾಹ್ಯೋಯಮಕ್ಷೇದ್ಯೋಶೋಷ್ಯ ಎವ ಚ
ನಿತ್ಯಃ ಸರ್ವಗತಃ ಸ್ಥಾಣುರಚಲೋಯಂ ಸನಾತನಃ

ಇದು ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಡಲಾರದು, ಸುಡಲ್ಪಡಲಾರದು, ತೋಯಿಸಲ್ಪಡಲಾರದು, ಒಣಗಿಸಲ್ಪಡಲಾರದು. ಇದು ನಿತ್ಯವಾದುದು,

ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವದು, ಸ್ಥಿರವಾದುದು, ಅಚಲವಾದುದು
ಮತ್ತು ಸನಾತನವಾದುದು. ೨೪

ಅನ್ಯಕ್ಷೋಯಮಚಿಂತ್ಯೋಯಮವಿಕಾರೋಯಮುಚ್ಯತೇ
ತಸ್ಮಾದೇವಂ ವಿದಿತೈಶ್ಚಾನಂ ನಾನುಶೋಚಿತುಮರ್ಹಸಿ

ಮತ್ತು ಇದು ಇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೂ ಮನಕ್ಕೂ ಅಗಮ್ಯವಾದುದು,
ವಿಕಾರವಿಲ್ಲದುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇದು ಹಾಗಿ
ರುವದನ್ನರಿತು ನೀನು ಶೋಕಿಸುವದುಚಿತವಲ್ಲ. ೨೫

ಅಥ ಚೈನಂ ನಿತ್ಯಜಾತಂ ನಿತ್ಯಂ ವಾ ಮನ್ಯಸೇ ಮೃತಂ
ತಥಾಪಿ ತ್ವಂ ಮಹಾಬಾಹೋ ನೈನಂ ಶೋಚಿತುಮರ್ಹಸಿ

ಅಥವಾ ನೀನು ಇದು ನಿತ್ಯವೂ ಹುಟ್ಟಿ ನಿತ್ಯವೂ ಸಾಯುವ
ದೆಂದೆಣಿಸಿದರೂ ಕೂಡ ನೀನು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಶೋಕಪಡುವದು ಉಚಿ
ತವಲ್ಲ. ೨೬

ಜಾತಸ್ಯ ಹಿ ಧ್ರುವೋ ಮೃತ್ಯುರ್ಧ್ರುವಂ ಜನ್ಮ ಮೃತಸ್ಯ ಚ
ತಸ್ಮಾದಪರಿಹಾರ್ಯೇರ್ಥೇ ನ ತ್ವಂ ಶೋಚಿತುಮರ್ಹಸಿ

ಹುಟ್ಟುವವರಿಗೆ ಸಾವೂ ಸಾಯುವವರಿಗೆ ಹುಟ್ಟೂ ತಪ್ಪತಕ್ಕ
ವಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದವುಗಳಿಗಾಗಿ ಶೋಕಿಸುವದು
ಉಚಿತವಲ್ಲ. ೨೭

ಅವ್ಯಕ್ತಾದೀನಿ ಭೂತಾನಿ ವ್ಯಕ್ತಮಧ್ಯಾನಿ ಭಾರತ
ಅವ್ಯಕ್ತನಿಧನಾನ್ಯೇವ ತತ್ರ ಕಾ ಪರಿದೇವನಾ

ಹೇ ಭಾರತ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭೂತದ ಜನ್ಮದ ಮುಂಚಿನ,
ಮತ್ತು ಮೃತ್ಯುವಾದ ಮೇಲಿನ, ಅವಸ್ಥೆಯು ನೋಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುವ
ದಿಲ್ಲ; ಮಧ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿ ಮಾತ್ರವೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆ
ಗಿರುವ ಕಾರಣವೇನು ? ೨೮

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಭೂತ ಎಂದರೆ ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಸೃಷ್ಟಿ.

ಅಶ್ವತ್ಥವತ್ಸೃತ್ಯತಿ ಕೃತ್ವಿದೇನಮಾಶ್ವತ್ಥವದ್ವದತಿ ತಥೈವ ಚಾನ್ಯಃ
 ಅಶ್ವತ್ಥವಚ್ಛೈನಮನ್ಯಃ ಕೃಣೋತಿ ಶ್ರುತಾಪ್ಯೇನಂ ವೇದ ನ ಚೈವ
 ಕೃತ್ವತ್

ಕೆಲವರು ಇದನ್ನು [ಅತ್ಮವನ್ನು] ಅಶ್ವತ್ಥಯ ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣು
 ತ್ತಾರೆ ; ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಅದನ್ನು ಅಶ್ವತ್ಥಯ ಸಮಾನವೆಂದು ವರ್ಣಿ
 ಸುತ್ತಾರೆ; ಇನ್ನೂ ಇತರರು ಅದನ್ನು ಅಶ್ವತ್ಥಯ ಸಮಾನವಾಗಿ ವರ್ಣಿ
 ಸುವದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಕೂಡ ಯಾರೂ
 ಅದನ್ನು ಅರಿಯುವದಿಲ್ಲ.

ದೇಹೀ ನಿತ್ಯಮವಧ್ಯೋಯಂ ದೇಹೇ ಸರ್ವಸ್ಯ ಭಾರತ
 ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ನ ತ್ಸ್ಮರಂತೋಚಿತಮರ್ಹಸಿ

ಎಲೈ ಭಾರತನೇ, ಎಲ್ಲರ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಈ ದೇಹ
 ಧಾರಿಯಾದ ಅತ್ಮವು ನಿತ್ಯವಾದುದು, ಕೊಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕುವದಲ್ಲ; ಅದು
 ದರಿಂದ ನೀನು ಭೂತಮಾತ್ರಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶೋಕಿಸುವದುಚಿತ
 ವಲ್ಲ.

೨೦

ಟೀಪ್ಪಣಿ—ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಆತ್ಮದ
 ನಿತ್ಯತೆಯನ್ನೂ ದೇಹದ ಅನಿತ್ಯತೆಯನ್ನೂ ತಿಳಿಯಹೇಳಿ ಯಾವದೊಂದು ಸ್ಥಿತಿ
 ಯಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವದು ಉಚಿತವೆಂದೆಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಸ್ವಜನ-ಪರಿಜನ
 ರೆಂದು ಭೇದಮಾಡಿ ಕಾರವರು ನೆಂಟರಾದುದರಿಂದ ಇವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದೆಂ
 ತೆಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವದು ಮೋಹಜನ್ಯವಾದುದೆಂದು ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇನ್ನು
 ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಬೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಸ್ವಧರ್ಮಮಪಿ ಚಾವೇಕ್ಷ್ಯ ನ ವಿಕಂಪಿತುಮರ್ಹಸಿ
 ಧರ್ಮ್ಯಾದ್ಧಿ ಯುದ್ಧಾಚ್ಛ್ರೇಯೋನ್ಯತ್ ಕ್ಷತ್ರಿಯಸ್ಯ ನ ವಿದ್ಯತೇ

ಸ್ವಧರ್ಮವೆಂದು ಅರಿತೂ ನೀನು ಮಿಜಮಿಜಿಗುಟ್ಟುವದು
 (ಸಂದೇಹಪಡುವದು) ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಧರ್ಮ
 ಯುದ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದುದಿನ್ನಾವದೂ ಇರಲಾಗು
 ವದಿಲ್ಲ.

೨೧

ಯದ್ವಚ್ಛಯಾ ಚೋಪಪನ್ನಂ ಸ್ವರ್ಗದ್ವಾರಮಪಾವೃತಂ
ಸುಖಿನಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಃ ಸಾರ್ಥ ಲಭಂತೇ ಯುದ್ಧಮೀದೃಶಂ

ಎಲೈ ಸಾರ್ಥನೆ, ತಾನಾಗಿ ತಾನೇ ಒದಗಿರುವ, ಸ್ವರ್ಗದ
ಬಾಗಿಲೇ ತೆಗೆದುಬಿಟ್ಟಂತಿರುವ, ಇಂತಹ ಯುದ್ಧವಾದರೋ ಭಾಗ್ಯ
ಶಾಲಿಗಳಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ೩೬

ಅಥ ಚೇತ್ಸ ಮಿಮಂ ಧರ್ಮ್ಯಂ ಸಂಗ್ರಾಮಂ ನ ಕರಿಸ್ಯಸಿ
ತತಃ ಸ್ವಧರ್ಮಂ ಕೀರ್ತಿಂ ಚ ಹಿತಾ ಸಾಪಮವಾಪ್ಸ್ಯಸಿ

ಈ ಧರ್ಮಪ್ರಾಪ್ತವಾದ [ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಒದಗಿದ] ಯುದ್ಧ
ವನ್ನು ಮಾಡದೆಹೋದರೆ. ನೀನು ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ
ಹಾಳುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಾಪವನ್ನು ಗಳಿಸುವೆ. ೩೭

ಅಕೀರ್ತಿಂ ಚಾಪಿ ಭೂತಾನಿ ಕಥಯಿಷ್ಯಂತಿ ತೇವೈಯಂ
ಸಂಭಾವಿತಸ್ಯ ಚಾಕೀರ್ತಿರ್ಮರಣಾದತಿಚ್ಯತೇ

ಎಲ್ಲರೂ ಸದಾ ನಿನ್ನನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಮಾನವುಳ್ಳ
ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅಪಕೀರ್ತಿಯು ಮರಣಕ್ಕಿಂತ ಕೇಡಾದುದು ೩೮

ಭಯಾದ್ರಣಾದುಪರತಂ ಮಂಸ್ಯಂತೇ ತ್ವಂ ಮಹಾರಥಾಃ
ಯೇಷಾಂ ಚ ತ್ವಂ ಬಹುಮತೋ ಭೂತ್ವಾ ಯಾಸ್ಯಸಿ ಲಾಘವಂ

ಯಾವ ಮಹಾರಥಿಗಳಿಂದ ನೀನು ಈಗ ವನ್ನಾಳೆಯನ್ನು
ಪಡೆದಿರುವೆಯೋ ಅವರೇ ನೀನು ಹೆದರಿ ರಣದಿಂದ ಓಡಿಹೋಗಿರು
ವೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನಿನ್ನನ್ನು ತುಚ್ಛನೆಂದೆಣಿಸುವರು. ೩೯

ಅನಾಚ್ಯವಾದಾಂಶ್ಚ ಬಹುನ್ಮದಿಷ್ಯಂತಿ ತವಾಹಿತಾಃ
ನಿಂದಂತಸ್ತವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ ತತೋ ದುಃಖತರಂ ನು ಕಿಂ

ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳು ನಿನ್ನ ಬಲವನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸುತ್ತಾ
ಆಡಬಾರದ ಅನೇಕ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವರು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು
ದುಃಖಕರವಾದುದಿನ್ನೇನಾದರೂ ಇರಬಲ್ಲದೆ? ೪೦

ಹತೋ ವಾ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸಿ ಸ್ವರ್ಗಂ ಜಿತ್ವಾ ವಾ ಭೋಕ್ಷ್ಯಸೇ ಮಹೀಂ
ತಸ್ಮಾದುತ್ತಿಸ್ವ ಕೌಂತೇಯ ಯುದ್ಧಾಯ ಕೃತನಿಶ್ಚಯಃ

ನೀನು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟರೆ ನಿನಗೆ ಸ್ವರ್ಗವು ದೊರಕುವುದು.
ನೀನು ಗೆದ್ದರೆ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಭೋಗಿಸುವೆ ಆದುದರಿಂದ, ಹೇ
ಕೌಂತೇಯ, ಕದನವಾಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನಿಂತುಕೋ. ೩೭

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಈ ಪ್ರಕಾರ ಭಗವಂತನು ಆತ್ಮದ ನಿತ್ಯತೆಯನ್ನೂ ದೇಹದ
ಅನಿತ್ಯತೆಯನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದನು. ಮತ್ತೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ
ತೊಡಗುವದರಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬಾಧೆಯೇನೂ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ
ದನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದನು. ಈ ರೀತಿ ೩೧ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಭಗವಂತನು ಪರಮಾ
ರ್ಥದೊಡನೆ ಉಪಯೋಗವನ್ನೂ ಜೋಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಭಗ
ವಂತನು ಗೀತೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಒಂದು ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅರಂಭಿಸು
ತ್ತಾನೆ.

ಸುಖದುಃಖೇ ಸಮೇ ಕೃತ್ವಾ ಲಾಭಾಲಾಭೌ ಜಯಾಜಯೌ
ಸತೋ ಯುದ್ಧಾಯ ಯುಜ್ಯಸ್ವ ನೈವಂ ಪಾಪಮವಾಪ್ಸ್ಯಸಿ

ಸುಖ ಮತ್ತು ದುಃಖ, ಲಾಭ ಮತ್ತು ಹಾನಿ, ಜಯ ಮತ್ತು
ಪರಾಜಯ, ಇವುಗಳನ್ನೆ ಸಮಾನವೆಂದೆಣಿಸಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಸಿದ್ಧ
ನಾಗು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಪಾಪವು ತಗಲುವ
ದಿಲ್ಲ. ೩೮

ಏಷಾ ತೇ ಭಹಿತಾ ಸಾಂಖ್ಯೇ ಬುದ್ಧಿರ್ದ್ಯೋಗೇ ತ್ಸಿ ಮಾಂ ಶೃಣು
ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಯುಕ್ತೋ ಯಯಾ ವಾರ್ಧ ಕೂರ್ಮಾಬಂಧಂ ಪ್ರಹಾಸ್ಯಸಿ

ನಾನು ನಿನಗೆ ಸಾಂಖ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತ(ತರ್ಕವಾದ)ಕ್ಕನುಸಾರ
ವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಈ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟೆನು.

ಈಗ ಯೋಗವಾದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಯಹೇಳುವದನ್ನು
ಕೇಳು. ಇದರ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದರಿಂದ ನೀನು ಕರ್ಮ
ಬಂಧನವನ್ನು ಮುರಿಯಲು ಶಕ್ತನಾಗುವೆ. ೩೯

ಸೇಹಾಭಿಕ್ತಮನಾಶೋಸ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯವಾಯೋ ನ ವಿದ್ಯತೆ
ಸ್ತಲ್ಪಮಪ್ಯಸ್ಯ ಧರ್ಮಸ್ಯ ತ್ರಾಯತೇ ಮಹತೋ ಭಯಾತ್

ಇದರಲ್ಲಿ ಆರಂಭದ ನಾಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ವಿರೋಧ ಪರಿಣಾಮವುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಧರ್ಮದ ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ ಪಾಲನೆಯು ಕೂಡ ಮಹಾಭಯದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡುತ್ತದೆ. ೪೦

ವ್ಯವಸಾಯಾತ್ಮಿಕಾ ಬುದ್ಧಿ ರೇಕೇಹ ಕುರುನಂದನ
ಬಹುಶಾಖಾ ಹ್ಯನಂತಾಶ್ಚ ಬುದ್ಧಯೋವ್ಯವಸಾಯಿನಾಂ

ಎಲೈ ಕುರುನಂದನನೇ, ಯೋಗವಾದಿಯ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕ ಬುದ್ಧಿಯು ಒಂದೇ ರೂಪವುಳ್ಳದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲದವರ ಬುದ್ಧಿಗಳು ಅನೇಕ ಶಾಖೆಗಳುಳ್ಳವಾಗಿಯೂ ಅನಂತವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆ. ೪೧

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಒಂದು ಬುದ್ಧಿಯು ಮಾಯವಾಗಿ ಅನೇಕವಾದಾಗ ಆ ಬುದ್ಧಿಯು ಇರದೆ [ವಿಷಯ-] ವಾಸನಾರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿಗಳೆಂದರೆ [ವಿಷಯ-] ವಾಸನೆಯೆಂದರ್ಥ.

ಯಾಮಿಮಾಂ ಪುಷ್ಪಿತಾಂ ವಾಚಂ ಪ್ರವದಂತ್ಯ ವಿಪಶ್ಚಿತಃ
ವೇದವಾದರತಾಃ ಸಾರ್ಥ ನಾನ್ಯದಸ್ತೀತಿ ವಾದಿನಃ
ಕಾಮಾತ್ಮಾನಃ ಸ್ವರ್ಗಪರಾ ಜನ್ಮಕರ್ಮಫಲಪ್ರದಾಂ
ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಬಹುಲಾಂ ಭೋಗೈಶ್ವರ್ಯಗತಿಂ ಪ್ರತಿ
ಭೋಗೈಶ್ವರ್ಯಪ್ರಸಕ್ತಾನಾಂ ತಯಾಪಹೃತಚೇತಸಾಂ
ವ್ಯವಸಾಯಾತ್ಮಿಕಾ ಬುದ್ಧಿಃ ಸಮಾಧೌ ನ ವಿಧೀಯತೇ

ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ವೇದವಾದಿಗಳು, “ ಇದರ ಹೊರತು ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ ” ಎಂದು ಹೇಳುವವರು, ಆಸೆಯುಳ್ಳವರು, ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದೆಣಿಸುವವರು, ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಜನ್ಮಮರಣರೂಪಿಯಾದ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವ, ಮತ್ತು ಭೋಗೈಶ್ವರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ, ಕರ್ಮಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ತುಂಬಿದ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಬಣ್ಣಗಟ್ಟಿ ಆಡುತ್ತಾರೆ. ಭೋಗೈಶ್ವರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸೆ ಕ್ತರಾಗಿರುವ ಈ ಜನರ ಬುದ್ಧಿಯ ನಡು ಮುರಿಯುತ್ತದೆ. ಇವರ

ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಶಕ್ತಿಯಿರುವದೂ ಇಲ್ಲ, ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವ ಶಕ್ತಿಯಿರುವದೂ ಇಲ್ಲ. ೪೨-೪೪

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಯೋಗವಾದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಕರ್ಮಕಾಂಡ ಅಥವಾ ವೇದವಾದವನ್ನು ಮೇಲಿನ ಮೂರು ಶ್ಲೋಕಗಳು ವರ್ಣಿಸುತ್ತವೆ. ಕರ್ಮಕಾಂಡ ಅಥವಾ ವೇದವಾದವೆಂದರೆ ಫಲವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲೋಸುಗ ಉದ್ಯೋಗಮಾಡುವ ಅಗಣಿತ ಕ್ರಿಯೆಗಳು. ಈ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ವೇದದ ರಹಸ್ಯವಾದ ವೇದಾಂತದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದವು ಮತ್ತು ಅಲ್ಪ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವವಾದುದರಿಂದ ನಿರರ್ಥಕಗಳಾಗಿವೆ.

ತ್ವೈಗುಣ್ಯವಿಷಯಾ ವೇದಾ ಸಿಸ್ತೈಗುಣ್ಯೋ ಭವಾರ್ಜುನ
ನಿರ್ದ್ವಂದ್ವೋ ನಿತ್ಯಸತ್ಯಸ್ಯೋ ನಿರೋಗಕ್ಷೇಮ ಆತ್ಮವಾನ್

ಎಲೈ ಅರ್ಜುನನೇ, ನೀನು ವೇದದ ವಿಷಯಗಳಾದ ಮೂರು ಗುಣಗಳು ನಿನಗೆ ಅಂಟಿದಂತಿರು. ಸುಖದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗು. ನಿತ್ಯ ಸತ್ಯವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಇರು ಯಾವೊಂದು ವಸ್ತುವನ್ನೂ ಪಡೆಯುವ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಿಸುವ ತೊಡಕಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಬೇಡ. ಆತ್ಮಪರಾಯಣನಾಗು. ೪೫

ಯಾಮಾನರ್ಥ ಉದಮನೇ ಸರ್ವತಃ ಸಂಪ್ನ ತೋದಕೇ
ತಾರ್ಮ ಸರ್ವೇಷು ವೇದೇಷು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯ ವಿಜಾನತಃ

ಭಾವಿಯಿಂದಾಗುವ ಕೆಲಸಗಳೆಲ್ಲಾ ಅದೇ ಸ್ವಕಾರ ಸರೋವರದಿಂದಲೂ ಆಗುವಂತೆಯೇ ವೇದಗಳಲ್ಲಿರುವದೆಲ್ಲಾ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮಪರಾಯಣನೂ ಆದವನಿಗೆ ಆತ್ಮಾನುಭಾವನಿಂದ ದೊರಕುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ೪೬

ಕರ್ಮಣ್ಯೇವಾಧಿಕಾರಸ್ತೇ ಮಾ ಫಲೇಷು ಕದಾಚನ
ಮಾ ಕರ್ಮಫಲಹೇತುಭೂಮಾ ತೇ ಸಂಗೋಸ್ತು ಕರ್ಮಣಿ

ನಿನಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರವು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅದರಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಅನೇಕ ಫಲಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಕರ್ಮದ ಫಲವು ನಿನಗೆ ನಿನ್ನ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಎಂದಿಗೂ ಮೂಲಕಾರಣವಾಗದಿರಲಿ. ಕರ್ಮ ಮಾಡದಿರಲು ಕೂಡ ನೀನು ಆಸಿಸಬೇಡ. ೪೭

ಯೋಗಸ್ಥಃ ಕುರು ಕರ್ಮಣಿ ಸಂಗಂ ತೃಕ್ತ್ವಾ ಧನಂಜಯ
ಸಿದ್ಧಸಿದ್ಧೋಃ ಸಮೋ ಭೂತ್ವಾ ಸಮತ್ವಂ ಯೋಗ ಉಚ್ಯತೇ

ಹೇ ಧನಂಜಯ, ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಯೋಗಸ್ಥನಾಗಿ, ಎಂದರೆ ಸಫಲತೆ-ನಿಷ್ಫಲತೆಗಳೆಲ್ಲ ಸಮಾನ ಭಾವವನ್ನಿಟ್ಟು, ನೀನು ಕರ್ಮಮಾಡು. ಸಮತೆಯ ಹೆಸರೇ ಯೋಗ. ೪೮

ದೂರೇಣ ಹ್ಯವರಂ ಕರ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯೋಗಾಧನಂಜಯ
ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಶರಣಮನ್ನಿಚ್ಛ ಕೃವಣಾಃ ಫಲಹೇತವಃ

ಹೇ ಧನಂಜಯ, ಸಮತಾಬುದ್ಧಿಯ ಶೂಕದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಕರ್ಮವು ಬಹು ತುಚ್ಛವಾದುದು. ನೀನು ಸಮತಾಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸು. ಫಲವನ್ನು ಉದ್ದೇಶವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮನುಷ್ಯನು ಕರುಣಾಪಾತ್ರನು. ೪೯

ಬುದ್ಧಿಯುಕ್ತೋ ಜಹಾತೀಹ ಉಭೇ ಸುಕೃತದುಷ್ಕೃತೇ
ತಸ್ಮಾದ್ಯೋಗಾಯ ಯುಜ್ಯಸ್ವ ಯೋಗಃ ಕರ್ಮಸು ಕಾಶಲಂ

ಬುದ್ಧಿಯುಕ್ತನಾದ, ಎಂದರೆ ಸಮತಾಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ, ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಪಾಪವುಣ್ಯಗಳ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಸಮತೆಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸು. ಸಮತೆಯೇ ಕಾರ್ಯಕುಶಲತೆ. ೫೦

ಕರ್ಮಜಂ ಬುದ್ಧಿಯುಕ್ತಾ ಹಿ ಫಲಂ ತೃಕ್ತ್ವಾ ಮನೀಷಿಣಃ
ಜನ್ಮಬಂಧವಿನಿರ್ಮುಕ್ತಾಃ ಪದಂ ಗಚ್ಛಂತ್ಯನಾಮಯಂ

ಏಕೆಂದರೆ ಸಮತಾಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಜನರು ಕರ್ಮದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಫಲವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಜನ್ಮಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಕಳಂಕ ಗತಿಯನ್ನು---ಮೋಕ್ಷಪದವನ್ನು---ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ೫೧

ಯದಾ ತೇ ಮೋಹಕಲಿಲಂ ಬುದ್ಧಿವ್ಯತಿತರಿಸ್ಯತಿ
ತದಾ ಗಂತಾಸಿ ನಿರ್ವೇದಂ ಶ್ರೋತವ್ಯಸ್ಯ ಶ್ರುತಸ್ಯ ಚ

ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಮೋಹವೆಂಬ ಜೌಗನ್ನು ದಾಟಿದ ಮೇಲೆ
ನಿನಗೆ ಕೇಳಿದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೇಳಲುಳಿದಿರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ
ಔದಾಸೀನ್ಯವು ಉದಿಸುತ್ತದೆ. ೫೨

ಛ್ರತಿವಿಪ್ರತಿಪನ್ನಾ ತೇ ಯದಾ ಸ್ಥಾಸ್ಯತಿ ನಿಶ್ಚಲಾ
ಸಮಾಧಾವಚಲಾ ಬುದ್ಧಿಸ್ತದಾಯೋಗಮವಾಪ್ಸ್ಯಸಿ

ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಕೇಳುವದರಿಂದ ವ್ಯಗ್ರ
ವಾದ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಯಾವಾಗ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳ್ಳು
ವದೋ ಆಗಲೇ ನೀನು ಸಮತಾಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ. ೫೩

ಅರ್ಜುನನೆಂದನು—

ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞಸ್ಯ ಕಾ ಭಾಷಾ ಸಮಾಧಿಸ್ಥಸ್ಯ ಕೇಶವ
ಸ್ಥಿತಧೀಃ ಕಿಂ ಪ್ರಭಾಷೇತ ಕಿಮಾಸೀತ ವ್ರಜೇತ ಕಿಂ

ಎಲೈ ಕೇಶವನೆ, ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನ—ಎಂದರೆ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿರುವ
ವನ—ಚಿಹ್ನೆಗಳೇನು? ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾ
ಡುತ್ತಾನೆ, ಕೂಡುತ್ತಾನೆ, ಚಲಿಸುತ್ತಾನೆ? ೫೪

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು—

ಪ್ರಜಹಾತಿ ಯದಾ ಕಾಮಾನ್ಸರ್ವಾನ್ಪಾರ್ಥ ಮನೋಗತಾನ್
ಆತ್ಮನೇವಾತ್ಮನಾ ತುಷ್ಠಃ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞಸ್ತದೋಚ್ಯತೇ

ಹೇ ಪಾರ್ಥ, ಯಾವಾಗ ಮನುಷ್ಯನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೆಳುತ್ತಿರುವ
ಆಸೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಆತ್ಮದ ಮೂಲಕವೇ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಂತುಷ್ಟ
ನಾಗಿರುವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೈದುವನೋ ಆಗ ಅವನನ್ನು ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನೆಂದು
ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ೫೫

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಆತ್ಮದಿಂದಲೇ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿರುವದೆಂದರೆ ಆತ್ಮದ
ಆನಂದವನ್ನು ಒಳಗಿನಿಂದ ಅರಸುವದು; ಸುಖದುಃಖವನ್ನೀಯುವ ಹೊರಗಿನ
ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಆನಂದದ ಆಧಾರವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದಿರುವದು. ಆನಂದವು ಸುಖ
ದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ವಸ್ತುವೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನನಗೆ

ಹಣವು ದೊರೆತ ಮೇಲೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸುಖವನ್ನು ಕಾಣುವೆನೆಂಬುದು ಮೋಹ. ನಾನು ತಿರುಕನಾದರೆ ಉಣಲು ದುಃಖವೊದಗುವುದು; ಆದರೂ ನಾನು ಕಳ್ಳತನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವ ಪ್ರಲೋಭನೆಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಬೀಳುವದಿಲ್ಲ; ಎಂದು ಹೇಳುವದರಲ್ಲಡಕವಾಗಿರುವ ವಿಷಯವು ನನಗೆ ಅನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದು ಆತ್ಮಸಂತೋಷ.

ದುಃಖೇಷ್ವ ನಾದ್ವಿಗ್ನ ಮನಾಃ ಸುಖೇಷು ವಿಗತಸ್ಪೃಹಃ

ವೀತರಾಗಭಯಕ್ರೋಧಃ ಸ್ಥಿತಧೀರ್ಮುನಿರುಚ್ಯತೇ

ಯಾವನು ದುಃಖದಿಂದ ದುಃಖಿತನಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ, ಸುಖದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾವನು ರಾಗ, ಭಯ, ಕ್ರೋಧ, ಇವುಗಳಿಲ್ಲದಿರುವನೋ ಅವನು ಸ್ಥಿರಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಮುನಿಯೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೫೬

ಯಃ ಸರ್ವತ್ರಾನಭಿಷ್ಠೇಹಸ್ತತ್ತತ್ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯ ರುಭಾರುಭಂ

ನಾಭಿನಂದತಿ ನ ದ್ವೇಷ್ಠಿ ಕಸ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ

ಯಾವನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ರಾಗರಹಿತನಾಗಿ ಶುಭ ಅಥವಾ ಅಶುಭದಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಹರ್ಷಿತನೂ ಆಗದೆ ದುಃಖವನ್ನೂ ಪಡೆದೆ ಇರುತ್ತಾನೋ ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯು ಸ್ಥಿರವಾದುದು.

೫೭

ಯದಾ ಸಂದರತೇ ಚಾಯಂ ಕೂರ್ಮೋಂಗಾನೀವ ಸರ್ವಶಃ

ಇಂದ್ರಿಯಾಣೀಂದ್ರಿಯಾರ್ಥೇಭ್ಯಸ್ತಸ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ

ಆಮೆಯು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆಳೆದು ಕೊಳ್ಳುವಂತೆಯೇ ಈ ಮನುಷ್ಯನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ವಿಷಯವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಎಳೆದುಕೊಂಡಮೇಲೆ ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯು ಸ್ಥಿರ ಪಟ್ಟಿತೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

೫೮

ವಿಷಯಾ ವಿನಿವರ್ತಂತೇ ನಿರಾಹಾರಸ್ಯ ದೇಹಿನಃ

ರಸವರ್ಜಂ ರಸೋಪ್ಯಸ್ಯ ಪರಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ನಿವರ್ತತೇ

ದೇಹಧಾರಿಯು ನಿರಾಹಾರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವನ ವಿಷಯೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮಂದಗತಿಯುಳ್ಳವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ರಸವು [ರುಚಿಯು]

ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ಆ ರಸವಾದರೋ ಈಶ್ವರನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುವದರಿಂದ ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ. ೫೯

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಉಪವಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಇದು ಅವುಗಳ ಮಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಷಯೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಲು ಉಪವಾಸಾದಿಗಳು ಅವಶ್ಯಕ. ಪರಂತು ಅವುಗಳ [ವಿಷಯಗಳ] ಜೀರು, ಎಂದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ರತಕ್ಕಂತಹ ರಸವು [ರುಚಿಯು] ಈಶ್ವರನು ಗೋಚರವಾದ ಮೇಲೆಯೇ ಶಾಂತವಾಗುವುದು. ಯಾರಿಗೆ ಈಶ್ವರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ರಸವು ಏರುತ್ತದೆಯೋ ಅವನಿಗೆ ಉಳಿದ ರಸಗಳು ಮರೆತೇ ಹೋಗುತ್ತವೆ.

ಯತತೋ ಹ್ಯಪಿ ಕೌಂತೇಯ ಪುರುಷಸ್ಯ ವಿವಶ್ಚಿತಃ

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪ್ರಮಾಧೀನಿ ಹರಂತಿ ಪ್ರಸಭಂ ಮನಃ

ಹೇ ಕೌಂತೇಯ, ಚತುರನಾದ ಪುರುಷನು ಉದ್ಯೋಗಗ್ರಿಯು ತ್ತಿರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಚಂಚಲತೆಯೆಷ್ಟೆಂದರೆ ಅವು ಅವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೂಡ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಒಯ್ಯುತ್ತವೆ. ೬೦

ತಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಸಂಯಮ್ಯ ಯುಕ್ತ ಆಸೀತ ವಾತ್ಸರಃ

ವಶೇ ಹಿ ಯಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ತಸ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ

ಈ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಯೋಗಿಯು ನನ್ನಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯನಾಗಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವವನ ಬುದ್ಧಿಯು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ೬೧

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ತಾತ್ಪರ್ಯ, ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ—ಈಶ್ವರನ ಬೆಂಬಲವಿಲ್ಲದೆ—ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರಯತ್ನವು ಮಿಥ್ಯವಾದುದು.

ಧ್ಯಾಯತೋ ವಿಷಯಾನ್ಮನಃ ಸಂಗಸ್ತೇಷು ಪಜಾಯತೇ

ಸಂಗಾತ್ಸಂಜಾಯತೇ ಕಾಮಃ ಕಾಮಾತ್ಕ್ರೋಧೋ ಭಿಜಾಯತೇ

ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತನೆಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯು ದಿಸುತ್ತದೆ; ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಸೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ; ಆಸೆಯಿಂದ ಕ್ರೋಧವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ೬೨

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಆಸೆಪಡುವವನು ಕ್ರೋಧವನ್ನು ತಪ್ಪಿ ಸಿಕ್ಕೋಲ್ಲಾರನು. ಏಕೆಂದರೆ ಆಸೆಯು ಎಂದಿಗೂ ಸೃಷ್ಟಿಗೊಳ್ಳುವದೇ ಇಲ್ಲ.

ಕ್ರೋಧಾಧ್ಯವತಿ ಸಂಮೋಹಃ ಸಂಮೋಹಾತ್ಸೃಷ್ಟಿವಿವ್ರಮಃ
ಸೃಷ್ಟಿಭ್ರಂಶಾದ್ಭದ್ಧಿನಾರೋ ಬುದ್ಧಿನಾಶಾತ್ಪ್ರಣಶ್ಯತಿ

ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಮೌಢ್ಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೌಢ್ಯದಿಂದ ಎಚ್ಚರ ತಪ್ಪುತ್ತದೆ ಎಚ್ಚರ ತಪ್ಪುವದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾರ ಜ್ಞಾನವು ನಾಶವಾಗಿದೆಯೋ ಅವನು ಶವದಂತೆಯೇ ಸರಿ. ೬೩

ರಾಗದ್ವೇಷಮುಕ್ತೈಸ್ತು ವಿಷಯಾಸಂದ್ರಿಯೈಶ್ಚರಣ್
ಆತ್ಮವಶೈರ್ವಿಧೇಯಾತ್ಮಾ ಪ್ರಸಾದವಂಧಿಗಚ್ಛತಿ

ಆದರೆ ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದೆಯೋ ಮತ್ತು ಯಾರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ರಾಗದ್ವೇಷರಹಿತಗಳಾಗಿ ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆಯೋ ಆ ಮನುಷ್ಯನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ೬೪

ಪ್ರಸಾದೇ ಸರ್ವದುಃಖಾನಾಂ ಹಾನಿರಸ್ಯೋಪಜಾಯತೇ
ಪ್ರಸನ್ನಚೇತಸೋ ಹ್ಯಾಶು ಬುದ್ಧಿಃಪರೈವತಿಷ್ಠತೇ

ಚಿತ್ತವು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಅವನ ದುಃಖಗಳೆಲ್ಲವೂ ದೂರವಾಗುತ್ತವೆ. ಯಾರಿಗೆ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯು ಒಡನೆಯೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ೬೫

ನಾಸ್ತಿ ಬುದ್ಧಿರಯುಕ್ತೈಸ್ತು ನ ಚಾಯುಕ್ತೈಸ್ತು ಭಾವನಾ
ನ ಚಾಭಾವಯತಃ ಶಾಂತಿರಶಾಂತಸ್ಯ ಕುತಃ ಸುಖಂ

ಸಮತಾಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದವನಿಗೆ ವಿವೇಕವಿಲ್ಲ, ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನಿಗೆ ಶಾಂತಿಯು ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಸುಖವೆಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೀತು? ೬೬

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಹಿ ಚರತಾರ ಯನ್ಮನೋನುವಿಧೀಯತೇ
ತದಸ್ಯ ಹರತಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ವಾಯುರ್ನಾವಮಿವಾರಭಸಿ

ವಿಷಯ [ವಿಷಯವಸ್ತು]ಗಳಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುತ್ತಿರುವ ಇಂದ್ರಿಯ
ಗಳ ಹಿಂದೆ ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ಓಡುತ್ತದೆಯೋ ಅವನ ಮನಸ್ಸು
ಗಾಳಿಯು ಹಡಗನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ
ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಬೇಕೆಂದರಲ್ಲಿ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು
ತ್ತದೆ.

೬೭

ತಸ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಮಹಾಬಾಹೋ ನಿಗೃಹೀತಾನಿ ಸರ್ವಶಃ
ಇಂದ್ರಿಯಾಗೇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥೇಭ್ಯಸ್ತಸ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ

ಆದುದರಿಂದ, ಮಹಾಬಾಹುವೇ, ಯಾರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು
ನಾಲ್ಕೂ ದಿಕ್ಕಿನ ವಿಷಯ [ವಿಷಯವಸ್ತು]ಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು
ತನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ಬಂದುಬಿಡುತ್ತವೆಯೋ ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯು ಸ್ಥಿರವಾಗು
ತ್ತದೆ.

೬೮

ಯಾ ನಿಶಾ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ತಸ್ಯಾಂ ಜಾಗರ್ತಿ ಸಂಯಮೀ
ಯಸ್ಯಾಂ ಜಾಗ್ರತಿ ಜೂತಾನಿ ಸಾ ನಿಶಾ ಪಶ್ಯತೋ ಮುನೇಃ

ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ನಿದ್ರೆ ಗೈಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಂಯಮಿಯು
ಎಚ್ಚಿತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಜನಗಳು ಎಚ್ಚಿತ್ತಿರುವಾಗ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ
ಮುನಿಯು ನಿದ್ರೆ ಗೈಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.

೬೯

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಭೋಗಿಗಳಾದ ಮನುಷ್ಯರು ರಾತ್ರಿ ಹನ್ನೆರಡು-ಒಂದು ತಾಸಿನ
ತನಕ ನಾಟ್ಯ, ತಮಾಷೆ, ಖಾನ-ಪಾನ, ಇವೇ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಾಲ
ವನ್ನು ಕಳೆದು ಪುನಃ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎಳೆಂಟು ಘಂಟೆಯವರೆಗೆ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸಂ
ಯಮಿಗಳು ರಾತ್ರಿ ಎಳೆಂಟು ಘಂಟೆಗೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡು ಮಧ್ಯ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿ
ಈಶ್ವರನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಭೋಗಿಯು ಸಂಸಾರ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು
ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಮರೆಯುವಲ್ಲಿ ಸಂಯಮಿಯು ಸಾಂಸಾರಿಕ ಪ್ರಪಂ
ಚದ ಅರಿವೇ ಇಲ್ಲದೆ ಇರುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರು
ತ್ತಾನೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಇಬ್ಬರ ದಾರಿಯೂ ಬೇರೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಭಗವಂತನು
ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಆಪೂರ್ಯಮಾಣಮಚಲಪ್ರತಿಸ್ಕರ ಸಮುದ್ರಮಾಪಃ ಪ್ರವಿಶಂತಿ ಯದ್ವತ್
ತದ್ವತ್ಸಾ ಮಾ ಯಂ ಪ್ರವಿಶಂತಿ ಸರ್ವೇ ಸ ಶಾಂತಿಮಾಪ್ನೋತಿ ನ ಕಾಮ
ಕಾಮಿ

ನದಿಗಳ ಪ್ರವೇಶದಿಂದ ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಮುದ್ರವು ಅಚಲ
ವಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಭೋಗಗಳು
ಶಾಂತವಾಗುತ್ತವೆಯೋ ಅವನು ಮಾತ್ರ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯು
ತ್ತಾನೆ ; ಆಸೆಗೀಡಾಗಿರುವವನಲ್ಲ. ೭೦

ವಿಹಾಯ ಕಾಮಾನ್ಯಃ ಸರ್ವಾನ್ಯಮಾಂಶ್ಚರತಿ ನಿಃಸ್ಪೃಹಃ
ನಿರ್ಮಮೋ ನಿರಹಂಕಾರಃ ಸ ಶಾಂತಿಮಧಿಗಚ್ಛತಿ

ಎಲ್ಲಾ ಆಸೆಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ ಇಚ್ಛೆ-ಮಮತೆ-ಅಹಂಕಾರಗಳೆಲ್ಲ
ದವನಾಗಿ ನಡೆಯುವವನು ಮಾತ್ರ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ೭೧

ವಿಷಾ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಸ್ಥಿತಿಃ ಪಾರ್ಥ ಸೈನಾರ ಪ್ರಾಪ್ಯ ವಿಮುಹ್ಯತಿ
ಸ್ಥಿತ್ವಾ ಸ್ಯಾಮಂತಕಾಲೇವಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣವ್ಯಚ್ಛತಿ

ಹೇ ಪಾರ್ಥ, ಈಶ್ವರನನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯು ಈ ರೀತಿ
ಯದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಪಡೆದವನು ಪುನಃ ಮೋಹವಶನಾಗು
ವದಿಲ್ಲ. ಮೃತ್ಯುಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ನಿಂತಿದ್ದರೆ
ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣವನ್ನೈದುತ್ತಾನೆ. ೭೨

ಓಂ ತತ್ಸತ್

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ ಅರ್ಥಾತ್
ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಂತರ್ಗತ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನಸಂವಾದದ ಸಾಂಖ್ಯ
ಯೋಗವೆಂಬ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಕ ಮ ಳ ಯೋ ಗ

ಈ ಅಧ್ಯಾಯವು ಗೀತೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನರಿಯಲು ಬೀಗದಕೈಯಂತಿದೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು, ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಮತ್ತು ಯಾವದನ್ನು ನಿಜವಾದ ಕರ್ಮವೆಂದು ಕರೆಯಬೇಕು, ಇದು ಸೃಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮತ್ತು ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನವು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮ ಹೊಂದಲೇಬೇಕೆಂಬುದು ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ—

ಜ್ಞಾನಯಸೀ ಚೇತ್ಕರ್ಮಣಸ್ತೇ ಮತು ಬುದ್ಧಿರ್ಜನಾರ್ದನ
ತತ್ತ್ವಂ ಕರ್ಮಣಿ ಘೋರೇ ಮಾಂ ನಿಯೋಜಯಸಿ ಕೇಶವ

ಅರ್ಜುನನೆಂದನು—

ಜನಾರ್ದನನೇ, ನೀನು ಕರ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಬುದ್ಧಿಯು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದೆಣಿಸುವದಾದರೆ, ಹೇಗೆ ಕೇಶವ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಘೋರ ಕರ್ಮವೆಸಗಲೇಕೆ ಪ್ರೇರಿಸುವೆ?

೧

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಬುದ್ಧಿಯೆಂದರೆ ಸಮತಾಬುದ್ಧಿ.

ವ್ಯಾಮಿಶ್ರೇಣೀವ ವಾಕ್ಯೇನ ಬುದ್ಧಿಂ ಮೋಹಯಸೀವ ಮೇ
ತದೇಕ ವಸ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ ಯೇನ ಶ್ರೇಯೋಹಮಾಪ್ನುಯಾಂ

ನಿನ್ನ ಮಿಶ್ರ ವಚನಗಳಿಂದ ನೀನು ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು
ಶಂಕಾಶೀಲವಾಗಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀಯೆ. ಆದುದ
ರಿಂದ ನನಗೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ
ಹೇಳು—ನನಗೆ ಏತರಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗುವುದು? ೨

ಟಿಪ್ಪಣಿ —ಅರ್ಜುನನು ಬೇಸರಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದು ಕಡೆ
ಭಗವಂತನು ಅವನು ಶಿಫಲನಾದುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಮೂದಲಿಸುತ್ತಾನೆ.
ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ೪೯-೫೦ನೆಯ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಮ
ತ್ಯಾಗದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯು ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಗಂಭೀರ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಹಾಗೇನೂ
[ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ] ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುವ ಅಂಶವನ್ನು ಭಗ
ವಂತನು ಮುಂದೆ ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ—

ಲೋಕೇಸ್ಥಿನ್ನಿ ವಿಧಾ ನಿಷ್ಕಾ ಪುರಾ ಪೋಕ್ತಾ ಮನೂನಘ
ಜ್ಞಾನಯೋಗೇನ ಸಾಂಖ್ಯಾನಾಂ ಕರ್ಮಯೋಗೇನ ಯೋಗಿನಾಂ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು—

ಪಾಪವಿಲ್ಲದವನೇ, ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮೊದಲೆರಡು
ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಒಂದನೆಯದು ಜ್ಞಾನಯೋಗದ
ಮೂಲಕ ಸಾಂಖ್ಯರಿಗೆ, ಎರಡನೆಯದು ಕರ್ಮಯೋಗದ ಮೂಲಕ
ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ. ೩

ನ ಕರ್ಮಣಾಮನಾರಂಭಾನ್ಮೈಷ್ಯವ್ಯರ್ಥ ಪುರುಷೋಶ್ವತೇ
ನ ಚ ಸಂನ್ಯಸನಾದೇವ ನಿಧ್ವಂಸಮಧಿಗಚ್ಛತಿ

ಕರ್ಮವನ್ನು ಆರಂಭಿಸದಿರುವದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ನೈಷ್ಠ
ಮ್ಯವನ್ನನುಭವಿಸುವದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಕರ್ಮದ ಕೇವಲ ಬಾಹ್ಯತ್ಯಾಗ
ದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದಿಲ್ಲ. ೪

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯವೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸು, ಮಾನು ಮತ್ತು ಶರೀರ, ಇವುಗಳಿಂದ ಕರ್ಮಗೈಯದಿರುವದು. ಇಂತಹ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯದ ಅನುಭವವು ಕರ್ಮಗೈಯದಿರುವದರಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಉಂಟಾಗಲಾರದು. ಹಾಗಾದರೆ ಇದರ ಅನುಭವವುಂಟಾಗುವದು ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈಗ ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ನ ಹಿ ಕಶ್ಚಿತ್ಕ್ವಣಮಪಿ ಜಾತು ತಿಷ್ಠತ್ಯಕರ್ಮಕೃತ್
ಕಾರ್ಯತೇ ಹ್ಯವಶಃ ಕರ್ಮ ಸರ್ವಃ ಪ್ರಕೃತಿಜೈರ್ಗುಣೈಃ

ವಾಸ್ತವ್ಯವಾಗಿ ಯಾರೂ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಕೂಡ ಕರ್ಮ ಮಾಡದೆ ಇರಲಾರನು. ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಗುಣಗಳು ಪರವಶನಾಗಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನಿಂದಲೂ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತವೆ.

೫

ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಸಂಯಮ್ಯ ಯ ಆಸ್ತೇ ಮನಸಾ ಸ್ಮರತ್
ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಾನ್ತಿ ಮೂಢಾತ್ಮಾ ಮಿಥ್ಯಾಚಾರಃ ಸ ಉಚ್ಯತೇ

ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಕರ್ಮ ಮಾಡುವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತಡೆದರೂ ಆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯ [ವಿಷಯವಸ್ತು] ಗಳ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಮೂಢಾತ್ಮನೆಂದೂ ಮಿಥ್ಯಾಚಾರಿಯೆಂದೂ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೬

ಟಿಪ್ಪಣಿ — ಹೇಗೆಂದರೆ, ಮಾತನ್ನು ತಡೆದರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಬೈಯುತ್ತಿರುವವನು ನಿಷ್ಕರ್ಮಿಯಲ್ಲ; ಅವನು ಮಿಥ್ಯಾಚಾರಿ. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ವದಕ್ಕಾಗುವವರೆಗೂ ಶರೀರವನ್ನು ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ವದು ನಿರರ್ಥಕವೆಂದು ಇದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವಲ್ಲ. ಶರೀರವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ ವಿನಾ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಅಂಕೆಯು ನೆಲೆಸುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಪರಂತು ಶರೀರವನ್ನು ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದರ ಜೊತೆಗೇ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಅಂಕೆಯಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಭಯದಿಂದ ಅಥವಾ ಇದೇ ರೀತಿಯ ಬಾಹ್ಯಕಾರಣಗಳಿಂದ ಶರೀರವನ್ನು ತಡೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟರೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಅಂಕೆಯಿಡದೆ, ಮತ್ತು ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಷಯಭೋಗವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಅವಕಾಶ ದೊರೆತರೆ ಶರೀರದಿಂದಲೂ ಭೋಗಿಸೋಣ, ಎಂದಿರುವಂತಹ ಮಿಥ್ಯಾಚಾರಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ನಿಂದೆಗೆ ಗರಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಮದ ಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಯಸ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಮನಸಾ ನಿಯಮ್ಯಾರಭತೇರ್ಜುನ
ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯೈಃ ಕರ್ಮಯೋಗಮಸಕ್ತಃ ಸ ನಿಶ್ಚಯತೇ

ಪರಂತು, ಅರ್ಜುನನೇ, ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಇಂದ್ರಿಯ
ಗಳನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿಯಮದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಸಂಗರಹಿತನಾಗಿ
ಕರ್ಮಗೈವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ಕರ್ಮಯೋಗವನ್ನಾಚರಿಸು
ತ್ತಾನೋ ಅವನು ಶ್ರೇಷ್ಠಪುರುಷನು. ೭

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಇದರಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯ-ಆಂತರ್ಯಗಳ ಸಂಯೋಗವು ಮಾಡಲ್ಪ
ಟ್ಟಿದೆ. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದು ಕೂಡ ಮನುಷ್ಯನು ಶರೀರದ್ವಾರಾ,
ಎಂದರೆ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ, ಏನಾದರೊಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ
ಮಾಡುವನು. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿರುವವನ ಕೆಲಸಗಳು ದೂಷಣೆಯ
ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳದೆ ಈಶ್ವರ ಭಜನೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತವೆ; ಸತ್ಪುರುಷರ ಗುಣ
ಗಾನವನ್ನು ಆಲಿಸುತ್ತವೆ. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವವನು ನಾವು
ಯಾವುದನ್ನು ವಿಷಯವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೋ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನೇ ಇಟ್ಟು
ಕೊಂಡಿರುವದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಶೋಭಿಸುವ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೇ
ಮಾಡುವನು. ಇಂತಹ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದನ್ನು ಕರ್ಮಮಾರ್ಗವೆಂದು
ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ ಯಾವದರ ಮೂಲಕ ಆತ್ಮವನ್ನು ಶರೀರದ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡ
ಿಸುವ ಯೋಗವು ಸಾಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆಯೋ ಅದು ಕರ್ಮಯೋಗ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಷಯಾ
ಸಕ್ತಿಗೆ ಎಡೆಯಿರುವದು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ.

ನಿಯತಂ ಕುರು ಕರ್ಮ ತ್ವಂ ಕರ್ಮ ಜ್ಯಾಯೋಹ್ಯಕರ್ಮಣಃ
ಶರೀರಯಾತ್ರಾಪಿ ಚ ತೇ ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯೇದಕರ್ಮಣಃ

ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ನಿಯತ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು. ಕರ್ಮ
ಮಾಡದಿರುವದಕ್ಕಿಂತ ಕರ್ಮಗೈವದು ಲೇಸು. ನಿನ್ನ ಶರೀರ ವ್ಯಾಪಾ
ರವು ಕೂಡ ಕರ್ಮವಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯಲಾರದು. ೮

ಟಿಪ್ಪಣಿ—‘ನಿಯತ’ ವೆಂಬ ಶಬ್ದವು ಮೂಲಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿದೆ. ಅದರ
ಸಂಬಂಧವು ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕ
ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಯಮದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದು ಸಂಗರಹಿತನಾಗಿ ಕರ್ಮಮಾಡು
ವವನ ಸ್ತುತಿಯಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಿಯತಕರ್ಮದ ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಯ
ಮದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮದ ಅನುರೋಧವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಯಜ್ಞಾಧ್ಯಾತ್ಮಕಾರ್ಥಮೋಽನ್ಯತ್ರ ಲೋಕೋಯಂ ಕರ್ಮಬಂಧನಃ
ತದರ್ಥಂ ಕರ್ಮ ಕೌಂತೇಯ ನುಕ್ತಸಂಗಃ ಸಮಾಚರ

ಯಜ್ಞಾಧ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ
ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಂಧನವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ,
ಕೌಂತೇಯನೇ, ನೀನು ರಾಗರಹಿತನಾಗಿ ಯಜ್ಞಾಧ್ಯವಾಗಿ
ಕರ್ಮ ಮಾಡು.

ಟಿಪ್ಪಣಿ— ಯಜ್ಞವೇದರೆ ಪರೋಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ, ಈಶ್ವರಾರ್ಥವಾಗಿ
ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮ

ಸಹಯಜ್ಞಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಪುರೋವಾಚ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ
ಅನೇನ ಪ್ರಸವಿಷ್ಯದ್ಧಮೇಷ ಪೋನ್ರಿಷ್ಟಕಾಮಧುಕ್

ಯಜ್ಞದೊಡನೆ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಯಾದ
ಬ್ರಹ್ಮನು ಹೀಗೆಂದನು : “ ಈ ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ನಿಮ್ಮ ವೃದ್ಧಿ
ಯಾಗಲಿ. ಇದು ನಿಮಗೆ ಇಚ್ಛಿಸಿದ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ೧೦

ದೇವಾನ್ಯಾವಯತಾಸೇನ ತೇ ದೇವಾ ಭಾವಯಂತು ವಃ
ಪರಸ್ಪರಂ ಭಾವಯಂತಃ ಶ್ರೇಯಃ ಪರಮವಾಪ್ಸ್ಯಥ

“ ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ನಿಮ್ಮಿಂದ ದೇವತೆಗಳ ಪೋಷಣೆಯೂ
ದೇವತೆಗಳಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಪೋಷಣೆಯೂ ಆಗಲಿ. ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ
ಪೋಷಣೆಯುತಾ ನೀವು ಪರಮ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಪಡೆಯಿರಿ.

೧೧

ಇಷ್ಟಾನೋಗಾಂತಿ ಪೋ ದೇವಾ ದಾಸ್ಯಂತೇ ಯಜ್ಞಭಾವಿತಾಃ
ತೈರ್ಧತ್ತಾ ನಪ್ರದಾಯೈಭ್ಯೋ ಯೋ ಭುಂಕ್ತೇ ಸ್ತೇನ ಏವ ಸಃ

“ ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ಸಂತುಷ್ಟರಾದ ದೇವತೆಗಳು ನೀವು
ಇಚ್ಛಿಸಿದ ಭೋಗಗಳನ್ನು ನಿಮಗೆ ಕೊಡುವರು. ಅವರಿಗೆ ಬದಲು
ಕೊಡದೆ, ಅವರು ಕೊಟ್ಟದನ್ನು ಭೋಗಿಸುವಂನು ಕಳ್ಳನೇ ಸರಿ. ”

೧೨

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಇಲ್ಲಿ ದೇವತೆಯೆಂದರೆ ಈಶ್ವರಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಸರ್ವ ಭೂತಗಳು ಎಂದರ್ಥ. ಸರ್ವಭೂತಗಳ ಸೇವೆಯು ದೇವನೇನು ಅದು ಯಜ್ಞ

ಯಜ್ಞ ತಿಷ್ಠಾಂತಿನಃ ಸಂಸಾರ ಮುಚ್ಯಂತೇ ಸರ್ವಕಿಲ್ಬಿಷೈಃ
ಭುಜಂತೇ ತೇ ತ್ವಂಘಂ ವಾನಾ ಯೇ ಪಚಂತ್ಯಾತ್ಮಕಾರಣಾತ್

ಯಾರು ಯಜ್ಞದಿಂದೊಳಿದುಕೊಂಡು ತನ್ನವರೋ ಅವರು ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪಗಳಿಂದಲೂ ಮುಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಯಾರು ತಮಗಾಗಿಯೇ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಪಾಪವನ್ನು ಉಣ್ಣುತ್ತಾರೆ.

೧೩

ಅನ್ನಾ ದ್ಭವಂತಿ ಭೂತಾಃ ಪರ್ಜನ್ಯಾ ದನ್ತ ಸಂಭವಃ
ಯಜ್ಞಾ ದ್ಭವತಿ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ಯಜ್ಞಃ ಕರ್ಮಸಮುದ್ಭವಃ

ಅನ್ನದಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಭೂತಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಅನ್ನವು ಮಳೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಳೆಯು ಯಜ್ಞದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಯಜ್ಞವು ಕರ್ಮದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ೧೪

ಕರ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮೋದ್ಭವಂ ವಿದ್ಧಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಕೃರಸಮುದ್ಭವಂ
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಗತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಿಕ್ಯಂ ಯಜ್ಞೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ

ಕರ್ಮವು ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ, ಪ್ರಕೃತಿಯು ಅಕ್ಷರಬ್ರಹ್ಮದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ, ಅದುದರಿಂದ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ ಬ್ರಹ್ಮವು ಸದಾ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅಧಿಷ್ಠಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ನೀನು ತಿಳಿದುಕೋ. ೧೫

ಏವಂ ಪ್ರವರ್ತತಂ ಚಕ್ರಂ ನಾನುವರ್ತಯತೀಹ ಯಃ
ಅಘಾಯುರಿದ್ರಿಯಾರುಮೋ ಮೋಘಂ ಪಾರ್ಥ ಸ ಜೀವತಿ

ಈ ರೀತಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಚಕ್ರವನ್ನು ಯಾರು ಅನುಸರಿಸುವ ದಿಲ್ಲವೋ ಆ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಪಾಪಕರವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಇಂದ್ರಿಯಸುಖಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು ಜೀವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು, ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೆ, ಅವನ ಜೀವನವು ವ್ಯರ್ಥ. ೧೬

ಯಸ್ಯಾತ್ಮರತಿರೇವ ನ್ಯಾದಾತ್ಮವ್ಯಪ್ತಶ್ಚ ಮಾನವಃ
ಆತ್ಮನೈವ ಚ ಸಂತುಷ್ಟಸ್ತಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಂ ನ ವಿದ್ಯತೇ

ಆದರೆ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ರಮಿಸುತ್ತಾನೋ
ಯಾರು ಆದರಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತನಾಗಿರುತ್ತಾನೋ ಮತ್ತು ಆದರಲ್ಲಿಯೇ
ಸಂತೋಷವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಏನೂ ಮಾಡಬೇಕಾದ
ದಿರುವದಿಲ್ಲ.

೧೭

ನೈವ ತಸ್ಯ ಕೃತೇನಾರ್ಥೋ ನಾಕೃತೇನೇಹ ಕಶ್ಚನ
ನ ಚಾಸ್ಯ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಕಶ್ಚಿದರ್ಥವ್ಯಸಾರ್ಥಯಃ

ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡದಿರುವದರಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ
ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸ್ವಾರ್ಥವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಭೂತದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ
ಸ್ವಂತ ಸ್ವಾರ್ಥವಾವದೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

೧೮

ತಸ್ಮಾದಸಕ್ತಃ ಸತತಂ ಕಾರ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಸಮಾಚರ
ಅಸಕ್ತೋ ಹ್ಯಾಚರನ್ ಕರ್ಮ ಪರಮಾಪ್ರೋತಿ ಪುರುಷಃ

ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಸಂಗರಹಿತನಾಗಿ ನಿರಂತರವೂ ಕರ್ತವ್ಯ
ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು. ಸಂಗವಿಲ್ಲದಿದ್ದು ಕರ್ಮಗೈವ ಪುರುಷನೇ
ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

೧೯

ಕರ್ಮಣೈವ ಹಿ ಸಂಸಿದ್ಧಿಮಾಸ್ಥಿತಾ ಜನಕಾದಯಃ
ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಮೇವಾಪಿ ಸಂಪಶ್ಯನ್ ಕರ್ಮಮರ್ಹಸಿ

ಜನಕಾದಿಗಳು ಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೈದಿದರು.
ಲೋಕಸಂಗ್ರಹದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೂಡ ನೀನು ಕರ್ಮಮಾಡು
ವದು ಉಚಿತವಾದುದು.

೨೦

ಯದ್ಯದಾಚರತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಸ್ತತ್ರ ದೇವೇತರೋ ಜನಃ
ಸ ಯತ್ಪ್ರಮಾಣಂ ಕುರುತೇ ಲೋಕಸ್ತದನುವರ್ತತೇ

ಯಾವ ಯಾವ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಉತ್ತಮ ಪುರುಷರು ಮಾಡು
ತ್ತಾರೋ ಅದನ್ನು ಇತರ ಜನರು ಅನುಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು

ಯಾವದನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೋ ಅದನ್ನು ಜನರು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ.

೨೧

ನ ಮೇ ಪಾರ್ಥಾಸ್ತಿ ಕರ್ತವ್ಯಂ ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ಕಿಂಚನ
ನಾನವಾಪ್ತಮವಾಪ್ತವ್ಯಂ ವರ್ತ ಏವ ಚ ಕರ್ಮಣಿ

ಹೇ ಪಾರ್ಥ, ನನಗೆ ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡುವ ದಾವದೂ ಇಲ್ಲ. ಕೊಂದಬೇಕಾದ ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಲಿ ನಾನು ಹೊಂದಿಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ನಾನು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತ ನಾಗಿ ಇರುತ್ತೇನೆ.

೨೨

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ಭೂಮಿ ಮುಂತಾದವುಗಳ ವಿರಾಮ ವಿಲ್ಲದ ಕ್ರಮತಃಪದ ಚಲನೆಯು ಈಶ್ವರನ ಕರ್ಮವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕರ್ಮಗಳು ಮಾನಸಿಕವಲ್ಲ ; ಅವನ್ನು ಶಾರೀರಿಕವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈಶ್ವರನು ನಿರಾಕಾರನಾಗಿದ್ದರೂ ಶಾರೀರಿಕ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದೆಂತು ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಅಶರೀರನಾದರೂ ಶರೀರವುಳ್ಳವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವವನಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅವನು ಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅಕರ್ಮಿಯಾಗಿಯೂ ಅಲಿಪ್ತನಾಗಿರಬಹುದು ಇರುತ್ತಾನೆ ಮನುಷ್ಯನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದೇನೆಂದರೆ ಈಶ್ವರನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರದಹಾಗೆ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಮನುಷ್ಯನು ಕೂಡ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಆದರೂ ಯಂತ್ರದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ, ನಿಯಮಿತ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಮನುಷ್ಯನ ವಿಶೇಷತೆಯಿರುವದು ಯಂತ್ರದ ಗತಿಯನ್ನು ಅನಾದರಣೆ ಮಾಡಿ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರಿಯಾಗುವದರಲ್ಲ ; ಅದಿರುವದು ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆ ಗತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವದರಲ್ಲಿ. ಅಲಿಪ್ತನಾಗಿದ್ದು ಯಂತ್ರದಂತೆ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವದರಿಂದ ಅವನು ರಗಳೆಗೆ ಸಿಕ್ಕುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಮೃತ್ಯು ಪರ್ಯಂತ ಕಂಡದೆ ಕುಂದದೆ ಇರುತ್ತಾನೆ. ದೇಹದೇಹಕ್ಕೂ ನಿಯಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ನಷ್ಟವಾದಗುತ್ತ. ಆ ಆದರೆ ಅದರೊಳಗಿನ ಆತ್ಮವು ಹೇಗಿದ್ದಿತೋ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ಯದಿ ಹ್ಯಹಂ ನವತೇಯಂ ಜಾತು ಕರ್ಮಣ್ಯತಂದ್ರಿತಃ
ಮಮ ವತ್ಸಾರ್ಥನವರ್ತಂತೇ ವಾಘ್ರಾಃ ಸಾರ್ಥ ಸರ್ವಶಃ

ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮೈಮುರಿಯಲು ಕೂಡ ನಿಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮ
ದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಿರದಿದ್ದರೆ, ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೆ, ಜನರು ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿ
ಯಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸತೊಡಗುವರು. ೨೩

ಉತ್ತೀದೇಯುರಿಮೇ ಲೋಕಾ ನ ಕುರ್ಯಾಂ ಕರ್ಮ ಚೇದಹಂ
ಸಂಕರಸ್ಯ ಚ ಕರ್ತಾ ನ್ಯಾಮುಪಹನ್ಯಾಮಿಮಾಃ ಪ್ರಜಾಃ

ನಾನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಈ ಲೋಕಗಳು ಭ್ರಷ್ಟ
ವಾಗುವುವು; ನಾನು ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕರ್ತನಾಗುವೆನು ಮತ್ತು ಈ
ಲೋಕಗಳ ನಾಶವನ್ನು ಮಾಡುವವನಾಗುವೆನು. ೨೪

ಸತ್ತಾಃ ಕರ್ಮಣ್ಯವಿದ್ವಾಂಸೋ ಯಥಾ ಕುರ್ವಂತಿ ಭಾರತ
ಕುರ್ಯದ್ವಿದ್ವಾಂಸ್ತಥಾಸಕ್ತಶ್ಚೀರ್ಷಾರ್ಥೋಕಸಂಗ್ರಹಂ

ಹೇ ಭಾರತ, ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ಆಸಕ್ತರಾಗಿ
ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಾರೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ ಜ್ಞಾನಿಯು ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ
ದವನಾಗಿ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣದ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕು.

೨೫

ನ ಬುದ್ಧಿಭೇದಂ ಜನಯೇದಜ್ಞಾನಾಂ ಕರ್ಮಸಂಗಿನಾಂ
ಚೋಪಯೇತ್ಸರ್ವಕರ್ಮಾಣಿ ವಿದ್ವಾನ್ಯುಕ್ತಃ ಸಮಾಚರತ್

ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು
ಜ್ಞಾನಿಯು ಅಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಬಾರದು; ಸಮತ್ವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ
ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಗೈದು ಅವರನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮ
ಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸಬೇಕು. ೨೬

ಪ್ರಕೃತೇಃ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾಸಿ ಗುಣೈಃ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸರ್ವಶಃ
ಅಹಂಕಾ ವಿಮೂಢಾತ್ಮಾ ಕರ್ತಾಹಮಿತಿ ಮನ್ಯತೇ

ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳೂ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿ
ದವುಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಮೂಢನಾದ ಮನುಷ್ಯನು
'ನಾನು ಮಾಡುವವನು' ಎಂದೆಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ೨೭

ತತ್ತ್ವವಿತ್ತು ಮಹಾಬಾಹೋ ಗುಣಕರ್ಮವಿಭಾಗಯೋಃ
ಗುಣಾಗುಣೇಷು ವರ್ತಂತ ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಾ ನ ಸಜ್ಜತೇ

ಎಲೈ ಮಹಾಬಾಹುವೇ, ಗುಣ ಮತ್ತು ಕರ್ಮ, ಇವುಗಳ ವಿಭಾಗದ ರಹಸ್ಯವನ್ನರಿತ ಪುರುಷನು 'ಗುಣಗಳು ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ' ಎಂದೆಣಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗುವದಿಲ್ಲ.

೨೮

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಶ್ಲೋಚಾರ್ಥಸಗಳೇ ಮುಂತಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ತಾವಾಗಿ ತಾವೇ ನಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆ ಅಂಗಗಳಿಗೆ ಯಾವದಾದರೂ ಜಾಡ್ಯವುಂಟಾದಾಗಲೇ ಮನುಷ್ಯನು ಅವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಎಂದರೆ, ಆ ಅಂಗಗಳಿರುವದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳು ತಾವಾಗಿ ತಾವೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಯಾವನ ಸ್ವಭಾವವು ಉದಾರವೋ ಅವನು ತನ್ನ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ಅರಿತಿರುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಪರಂತು ಅವನು ದಾನ ಮಾಡದೆ ಇರಲಾಗುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಇಂಥ ಅನಾಸಕ್ತಿಯು ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರಕೃಪೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಲಭಿಸುವದು.

ಪ್ರಕೃತೇರ್ಗುಣಸಂಮೂಢಾಃ ಸಜ್ಜಂತೇ ಗುಣಕರ್ಮಸು
ತುನಕೃತ್ಸ್ಯವಿದೋ ಮಂದಾರ್ ಕೃತ್ಸ್ಯವಿನ್ಸ ವಿಚಾಲಯೇತ್

ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮೋಹಿತರಾದ ಮನುಷ್ಯರು ಗುಣಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಈ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಮಂದಬುದ್ಧಿಯ ಜನರನ್ನು ಅಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿಕೊಡದು.

೨೯

ಮಯಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸಂನ್ಯಸ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮಚೇತಸಾ
ನಿರಾಶೀರ್ನರ್ಮೋ ಭೂತ್ಯಾ ಯುದ್ಧಸ್ಯ ವಿಗತಜ್ವರಃ

ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ವೃತ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಣ ಮಾಡಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಮಮತೆಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ರಾಗರಹಿತನಾಗಿ ನೀನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡು.

೩೦

ಟಿಪ್ಪಣಿ— ಶರೀರಸ್ಥನಾದ ಆತ್ಮವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಂಶವೆಂದರಿತವನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೇ ಅರ್ಪಿಸುವನು. ಹೆಂಗೊಂದರೆ, ಸೇವಕನು ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವನಿಗೇ ಅರ್ಪಣ ಮಾಡುವಂತೆ.

ಯೇ ಮೇ ಮತಮಿದಂ ನಿತ್ಯಮನುತಿಷ್ಠಂತಿ ಮಾನವಾಃ

ಶ್ರದ್ಧಾವಂತೋನಸೂಯಂತೋ ಮುಚ್ಯಂತೇ ತೇಪಿ ಕರ್ಮಭಿಃ

ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಟ್ಟು ದ್ವೇಷ ಬಿಟ್ಟು ಯಾವ ಮನುಷ್ಯರು ನನ್ನ ಈ ಮತಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಕೂಡ ಕರ್ಮಬಂಧನ ದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ೩೧

ಯೇ ತ್ವೇತದಭ್ಯಸೂಯಂತೋ ನಾನುತಿಷ್ಠಂತಿ ಮೇ ಮತಂ

ಸರ್ವಜ್ಞಾನವಿಮೂಢಾಂಸ್ತಾನ್ಪಿದ್ವಿ ನಷ್ಟಾನಚೇತಸಃ

ಆದರೆ ಯಾರು ನನ್ನ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ ಹುಡುಕಿ ಅದನ್ನನುಸರಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಜ್ಞಾನಹೀನರಾದ ಮೂರ್ಖರು. ಅವರ ನಾಶವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿ. ೩೨

ಸದ್ಗುರಂ ಚೇಷ್ಟತೇ ಸ್ವಸ್ಯಾಃ ಪ್ರಕೃತೇರ್ಜ್ಞಾನವಾನನಿ

ಪ್ರಕೃತಿಂ ಯಾಂತಿ ಭೂತಾನಿ ನಿಗ್ರಹಃ ಕಿಂ ಕರಿಸ್ಯತಿ

ಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ; ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಸ್ವಭಾವವನ್ನನುಸರಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬಲಾತ್ಕಾರವೇನನ್ನ ಮಾಡಬಲ್ಲದು? ೩೩

ಟಿಪ್ಪಣಿ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ೬೧ನೆಯ ಅಧನು ೬೮ನೆಯ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ನಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಮಾತುತ್ತಾ ಮನುಷ್ಯನು ಸತ್ತು ಹೋದರೂ ಸಫಲತೆಯು ಲಭಿಸದಿದ್ದರೆ ನಿಗ್ರಹವು, ಎಂದರೆ ಬಲಾತ್ಕಾರವು, ನಿರರ್ಥಕ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಿಗ್ರಹದ ನಂದೆ ಯೇನೂ ಇಲ್ಲ, ಸ್ವಭಾವದ ನಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. 'ಇದು ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಯಾರಾದರೂ ಕ್ಷೇಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕುಳಿರುಬಿಟ್ಟರೆ ಅವರು,

ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಸ್ವಭಾವದ ಅರಿವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇರುವ ಪದ್ಧತಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಸ್ವಭಾವಗಳಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಮೇಲಕ್ಕೇರುವದು ಆತ್ಮದ ಸ್ವಭಾವವು. ಅದುದರಿಂದ ಆತ್ಮವು ಕೆಳಗಿಳಿದಾಗ ಅದನ್ನಿರಿಸುಗೊಳ್ಳುವದು ಕರ್ಕವ್ಯ ಇದನ್ನೇ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ಲೋಕವು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಇಂದ್ರಿಯಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯಸ್ಯಾರ್ಥಃ ರಾಗದ್ವೇಷಾ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಾ
ತಯೋರ್ನ ವಶಮಾಗಚ್ಛೇತ್ತ್ಯಾಹ್ಯಸ್ಯ ಪರಿಸಂಧಿನಾ

ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ರಾಗದ್ವೇಷವಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಅವುಗಳಿಗೆ ವಶನಾಗಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಅವನ ಮಾರ್ಗರತ್ನಗಳು ೩೪

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಕಿವಿಯ ವಿಷಯವು ಕೇಳುವದು. ಯಾವದು ರುಚಿಸುವದೋ ಅದನ್ನೇ ಕೇಳಲಿಚ್ಛಿಸುವದು ಈ ರಾಗವು ಯಾವದು ರುಚಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಅದನ್ನು ಕೇಳಲು ಅಸಿಚ್ಛೆಯು ಈ ರೀತಿಯ 'ಇದರ ಈ ಸ್ವಭಾವ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ರಾಗದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ವಶನಾಗದೆ ಅವುಗಳನ್ನಿರಿಸಬೇಕು. ಸುಖದೋಷಗಳು ತಟ್ಟದಂತಿರುವದು ಆತ್ಮದ ಸ್ವಭಾವವು. ಆ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು ಮುಟ್ಟಬೇಕು.

ಶ್ರೇಯಾನ್ಮುಫಮೋ ವಿಗುಣಃ ಪರಧರ್ಮಾತ್ಸ್ವನಾಷ್ಟಿತಾತ್
ಸ್ವಧರ್ಮೋ ನಿಧನಂ ಶ್ರಿಯಃ ಪರಧರ್ಮೋ ಭಯಾವಹಃ

ಇತರರ ಧರ್ಮವು ಸುಲಭವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಆಯಾ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಧರ್ಮವೇ, ಅದು ವಿಗುಣವಾಗಿದ್ದರೂ, ಲೇಸು. ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಒಳಿತು. ಪರಧರ್ಮವು ಭಯಾವಹವಾದುದು. ೩೫

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನ ಧರ್ಮವು ಕಸ ಗುಡಿಸುವದಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಧರ್ಮವು ಲೆಕ್ಕವಿಡುವದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಲೆಕ್ಕವಿಡುವವನು ಉತ್ತಮನೆಂಬ ಎಣಿಕೆಯಿರಕೂಡದೇಕೆ ಅದರೂ ಕಸಗುಡಿಸುವವನು ತನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರೆ ಅವನು ಭ್ರಷ್ಟನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಹಾನಿ ತಪ್ಪುತ್ತದೆ. ಈಶ್ವರನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇವರಿಬ್ಬರ ಸೇವೆಯ ಬೆಲೆಯು ಅವರ ನಿಷ್ಠೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಲ್ಪಡುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯದ ಮೂಲ್ಯವು ಒಂದೇ ಒಂದಾಗಿ ಇರಬಲ್ಲದು. ಇಬ್ಬರೂ ಈಶ್ವರಾರ್ಪಣ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ

ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದರೆ ಇಬ್ಬರೂ ಸಮಾನರೂಪವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿ
ಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ—

ಅಥ ಕೇನ ಪ್ರಯುಕ್ತೋಯಂ ಸಾಸಂ ಚರತಿ ಪುರುಷಃ

ಅಸಿಚ್ಛನ್ನಪಿ ಮಾರ್ಷೇಯ ಬಲಾದಿವ ಸಯೋಜಕಃ

ಅರ್ಜುನನಿಂದನು—

ಹೇ ವಾಷ್ಣೇಯ, ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ತೊಡಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರು
ವನೋ ಎಂಬಂತೆ, ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಮನುಷ್ಯನು ಯಾರ ಪೋರ
ಣೆಯಿಂದ ಪಾಪವೆಸಗುತ್ತಾನೆ? ೩೬

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ

ಕಾಮ ಏಷ ಕ್ರೋಧ ಏಷ ರಜೋಗುಣಸಮುಚ್ಛವಃ

ಮಹಾಶನೋ ಮಹಾವಾವ್ಸಾ ವಿದ್ವೇನಮಿಹ ವೈರಿಣಿಂ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು—

ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಇದು (ಪ್ರೇರಿಸುವ
ವಸ್ತುವು) ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ; ಇದರ ಹೊಟ್ಟೆಯೇ ತುಂಬುವದಿಲ್ಲ.
ಇದು ಮಹಾ ಶಾಪ. ಇದನ್ನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುವೆಂಬದಾಗಿ
ತಿಳಿ. ೩೭

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ನಮ್ಮ ವಾಸ್ತವಿಕ ಶತ್ರುವು ಒಳಗೆ ವಾಸಿಸುವದು—ಅದನ್ನು
ಕಾಮವೆಂದು ಕರೆಯಿರಿ, ಕ್ರೋಧವೆಂದು ಕರೆಯಿರಿ—ಅದೇ ಆಗಿದೆ.

ಧೂಮೇನಾವ್ರಿಯತೇ ವಹ್ನಿರ್ಯಥಾದರ್ಶೋ ಮಲೇನ ಚ

ಯಥೋಲ್ಬೇನಾವೃತೋ ಗರ್ಭಸ್ತಥಾ ತೇನೈವಮಾವೃತಂ

ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಗೆಯಿಂದ ಬೆಂಕಿಯೂ, ಕೊಳೆಯಿಂದ
ಕನ್ನಡಿಯೂ, ಚರ್ಮದ ಪರೆಯಿಂದ ಗರ್ಭವೂ ಮುಚ್ಚಿರುತ್ತದೆಯೋ
ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಮಾದಿರೂಪ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಈ ಜ್ಞಾನವು
ಮುಚ್ಚಿರುತ್ತದೆ. ೩೮

ಆವೃತಂ ಜ್ಞಾನಮೇತೇನ ಜ್ಞಾನಿನೋ ನಿತ್ಯವೈರಿಣಾ

ಕಾಮರೂಪೇಣ ಕಾಂತೇಯ ದುಷ್ಪೂರೇಣಾನಲೇನ ಚ

ಎಲೈ ಕಾಂತೇಯನೇ, ಇಂತಹ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲದ ಈ ಕಾಮರೂಪ ಅಗ್ನಿಯು ನಿತ್ಯದ ಶತ್ರುವು. ಅದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಮುಚ್ಚಿರುತ್ತದೆ. ೩೯

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಮನೋ ಬುದ್ಧಿರಸ್ಯಾಧಿಷ್ಠಾನಮುಚ್ಯತೇ
ಏತೈರ್ವಿಮೋಹಯತ್ಯೇಷ ಜ್ಞಾನಮಾವೃತ್ಯ ದೇಹಿನಂ

ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿ — ಇದು ಶತ್ರುವಿನ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಈ ಶತ್ರುವು ದೇಹಧಾರಿಯನ್ನು ಮೂರ್ಛಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ೪೦

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಮವು ವ್ಯಾಪಿಸುವದರಿಂದ ಮನವು ಮಲಿನವಾಗುತ್ತದೆ; ಅದರಿಂದ ವಿವೇಕ ಶಕ್ತಿಯು ಮಂದವಾಗುತ್ತದೆ; ಅದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ೨೨-೨೪ನೆಯ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿ.

ತಸ್ಯಾತ್ಮಮಿಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಾದೌ ನಿಯಮ್ಯ ಭರತರ್ಷಭ
ಪಾಪ್ಮಾನಂ ಪ್ರಜಹಿ ಹ್ಯೇನಂ ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನನಾಶನಂ

ಹೇ ಭರತರ್ಷಭ, ಅದುದರಿಂದ ನೀನು ಮೊದಲು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಯಮದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅನುಭವವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸತಕ್ಕ ಈ ಪಾಪಿಯನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸು. ೪೧

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪರಾಣ್ಯಾಹುರಿದ್ರಿಯೇಭ್ಯಃ ಪರಂ ಮನಃ
ಮನಸಸ್ತು ಪರಾ ಬುದ್ಧಿರ್ದ್ಯೋ ಬುದ್ಧೇಃ ಪರತಸ್ತು ಸಃ

ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿವೆ; ಮನಸ್ಸು ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದುದು; ಅದಕ್ಕಿಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವು ಬುದ್ಧಿಯು. ಬುದ್ಧಿಗಿಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುವಂತಹುದು ಆತ್ಮವು. ೪೨

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವಶದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಕಾಮವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದು ಸಹಜವಾಗುವುದು.

ಏವಂ ಬುದ್ಧೇಃ ಪರಂ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಸಂಸ್ತಭ್ಯಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ
ಜಹಿ ಶತ್ರುಂ ಮಹಾಬಾಹೋ ಕಾಮರೂಪಂ ದುರಾಸದಂ

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಅತೀತವಾದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಗುರುತು
ಹಿಡಿದು ಆತ್ಮದ ಮೂಲಕ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಎಲೈ
ಮಹಾಬಾಹುವೇ ಕಾಮವೆಂಬ ದುರ್ಜಯ ಶತ್ರುವನ್ನು ಸಂಹರಿಸು.

೩೩

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ವಾನುಷ್ಯನು ಶರೀರಸ್ಥವಾದ ಆತ್ಮವನ್ನರಿತುಕೊಂಡರೆ ಮನಸ್ಸು
ಅವನ ವಶದಲ್ಲಿರುವುದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಶದಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು
ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಕಾಮವೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲದು ?

ಓಂ ತತ್ಸತ್

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾ ಉಪನಿಷತ್ ಅರ್ಘಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮ
ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಯೋಗಾಸ್ತದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದ ಕರ್ಮಯೋಗ
ವೆಂಬ ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

೪

ಜ್ಞಾನಕರ್ಮ ಸಂನ್ಯಾಸಯೋಗ

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ವಿಶೇಷ ವಿವೇಚನೆಯಿದೆ ಮತ್ತು ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ಹಲವು ಯಜ್ಞಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ—

ಇಮಂ ವಿವಶ್ಯ ತೇ ಯೋಗಂ ಪ್ರೋಕ್ತವಾನಹಮವ್ಯಯಂ
ವಿವಸ್ವಾನ್ಮನವೇ ಪ್ರಾಹ ಮನುರಿಕ್ಷ್ವಾಕವೇಬ್ರವೀತ್

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು:—

ಈ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಯೋಗವನ್ನು ನಾನು ವಿವಸ್ವಾನ (ಸೂರ್ಯ)ನಿಗೆ ಹೇಳಿದೆನು. ಅವನು ಮನುವಿಗೂ ಮನುವು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಿಗೂ ಹೇಳಿದರು.

೧

ಏವಂ ಪರಂಪರಾಪ್ರಾಪ್ತಮಿಮಂ ರಾಜರ್ಷಯೋ ವಿದುಃ
ಸ ಕಾಲೇನೇಹ ಮಹತಾ ಯೋಗೋ ನಷ್ಟಃ ಪರಂತಪ

ಹೀಗೆ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಲಭಿಸಿದ ಮತ್ತು ರಾಜರ್ಷಿಗಳು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಆ ಯೋಗವು ದೀರ್ಘಕಾಲದ ಬಲದಿಂದ ನಷ್ಟವಾಯಿತು.

೨

ಸ ಏವಾಯಂ ಮಯಾ ತೇದ್ಯ ಯೋಗಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪುರಾತನಃ
ಭಕ್ಷೋನಿ ಮೇ ಸಖಾ ಚೇತಿ ರಹಸ್ಯಂ ಹ್ಯೇತದುತ್ತಮಂ

ಆ ಪುರಾತನ ಯೋಗವನ್ನೇ ನಾನು ಇಂದು ನಿನಗೆ ಬೋಧಿಸಿದುದು. ಏಕೆಂದರೆ ನೀನು ಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದೀಯೆ ಮತ್ತು ಈ ಯೋಗವು ಉತ್ತಮ ರಹಸ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

೩

ಅರ್ಜುನವಾಚ—

ಅಪರಂ ಭವತೋ ಜನ್ಮ ಪರಂ ಜನ್ಮ ವಿವಸ್ವತಃ

ಕಥಮೇತದ್ವಿಜಾನೀಯಾಂ ತ್ವಮಾದಾ ಪೋಕ್ತವಾನಿತಿ

ಅರ್ಜುನನೆಂದನು—

ನಿನ್ನ ಜನ್ಮವಾದರೂ ಇಂದಿನದು ; ವಿವಸ್ವಾನನ ಜನ್ಮವು ಹಿಂದೆಯೇ ಆದುದು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಅದನ್ನು (ಯೋಗವನ್ನು) ಮುಂಚೆಯೇ ಹೇಳಿದ್ದೆಯೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುವದೆಂತು ?

೪

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ—

ಬಹುನಿ ಮೇ ವ್ಯತಿತಾನಿ ಜನ್ಮಾನಿ ತವ ಚಾರ್ಜುನ

ತುನ್ಯಹಂ ವೇದ ಸರ್ವಾಣಿ ನ ತ್ವಂ ವೇತ್ಥ ಪರಂತಪ

ಶ್ರೀಭಗವಂತನೆಂದನು—

ಹೇ ಅರ್ಜುನ, ನನ್ನ ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಜನ್ಮಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿ ಹೋಗಿವೆ. ಅವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾನು ಅರಿತಿರುವೆನು, ನೀನು ಅರಿತಿಲ್ಲ.

೫

ಅಜೋಪಿ ಸನ್ನವ್ಯಯಾತ್ಮಾ ಭೂತಾನಾಮೀಶ್ವರೋಪಿ ಸತ್

ಪ್ರಕೃತಿಂ ಸ್ವಾಮಿಷ್ಠಾಯ ಸಂಭವಾಮ್ಯಾತ್ಮಮಾಯಯಾ

ನಾನು ಜನ್ಮವಿಲ್ಲದವನು, ಅತಿ ನಾಶಿಯು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಭೂತಗಳ ಸ್ವಾಮಿಯು. ಆದರೂ ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನನುಸರಿಸಿ ನನ್ನ ಮಾಯೆಯ ಬಲದಿಂದ ನಾನು ಜನ್ಮಧಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

೬

ಯದಾ ಯದಾ ಹಿ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಗ್ಲಾನಿರ್ಭವತಿ ಭುರತಃ

ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನಮಧರ್ಮಸ್ಯ ತದಾತ್ಮಾನಂ ಸೃಜಾಮ್ಯಹಂ

ಹೇ ಭಾರತ, ಯಾವ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವು ಮಂದಗತಿ
ಯುಳ್ಳದಾಗುತ್ತದೆಯೋ, ಅಧರ್ಮವು ಪ್ರಬಲವಾಗುತ್ತದೆಯೋ,
ಆಯಾ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಜನ್ಮಧಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ೭

ಪರಿತ್ರಾಣಾಯ ಸಾಧೂನಾಂ ವಿನಾಶಾಯ ಚ ದುಷ್ಕೃತಾಂ
ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನಾರ್ಥಾಯ ಸಂಭವಾಮಿ ಯುಗೇ ಯುಗೇ

ಸಾಧುಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೋಸ್ಕರ, ದುಷ್ಕರ ವಿನಾಶಕ್ಕೋಸ್ಕರ
ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ ಪುನರುದ್ಧಾರವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಯುಗ
ಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ಜನ್ಮತಾಳುತ್ತೇನೆ. ೮

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧಾವಂತರಿಗೆ ಆಶ್ವಾಸನ [ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ]ವೂ
ಸತ್ಯದ—ಧರ್ಮದ—ಅವಿಚಲತೆಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯೂ ಇದೆ. ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಏರಿ
ಳಿತಗಳಾಗುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತವೆ ಪರಂಪು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಜಯವಾಗುತ್ತದೆ.
ಸಂತರ ನಾಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಅಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಇಲ್ಲ. ಇದನ್ನು
ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮನುಷ್ಯನು ತಾನು ಕರ್ತನೆಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು
ಮಾಡಬಾರದು, ದುರಾಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಈಶ್ವರನ ಗಹನವಾದ
ಮಾಯೆಯು ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಅವತಾರವು
ಅಥವಾ ಈಶ್ವರನ ಜನ್ಮವು ವಸ್ತುತಃ ಈಶ್ವರನ ವಾಲಿಗೆ ಹುಟ್ಟುವಿಕೆಯೆಂಬುದೇ
ಇಲ್ಲ.

ಜನ್ಮ ಕರ್ಮ ಚ ಮೇ ದಿವ್ಯಮೇವಂ ಯೋ ವೇತ್ತಿ ತತ್ತ್ವತಃ
ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ದೇಹಂ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಸೈತಿ ಮಾಮೇತಿ ಸೋರ್ಜುನ

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ದಿವ್ಯ ಜನ್ಮದ ಮತ್ತು ಕರ್ಮದ ರಹಸ್ಯ
ವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವವನು, ಎಲೈ ಅರ್ಜುನನೇ, ಶರೀರವನ್ನು
ತ್ಯಜಿಸಿ ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆ
ಯುತ್ತಾನೆ. ೯

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಏಕೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಈಶ್ವರನು ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಜಯವುಂಟು
ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂಬ ದೃಢವಿಶ್ವಾಸವುಂಟಾದ ಮೇಲೆ ಅವನು ಸತ್ಯವನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ,
ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದಿರುತ್ತಾನೆ, ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ಮಮತಾರಹಿತ
ನಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಜನ್ಮಮರಣದ ಚಕ್ರದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಈಶ್ವರನ ಧ್ಯಾನವನ್ನೇ
ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಲೀನನಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

ನೀತರಾಗಭಯಕ್ರೋಧಾ ಮನ್ಮಯಾ ಮಮುಪಾಶ್ರಿತಾಃ
ಬಹುೋ ಜ್ಞಾನತಪಸಾ ಪೂತಾ ಮದ್ಭಾವಮಾಗತಾಃ

ರಾಗ, ಭಯ, ಕ್ರೋಧ, ಇವುಗಳಿಲ್ಲದವರಾಗಿ, ನನ್ನ ಧ್ಯಾನ
ವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾ, ನನ್ನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ತಪಸ್ಸಿ-
ನಿಂದ ಪವಿತ್ರರಾದ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ-
ದ್ದಾರೆ. ೧೦

ಯೇ ಯಥಾ ಮಾಂ ಪ್ರಪದ್ಯಂತೇ ತಾಂಸ್ತಥೈವ ಭಜಾಮ್ಯಹಂ
ಮಮ ವರ್ತ್ಮಾನುವರ್ತಂತೇ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಪಾರ್ಥ ಸರ್ವಶಃ

ಯಾರು ನನ್ನನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾರೋ
ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿಯೇ ಫಲ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ.
ಯಾವ ರೀತಿಯಾದರೂ ಆಗಲಿ, ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೆ, ಮನುಷ್ಯರು ನನ್ನ
ಮಾರ್ಗವನ್ನನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ — ನನ್ನ ಶಾಸನಕ್ಕಧೀನರಾಗಿರು-
ತ್ತಾರೆ. ೧೧

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಯಾರೂ ಈಶ್ವರನ ನಿಯಮವನ್ನು ಉಲ್ಲಂ-
ಘಿಸಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಬೆಳೆದಂತೆಯೇ ಕುಯಿಲು. ಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿ.
ಈಶ್ವರೀ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ—ಕರ್ಮದ ನಿಯಮದಲ್ಲಿ—ಅಪವಾದವು (ನಿಯಮಕ್ಕೆ
ಸಿಕ್ಕದು) ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮನಾಗಿ ಎಂದರೆ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗನು-
ಸಾರವಾಗಿ ನ್ಯಾಯವು ದೊರಕುತ್ತದೆ.

ಕಾಂಕ್ಷಂತಃ ಕರ್ಮಣಾಂ ಸಿದ್ಧಿಂ ಯಜಂತ ಇಹ ದೇವತಾಃ
ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಹಿ ಮಾನುಷೇ ಲೋಕೇ ಸಿದ್ಧಿರ್ಭವತಿ ಕರ್ಮಜಾ

ಕರ್ಮದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಯಸುವವರು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೇವ-
ತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಕರ್ಮಜನಿತವಾದ
ಫಲವು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ೧೨

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ದೇವತೆಗಳೆಂದರೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಇಂದ್ರ ವರುಣಾದಿ
ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲ. ದೇವತೆಯೆಂದರೆ ಈಶ್ವರನ ಅಂಶರೂಪದ ಶಕ್ತಿ. ಈ ಅರ್ಥ
ದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಕೂಡ ದೇವತೆಯೇ. ಆದಿ, ಮಿಂಚು, ಮುಂತಾದ ಮಹಾ

ಶಕ್ತಿಗೂ ದೇವತೆಗಳು. ಇವುಗಳ ಆರಾಧನೆಯ ಫಲವು ಒಡನೆಯೇ ಮತ್ತು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನಾವು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಅದು ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲವೆಂದಮೇಲೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನಂತು ಕೊಡುವದು ತಾನೆ ಹೇಗೆ ?

ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯಂ ಮಯಾ ಸೃಷ್ಟಂ ಗುಣಕರ್ಮವಿಭಾಗಶಃ
ತಸ್ಯ ಕರ್ತಾರಮಸಿ ಮಾಂ ವಿದ್ಧ್ಯ ಕರ್ತಾರಮವ್ಯಯಂ

ಗುಣ ಮತ್ತು ಕರ್ಮದ ವಿಭಾಗಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಾನು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಇವುಗಳ ಕರ್ತನಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಅವಿನಾಶಿಯೆಂದೂ ಕರ್ತನಲ್ಲವೆಂದೂ ತಿಳಿ.

೧೩

ನ ಮಾಂ ಕರ್ಮಣಿ ಲಿಂಪಂತಿ ನ ಮೇ ಕರ್ಮಫಲೇ ಸ್ವಹಾ
ಇತಿ ಮಾಂ ಯೋಭಿಜಾನಾತಿ ಕರ್ಮಭರ್ತ ಸ ಬದ್ಧ್ಯತೇ

ನನ್ನನ್ನು ಕರ್ಮವು ಮುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಇದರೆ ಫಲದ ಆಸೆಯಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ನನ್ನನ್ನು ಯಾರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿಯುವರೋ ಅವರು ಕರ್ಮದ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುವದಿಲ್ಲ.

೧೪

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಏಕೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗಾಗಿ ಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆಕರ್ಮಿಯಾಗಿರುವದರ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ದೃಷ್ಟಾಂತವಿದೆ. ಮತ್ತು ಎಲ್ಲದರ ಕ್ಷೇತ್ರವೂ ಈಶ್ವರನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ನಾವು ಕೇವಲ ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಹಾಗಾದಮೇಲೆ ಕರ್ತೃತ್ವದ ಅಭಿಮಾನವು ಹೇಗುಂಟಾದೀತು ?

ಏವಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಕೃತಂ ಕರ್ಮ ಪೂರ್ವೈರಪಿ ಮುಮುಕ್ಷುಭಿಃ
ಕುರು ಕರ್ಮೈವ ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ಪೂರ್ವೈಃ ಪೂರ್ವತರಂ ಕೃತಂ

ಇದನ್ನರಿತು ಮೊದಲಿನ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದುದರಿಂದ ನೀನೂ ಪೂರ್ವಜರು ಯಾವಾಗಿನಿಂದಲೂ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವಂತೆ ಮಾಡು.

೧೫

ಕಿಂ ಕರ್ಮ ಕಿಮಕರ್ಮೇತಿ ಕವಯೋಪ್ಯತ್ರ ಮೋಹಿತಾಃ
ತತ್ತೇ ಕರ್ಮ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಯಜ್ಞಾಚ್ಚಾತ್ಮಾ ಮೋಕ್ಷಸೇಶುಭಾತ್

ಕರ್ಮವೆಂದರೇನು, ಅಕರ್ಮವೆಂದರೇನು, ಎಂಬ ವಿಷಯ
ವಾಗಿ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯ ಜನರು ಕೂಡ ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾರೆ.
ಆ ಕರ್ಮದ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ.
ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ ನೀನು ಅಶುಭದಿಂದ ಪಾರಾಗುವೆ. ೧೬

ಕರ್ಮಣೋ ಹ್ಯಪಿ ಬೋಧ್ಯವ್ಯಂ ಬೋಧ್ಯವ್ಯಂ ಚ ವಿಕರ್ಮಣಃ
ಅಕರ್ಮಣಃ ಬೋಧ್ಯವ್ಯಂ ಗಣನಾ ಕರ್ಮಣೋ ಗತಿಃ

ಕರ್ಮ, ನಿಷಿದ್ಧಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಅಕರ್ಮ, ಇವುಗಳ ಭೇದ
ವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕರ್ಮದ ಗತಿಯು ಗುಂಥವಾ
ದುದು. ೧೭

ಕರ್ಮಣ್ಯಕರ್ಮ ಯಃ ಪಶ್ಯೇದಕರ್ಮಣಿ ಚ ಕರ್ಮ ಯಃ
ಸ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ಮನುಷ್ಯೇಷು ಸ ಯುಕ್ತಃ ಕೃತ್ಸು ಕರ್ಮಕೃತ್

ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ . ಅಕರ್ಮವನ್ನೂ ಅಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವನ್ನೂ
ಕಾಣುವವನು ಜನರಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿವಂತನೆಂದೆಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನು
ಯೋಗಿ. ಅವನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವವನು. ೧೮

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಕರ್ಮಗೈಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಯಾರು ಕರ್ತೃತ್ವದ ಅಭಿಮಾನ
ವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನ ಕರ್ಮವು ಅಕರ್ಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು
ಯಾರು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಕರ್ಮದ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ವ್ಯಸನ್ನಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪ
ರಿಗೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾನೋ ಅವನ ಅಕರ್ಮವು ಕರ್ಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ.
ವಾಯು ಹಿಡಿದಿರುವವನು ಇಚ್ಛೆ ಪಟ್ಟು—ಅಭಿಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ—ಕೆಲಸ ಮಾಡದೆ
ಬಿದ್ದಿರುವ ಅಂಗವನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿದರೆ ಅದು ಅಲ್ಲಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ರೋಗಿಯು
ಅಂಗವನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಯ ಕರ್ತನಾದನು. ಆತ್ಮದ ಗುಣವು ಕರ್ತೃ
ವಲ್ಲದವನ ಗುಣವಾಗಿದೆ. ಯಾರು ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿ ತಾನೇ ಕರ್ತನೆಂದು
ಭಾವಿಸುವನೋ ಅವನ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ವಾಯು ಹಿಡಿದಂತೆ; ಮತ್ತು ಅವನು ಅಭಿ
ಮಾನಿಯಾಗಿ ಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಗತಿಯನ್ನು
ರಿತವನೇ ಧೀಮಂತನಾದ, ಯೋಗಿಯಾದ, ಕರ್ತವ್ಯಪರಾಯಣನೆಂದೆಣಿಸಲ್ಪ
ಡುತ್ತಾನೆ. “ ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಭಾವಿಸುವವನು ಕರ್ಮ—ವಿಕರ್ಮ
ಗಳ ಭೇದವನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ಸಾಧನದ ಒಳಿತು-ಕೆಡಕಿನ ವಿಚಾರ
ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಗತಿಯು ಮೇಲ್ಮುಖವಾದುದು. ಅದುದ

೦೦ದ ಮನುಷ್ಯನು ನೀತಿ ತಪ್ಪಿದಾಗ ಅವನಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಇದ್ದೆ ಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅಭಿಮಾನವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾರಾಧನ ಕರ್ಮಗಳು ಸಹಜವಾ ಗಿಯೇ ಸಾತ್ವಿಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ

ಯಸ್ಯ ಸರ್ವೇ ಸಮಾರಂಭಾಃ ಕಾಮಸಂಕಲ್ಪವರ್ಜಿತಾಃ
ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿದಗ್ಧಕರ್ಮಾಣಾಂ ತಮಾಹುಃ ಪಂಡಿತಃ ಬುಧಾಃ

ಯಾರ ಎಲ್ಲಾ ಆರಂಭ [ವ್ರಯತ್ನ] ಗಳೂ ಆಸೆ ಮತ್ತು ಸಂ ಕಲ್ಪ, ಇವುಗಳೆಲ್ಲದೆ ಇರುತ್ತವೆಯೋ ಅವನ ಕರ್ಮಗಳು ಜ್ಞಾನ ವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯ ಮೂಲಕ ಬೂದಿಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಅಂತಹ ನನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಪಂಡಿತನೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ೧೯

ತೈತ್ತಿರೀಯ ಕರ್ಮಫಲಾಸಂಗಂ ನಿತ್ಯತಪೋ ನಿರಾಕರಯಃ
ಕರ್ಮಾಣ್ಯಭಿಪ್ರವೃತ್ತೋಪಿ ನೈವಕರಚಿತ್ತರೋತಿ ಸಃ

ಯಾರು ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದಾನೋ, ಯಾರು ಸದಾ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿರುತ್ತಾನೋ, ಯಾರಿಗೆ ಯಾರೊಬ್ಬರ ಆಶ್ರಯದ ಆಸೆಯಿಲ್ಲವೋ, ಅವನು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಿರುತ್ತಿ ದ್ದರೂ ಏನೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ೨೦

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಎಂದರೆ ಅವನು ಕರ್ಮದ ಬಂಧನವನ್ನು ಬಿಡಿಸಬೇಕಾ ಗುವದಿಲ್ಲ

ನಿರಾಕರೈರ್ಯತಚಿತ್ತಾತ್ಮಾ ತೈತ್ತಿರೀಯಸರ್ವಪರಿಗ್ರಹಃ
ಶಾರೀರಂ ಕೇವಲಂ ಕರ್ಮ ಕುರ್ವನ್ಯಾ ವ್ಯಾತಿ ಕಲ್ಬಿಸಂ

ಯಾರು ಆಶಾರಹಿತನಾಗಿದ್ದಾನೋ, ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿದೆಯೋ, ಯಾರು ಸಂಗ್ರಹ [ಶೇಖರಿಸುವವು] ವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೋ, ಮತ್ತು ಯಾರ ಶರೀರವು ಮಾತ್ರ ಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತದೆಯೋ, ಅವನು [ಹಾಗೆ ಕರ್ಮ] ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ದೋಷಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ೨೧

ಟಿಪ್ಪಣಿ— ಅಭಿಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವೆಲ್ಲವೂ, ಅದು ಎಷ್ಟೇ ಸಾತ್ವಿಕವಾಗಿದ್ದರೂ, ಬಂಧನವನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕದು. ಅದು ಈಶ್ವ

ರಾಸರ್ಪಣ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ, ಅಭಿಮಾನವಿಲ್ಲದೆ, ನಡೆದರೆ ಬಂಧನಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾರ 'ನಾನು' [ಎಂಬ ಅಂಶವು] ಶೂನ್ಯತೆಯನ್ನೈದಿದೆಯೋ ಅವನ ಶರೀರವೇ ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವನ ಶರೀರವೇ ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಯಾವ ಕೃದಿಯ ಬಲವು [ಅವನ] ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೆ ನೇಗಿಲು ಹೊಡೆಯುತ್ತದೆಯೋ ಅವನ ಶರೀರವು ಮಾತ್ರ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಯಾರು ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಈಶ್ವರನ ಕೈದಿಯಾಗಿದ್ದಾನೋ ಅವನ ಶರೀರವು ಕೂಡ ತಾನು ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತದೆ [ಅಂತಹವನು] ತಾನು ಶೂನ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಈಶ್ವರನು ಪ್ರೇರಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಯದೃಚ್ಛಾ ಲಾಭಸಂಕುಪ್ತೋ ದ್ವಂದ್ವಾತೀತೋ ವಿಮುಕ್ತಃ

ಸಮಃ ಸಿದ್ಧಾವಸಿದ್ಧಿ ಚ ಕೃತ್ವಾಪಿ ನ ನಿಬದ್ಧತೇ

ಯಾರು ಸಹಜವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದರಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿರುತ್ತಾನೋ, ಯಾರು ಸುಖದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೋ, ಯಾರು ದ್ವೈಷವಿಲ್ಲದವನಾಗಿದ್ದಾನೋ, ಯಾರು ಸಫಲತೆ ನಿಷ್ಫಲತೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಟಸ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೋ, ಅವನು ಕಾರ್ಯಗ್ರಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವದಿಲ್ಲ. ೨೨

ಗತಸಂಗಸ್ಯ ಮುಕ್ತಸ್ಯ ಚ್ಛಾನಾವಸ್ಥಿರಚೇತಸಃ

ಯಜ್ಞಾ ಯಾಚರತಃ ಕರ್ಮ ಸಮಗ್ರಂ ಪ್ರವೀಯತೇ

ಯಾರು ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿದ್ದಾನೋ, ಯಾರ ಚಿತ್ತವು ಜ್ಞಾನಮಯವಾಗಿದೆಯೋ, ಯಾರು ಮುಕ್ತನೋ, ಮತ್ತು ಯಾರು ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಕರ್ಮಮಾಡುವವನಾಗಿದ್ದಾನೋ, ಅವನ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವೂ ಲಯವಾಗುತ್ತವೆ. ೨೩

ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಪಣಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಹವಿರ್ಬ್ರಹ್ಮಾಗ್ನಿ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಹುತಃ

ಪ್ರಹ್ಮೈವ ತೇನ ಗಂತವ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಕರ್ಮಸಮಾಧಿನಾ

(ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ) ಅರ್ಪಣವು ಬ್ರಹ್ಮ, ಹವನದ ವಸ್ತುವು—ಹವಿಸ್ಸು—ಬ್ರಹ್ಮ, ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಿಯಾದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹವನಮಾಡುವವನೂ ಬ್ರಹ್ಮವು. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕರ್ಮದೊಡನೆ ಯಾರು

ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ್ದಾನೋ ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನೇ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ೨೪

ದೈವಮೇವಾಪರೇ ಯಜ್ಞಂ ಯೋಗಿನಃ ಪರೈವಾಸತೇ
ಬ್ರಹ್ಮಾಗ್ರಾ ವಪರೇ ಯಜ್ಞಂ ಯಜ್ಞೇನೈವೈವಾಪ್ಯತಿ

ಇತರ ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ಯೋಗಿಗಳು ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರೇಮದಿಂದ
ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೂ ಇತರರು ಬ್ರಹ್ಮರೂಪ ಅಗ್ನಿ
ಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ಯಜ್ಞವನ್ನೇ ಹೋಮ ಮಾಡು
ತ್ತಾರೆ. ೨೫

ಶ್ರೋತ್ರಾದೀನೀಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಸ್ಯೇ ಸಂಯಮಾಗ್ನಿಃ ಪುಜುತ್ವತಿ
ಶಬ್ದಾದೀನಿ ಸಯಾನಸ್ಯ ಇಂದ್ರಿಯಾಗ್ನಿಃ ಪುಜುತ್ವತಿ

ಮತ್ತೂ ಕೆಲವರು ಶ್ರವಣಾದಿ [ಕಿವಿ ಮುಂತಾದ] ಇಂದ್ರಿಯ
ಗಳ ಸಂಯಮರೂಪವಾದ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಬೇರೆ
ಹಲವರು ಶಬ್ದವೇ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು [ವಿಷಯವಸ್ತು
ಗಳನ್ನು] ಇಂದ್ರಿಯಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ೨೬

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಕೇಳುವದು ಮುಂತಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಸಂಯಮ ಮಾಡು
ವದೊಂದು ವಿಷಯ ; ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾ ಅವುಗಳ ವಿಷಯ
—[ವಸ್ತು] ಗಳನ್ನು ಪ್ರಭು ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವದು ಬೇರೆ ವಿಷಯ.
ಉದಾ. ಭಜನಾದಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುವದು. ವಸ್ತುತಃ ಎರಡೂ ಒಂದೇ.

ಸರ್ವಾಣೀಂದ್ರಿಯಕರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರಾಣಕರ್ಮಾಣಿ ಚಾಪರೇ
ಆತ್ಮಸಂಯಮಯೋಗಾಗ್ನಿಃ ಪುಜುತ್ವತಿ ಜ್ಞಾನದೀಪಿತೇ

ಇನ್ನೂ ಇತರರು ಸಮಸ್ತ ಇಂದ್ರಿಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಾಣ
ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ದೀಪದಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾದ ಆತ್ಮಸಂ
ಯಮವೆಂಬ ಯೋಗಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ೨೭

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಎಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ತನ್ನಯರಾಗುತ್ತಾರೆ

ದ್ರವ್ಯಯಜ್ಞಾಸ್ತ ಪೋಯಜ್ಞಾ ಯೋಗಯಜ್ಞಾಸ್ತ ಥಾಪರೇ
ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಜ್ಞಾನಯಜ್ಞಾಶ್ಚ ಯತಯಃ ಸಂಶಿತವ್ರತಾಃ

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕೆಲವರು ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವವರಾಗುತ್ತಾರೆ; ಕೆಲವರು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುವವರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ಅಷ್ಟಾಂಗ ಯೋಗವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವವರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವನ್ನೂ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕಠಿಣ ವ್ರತಧಾರಿಗಳೂ ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲರೂ ಆದ ಯಾಜ್ಞಿಕರು. ೨೮

ಅಪಾನೇ ಜುಹ್ವತಿ ಪ್ರಾಣಂ ಪ್ರಾಣೇವಾನಂ ತಥಾಪರೇ
ಪ್ರಾಣಾವಾನಗತೀ ರುದ್ಧಾ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಪರಾಯಣಾಃ

ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಾಗಿರುವ ಇತರರು ಅಪಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವಾಯುವನ್ನು ಹೋಮಮಾಡುತ್ತಾರೆ ; ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಅಪಾನವನ್ನು ಹೋಮಮಾಡುತ್ತಾರೆ ; ಅಧವಾ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಅಪಾನ, ಇವೆರಡನ್ನೂ ಅವರೊಂಧಿಸು [ತಡೆಯು]ತ್ತಾರೆ. ೨೯

ಟಿಪ್ಪಣಿ.—ಇವು ಮೂರು ತೆರನಾದ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಗಳು— ರೇಚಕ, ಪೂರಕ ಮತ್ತು ಕುಂಭಕ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ ವಾಯುವಿನ ಆರ್ಧವು ಗುಜರಾತಿಯ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಲಲಿಕೇಳಕಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಾಣವಾಯುವು ಒಳಗಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುವದು. ನಾವು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಒಳಕ್ಕೆ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದನ್ನು ಪ್ರಾಣವಾಯು—ಆಕ್ಸಿಜನ್ [ಅವ್ವಜನಕ]—ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ

ಅಪರೇ ನಿಯತಾಹಾರಾಃ ಪ್ರಾಣಾನ್ಪ್ರಾಣೇಷು ಜುಹ್ವತಿ
ಸರ್ವೇಷೈತೇ ಯಜ್ಞವಿಮೋ ಯಜ್ಞಕ್ವಸಿಕಕಲ್ಮಷಾಃ

ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಆಹಾರದ ಸಂಯಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಯಾರು ಯಜ್ಞಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಸವೆದಿದ್ದಾರೋ ಅಂತಹರೆಲ್ಲರೂ ಯಜ್ಞ ವನ್ನು ತಿಳಿದವರು. ೩೦

ಯಜ್ಞಃಪಿಷ್ಠವ್ಯಕ್ತಭುಜೋ ಯಾರತಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸನಾತನಂ
ನುಯಂ ಲೋಕೋಸ್ತ್ವಯಜ್ಞಸ್ಯ ಕುತೋಸ್ತುಃ ಕುರುಸತ್ತಮ

ಹೇ ಕುರುಸತ್ತಮ, ಯಜ್ಞಶೇಷವಾದ ಅಮೃತವನ್ನು ಸೇವಿಸುವ ಜನರು ಸನಾತನವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಯಜ್ಞಮಾಡದಿರುವವರಿಗೆ ಈ ಲೋಕವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಪರಲೋಕವೆಲ್ಲದ ಬಂದೀತು ? ೨೧

ಏವಂ ಬಹುವಿಧಾ ಯಜ್ಞಾ ವಿತತಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಮುಖೇ
ಕರ್ಮಜಾನ್ಯದ್ಧಿ ತಾನ್ಯರ್ವಾಸೇವಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ವಿಮೋಕ್ಷ್ಯಸೇ

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ವೇದದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಯಜ್ಞಗಳು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕರ್ಮದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದವುಗಳೆಂದು ತಿಳಿ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಿತು ನೀನು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವೆ. ೨೨

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ನ್ಯಾವಕ ಅರ್ಥವಿದೆ, ಎಂದರೆ [ಅದು] ಪಾರೀರಿಕ, ಮಾನಸಿಕ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಿಕ [ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ]. ಇಂತಹ ಕರ್ಮವಿಲ್ಲದೆ ಯಜ್ಞವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಯಜ್ಞವಿಲ್ಲದೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅರಿತು ತದನುಸಾರವಾಗಿ ಆಚರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದೆಂದು ಹೇಸರು. ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನಾಯಿತೆಂದರೆ, ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನೂ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಆತ್ಮವನ್ನೂ ಪ್ರಭುಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ—ಲೋಕಸೇವೆಗಾಗಿ—ಉಪಯೋಗಿಸುವಿದ್ದರೆ ಅವನು ಚೋರನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗಲಾರನು. ಕೇವಲ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಆತ್ಮ ಇವುಗಳನ್ನು ಕದಿಯುವವನು ಪೂರಾ ಯಾಜ್ಞಿಕನಲ್ಲ ; ಈ ಶಕ್ತಿಗಳು ಒಂದುಗೂಡಿದ ಹೊರತು ಅದು ಪರೋಪಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಉಪಯೋಗವಾಗಲಾರದು ಅದುದರಿಂದ ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದ ಲೋಕಸೇವೆಯು ಅಸಂಭವವು ಸೇವಕನು ಶರೀರ, ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಆತ್ಮ—ಇವು ಮೂರನ್ನೂ ಸಮಾನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸಗೊಳಿಸುವದು ಅವನ ಕರ್ತವ್ಯ.

ಶ್ರೇಯಾನ್ಸ್ತವ್ಯಮಯಾದ್ಯಜ್ಞಾಜ್ಞಾನಯಜ್ಞಃ ಪರಂತಪ
ಸರ್ವಂ ಕರ್ಮಾಖಿಲಂ ಪಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನೇ ಪರಿಸಮಾಪ್ಯತೇ

ಹೇ ಪರಂತಪ, ದ್ರವ್ಯಯಜ್ಞಕ್ಕಿಂತ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞವು ಉತ್ತಮವಾದುದು ; ಏಕೆಂದರೆ, ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೇ, ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮವೂ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಪರಾಕಾಷ್ಠತೆಯನ್ನೈದುತ್ತದೆ. ೨೩

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಪರೋಪಕಾರ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟ ದ್ರವ್ಯವು ಕೂಡ ಜ್ಞಾನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ದಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಅನೇಕ ನೇಳೆ ಹಾನಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಇದು ಯಾರ ಅನುಭವದಲ್ಲಿಲ್ಲ? ಒಳ್ಳೆಯ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಆಗುವಂತಹ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲಾ ಶೋಭಿಸುವದು ಅವುಗಳೊಡನೆ ಜ್ಞಾನವು ಸೇರಿದಾಗಲೇ. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮದ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಯಿರುವದು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೇ.

ತದ್ಬದ್ಧಿ ಪ್ರಗೃಹಾತೇನ ಪರಿಪ್ರಶ್ನೇನ ಸೇವಯಾ

ಉಪದೇಕ್ಷ್ಯಂತಿ ತೇ ಚ್ಛಾನಂ ಜ್ಞಾನಿನಸ್ತತ್ತ್ವದರ್ಶಿನಃ

ಇದನ್ನು ನೀನು ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಮತ್ತು ನಮ್ರತಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೂ ವಿವೇಕದಿಂದಲೂ ಪದೇ ಪದೇ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿಮಾಡಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವರು ನಿನ್ನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಸಡಿಸುವರು. ೩೪

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಶರತ್ತುಗಳು—ಪ್ರಗೃಹಾತ, ಪರಿಪ್ರಶ್ನೆ ಮತ್ತು ಕೇವ—ಇವು ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ. ಪ್ರಗೃಹಾತ ಎಂದರೆ ನಮ್ರತೆ, ವಿವೇಕ; ಪರಿಪ್ರಶ್ನೆ ಎಂದರೆ ಪದೇ ಪದೇ ಕೇಳುವದು; ಸೇವೆಯಿಲ್ಲದ ನಮ್ರತೆಯು ಮುಖಸ್ತುತಿಯ ಪಂಕ್ತಿಗೆ ಸೇರಬಲ್ಲದು. ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವು ಅರಸವೆ ದೊರಕುವದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಗೆ ಬರದೆ ಇರುವವರೆಗೂ ತಿಳ್ಯನು ಗುರುವನ್ನು ನಮ್ರತಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು, ಇದು ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಚಿಹ್ನೆಯು. ಇದರಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯುಂಟು. ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದವನಲ್ಲಿ ಹಾರ್ದಿಕ ನಮ್ರತೆಯಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತಹನಿಂದ ಸೇನೆ ತಾನೆ ಹೇಗೆ ಆದೀತು ?

ಯಜ್ಞಾತ್ವಾ ನ ಪುನರ್ಮೋಹಮೇವಂ ಯಾಸ್ಯಸಿ ಪಾಂಡವ

ಯೇನ ಭೂತಾನ್ಯಶೇಷೇಣ ದ್ರಕ್ಷ್ಯಸ್ಯಾತ್ಮನೈರೋ ಮಯಿ

ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದಮೇಲೆ, ಎಲೈ ಪಾಂಡವನೇ, ಮತ್ತೆ ನಿನಗೆ ಇಂತಹ ಮೋಹವುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆ ಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ನೀನು ಸಕಲ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುವೆ. ೩೫

ಟಿಪ್ಪಣಿ—‘ಯಥಾ ಪಿಂಡೇ ತಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡೇ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಅರ್ಥ. ಯಾರಿಗೆ ಆತ್ಮದರ್ಶನವಾಗಿದೆಯೋ ಅವನು ತನ್ನ ಆತ್ಮಕ್ಕೂ ಇತರರ ಆತ್ಮಕ್ಕೂ ಭೇದವನ್ನು ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ.

ಅಪಿ ಚೇದಸಿ ಪಾಪೇಭ್ಯಃ ಸರ್ವೇಭ್ಯಃ ಪಾಪಕೃತ್ತಮಃ
ಸರ್ವಂ ಜ್ಞಾನಪ್ಲವೇಷೈವ ವೃಜನಂ ಸಂತರಿಷ್ಯಸಿ

ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಿಗಳಿಗಿಂತ ನೀನು ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಪಾಪಿಯಾಗಿ
ದ್ದರೂ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಹಡಗಿನ ಮೂಲಕ ನೀನು ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪ
ಗಳನ್ನೂ ದಾಟಿಹೋಗುವೆ. ೭೬

ಯದ್ವಿಧಾಂಸಿ ಸಮಿದ್ಧೋಗ್ನಿ ಭಸ್ಮಸಾತ್ಕುರುತೇರ್ಜುನ
ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿಃ ಸರ್ವಕರ್ಮಾಣಿ ಭಸ್ಮಸಾತ್ಕುರುತೇ ತಥಾ

ಎಲ್ಲೆ ಅರ್ಜುನನೆ, ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಬೆಂಕಿಯು ಕಟ್ಟಿಗೆ
ಯನ್ನು [ಸುಟ್ಟು] ಬೂದಿಮಾಡಿ ಬಿಡುವಂತೆಯೇ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ
ಅಗ್ನಿಯು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು [ಸುಟ್ಟು] ಬೂದಿಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ೭೭

ನಹಿ ಜ್ಞಾನೇನ ಸದ್ಯಃಲ ವದಿತ್ರಹಿದ ಪಿದ್ಯತೇ
ಏತ್ಸ್ಯ ಯಂ ಯೋಗಸಂಸಿದ್ಧಃ ಕುಲೇನಾತ್ಮನಿ ಸಿದ್ಧತಿ

ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿ ಪವಿತ್ರವಾದುದು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ
ಬೇರೆ ಇನ್ನಾವದೂ ಇಲ್ಲ. ಯೋಗದಲ್ಲಿ—ಸಮತೆಯಲ್ಲಿ—ಪೂರ್ಣ
ತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮನುಷ್ಯನು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ
ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ೭೮

ಶ್ರದ್ಧಾಮಲ್ಲಭತೇ ಜ್ಞಾನಂ ತತ್ಪರಃ ಸಂಯತೇಂದ್ರಿಯಃ
ಜ್ಞಾನಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಪರಾಂ ಶಾಂತಿಮಚಿರೇಣಾಧಿಗಚ್ಛತಿ

ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವನೂ ಈಶ್ವರಪರಾಯಣನೂ ಜತೇಂದ್ರಿಯನೂ
ಆದ ಪುರುಷನು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ
ವನ್ನು ಪಡೆದು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಸದಮ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದು
ತ್ತಾನೆ ೭೯

ಅಜ್ಞಶ್ಚಾಶ್ರದ್ಧಧಾನಶ್ಚ ಸಂಶಯಾತ್ಮಾ ವಿನಶ್ಯತಿ
ನಾಯಂ ಲೋಕೋಸ್ತಿ ನ ಪರೋ ನ ಸುಖಂ ಸಂಶಯಾತ್ಮನಃ

ಅಜ್ಞಾನಿಯೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದವನೂ ಆಗಿದ್ದು ಸಂಶಯವುಳ್ಳವನು ನಾಶವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸಂಶಯವುಳ್ಳವನಿಗೆ ಈ ಲೋಕವೂ ಇಲ್ಲ, ಪರಲೋಕವೂ ಇಲ್ಲ; ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖವಿಲ್ಲ. ೪೦

ಯೋಗಸಂನ್ಯಸ್ತಕರ್ಮಾಣಂ ಜ್ಞಾನಸಂಭವಸಂಶಯಂ
ಆತ್ಮವಂತಃ ನ ಕರ್ಮಾಣಿ ನಿಬದ್ಧಂತಿ ಧನಂಜಯ

ಯಾರು ಸಮತೆಯೆಂಬ ಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ಎಂದರೆ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು, ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ಸಂಶಯವನ್ನು ಭೇದಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೋ ಅಂತಹ ಆತ್ಮದರ್ಶಿಗೆ, ಎಲೈ ಧನಂಜಯನೇ, ಕರ್ಮಗಳು ಬಂಧನರೂಪವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ೪೧

ತಸ್ಮಾದಜ್ಞಾನಸಂಭೂತಂ ಹೃತ್ಸ್ಪಂದಂ ಜ್ಞಾನಾನಾಸಿತತಃ
ಭಿಕ್ಷುನಂ ಸಂಶಯಂ ಯೋಗಮಾತಿಷ್ಠೋತ್ತಿಷ್ಠ ಭಾರತ

ಆದುದರಿಂದ, ಎಲೈ ಭಾರತನೇ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಂಶಯವನ್ನು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ನಾಶಮಾಡಿ ಯೋಗವನ್ನು—ಸಮತೆಯನ್ನು—ಧರಿಸಿ ಎದ್ದುನಿಂತುಕೊ. ೪೨

ಓಂ ತತ್ಸತ್

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ ಅರ್ಥಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಂತರ್ಗತ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನಸಂವಾದದ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮ ಸಂನ್ಯಾಸಯೋಗವೆಂಬ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಕರ್ಮಸಂನ್ಯಾಸಯೋಗ

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ
ಕರ್ಮಸಂನ್ಯಾಸವು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ ಮತ್ತು ಪಾಸ್ತ
ವಿಕವಾಗಿ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ಎಂಬುದು ತೋರಿಸಲ್ಪ
ಟ್ಟಿದೆ.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ —

ಸಂನ್ಯಾಸಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ಕೃಷ್ಣ ಪುನರ್ರೋಗಂ ಚ ರಸಸ
ಯಚ್ಛ್ರೇಯ ಏತಯೋರೇಕಂ ತಸ್ಯೇ ಬ್ರೂಹಿ ಸುಸತ್ತಿರಂ

ಅರ್ಜುನನಿಂದನು—

ಹೇ ಕೃಷ್ಣ, ಕರ್ಮಗಳ ತ್ಯಾಗವನ್ನೂ ಕರ್ಮಗಳ ಯೋಗ
ವನ್ನೂ ನೀನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವದು ಶ್ರೇಯ
ಸ್ಕರವಾದುದೆಂಬುದನ್ನು ನನಗೆ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ನಿಶ್ಚಯ
ಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೂ ಹೇಳು.

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ—

ಸಂನ್ಯಾಸಃ ಕರ್ಮಯೋಗಶ್ಚ ನಿಃಶ್ರೇಯಸಕರಾವುಭೌ
ತಯೋಸ್ತು ಕರ್ಮಸಂನ್ಯಾಸಾತ್ಕರ್ಮಯೋಗೋ ವಿಶಿಷ್ಠತೇ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು—

ಕರ್ಮಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಯೋಗ, ಇವೆರಡೂ ಮೋಕ್ಷ
ದಾಯಕವಾಗಿವೆ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ಮಸಂನ್ಯಾಸಕ್ಕಿಂತ ಕರ್ಮ
ಯೋಗವು ಹೆಚ್ಚಿನದು.

ಜ್ಞೇಯಃ ಸ ನಿದ್ಯಸಂನ್ಯಾಸಃ ಯೋ ನ ಪ್ರೇಷ್ಠಿ ನ ಕುರಕ್ಷತಿ
ನಿರ್ದೋಷೋ ಽ ಮಹಾಬಾಹೋ ಸುಖಂ ಬಂಧಾತ್ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ

ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ದ್ವೇಷಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಮತ್ತು ಇಚ್ಛೆ
ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನನ್ನು ನಿತ್ಯಸಂನ್ಯಾಸಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.
ಸುಖದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದವನು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ
ಬಂಧನಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ೩

ಟಿಪ್ಪಣಿ— ತಾತ್ಪರ್ಯವನೊದರೆ, ಈ ಯೋಗದ ಸ್ವರೂಪ [ವಿಶೇಷ,
ಮುಖ್ಯ] ಲಕ್ಷಣವು ದ್ವಂದ್ವಾತಿತನುಗುವದೇ ಹೊರತು ಕರ್ಮದ ತ್ಯಾಗವಲ್ಲ.
ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿರಬಲ್ಲನು; ಇನ್ನೊ
ಬ್ಬನು ಕರ್ಮ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೂ ಬಿಡ್ಯಾಚಾರಿಯಾಗಿರುವದು ಸಾಧ್ಯ. ೨ ನೆಯ
ಅಧ್ಯಾಯದ ೬ ನೆಯ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಿ

ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗಃ ಪೃಥಗ್ಗುಲಾಃ ಪ್ರವದಂತಿ ನ ಪಂಡಿತಾಃ
ಏಕಮಪ್ಯಾಸ್ತಿತಃ ಸಮ್ಯಗುಭಯೋರ್ವಿರೂಪಕಃ ಫಲಂ

ಸಾಂಖ್ಯ ಮತ್ತು ಯೋಗ—ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಕರ್ಮ—ಇವೆ
ರಡೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಪಂಡಿ
ತರು ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ. ಒಂದರಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಾಗಿರು
ವವನು ಕೂಡ ಎರಡರ ಫಲವನ್ನೂ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ೪

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಜ್ಞಾನಯೋಗಿಯು ಲೋಕಸಂಗ್ರಹರೂಪಿಯಾದ ಕರ್ಮ
ಯೋಗದ ವಿಶೇಷ ಫಲವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಕರ್ಮ
ಯೋಗಿಯು ತನ್ನ ಅನಾಸಕ್ತಿಯ ಕಾರಣ, ಬಾಹ್ಯಕರ್ಮವನ್ನೆಸಗುತ್ತಿದ್ದರೂ,
ಜ್ಞಾನಯೋಗಿಯ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ

ಯತ್ಸಾಂಖ್ಯೈಃ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ಸ್ಥಾನಂ ಕದ್ಯೋಗೈರಪಿ ಗಮ್ಯತೇ
ಏಕಂ ಸಾಂಖ್ಯಂ ಚ ಯೋಗಂ ಚ ಯಃ ಪಠ್ಯತಿ ಸ ಪಠ್ಯತಿ

ಸಾಂಖ್ಯಮಾರ್ಗಗಳು ಹೊಂದುವ ಸ್ಥಾನವನ್ನೇ ಯೋಗಿಯೂ
ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಸಾಂಖ್ಯ ಯೋಗಗಳೆರಡನ್ನೂ ಒಂದಾಗಿ ಕಾಣು
ವವನೇ ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡುವವನು. ೫

ಸಂನ್ಯಾಸಸ್ತು ಮಹಾಬಾಹೋ ದಃಖಮಾಪ್ತುಮಯೋಗಕಃ
ಯೋಗಯುಕ್ತೋ ಮುನಿರ್ಬ್ರಹ್ಮ ನ ಚರೇಣಾಧಿಗಚ್ಛತಿ

ಎಲೈ ಮಹಾಬಾಹುವೇ, ಕರ್ಮಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮತ್ಯಾಗವು
ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದುದು. ಆದರೆ ಸಮತೆಯುಳ್ಳ ಮುನಿಯು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ
ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ೬

ಯೋಗಯುಕ್ತೋ ವಿರುದ್ಧಾತ್ಮಾ ವಿಜತಾತ್ಮಾ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ
ಸರ್ವಭೂತಾತ್ಮಭೂತಾತ್ಮಾ ಕುರ್ವನ್ನಪಿ ನ ಲಿಪ್ಯತೇ

ಯಾರು ಯೋಗವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾನೋ, ಯಾರು ಹೃದಯ
ವನ್ನು ವಿರುದ್ಧವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೋ ಮತ್ತು ಯಾರು ಸಮಸ್ತ
ಭೂತಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ಸಮಾನವೆಂದೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೋ, ಇಂತಹ
ಮನುಷ್ಯನು ಕರ್ಮಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದರಿಂದ ಅಲಿಪ್ತನಾಗಿರು
ತ್ತಾನೆ. ೭

ಸ್ವವ ಕಿಂಚಿತ್ಕರೋಮಿ ತಿ ಯುಕ್ತೋ ಮನ್ಯೇತ ತತ್ತ್ವವಿತ್
ಪರ್ಯ ಶ್ರುಣ್ವ ಸ್ವರ್ಗ ಜಹ್ನುನ್ಮನ್ಮಚ್ಛನ್ಮ ಪರ್ಶಸ್ವ
ಪ್ರಲಪನ್ತಿ ಸ್ವಪ್ನಾಹ್ಲಪ್ನಾನ್ಮಿಷನ್ಮಮಿಷನ್ಮಪಿ
ಇಂದ್ರಿಯಾಗ್ರೇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥೇಷು ವರ್ತಂತ ಇತಿ ಧಾರಯಾ

ನೋಡುವಾಗ, ಕೇಳುವಾಗ, ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವಾಗ, ಮೂಸಿ ನೋಡು
ವಾಗ, ತಿನ್ನುವಾಗ, ಚಲಿಸುವಾಗ, ನಿದ್ರೆಗೈಯುವಾಗ, ಉಸಿರಾಡು
ವಾಗ, ಮಾತಾಡುವಾಗ, ಬಿಡುವಾಗ, ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗ, ಕಣ್ಣು
ಬಿಡುವಾಗ, ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚುವಾಗ, ಕೇವಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೇ ತಮ್ಮ
ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ತತ್ಪಜ್ಞನಾದ
ಯೋಗಿಯು ನಾನು “ ಏನನ್ನೂ ಮಾಡುವದೇ ಇಲ್ಲ ” ಎಂದು
ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ೮-೯

ಟಿಪ್ಪಣಿ - ಅಭಿಮಾನವಿರುವವರೆಗೆ ಇಂತಹ ಅಲಿಪ್ತಸ್ಥಿತಿಯು ಲಭಿಸು
ವದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ವಿಷಯಾಸಕ್ತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು “ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಾನು
ಭೋಗಿಸುವದಿಲ್ಲ ; ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ ” ಎಂದು

ಹೇಳಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರನು. ಇಂತಹ ಅನರ್ಥವನ್ನು [ತಪ್ಪು ಅರ್ಥವನ್ನು] ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಗೀತೆಯು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಧರ್ಮವೇ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಳಿಗಿನ ಶ್ಲೋಕವು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾಧಾಯ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸಂಗಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಕರೋತಿ ಯಃ
ಲಿಪ್ಯತೇ ನ ಸ ಪಾಪೇನ ಪದ್ಮಪತ್ರಮಿವಾಂಭಸಾ

ಕರ್ಮವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಪಣ ಮಾಡಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆಚರಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನು ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಕಮಲವು ಅಲಿಪ್ತನಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಪಾಪದಿಂದ ಅಲಿಪ್ತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ೧೦

ಕಾಯೇನ ಮನಸಾ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಕೇವಲೈರಿದ್ರಿಯೈರಪಿ
ಯೋಗಿನಃ ಕರ್ಮ ಕುರ್ವಂತಿ ಸಂಗಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ತತ್ಪಶುಧಯೇ

ಶರೀರದಿಂದ, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅಥವಾ ಕೇವಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಯೋಗಿಗಳು, ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರಾಗಿ, ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಕರ್ಮವೆಸಗುತ್ತಾರೆ. ೧೧

ಯುಕ್ತಃ ಕರ್ಮಫಲಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಶಾಂತಿಮಾಪ್ನೋತಿ ಸ್ಥಿತಿಂ ಕೇಮ್
ಅಯುಕ್ತಃ ಕಾಮಕಾರೇಣ ಫಲೇ ಸಕ್ತೋ ನಿಬದ್ಧತೇ

ಸಮತೆಯುಳ್ಳವನು ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಪರಮ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅಸ್ಥಿರವಾದ ಚಿತ್ತವುಳ್ಳವನು ಆಸೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಫಲದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು ಬಂಧನದಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ೧೨

ಸರ್ವಕರ್ಮಾಣಿ ಮನಸಾ ಸಂನ್ಯಸ್ಯಾಸ್ತೇ ಸುಖಂ ವಶೀ
ನವದ್ವಾರೇ ಪುರೇ ದೇಹೀ ನೈವ ಕುರ್ವನ್ ಕಾರಯನ್

ಸಂಯಮಿಯಾದ ಪುರುಷನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ನವದ್ವಾರಯುಕ್ತನಗರರೂಪಿಯಾದ ಶರೀರದಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಏನನ್ನೂ ಮಾಡದೆ, ಮಾಡಿಸದೆ, ಸುಖವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ೧೩

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಎರಡು ಮೂಗಿನ ಸೊಳ್ಳೆಗಳೂ, ಎರಡು ಕಿವಿಗಳೂ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಜಲಮಲತ್ಯಾಗದ ಎರಡು ಸ್ಥಳಗಳೂ ಮತ್ತು ಬಾಯಿ, ಇವು ಶರೀರದ

ಒಂಬತ್ತು ಮುಖ್ಯದ್ವಾರಗಳು ಚರ್ಮದ ಅಸಂಖ್ಯ ಭಿತ್ತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬಾಗಿಲುಗಳೇ. ಈ ಎಲ್ಲ ಬಾಗಿಲುಗಳ ಕಾವಲುಗಾರನು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದು ಹೋಗುವ ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಓಡಾಡುವದಕ್ಕೆ ಬಿಡುತ್ತಾ ಕೆನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದು. —ಈ ಹೋಗೋಣ ಬರೋಣಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವನು ಅದರ ಭಾಗಿಯಲ್ಲ ಕೇವಲ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ; ಇದರಿಂದ ಅವನು ಮಾಡುವದೂ ಇಲ್ಲ ಮಾಡಿಸುವದೂ ಇಲ್ಲ.

ನ ಕರ್ತೃತ್ವಂ ನ ಕರ್ಮಾಣಿ ಲೋಕಸ್ಯ ಸೃಜತಿ ಪ್ರಭುಃ
ನ ಕರ್ಮಫಲಸಂಯೋಗಂ ಸ್ವಭಾವಸ್ತು ಪ್ರವರ್ತತೇ

ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಭುವು ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ರಚಿಸುವದಿಲ್ಲ, ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಫಲ ಇವುಗಳ ಸಂಯೋಗವನ್ನು ನಾಧಿಸುವದೂ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ೧೪

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಈಶ್ವರನು ಕರ್ತನಲ್ಲ. ಕರ್ತನಾದ ನಿಯಮವು ಅಚಲವೂ ಅನಿವಾರ್ಯವೂ ಆದುದು ಮತ್ತು ಯಾರು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಣಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ಈಶ್ವರನ ಮಹಾದಯೆಯಿರುವದು, ಅವನ ನ್ಯಾಯವಿರುವದು ಶುದ್ಧ ನ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧದಯೆಯಿದೆ. ನ್ಯಾಯದ ವಿರೋಧಿಯು ದಯೆಯಲ್ಲ. ಅದು ಕ್ರೂರತೆ. ಆಡರೆ ಮನುಷ್ಯನು ತ್ರಿಕಾಲರ್ದಿಯಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅವನ ವಾಲಿಗಾದರೋ ದಯೆಯೇ— ಕ್ಷಮೆಯೇ—ನ್ಯಾಯವೇನಿಸಿದ ಅವನು ಸ್ವಯಂ ನಿರಂಕರ ನ್ಯಾಯಪಾತ್ರನಾಗಿ ಕ್ಷಮೆಯ ಯಾಚಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಅವನು ಎರಡನೆಯವನ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಕ್ಷಮೆಯಿಂದಲೇ ನಿರ್ಣಯಿಸಬಲ್ಲನು. ಕ್ಷಮಾಗುವವನು ವಿಕಾಸಗೊಳಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಕದೆಯಲ್ಲಿ ಅಕರ್ತನು [ಕರ್ತನಲ್ಲದವನು]—ಯೋಗಿಮು—ಸಮತುಲನನು—ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕುಲನಾಗಬಲ್ಲನು.

ನಾದತ್ತೇ ಕಸ್ಯ ಚಿತ್ತಾಪಂ ನ ಚೈವ ಸುಕೃತಂ ವಿಭುಃ
ಅಜ್ಞಾನೇನಾವೃತಂ ಜ್ಞಾನಂ ತೇನ ಮುದ್ಯಂತಿ ಜಂತವಃ

ಈಶ್ವರನು ಯಾರ ಪಾಪದ ಅಥವಾ ಪುಣ್ಯದ ದಾಯಿತ್ವವನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ ಅಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನವು ಮಸಕಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಇದರಿಂದ ಜನರು ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬೀಳುತ್ತಾರೆ. ೧೫

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ, ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂಬ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ, ಮನುಷ್ಯನು ಕರ್ಮ ಬಂಧನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೂ ಅವನು ಒಳ್ಳೆಯ ಮತ್ತು ಕೆಟ್ಟ ಪಲವನ್ನು ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಆರೋಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಮೋಹ ಜಾಲ.

ಜ್ಞಾನೇನ ತು ತದಜ್ಞಾನಂ ಯೇಷಾಂ ನಾಶಿಕಮಾತ್ಮನಃ

ತೇಷಾಮಾದಿತ್ಯವಜ್ಞ್ಜಾನಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ ತತ್ಪರಂ

ಆದರೆ ಯಾರ ಅಜ್ಞಾನವು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ನಾಶವಾಗಿದೆಯೋ ಅವರಿಗೆ ಆ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಜ್ಞಾನವು ಪರಮತತ್ವದ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ.

೧೬

ತದ್ಬುದ್ಧಯಸ್ತದಾತ್ಮಾನಸ್ತನ್ನಿಷ್ಠಾಸ್ತತ್ಪರಾಯಣಾಃ

ಗಚ್ಛಂತ್ಯವುನರಾವೃತ್ತಿಂ ಜ್ಞಾನನಿರ್ಧೂತಕಲ್ಮಷಾಃ

ಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ಯಾರ ಪಾಪವು ತೊಡೆದುಹೋಗಿದೆಯೋ ಅವರೂ ಈಶ್ವರನ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಧರಿಸಿ ತನ್ಮಯರಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವವರೂ ಮತ್ತು ಅದನ್ನೇ ಸರ್ವಸ್ವವೆಂದೆಣಿಸುವ ಜನರೂ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

೧೭

ವಿದ್ಯಾವಿನಯಸಂಪನ್ನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಗವಿಹಸ್ತಿನಿ

ಶುನಿ ಚೈವ ಶ್ವಪಾಕೇ ಚ ಪಂಡಿತಾಃ ಸಮದರ್ಶಿನಃ

ವಿದ್ವಾಂಸನೂ ವಿನಯಿಯೂ ಆದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲಿಯೂ, ಹಸುವಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಆನೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ನಾಯಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ನಾಯಿಯನ್ನು ತಿನ್ನುವವನಲ್ಲಿಯೂ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಸಮದೃಷ್ಟಿಯಿಡುತ್ತಾರೆ.

೧೮

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ತಾತ್ಪರ್ಯ: ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವರವರ ಆವಶ್ಯಕತೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಚಂಡಾಲನನ್ನೂ ಕುರಿತು ಸಮಭಾವವಿಡುವದರ ಅರ್ಥವೇನೆಂದರೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಸರ್ವವು ಕಡಿದರೆ ಅವನ ಗಾಯವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಯು ಸ್ರೇಮಭಾವದಿಂದ ಹೀರಿ ಅವನನ್ನು ವಿಷಮುಕ್ತನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವಂತೆಯೇ ಚಂಡಾಲನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತಹದೇ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಇಹೈವ ತೈರ್ಜಿತಃ ಸರ್ಗೋ ಯೇನಾಂ ಸಾಮ್ಯೇ ಸ್ಥಿತಂ ಮನಃ
ನಿದೋಷಂ ಹಿ ಸಮಂ ಬ್ರಹ್ಮ ತಸ್ಮಾದ್ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ತೇ ಸ್ಥಿತಾಃ

ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ಸಮತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆಯೋ ಅವರು
ಈ ದೇಹದಿಂದಲೇ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಗೆದ್ದಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮವು ನಿಷ್ಕ
ಳಂಕನಾದುದು ಮತ್ತು ಸಮಭಾವವುಳ್ಳದು. ಅದುದರಿಂದ ಅವರು
ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಿರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ೧೯

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಯಾವದನ್ನು
ಕೂರಿತು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಅದುದರಿಂದ ಸಮತೆಯ
ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ದೋಷರಹಿತನಾಗಿ, ಸಮತೆಯ ಮೂರ್ತಿಯಾದ
ನಿದೋಷ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ನ ಪ್ರಹುಷ್ಯೇತ್ತ್ರಿಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನೋದ್ವಿಜೇತ್ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಚಾಪ್ರಿಯಂ
ಸ್ಥಿರಬುದ್ಧಿರಸಂವೂರ್ಧೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಸ್ಥಿತಃ

ಯಾರ ಬುದ್ಧಿಯು ಸ್ಥಿರವಾಗಿದೆಯೋ, ಯಾರ ಮೋಹವು
ನಾಶವಾಗಿಹೋಗಿದೆಯೋ, ಯಾರು ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ರಿತಿರುವನೋ ಮತ್ತು
ಯಾರು ಬ್ರಹ್ಮಪರಾಯಣನಾಗಿರುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಪ್ರಿಯವನ್ನು
ಪಡೆದು ಸುಖವೆಂದೆಣಿಸುವದಿಲ್ಲ, ಅಪ್ರಿಯವನ್ನು ಪಡೆದು ದುಃಖವೆಂ
ದೆಣಿಸುವದಿಲ್ಲ. ೨೦

ಬಾಹ್ಯಸ್ಪರ್ಶೇಷ್ವ ಸಕ್ರಾತ್ಯಾ ವಿಂದತ್ಯಾತ್ಮನಿ ಯತ್ ಸುಖಂ
ಸ ಬ್ರಹ್ಮಯೋಗಯುಕ್ತಾತ್ಮಾ ಸುಖಮುಕ್ತಯ್ಯಮಶ್ನುತೇ

ಬಾಹ್ಯವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು
ತನ್ನೊಳಗೆ ಯಾವ ಆನಂದವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೋ ಆ ಅಕ್ಷಯ
ಆನಂದವನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮಪರಾಯಣನಾದ ಪುರುಷನು
ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ೨೧

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಅಂತರ್ಮುಖನಾಗಿರುವವನು ಮಾತ್ರ ಈಶ್ವರಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ
ಮಾಡಬಲ್ಲನು, ಮತ್ತು ಅವನು ಮಾತ್ರ ಪರಮ ಆನಂದವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ವಿಷಯಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿದ್ದು ಕರ್ಮಗೈವುದು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಶಮಿಸುವದು—ಇವೆರಡೂ ಭಿನ್ನವಸ್ತುಗಳಲ್ಲ. ಅವು ಒಂದೇ ವಸ್ತುವನ್ನು ನೋಡುವ ಎರಡು ದೃಷ್ಟಿಗಳಾಗಿವೆ—ಒಂದೇ ನಾಣ್ಯದ ಎರಡು ಮೈಗಳಾಗಿವೆ.

ಯೇ ಹಿ ಸಂಸ್ಕರ್ಷಜಾ ಭೋಗಾ ದುಃಖಯೋನಯ ಏವ ತೇ
ಆದ್ಯಂತವಂತಃ ಕೌಂತೇಯ ನ ತೇಷು ರಮತೇ ಬುಧಃ

ವಿಷಯಜನಿತವಾದ ಭೋಗಗಳು ಅವಶ್ಯವಾಗಿಯೂ ದುಃಖ ಕಾರಣಗಳು. ಹೇ ಕೌಂತೇಯ, ಅವು ಮೊದಲುಕೊನೆಗಳನ್ನುಳ್ಳವು. ಧೀಮಂತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ರತನಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

೨೨

ಶಕ್ನೋತೀಹ್ಯೇವ ಯಃ ಸೋಧುಂ ಪ್ರಾಕೃತೀರವಿಮೋಕ್ಷಾತ್
ಕಾಮಕ್ರೋಧೋದ್ಭವಂ ವೇಗಂ ನ ಯುಕ್ತಃ ನ ಸುಖೀ ನರಃ

ದೇಹಾಂತಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಈ ದೇಹದಿಂದಲೇ ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳ ಆವೇಗವನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಸಮತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ, ಅವನು ಸುಖಿಯು.

೨೩

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛೆಯಾಗಲಿ ದ್ವೇಷವಾಗಲಿ ಸುಖದುಃಖವಾಗಲಿ ಉಂಟಾಗದಂತೆಯೇ ಯಾವನು ಜೀವಂತನಾಗಿದ್ದರೂ ವೃತ್ತದೇಹಸಮಾನನಾಗಿ—ಜಡಭರತನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ—ದೇಹಾತೀತನಾಗಿರಬಲ್ಲನೋ ಅವನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಜಯಿಯು, ಮತ್ತು ಅವನು ವಾಸ್ತವಿಕ ಸುಖವನ್ನು ಬಲ್ಲನು.

ಯೋಂತಃಸುಖೋಂತರಾರಾಮಸ್ತ ಧಾಂತಜ್ಯೋತಿರೇವ ಯಃ
ಸ ಯೋಗೀ ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣಂ ಬ್ರಹ್ಮಭೂತೋಧಿಗಚ್ಛತಿ

ಯಾರಿಗೆ ಒಳಗಿನ ಆನಂದವುಂಟೋ, ಯಾರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯುಂಟೋ, ಯಾರಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಅಂತರ್ಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗಿದೆಯೋ, ಆ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಯೋಗಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣವನ್ನೆದುತ್ತಾನೆ.

೨೪

ಲಭಂತೇ ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣಮೃಷಯಃ ಸ್ವೀಣಕ್ರವಾಃ
ಭಿನ್ನದ್ವೈಧಾ ಯತಾತ್ಮನಃ ಸರ್ವಭೂತಹಿತೇ ರತಾಃ

ಯಾರ ಪಾಪಗಳು ನಾಶವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿವೆಯೋ, ಯಾರ ಸಂಶಯಗಳು ಶಾಂತವಾಗಿಹೋಗಿವೆಯೋ, ಯಾರು ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೂಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೋ, ಯಾರು ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಿತದಲ್ಲಿಯೇ ತೊಡಗಿರುತ್ತಾರೋ, ಅಂತಹ ಮುನಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನೆತ್ತಿದುತ್ತಾರೆ.

೨೦

ಕಾಮಕ್ರೋಧವಿಷಯಕ್ತಾನಾಂ ಯತೀನಾಂ ಯತಚೇತಸಾಂ
ಅಭಿತೋ ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣಂ ವರ್ತತೇ ದಿವಿತಾತ್ಮನಾಂ

ಯಾರು ತಮ್ಮನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೋ, ಯಾರು ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದಿದ್ದಾರೋ, ಮತ್ತು ಯಾರು ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೋ ಅಂತಹ ಯತಿಗಳ ಪಾಲಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಿರುವದೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣವೇ.

೨೧

ಸ್ವರ್ಶಾನ್ಯತ್ವಾ ಬಹಿರ್ಬಾಹ್ಯಾಽನ್ಯತ್ವೈವಾಂತರೇ ಭ್ರುಷೇಃ
ಪ್ರಾಣಾಪಾನಾ ಸಮಾ ಕೃತ್ವಾ ನಾಸಾಭ್ಯಂತರಚಾರಿಣಾ
ಯತೇಂದ್ರಿಯಮನೋಬುದ್ಧಿ ಮುನಿರ್ಮೋಕ್ಷ ಸರಾಯಣಃ
ವಿಗತೇಚ್ಛಾಭಯಕ್ರೋಧೋ ಯಃ ಸದಾ ಮುಕ್ತಃ ಏವ ಸಃ

ಬಾಹ್ಯವಿಷಯಭೋಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹುಬ್ಬುಗಳ ನಡುವೆ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿ, ಮೂಗಿನ ನೂಲಿಕ ಹೋಗಿ ಬರುವ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಅಪಾನ ವಾಯುವಿನ ಗತಿಯನ್ನು ಒಂನೇ ಸಮನಾಗಿಟ್ಟು, ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿ, ಇವುಗಳನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಇಚ್ಛೆ, ಭಯ, ಕ್ರೋಧ, ಇವುಗಳಿಲ್ಲದವನಾಗಿ ಯಾವ ಮುನಿಯು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪರಾಯಣನಾಗಿರುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಸದಾ ಮುಕ್ತನೇ ಸರಿ.

೨೨, ೨೩

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಪ್ರಾಣವಾಯುವು ಒಳಗಿನಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುವ, ಅಪಾನವು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ, ವಾಯುವಾಗಿದೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಾ

ಯಾಮ ಮುಂತಾದ ಯೌಗಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಸಮರ್ಥನವಿದೆ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾದಿಗಳಾದರೂ ಬಾಹ್ಯಕ್ರಿಯೆಗಳು. ಅವುಗಳ ಪ್ರಭಾವವು ಶರೀರವನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿಡುವದು ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮನು ವಾಸಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಮಂದಿರವಾಗಿ ಮಾಡುವದು, ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಪರಿಮಿತಿಯುಳ್ಳದಾಗಿದೆ. ಭೋಗಿಗೆ ಸಾಧಾರಣ ವ್ಯಾಯಾಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದೊದಗುವ ಕೆಲಸವೇ ಯೋಗಿಗೆ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾದಿಗಳಿಂದ ಲಭಿಸುವುದು. ಭೋಗಿಯ ವ್ಯಾಯಾಮಾದಿಗಳು ಅವನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಡುವದರಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಮುಂತಾದವು ಯೋಗಿಯ ಶರೀರವನ್ನು ರೋಗವಿಲ್ಲದುದಾಗಿಯೂ ಕಠಿಣವಾಗಿಯೂ ಮಾಡಿದರೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಶಾಂತವಾಗಿಡುವದರಲ್ಲಿ ನೆರವಿಯುತ್ತವೆ. ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾದಿಗಳ ವಿಧಿಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಜನರು ಬಲ್ಲರು. ಮತ್ತು ಅವರಲ್ಲಿಯೂ ಬಹು ಕಡಿಮೆ ಜನರು ಅದನ್ನು ಸದುಪಯೋಗ ಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯಾರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿ, ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ವಿಜಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನೋ, ಯಾರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷದ ಉತ್ಕಟ ಅಭಿಲಾಷೆಯುಂಟೋ, ಯಾರು ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಭಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವನೋ, ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾದಿಗಳು ಉಪಯೋಗಕರವಾಗಿಯೂ ಸಹಾಯಕವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಅಂತಃಶುಚಿಯಿಲ್ಲದ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾದಿಗಳು ಬಂಧನಮೊಂದು ಸಾಧನವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಮೋಹಕೂಪದಲ್ಲಿ ಬಹು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಎಳೆಯಬಲ್ಲವು—ಹೀಗೆ ಅನೇಕರಿಗೆ ಅನುಭವವಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಯೋಗೀಂದ್ರ ಪತಂಜಲಿಗಳು ಯಮನಿಯಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಾನವಿತ್ತು ಅದರ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾದಿಗಳು ಸಹಾಯಕಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಯಮಗಳು ಐದು: ಅಹಿಂಸೆ, ಸತ್ಯ, ಅಸ್ತೇಯ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಮತ್ತು ಅಪರಿಗ್ರಹ. ನಿಯಮಗಳು ಐದು: ಶೌಚ, ಸಂತೋಷ, ತಪ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರಪ್ರಣಿಧಾನ.

ಭೋಕ್ತಾರಂ ಯಜ್ಞತಪಸಾಂ ಸರ್ವಲೋಕಮಹೇಶ್ವರಂ

ಸುಹೃದಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮಾಂ ಶಾಂತಿಮುಚ್ಛತಿ

ಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸು, ಇವುಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವವನು, ಇಡೀ ಲೋಕದ ಮಹೇಶ್ವರನು, ಮತ್ತು ಸರ್ವಭೂತಗಳಿಗೆ ಹಿತವೆಸಗುವವನು ನಾನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು [ಮೇಲೆ] ಹೇಳಿದಂತಹ ಮುನಿಯು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಟಿಪ್ಪಣಿ — ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ, ಹದಿನೈದನೆಯ ಮತ್ತು ಅಂಕವೇ ಆದ ಇತರ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಯಾರೂ ತಿಳಿಯದಿರಲಿ. ಈಶ್ವರನು ಸರ್ವಶಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನು ಕರ್ತೃ-ಅಕರ್ತೃ, ವೆನ್ನಿ ಭೋಕ್ತೃ-ಅಭೋಕ್ತೃವೆನ್ನಿ, ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಆಗಿಲ್ಲ. ಅವನನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಅವನು ಮನುಷ್ಯನ ಭಾಷೆಗೆ ಸಿಕ್ಕದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರವಿರುದ್ಧ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಆರೋಪಿಸಿಯಾದರೂ ಮನುಷ್ಯನು ಅವನ ದರ್ಶನದ ಆಸೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ.

ಓಂ ತತ್ಸತ್

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ ಅರ್ಥಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಂಕರ್ಗತ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದ ಕರ್ಮಸಂನ್ಯಾಸಯೋಗವೆಂಬ ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವು.

ಧ್ಯಾನ ಯೋಗ

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ
ದಕ್ಕೆ—ಸಮತೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದಕ್ಕೆ—ಹಲವು
ಸಾಧನಗಳು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ—

ಅನಾಶ್ರಿತಃ ಕರ್ಮಫಲಂ ಕಾರ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಕರೋತಿ ಯಃ
ಸ ಸನ್ಯಾಸೀ ಚ ಯೋಗೀ ಚ ನ ನಿರಗ್ನಿರ್ನ ಚಾಕ್ರಯಃ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು—

ಕರ್ಮಫಲವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸದೆ ವಿಹಿತಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವ
ಮನುಷ್ಯನು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು, ಅವನು ಯೋಗಿಯು; ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ
ಕೇವಲ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುವವನಲ್ಲ. ೧

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಅಗ್ನಿ ಎಂದರೆ ಸರ್ವಸಾಧನಗಳು. ಅಗ್ನಿಯ ಮೂಲಕ
ಹೋಮವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿದ್ದಿತು. ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ
ಚರವು ಸೇವೆಯ ಸಾಧನವೆಂದೆಣಿಸಿದರೆ ಅದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವದರಿಂದ ಸಂನ್ಯಾಸಿ
ಯಾಗಲಾರನು.

ಯಂ ಸಂನ್ಯಾಸಮಿತಿ ಪ್ರಾಹುರ್ಯೋಗಂ ತಂ ವಿಧ್ವಿ ಪಾಂಡವ
ನ ಹ್ಯಸಂನ್ಯಸ್ತಸಂಕಲ್ಪೋ ಯೋಗೀ ಭವತಿ ಕಶ್ಚನ

ಎಲೈ ಪಾಂಡವನೇ, ಯಾವದನ್ನು ಸಂನ್ಯಾಸವೆಂದು ಕರೆಯು
ತ್ತಾರೋ ಅದನ್ನು ನೀನು ಯೋಗವೆಂದು ತಿಳಿ. ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಕ
ಲ್ಪಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿಲ್ಲದವನು ಎಂದಿಗೂ ಯೋಗಿಯಾಗಲಾರನು. ೨

ಆರುರೂಪೋರ್ಮುನೇರ್ಯೋಗಂ ಕರ್ಮ ಕಾರಣಮುಚ್ಯತೇ
ಯೋಗಾರೂಢಸ್ಯ ತಸ್ಯೈವ ತಮಃ ಕಾರಣಮುಚ್ಯತೇ

ಯೋಗವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವವನಿಗೆ ಕರ್ಮವು ಸಾಧನವು;
ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿರುವವನಿಗೆ ಶಾಂತಿಯು ಸಾಧನವು. ೩

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಯಾರಿಗೆ ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯುಂಟಾಗಿದೆಯೋ, ಯಾರು ಸಮತಾ
ಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿದ್ದಾನೋ, ಅವನಿಗೆ ಆತ್ಮದರ್ಶನವು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಯೋಗಾರೂಢ
ನಿಗೆ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಕೂಡ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು
ಇದರ ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಲೋಕಸಂಗ್ರಹವಿಲ್ಲದೆ ಅವನು ಜೀವಿಸುವದೇ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ.
ತಾತ್ಪರ್ಯ: ಸೇವಾಕರ್ಮ ಮಾಡುವದೂ ಅವನಿಗೆ ಸಹಜವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು
[ಹೊರಗಿನ] ತೋರಿಕೆಗಾಗಿ ಏನನ್ನೂ ಮಾಡುವಿಲ್ಲ. ಅ. ೩, ಶ್ಲೋ. ೪ನ್ನು
ಅ. ೫, ಶ್ಲೋ. ೨ರೊಡನೆ ಜೋಡಿಸಿರಿ.

ಯದಾ ಹಿ ನೇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥೇಷು ನ ಕರ್ಮಸ್ತನುಷಜ್ಞತೇ
ಸರ್ವಸಂಕಲ್ಪಸಂನ್ಯಾಸೀ ಯೋಗಾರೂಢಸ್ತದೋಚ್ಯತೇ

ಮನುಷ್ಯನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕರ್ಮ
ಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಕಲ್ಪಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಾಗ
ಯೋಗಾರೂಢನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ೪

ಉದ್ಧರೇದಾತ್ಮನಾತ್ಮಾನಂ ನಾತ್ಮಾನಮವಸಾದಯೇತ್
ಆತ್ಮೈವ ಹ್ಯಾತ್ಮನೋ ಬಂಧುರಾತ್ಮೈವ ರಿಪುರಾತ್ಮನಃ

ಆತ್ಮದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಆತ್ಮವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಬೇಕು, ಅದನ್ನು
ಅಘೋಗತಿಗೆ ತರಬಾರದು. ಆತ್ಮವೇ ಆತ್ಮದ ಬಂಧುವು, ಮತ್ತು
ಆತ್ಮವೇ ಆತ್ಮದ ಶತ್ರುವು. ೫

ಬಂಧುರಾತ್ಮತ್ವನಸ್ತಸ್ಯ ಯೇನಾತ್ಮೈವಾತ್ಮನಾ ಜಿತಃ
ಆನಾತ್ಮನಸ್ಯ ಶತ್ರುತ್ವೇ ವರ್ತೇತಾತ್ಮೈವ ಶತ್ರುವತ್

ಯಾರು ತನ್ನ ಬಲದಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾನೋ ಅವ
ನಿಗೇ ಆತ್ಮವು ಬಂಧುವು; ಯಾರು ಆತ್ಮವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದಿಲ್ಲವೋ
ಅವನು ತನ್ನನ್ನು ಕುರಿತೇ ಶತ್ರುವಿನಂತೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ೬

ಜಿತಾತ್ಮನಃ ಪ್ರಶಾಂತಸ್ಥಃ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಸಮಾಹಿತಃ
ಶೀತೋಷ್ಣಸುಖದುಃಖೇಷು ತಥಾ ಮಾನಾಪಮಾನಯೋಃ

ಯಾರು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾನೋ ಮತ್ತು ಯಾರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಶಾಂತನಾಗಿದ್ದಾನೋ ಅವನ ಆತ್ಮವು ಶೀತ-- ಉಷ್ಣ, ಸುಖ--ದುಃಖ ಮತ್ತು ಮಾನ--ಅಪಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೭

ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನತೃಪ್ತಾತ್ಮಾ ಕೂಟಸ್ಥೋ ವಿಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ
ಯುಕ್ತ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಯೋಗೀ ಸಮಲೋಷ್ವಾಶ್ಚ ಕಾಂಚನಃ

ಯಾರು ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅನುಭವ, ಇವುಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗಿ ದ್ದಾನೋ, ಯಾರು ಅವಿಚಲನೋ, ಯಾರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದಿದ್ದಾನೋ ಮತ್ತು ಯಾರಿಗೆ ಮಣ್ಣು, ಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಚಿನ್ನ ಇವು ಸಮನಾಗಿವೆಯೋ, ಅಂತಹ ಈಶ್ವರಪರಾಯಣನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಯೋಗಿಯೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೮

ಸುಹೃತ್ರಾಸ್ಮಿರೈಕದಾಸೀನಮಧ್ಯಸ್ಥದ್ವೇಷ್ಯಬಂಧುಷು
ಸಾಧುಷ್ಪಪಿ ಚ ಪಾವೇಷು ಸಮಬುದ್ಧಿರ್ವಿಶಿಷ್ಟತೇ

ಒಳಿತನ್ನು ಕೋರುವವನು, ಗೆಳೆಯ, ಶತ್ರು, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತಿ, ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಒಳಿತನ್ನೆಳೆಸುವವನು, ದ್ವೇಷಿ, ಬಂಧು, ಸಾಧು, ಪಾಪಿ—ಇವರೆಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನ ಭಾವವನ್ನಿಡುವವನು ಶ್ರೇಷ್ಠನು.

೯

ಯೋಗೀ ಯುಂಜೇತ ಸತತಮಾತ್ಮಾನಂ ರಹಸಿ ಸ್ಥಿತಃ
ಏಕಾಕೀ ಯತಚಿತ್ತಾತ್ಮಾ ನಿರಾಶೀರಪರಿಗ್ರಹಃ

ಚಿತ್ತವನ್ನು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಿ, [ವಿಷಯ--] ವಾಸನೆ ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹ [ಶೇಖರಿಸುವದು] ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಒಬ್ಬನೇ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿಯೂ ಯೋಗಿಯು ನಿರಂತರವೂ ಆತ್ಮವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನೊಡನೆ ಜೋಡಿಸಬೇಕು.

೧೦

ಶುಚೌ ದೇಶೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಸ್ಯ ಸ್ಥಿರಮಾಸನಮಾಸ್ತನಃ
ನಾತ್ಯುಚ್ಛ್ರೇತಂ ನಾತಿನೀಚಂ ಚೈಲಾಜನಕುಶೋತ್ತರಂ
ತತ್ಪ್ರಕಾಗ್ರಂ ಮನಃ ಕೃತ್ವಾ ಯತಚಿತ್ತೇಂದ್ರಿಯಕ್ರಿಯಃ
ಉಪವಶ್ಯಾಸನೇ ಯುಂಜ್ಯಾದ್ಯೋಗಮಾತ್ಮವಿಶುದ್ಧಯೇ

ಪವಿತ್ರವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, ಕುಶ [ದರ್ಭೆ], ಜಿಂಕೆಯ ಚರ್ಮ, ಬಟ್ಟೆ, ಇವುಗಳನ್ನು ಒಂದರಮೇಲೊಂದು ಹಾಸಿರುವ, ಬಹು ತಗ್ಗೂ ಅಲ್ಲದೆ ಬಹು ಎತ್ತರವೂ ಅಲ್ಲದೆ ಇರುವ, ಸ್ಥಿರವಾದ ಆಸನವನ್ನು ತನಗಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕುಳಿತು ಚಿತ್ತವನ್ನೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಯೋಗವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು. ೧೧, ೧೨

ಸಮಂ ಕಾಯಶಿರೋಗ್ರೀವಂ ಧಾರಯನ್ನಚಲಂ ಸ್ಥಿರಃ
ಸಂಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ನಾಸಿಕಾಗ್ರಂ ಸ್ಪೃಂ ದಿಶಶ್ಚಾನವಲೋಕಯತ್
ಪ್ರಶಾಂತಾತ್ಮಾ ವಿಗತಭೇರ್ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿವ್ರತೇ ಸ್ಥಿತಃ
ಮನಃ ಸಂಯಮ್ಯ ಮಚ್ಛಿತ್ತೋ ಯುಕ್ತ ಆಸೀತ ಮತ್ಪರಃ

ಶರೀರ, ಕತ್ತು ಮತ್ತು ತಲೆ, ಇವುಗಳನ್ನು ಸಮರೇಖೆಯಲ್ಲಿ ಅಚಲವಾಗಿಟ್ಟು, ಸ್ಥಿರನಾಗಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತಿರದೆ ತನ್ನ ಮೂಗಿನ ತುದಿಯಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೆಟ್ಟು, ಪೂರ್ಣ ಶಾಂತಿಯಿಂದ, ಭಯವಿಲ್ಲದವನಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಲ್ಲಿ ದೃಢನಾಗಿದ್ದು, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು, ನನ್ನಲ್ಲ ಪರಾಯಣನಾಗಿ ಯೋಗಿಯು ನನ್ನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ೧೩, ೧೪ :

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಮೂಗಿನ ತುದಿಯೆಂದರೆ ಹುಬ್ಬುಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಭಾಗ—
ಅ. ೫, ಶ್ಲೋ. ೨೭ನ್ನು ನೋಡಿ. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ವೀರ್ಯ ಸಂಗ್ರಹವೊಂದಲ್ಲ ; [ಅದರಲ್ಲಿ] ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಅಹಿಂಸಾದಿ ವ್ರತಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸೇರಿವೆ.

ಯುಂಜನ್ನೇವಂ ಸದಾತ್ಮಾನಂ ಯೋಗೀ ನಿಯತಮಾಸನಃ
ಶಾಂತಿಂ ನಿರ್ವಾಣಪರಮಾಂ ಮತ್ಸಂಸ್ಥಾಮಧಿಗಚ್ಛತಿ

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ನಿಯಮದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅಂತಹ ಯೋಗಿಯು ಆತ್ಮವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನೊಡನೆ ಅನುಸಂಧಾನಗೈಯುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕಂತಹ ಮೋಕ್ಷರೂಪಿಯಾದ ಪರಮ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ೧೫

ನಾತ್ಯಶ್ಚ ತಸ್ತು ಯೋಗೋಸ್ತಿ ನ ಚೈಕಾಂತಮನತ್ವತಃ
ನ ಚಾತಿಷ್ಠಪ್ತಶೀಲಸ್ಯ ಜಾಗ್ರತೋ ನೈವ ಚಾರ್ಜುನ

• ಎಲೈ ಅರ್ಜುನನೇ, ಈ ಸಮತೆಯೆಂಬ ಯೋಗವಂತು ಗಬಗಬ ತಿನ್ನುವವನಿಗೆ ದೊರಕುವದಿಲ್ಲ; ಏನೂ ಇಲ್ಲದ ಉಪವಾಸಿಗೆ ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ; ಹಾಗೆಯೇ ಅದು ಅತಿಯಾಗಿ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುವವನಿಗಾಗಲಿ ಅತಿಯಾಗಿ ನಿದ್ರೆಗಿಡುವವನಾಗಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ೧೬

ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿಹಾರಸ್ಯ ಯುಕ್ತಚೇಷ್ಟಸ್ಯ ಕರ್ಮಸು
ಯುಕ್ತಸ್ತಪ್ನಾ ವಬೋಧಸ್ಯ ಯೋಗೋ ಭವತಿ ದುಃಖಹಾ

ಆಹಾರ--ವಿಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಇತರೇತರ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿಯೂ ಎಚ್ಚಿತ್ತಿರುವದರಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಮಿತಿ ಯುಳ್ಳವನ ಯೋಗವು ದುಃಖವನ್ನು ಕಳೆಯುವದಾಗಿರುವದು ೧೭

ಯದಾ ವಿನಿಯತಂ ಚಿತ್ತಮಾತ್ಮನೈವಾವತಿಷ್ಠತೇ
ನಿಃಸ್ಪೃಹಃ ಸರ್ವಕಾಮೇಭ್ಯೋ ಯುಕ್ತ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ತದಾ

ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ಎಲ್ಲಾ ಇಚ್ಛೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಷ್ಪ್ರಹನಾಗಿಬಿಟ್ಟಾಗ ಅವನು ಯೋಗಿಯೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ೧೮

ಯಥಾ ದೀಪೋ ನಿವಾತಸ್ಥೋ ನೇಂಗತೇ ಸೋಪಮಾ ಸ್ವತಃ
ಯೋಗಿನೋ ಯತಚಿತ್ತಸ್ಯ ಯುಂಜತೋ ಯೋಗಮಾತ್ಮನಃ

ಆತ್ಮವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನೊಡನೆ ಸೇರಿಸುವ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡುವ, ಸ್ಥಿರಚಿತ್ತನಾದ ಯೋಗಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ಗಾಳಿಯಿಲ್ಲದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಅಲುಗಾಡದೆ ಇರುವ ದೀಪದಂತೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ೧೯

ಯತ್ರೋಪರಮತೇ ಚಿತ್ತಂ ನಿರುದ್ಧಂ ಯೋಗಸೇವಯಾ
ಯಃತ್ರ ಚೈವಾತ್ಮನಾತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಯನ್ನಾತ್ಮನಿ ತುಷ್ಯತಿ
ಸುಖಮಾತ್ಮಂತಿಕಂ ಯತ್ರ ದ್ವಿಗ್ರಾಹ್ಯಮತೀಂದ್ರಿಯಂ
ವೇತ್ತಿ ಯತ್ರ ನ ಚೈವಾಯಂ ಸ್ಥಿತಶ್ಚಲತಿ ತತ್ತ್ವತಃ
ಯಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಚಾಪರಂ ಲಾಭಂ ಮನ್ಯತೇ ನಾಧಿಕಂ ತತಃ
ಯಸ್ತಿಸ್ಥಿತೋ ನ ದುಃಖೇನ ಗುರುಣಾಪಿ ವಿಚಾಲ್ಯತೇ
ತಂ ವಿಧ್ಯಾಧ್ವುಃಖಸಂಯೋಗವಿಯೋಗಂ ಯೋಗಸಂಜ್ಞಿತಂ
ಸ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಯೋಕ್ತವ್ಯೋ ಯೋಗೋ ನಿರ್ವಿಣ್ಣಚೇತಸಾ

ಯೋಗದ ಸೇವೆಯಿಂದ ಅಂಕೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ವಃನಸ್ಸು ಎಲ್ಲಿ
ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆಯೋ, ಎಲ್ಲಿ ಆತ್ಮದಿಂದಲೇ ಆತ್ಮವನ್ನು
ರಿತು ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಸಂತೋಷವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೋ
ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಗೋಚರಿಸದ, ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಗ್ರಹಿ
ಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅನಂತಸುಖವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೋ, ಎಲ್ಲಿದ್ದೂ
ಮನುಷ್ಯನು ಮೂಲವಸ್ತುವಿನಿಂದ ಚಲಾಯಮಾನನಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ
ಮತ್ತು ಯಾವದನ್ನು ಪಡೆದಮೇಲೆ ಎರಡನೆಯ ಯಾವ ಲಾಭ
ವನ್ನೂ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ಅವನು ಭಾವಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಮತ್ತು
ಯಾವದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಾಗಿದ್ದು ಮಹಾದುಃಖದಿಂದ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಾಡು
ವದಿಲ್ಲವೋ, ಆ ದುಃಖದ ಪ್ರಸಂಗವಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿಯ ಹೆಸರು ಯೋಗದ
ಸ್ಥಿತಿಯೆಂದರಿಯಬೇಕು. ಈ ಯೋಗವು ಬೇಸರವಿಲ್ಲದೆ ದೃಢತಾ
ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದು. ೨೮--೨೩

ಸಂಕಲ್ಪಪ್ರಭವಾನ್ಯಾಮಾಂಸ್ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಸರ್ವಾ ನಶೇಷತಃ
ಮನಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮಂ ವಿನಿಯಮ್ಯ ಸಮಂತತಃ
ಶನ್ಯಃಶನ್ಯೆರುಪರಮೇದ್ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಧೃತಿಗೃಹೀತಯಾ
ಆತ್ಮಸಂಸ್ಥಂ ಮನಃ ಕೃತ್ವಾ ನ ಕಿಂಚಿದಪಿ ಚಿಂತಯೇತ್

ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಸಮಸ್ತ ಇಚ್ಛೆಗಳನ್ನು ಸಂ
ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸಿ, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಇಂದ್ರಿಯಸಮೂಹವನ್ನು
ಎಲ್ಲಾ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ತಂದು,

ಅಚಲವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಯೋಗಿಯು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಶಾಂತ ನಾಗುತ್ತಾ ಬರಬೇಕು, ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಪೋಣಿ, ಬೇರೆ ಯಾವ ವಿಷಯದ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಮಾಡದಿರಬೇಕು. ೨೪, ೨೫

ಯತೋ ಯತೋ ನಿಶ್ಚರತಿ ಮನಶ್ಚಂಚಲಮಸ್ಥಿರಂ
ತತಸ್ತತೋ ನಿಯಮ್ಯೈತದಾತ್ಮನೈವ ವಶಂ ನಯೇತ್

ಚಂಚಲವಾದ ಅಸ್ಥಿರವಾದ ಮನಸ್ಸು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಗೆ ಓಡುವದೋ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಂದ (ಯೋಗಿಯು) ಅದನ್ನು ನಿಯಮಕ್ಕೆ ತಂದು ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ೨೬

ಪ್ರಶಾಂತಮನಸಂ ಹೈನಂ ಯೋಗಿನಂ ಸುಖಮುತ್ತಮಂ
ಉಪೈತಿ ಶಾಂತರಜಸಂ ಬ್ರಹ್ಮಭೂತಮಕಲ್ಮಷಂ

ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ಒಳಿತಾಗಿ ಶಾಂತವಾಗಿದೆಯೋ, ಯಾರ [ಮನೋ-] ವಿಕಾರಗಳು ಶಾಂತವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿವೆಯೋ, ಅಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮ ಮಯನಾದ, ಪಾಪರಹಿತನಾದ ಯೋಗಿಯು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ೨೭

ಯುಂಜನ್ನೇವಂ ಸದಾತ್ಮಾನಂ ಯೋಗೀ ವಿಗತಕಲ್ಮಷಃ
ಸುಖೇನ ಬ್ರಹ್ಮಸಂಸ್ಪರ್ಶಮತ್ಯಂತಂ ಸುಖಮಶ್ನುತೇ

ಆತ್ಮದೊಡನೆ ನಿರಂತರವೂ ಅನುಸಂಧಾನಮಾಡುತ್ತಾ, ಪಾಪ ರಹಿತನಾಗಿರುವ ಈ ಯೋಗಿಯು ಸುಲಭವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯೆಂಬ ಅನಂತ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ೨೮

ಸರ್ವಭೂತಸ್ಥ ಮಾತ್ಮಾನಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಚಾತ್ಮನಿ
ಈಕ್ಷತೇ ಯೋಗಯುಕ್ತಾತ್ಮಾ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮದರ್ಶನಃ

ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಸಮಭಾವವನ್ನಿಡುವ ಯೋಗಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಸರ್ವಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವಭೂತಗಳನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ೨೯

ಯೋ ಮಾಂ ಪಶ್ಯತಿ ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವಂ ಚ ಮಯಿ ಪಶ್ಯತಿ

ತಸ್ಯಾಹಂ ನ ಪ್ರಣಶ್ಯಾಮಿ ಸ ಚ ಮೇ ನ ಪ್ರಣಶ್ಯತಿ

ಯಾರು ನನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ
ನೋಡುತ್ತಾನೋ ಅವನು ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಪಥದಿಂದ ದೂರನಾಗುವದಿಲ್ಲ;
ನಾನು ಅವನ ಕಣ್ಣಿ ದಿರಿನಿಂದಲೂ ದೂರನಾಗುವದಿಲ್ಲ. ೩೦

ಸರ್ವಭೂತಸ್ಥಿತಂ ಯೋ ಮಾಂ ಭಜತ್ಯೇಕತ್ವ ಮಾಸ್ಥಿತಃ

ಸರ್ವಥಾ ವರ್ತಮಾನೋಪಿ ಸ ಯೋಗೀ ಮಯಿ ವರ್ತತೇ

ನನ್ನಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿ, ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಿಸುವ
ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವ ಯೋಗಿಯು, ಅವನು ಯಾವ ತೆರದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಿ
ದರೂ, ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ೩೧

ಟಿಪ್ಪಣಿ— 'ತಾನು' ಎಂಬುದು ಇರುವವರೆಗಂತು ಪರಮಾತ್ಮನ
ದೂರವಿರುತ್ತಾನೆ. 'ತಾನು' ಎಂಬುದಳಿದಾಗಲೇ—ಶೂನ್ಯವಾದಾಗಲೇ—[ಮನು
ಷ್ಯನು] ಒಬ್ಬ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಎಲ್ಲ ದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಅ. ೧೩,
ಶ್ಲೋ. ೨೩ರ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿ.

ಆತ್ಮಾಪಮ್ಯೇನ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಂ ಪಶ್ಯತಿ ಯೋರ್ಜುನ

ಸುಖಂ ವಾ ಯದಿ ವಾ ದುಃಖಂ ಸ ಯೋಗೀ ಪರಮೋ ಮತಃ

ಎಲೈ ಅರ್ಜುನನೇ, ತನ್ನಂತೆಯೇ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನೋಡುವ,
ಮತ್ತು ಸುಖವಾಗಲಿ ದುಃಖವಾಗಲಿ ಎರಡನ್ನೂ ಸಮಾನವಾಗೆಣೆ
ಸುವ ಯೋಗಿಯು ಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ೩೨

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ—

ಯೋಯಂ ಯೋಗಸ್ತಸ್ಯಾ ಪೋಕ್ಷತಃ ಸಾಮ್ಯೇನ ಮಧುಸೂದನ

ಏತಸ್ಯಾಹಂ ನ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಚಂಚಲತ್ವಾತ್ಸ್ಮಿತಂ ಸ್ಥಿರಾಂ

ಅರ್ಜುನನೆಂದನು—

ಹೇ ಮಧುಸೂದನ, ಈ ನೀನು ಹೇಳಿದ (ಸಮತೆಯೆಂಬ)
ಯೋಗದ ಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ನಾನು ನನ್ನ ಚಂಚಲತೆಯ ಕಾರಣ ನೋಡ
ಲಾರೆನು. ೩೩

ಚಂಚಲಂ ಹಿ ಮನಃ ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರಮಾಧಿ ಬಲವದ್ವೃಥಂ
ತಸ್ಯಾಹಂ ನಿಗ್ರಹಂ ಮನ್ಯೇ ವಾಯೋರಿವ ಸುದುಷ್ಕರಂ

ಏಕೆಂದರೆ, ಎಲೈ ಕೃಷ್ಣನೇ, ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾದುದೇ ಆಗಿದೆ ; [ಅದು] ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕಡೆದುಬಿಡುತ್ತದೆ ; [ಅದು] ಬಹು ಬಲಿಷ್ಠವಾದುದು. ಗಾಳಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು ಹೇಗೆ ಬಹು ಕಷ್ಟವೋ ಹಾಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕೂಡ ನಾನು ಕಠಿಣ ವೆಂದೆಣಿಸುತ್ತೇನೆ.

೩೪

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ—

ಅಸಂಶಯಂ ಮಹಾಬಾಹೋ ಮನೋದುರ್ನಿಗ್ರಹಂ ಚಲಂ
ಅಭ್ಯಾಸೇನ ತು ಕಾಂತೇಯ ಮೈರಾಗ್ಯೇಣ ಚ ಗೃಹ್ಯತೇ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು—

ಎಲೈ ಮಹಾಬಾಹುವೇ, ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾದುದರಿಂದ [ಅದನ್ನು] ವಶಮಾಡುವುದು ಕಷ್ಟವೆಂಬುದು ಸತ್ಯವಾದ ಮಾತು. ಆದರೆ, ಎಲೈ ಕಾಂತೇಯನೇ, ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದಲೂ ಮೈರಾಗ್ಯದಿಂದಲೂ ಅದನ್ನು ವಶಮಾಡಬಹುದು.

೩೫

ಅಸಂಯತಾತ್ಮನಾ ಯೋಗೋ ದುಷ್ಪ್ರಾಪ ಇತಿ ಮೇ ಮತಿಃ
ವಶ್ಯಾತ್ಮನಾ ತು ಯತತಾ ಶಕ್ಯೋವಾವೃತ್ತಮುಪಾಯತಃ

ಇದು ನನ್ನ ಮತವು : ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿಲ್ಲವೋ ಅವನಿಗೆ ಯೋಗಸಾಧನೆಯು ಬಹು ಕಠಿಣವು ; ಆದರೆ ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲದೆಯೂ ಮತ್ತು ಯಾರು ಯತ್ನಶೀಲನೋ ಅವನು ಉಪಾಯದ ಮೂಲಕ [ಯೋಗವನ್ನು] ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲನು.

೩೬

ಆರ್ಜುನ ಉವಾಚ—

ಅಯತಿಃ ಶ್ರದ್ಧಯೋಪೇತೋ ಯೋಗಾಚ್ಛ್ರೇಷ್ಠತಮಾನಸಃ
ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ಯೋಗಸಂಸಿದ್ಧಿಂ ಕಾಂ ಗತಿಂ ಕೃಷ್ಣ ಗಚ್ಛತಿ

ಅರ್ಜುನನೆಂದನು—

ಹೇ ಕೃಷ್ಣ, ಯಾರು ಶ್ರದ್ಧಾವಂತನಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರಯತ್ನವು ಕಡಿಮೆಯಾದುದರಿಂದ ಯೋಗಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿಬಿಡುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಸಫಲತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯದಿರುವದರಿಂದ ಯಾವ ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ?

೩೭

ಕಚ್ಚಿನ್ನೋಭಯವಿಭ್ರಷ್ಟಶ್ಚಿನ್ನಾಭ್ರಮಿವ ನಶ್ಯತಿ

ಅಪ್ರತಿಷ್ಠೋ ಮಹಾಬಾಹೋ ವಿಮೂಢೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪಥಿ

ಎಲೈ ಮಹಾಬಾಹುವೇ, ಯೋಗದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮಮಾರ್ಗದಿಂದ ದಾರಿತಪ್ಪಿದವನಾಗಿ ಅವನು ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಗಳಾದ ಮೋಡಗಳಂತೆ ಉಭಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ನಾಶವನ್ನೊಪ್ಪುವದಿಲ್ಲವೆ ?

೩೮

ಏತನ್ಯೇ ಸಂಶಯಂ ಕೃಷ್ಣ ಛೇದ್ತುಮರ್ಹಸ್ಯಶೇಷತಃ

ತ್ವದನ್ಯಃ ಸಂಶಯನ್ಯಾಸ್ಯ ಛೇತ್ತಾನ ಹ್ಯುಪಪದ್ಯತೇ

ಹೇ ಕೃಷ್ಣ, ಈ ನನ್ನ ಸಂಶಯವು ನೀನು ದೂರಮಾಡಲ್ಪಡಬೇಕೆಂಬುದು. ನಿನ್ನನ್ನುಳಿದು ಈ ಸಂಶಯವನ್ನು ದೂರಮಾಡುವವರಿನ್ನಾರೂ ಇಲ್ಲ.

೩೯

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ—

ಪಾರ್ಥ ಸೈವೇಹ ನಾಮುಕ್ತ ವಿನಾಽಸ್ತಸ್ಯ ವಿದ್ಯತೇ

ನ ಹಿ ಕಲ್ಯಾಣಕೃತ್ಕೃತ್ಸಿದ್ವಿಗತಂ ತಾತ ಗಚ್ಛತಿ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನೆಂದನು—

ಹೇ ಪಾರ್ಥ, ಇಂತಹ ಮನುಷ್ಯರ ನಾಶವು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಪ್ಪಾ, ಕಲ್ಯಾಣಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವವರಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ದುರ್ಗತಿಯುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ.

೪೦

ಪ್ರಾಪ್ಯ ಪುಣ್ಯಕೃತಾಂಲ್ಲೋಕಾನುಷಿತ್ತಾ ಶಾಶ್ವತೀಃ ಸಮಾಃ
ಶುಚೀನಾಂ ಶ್ರೀಮತಾಂ ಗೇಹೇ ಯೋಗಭ್ರಷ್ಟೋಭಿಜಾಯತೇ

ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಗಳು ಪಡೆಯುವ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಕಾಲವಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಯೋಗಭ್ರಷ್ಟನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಪವಿತ್ರನೂ ಸಾಧನಶೀಲನೂ ಆದವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ೪೧

ಅಥವಾ ಯೋಗಿನಾಮೇವ ಕುಲೇ ಭವತಿ ಧೀಮತಾಂ
ಎತದ್ಧಿ ದುರ್ಲಭತರಂ ಲೋಕೇ ಜನ್ಮ ಯದೀದೃಶಂ

ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನವಂತನಾದ ಯೋಗಿಯ ಕುಲದಲ್ಲಿಯೇ ಜನ್ಮ ತಾಳುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಜನ್ಮವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ದುರ್ಲಭವಾದುದು. ೪೨

ತತ್ರ ತಂ ಬುದ್ಧಿಸಂಯೋಗಂ ಲಭತೇ ಪೂರ್ವದೇಹಿಕಂ
ಯತತೇ ಚ ತತೋ ಭೂಯಃ ಸಂಸಿದ್ಧೌ ಕುರುನಂದನ

ಎಲೈ ಕುರುನಂದನನೇ, ಅಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಬುದ್ಧಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಲಭಿಸುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವನು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾನೆ. ೪೩

ಪೂರ್ವಾಭ್ಯಾಸೇನ ತೇನೈವ ಹ್ರಿಯತೇ ಹ್ಯವಶೋಪಿ ಸಃ
ಜಿಜ್ಞಾಸುರಪಿ ಯೋಗಸ್ಯ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮಾತಿವರ್ತತೇ

ಅದೇ ಪೂರ್ವದ ಅಭ್ಯಾಸದ ಕಾರಣ ಅವನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಯೋಗದ ಕಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಯೋಗದ ಜಿಜ್ಞಾಸುಕೂಡ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿ ವೈದಿಕ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವವನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ದಾಟಿಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ೪೪

ಪ್ರಯತ್ನಾದ್ಯತಮಾನಸ್ತು ಯೋಗೀಸಂಶುದ್ಧಕಿಲ್ಬಿಷಃ
ಅನೇಕಜನ್ಮಸಂಸಿದ್ಧಸ್ತತೋ ಯಾತಿ ಪರಾಂ ಗತಿಂ

ಮತ್ತು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಾ ಯೋಗಿಯು ಪಾಪ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಅನೇಕ ಜನ್ಮದಿಂದ ವಿಶುದ್ಧನಾಗಿ ಪರಮಗತಿಯನ್ನೈದುತ್ತಾನೆ. ೪೫

ತಪಸ್ವಿ ಭ್ಯೋಧಿಕೋ ಯೋಗೀ ಜ್ಞಾನಿಭ್ಯೋಪಿ ಮತೋಧಿಕಃ
ಕರ್ಮಿಭ್ಯಶ್ಚಾಧಿಕೋ ಯೋಗೀ ತಸ್ಮಾದ್ಯೋಗೀ ಭವಾರ್ಜುನ

ತಪಸ್ವಿಗಿಂತ ಯೋಗಿಯು ಹೆಚ್ಚಿನವನು ; ಜ್ಞಾನಿಗಿಂತ ಕೂಡ
ಅವನು ಅಧಿಕನೆಂದೆಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ ; ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ ಕರ್ಮ
ಕಾಂಡಿಗಿಂತಲೂ ಅವನು ಹೆಚ್ಚಿನವನು. ಅದುದರಿಂದ, ಅರ್ಜುನನೆ,
ನೀನು ಯೋಗಿಯಾಗು. ೪೬

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಇಲ್ಲಿ ತಪಸ್ವಿಯ ತಪಸ್ಯೆಯು ಫಲೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾ
ಗಿದೆ. ಜ್ಞಾನಿಯೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಅನುಭವ ಜ್ಞಾನಿಯೆಂದರ್ಥವಲ್ಲ.

ಯೋಗಿನಾಮಪಿ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಮಧ್ಯತೇನಾಂತರಾತ್ಮನಾ
ಶ್ರದ್ಧಾವಾರ್ತಭಜತೇ ಯೋ ಮಾಂ ಸ ಮೇ ಯುಕ್ತತಮೋ ಮತಃ

ಸಮಸ್ತ ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಯಾರು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನವನ್ನು
ಪೋಷಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಭಜಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನನ್ನು ನಾನು
ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಯೋಗಿಯೆಂದೆಣಿಸುತ್ತೇನೆ. ೪೭

ಓಂ ತತ್ಸತ್

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ತ್ರೀಮಧ್ಯಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ ಅರ್ಥಾತ್
ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಂತರ್ಗತ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ತ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನಸಂವಾದದ ಧ್ಯಾನಯೋ
ಗವೆಂಬ ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಯೋಗ

—:—:—

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರತತ್ವ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರ ಭಕ್ತಿ ಎಂದರೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವದು ಆರಂಭವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ—

ಮಯ್ಯಸಕ್ತಮನಾಃ ಪಾರ್ಥ ಯೋಗಂ ಯುಂಜನ್ಮದಾಶ್ರಯಃ
ಅಸಂಶಯಂ ಸಮಗ್ರಂ ಮಾಂ ಯಥಾ ಜ್ಞಾಸ್ಯಸಿ ತಚ್ಚಕ್ಷಣಂ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು —

ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೆ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನವನ್ನು ಪೋಣಿಸಿ, ನನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಯೋಗವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾ ನೀನು ನಿಶ್ಚಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ರೂಪದಿಂದಲೂ ನನ್ನನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರಿಯಬಲ್ಲೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳು. ೧

ಜ್ಞಾನಂ ತೇಹಂ ಸವಿಜ್ಞಾನಮಿದಂ ವಕ್ಷ್ಯಾಮ್ಯಖೇಷತಃ
ಯಜ್ಞಾತ್ವಾ ನೇಹ ಭೂಯೋನ್ಯಜ್ಞಾತ್ವಾ ತವ್ಯಮವಶ್ಯತೇ

ಅನುಭವಯುಕ್ತವಾದ ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು. ಇದನ್ನರಿತಮೇಲೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದು ಹೆಚ್ಚಿನದೇನೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ೨

ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಸಹಸ್ರೇಷು ಕಶ್ಚಿದ್ಭಕ್ತತಿ ಸಿದ್ಧಯೇ
ಯತತಾಮಸಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಾಂ ಕಶ್ಚಿನ್ಮಾಂ ವೇತ್ತಿ ತತ್ತ್ವತಃ

ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಸಿದ್ಧಿ
ಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಯತ್ನಪಡುವ ಸಿದ್ಧರಲ್ಲಿಯೂ
ಯಾರೋ ಒಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ವಾಸ್ತವಿಕ ರೂಪದಿಂದ ಗುರು
ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ೩

ಭೂಮಿರಾಘೋನಲೋ ವಾಯುಃ ಖಂಡ ಮನೋ ಬುದ್ಧಿ ರೇವ ಚ
ಅಹಂಕಾರ ಇತೀಯಂ ಮೇ ಭಿನ್ನಾ ಪ್ರಕೃತಿರಷ್ಟಧಾ .

ಭೂಮಿ, ನೀರು, ಬೆಂಕಿ, ಗಾಳಿ, ಆಕಾಶ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು
ಅಹಂಭಾವ—ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಈ ಎಂಟು ಬಗೆಯಾದುದು. ೪

ಔಪ್ಪಣಿ—ಈ ಎಂಟು ತತ್ವಗಳುಳ್ಳ ಸ್ವರೂಪವು ಕ್ಷೇತ್ರವು ಅಥವಾ ಕ್ಷರ
ಪುರುಷನು. ಅ. ೧೩, ಶ್ಲೋ. ೫ ಮತ್ತು ಅ ೧೫, ಶ್ಲೋ ೧೬ ನ್ನು ನೋಡಿ.

ಅಪರೇಯಮಿತಸ್ತ್ವನ್ಯಾಂ ಪ್ರಕೃತಿಃ ನಿರ್ಗುಣೇ ಪರಾಂ
ಜೀವಭೂತಾಂ ಮಹಾಬಾಹೋ ಯಯೇವಂ ಧಾರ್ಯತೇ ಜಗತ್

ಇದು ಅಪರಾ ಪ್ರಕೃತಿಯು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನದಾದ
ಪರಾಪ್ರಕೃತಿಯು ಈ ಜೀವರೂಪವು. ಎಲೈ ಮಹಾಬಾಹುವೆ, ಈ
ಜಗತ್ತು ಅದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಇದೆ. ೫

ಏತದ್ಯೋನೀನಿ ಭೂತಾನಿ ಸರ್ವಾಣೀತ್ಯುಪಧಾರ ಸು
ಅಹಂ ಕೃತ್ಸ್ನಸ್ಯ ಜಗತಃ ಪ್ರಭವ ಪ್ರಲಯಸ್ತಧಾ

ಸಕಲ ಭೂತಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಕಾರಣವು ಈ ಎರಡೆಂದು
ತಿಳಿ. ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೂ ಲಯಕ್ಕೂ ಕಾರಣನು
ನಾನು. ೬

ಮತ್ತಃ ಪರತರಂ ನಾನ್ಯಕ್ಕಿಂಚಿವಸ್ತಿ ಧನಂಜಯ
ಮಯಿ ಸರ್ವಮಿದಂ ಪ್ರೋತಂ ಸೂತ್ರೇ ಮಣಿಗಣಾ ಇವ

ಎಲೈ ಧನಂಜಯನೆ, ನನಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದು ಏನ್ನಾವದೂ
ಇಲ್ಲ. ದಾರದಲ್ಲಿ ಮಣಿಗಳು ಮೋಣಿಸಿರುವಂತೆ ಇದೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ
ಮೋಣಿಸಿದೆ. ೭

ರಸೋಹಮವ್ನು ಕೌಂತೇಯ ಪ್ರಭಾಸ್ತಿ ಶತಿಸೂರ್ಯಯೋಃ
ಪ್ರಣವಃ ಸರ್ವವೇದೌಷು ಶಬ್ದಃ ಪೌರಾಷಂ ನೃಷು

ಹೇ ಕೌಂತೇಯ, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ರಸವು ನಾನು ; ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರ
ರಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ಸು ನಾನು ; ಸಕಲ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರವು ನಾನು ; ಆಕಾ
ಶದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದವು ನಾನು ; ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ಪರಾಕ್ರಮವು ನಾನು.

೮

ಪುಣ್ಯೋ ಗಂಧಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಚ ತೇಜಶ್ಚಾಸ್ತಿ ವಿಭಾವಸೌ
ಜೀವನಂ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ತಪಶ್ಚಾಸ್ತಿ ತಪಸ್ವಿಷು

ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸುಗಂಧವು ನಾನು ; ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ಸು
ನಾನು ; ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಗಳ ಜೀವನವು ನಾನು ; ತಪಸ್ವಿಯ ತಪಸ್ಸು
ನಾನು.

೯

ಬೀಜಂ ಮಾಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ವಿದ್ಧಿ ಪಾರ್ಥ ಸನಾತನಂ
ಬುದ್ಧಿಬುಧ್ಧಿಮತಾಮಸ್ತಿ ತೇಜಸ್ತೇಜಸ್ವಿನಾಮಹಂ

ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೆ, ಸಮಸ್ತ ಜೀವಗಳ ಸನಾತನ ಬೀಜವು
ನಾನೆಂದು ತಿಳಿ. ಧೀಮಂತನ ಬುದ್ಧಿಯು ನಾನು ; ತೇಜಸ್ವಿಯ
ತೇಜಸ್ಸು ನಾನು.

೧೦

ಬಲಂ ಬಲವತಾಮಸ್ತಿ ಕಾಮರಾಗವಿವರ್ಜಿತಂ
ಧರ್ಮಾವಿರುದ್ಧೋ ಭೂತೇಷು ಕಾಮೋಸ್ತಿ ಭರತರ್ಷಭ

ಬಲಿಷ್ಠರ ಕಾಮ ಮತ್ತು ರಾಗ, ಇವುಗಳಿಲ್ಲದ, ಬಲವು ನಾನು.
ಮತ್ತು, ಎಲೈ ಭರತರ್ಷಭನೆ, ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧ
ವಲ್ಲದ ಇಚ್ಛೆಯು ನಾನು.

೧೧

ಯೇ ಚೈವ ಸಾತ್ವಿಕಾ ಭಾವಾ ರಾಜಸಾಸ್ತಮಸಾಶ್ಚ ಯೇ
ಮತ್ತ ಏವೇತಿ ತಾನ್ವಿದ್ಧಿ ನ ತ್ಸಹಂ ತೇಷು ತೇ ಮಯಿ

ಯಾವಯಾವ ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ ಮತ್ತು ತಾಮಸ ಭಾವಗಳ
ವೆಯೋ, ಅವು ನನ್ನಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದುವೆಂದರಿಯಬೇಕು. ಆದರೆ
ನಾನು ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುವೆನೆಂದಲ್ಲ, ಅವು ನನ್ನಲ್ಲಿವೆ.

೧೨

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಈ ಭಾವಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿರ್ಭರನಾಗಿಲ್ಲ, ಆ ಭಾವಗಳು ಅವನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭರವಾಗಿವೆ. [ಅವು] ಅವನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಇರುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಅವನ ವಶದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ.

ತ್ರಿಭಿಗುಣಮಯೈರ್ಭಾವೈರೇಭಿಃ ಸರ್ವಮಿದಂ ಜಗತ್
ಮೋಹಿತಂ ನಾಭಿಜಾನಾತಿ ಮಾಮೇಭ್ಯಃ ಪರಮವ್ಯಯಂ

ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳ ಭಾವಗಳಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ಮೋಹಿತವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನವನೂ ಭಿನ್ನನೂ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ನಾನೆಂದು ಅದು ಗುರುತಿಸುವದಿಲ್ಲ. ೧೩

ದೈವೀ ಹ್ಯೇಷಾ ಗುಣಮಯಾ ಮಮ ಮಾಯಾ ದುರತ್ಯಯಾ
ಮಾಮೇವ ಯೇ ಪ್ರವದ್ಯಂತೇ ಮಾಯಾಮೇತಾಂ ತರಂತಿ ತೇ

ನನ್ನ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳುಳ್ಳ ದೈವೀಮಾಯೆಯನ್ನು ದಾಟುವದು ಕಠಿಣ. ಆದರೆ ನನ್ನನ್ನೇ ಶರಣು ಹೊಗುವವರು ಈ ಮಾಯೆಯನ್ನು ದಾಟಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ೧೪

ನ ಮಾಂ ದುಷ್ಕೃತಿನೋ ಮೂಢಾಃ ಪ್ರವದ್ಯಂತೇ ನರಾಧಮಾಃ
ಮಾಯಯಾಪಹೃತಜ್ಞಾನಾ ಆಸುರಂ ಭಾವಮಾಶ್ರಿತಾಃ

ದುರಾಚಾರಿಗಳೂ ಮೂಢರೂ ಅಧಮರೂ ಆದ ಮನುಷ್ಯರು ನನಗೆ ಶರಣಾಗತರಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಆಸುರೀ ಭಾವವುಳ್ಳವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ; ಮತ್ತು ಮಾಯೆಯ ಮೂಲಕ ಅವರ ಜ್ಞಾನವು ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ೧೫

ಚತುರ್ವಿಧಾ ಭಜಂತೇ ಮಾಂ ಜನಾಃ ಸುಕೃತಿನೋರ್ಜುನ
ಆರ್ತೋ ಜಿಜ್ಞಾಸುರರ್ಥಾರ್ಥೀ ಜ್ಞಾನೀ ಚ ಭರತರ್ಷಭ

ಎಲೈ ಅರ್ಜುನನೆ, ನಾಲ್ಕು ರೀತಿಯ ಸದಾಚಾರಿಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತಾರೆ—ದುಃಖಿಗಳು, ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳು, ಏನಾದರೂ ಹೊಂದಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರು ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನಿಗಳು. ೧೬

ತೇಷಾಂ ಜ್ಞಾನೀ ನಿತ್ಯಯುಕ್ತಃ ಏಕಭಕ್ತಿರ್ವಿಶಿಷ್ಟತೇ
ಪ್ರಿಯೋ ಹಿ ಜ್ಞಾನಿನೋತ್ಕರ್ಥಮಹಂ ಸ ಚ ಮಮ ಪ್ರಿಯಃ

ಅವರುಗಳಲ್ಲಿ, ಸದಾ ಸಮಭಾವವುಳ್ಳ, ಒಬ್ಬನನ್ನೇ ಭಜಿಸುವ, ಜ್ಞಾನಿಯು ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ನಾನು ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯನು, ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಿಯು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯನು. ೧೭

ಉದಾರಾಃ ಸರ್ವ ಏವೈತೇ ಜ್ಞಾನೀ ತ್ವತ್ತ್ವವ ಮೇ ಮತಂ
ಅಸ್ಥಿತಃ ಸ ಹಿ ಯುಕ್ತಾತ್ಮಾ ಮಾಮೇವಾನುತ್ತಮಾಂ ಗತಿಂ

ಈ ಭಕ್ತರೆಲ್ಲರೂ ಒಳ್ಳೆಯವರು ; ಆದರೆ ಜ್ಞಾನಿಯಾದರೂ ನನ್ನ ಆತ್ಮವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ನನ್ನ ಮತ. ಏಕೆಂದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ತಮವಾದ ಇನ್ನಾವ ಗತಿಯೂ ಇಲ್ಲ ವೆಂಬುದನ್ನರಿತು ಆ ಯೋಗಿಯು ನನ್ನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ೧೮

ಬಹುನಾಂ ಜನ್ಮನಾಮಂತೇ ಜ್ಞಾನವಾನ್ಮಾಂ ಪ್ರಪದ್ಯತೇ
ವಾಸುದೇವಃ ಸರ್ವಮಿತಿ ಸ ಮಹಾತ್ಮಾ ಸುದುರ್ಲಭಃ

ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲವೂ ವಾಸುದೇವಮಯವಾದುದೆಂದರಿತುಂಟಾದ ಮಹಾತ್ಮನು ಬಹು ದುರ್ಲಭನು ೧೯

ಕಾವೈಸ್ತೈಸ್ತೈರ್ಹೃತ್ಪೂಜ್ಯಜ್ಞಾನಾಃ ಪ್ರಪದ್ಯಂತೇನ್ಯದೇವತಾಃ
ತಂ ತಂ ಸಿಯಮಮಾಸ್ಥಾಯ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ನಿಯತಾಃ ಸ್ವಯಾ

ಯಾರ ಜ್ಞಾನವು ಅನೇಕ ಇಚ್ಛೆಗಳಿಂದ ಅವಹೃತವಾಗಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ಜನರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ವಿಧಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಇತರ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಶರಣುಹೊಗುತ್ತಾರೆ. ೨೦

ಯೋ ಯೋ ಯಾಂ ಯಾಂ ತನುಂ ಭಕ್ತಃ ಶ್ರದ್ಧಯಾರ್ಚಿತುಮಿಚ್ಛತಿ
ತಸ್ಯ ತಸ್ಯಾಚಲಾಂ ಶ್ರದ್ಧಾಂ ತಾಮೇವ ವಿದಧಾಮ್ಯಹಂ

ಯಾವ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವ ಯಾವ ಸ್ವರೂಪದ ಭಕ್ತಿ ಯನ್ನು ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಲು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತಾನೋ ಆಯಾ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವನ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ನಾನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತೇನೆ. ೨೧

ಸ ತಯಾ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಯುಕ್ತಸ್ತಸ್ಯಾರಾಧನಮೀಹತೇ
ಲಭತಃ ಚ ತತಃ ಕುಮಾನ್ಯಯೈವ ವಿಹಿತಾನ್ತಿ ತಾನ್

ಶ್ರದ್ಧಾ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅವನು ಆಯಾ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ ; ಮತ್ತು ಆ ಮೂಲಕ, ನಾನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ, ಅವನು ಇಚ್ಛಿಸಿದ, ಆಸೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ೨೨

ಅಂತವತ್ತು ಫಲಂ ತೇಷಾಂ ತದ್ಭವತ್ಯಲ್ಪಮೇಧಸಾಂ
ದೇವಾಸ್ತೇವಯಜೋ ಯಾಂತಿ ಮಧ್ಯಕ್ತಾ ಯಾಂತಿ ಮಾಮಸಿ

ಆ ಅಲ್ಪ ಬುದ್ಧಿಯ ಜನರಿಗೆ ದೊರಕುವ ಫಲವು ನಾಶವಾಗ ತಕ್ಕುದು. ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಭಜಿಸುವವರು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ ; ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವವರು ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ೨೩

ಅವ್ಯಕ್ತಂ ವ್ಯಕ್ತಿಮಾವಸ್ತು ಮನ್ಯಂತೇ ಮಾಮಬುದ್ಧಯಃ
ಪರಂ ಭಾವಮಜಾನಂತೋ ಮಮಾವ್ಯಯಮನುಕ್ತಮಂ

ನನ್ನ ಪರಮ, ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಮತ್ತು ಅನುಪಮವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನರಿಯದ ಬುದ್ಧಿಹೀನರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಅತೀತನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಇಂದ್ರಿಯಗಮ್ಯನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ೨೪

ನಾಹಂ ಪ್ರಕಾಶಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಯೋಗಮಾಯಾಸಮಾವೃತಃ
ಮೂಘೋಯಂ ನಾಭಜಾನಾತಿ ಲೋಕೋ ಮಾಮಜಮವ್ಯಯಂ

ನನ್ನ ಯೋಗಮಾಯೆಯಿಂದ ಆಚ್ಛಾದಿತನಾಗಿರುವದರಿಂದ— ಮುಚ್ಚಿದವನಾಗಿ—ನಾನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಕಟನಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಮೂಢಜಗತ್ತು ನಾನು ಜನ್ಮವಿಲ್ಲದವನೂ ಅಳಿವಿಲ್ಲದವನೂ ಎಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತಿಲ್ಲ. ೨೫

ಟಿಪ್ಪಣಿ — ಈ ದೃಗ್ಗೋಚರವಾದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿ ದ್ವರೂ ಅಲಿಪ್ತನಾಗಿ ಇರುವದರ ಕಾರಣ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅದೃಶ್ಯನಾಗಿ ಇರುವ ಭಾವವು ಅವನ ಯೋಗಮಾಯೆಯು.

ವೇದಾಹಂ ಸಮತೀತಾನಿ ವರ್ತಮಾನಾನಿ ಚಾರ್ಜುನ
ಭವಿಷ್ಯಾಣಿ ಚ ಭೂತಾನಿ ಮಾಂ ತು ವೇದ ನ ಕಶ್ಚನ

ಎಲೈ ಅರ್ಜುನನೇ, ಆಗಿಹೋದ, ಇಂದು ಇರುವ, ಮುಂದೆ
ಉಂಟಾಗುವ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು; ಆದರೆ
ನನ್ನನ್ನು ಯಾರೂ ಅರಿಯರು. ೨೬

ಇಚ್ಛಾಪ್ಲೇಷಸಮುತ್ಥೇನ ದ್ವಂದ್ವಮೋಹೇನ ಭಾರತ
ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಸಂಮೋಹಂ ಸರ್ಗೇ ಯಾಂತಿ ಪರಂತಪ

ಹೇ ಭಾರತ, ಹೇ ಪರಂತಪ, ಇಚ್ಛೆ ಮತ್ತು ದ್ವೇಷ, ಇವುಗಳಿಂದ
ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಸುಖದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವದ ಮೋಹದಿಂದ
ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಛಗೊಂಡು ಇರು
ತ್ತವೆ. ೨೭

ಯೇಷಾಂ ತ್ವಂತಗತಂ ಪಾಪಂ ಜನಾನಾಂ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಣಾಂ
ತೇ ದ್ವಂದ್ವಮೋಹನಿರ್ಮುಕ್ತಾ ಭಜಂತೇ ಮಾಂ ಭೃಥವ್ರತಾಃ

ಆದರೆ ಯಾವ ಸದಾಚಾರಿಗಳ ವಾಪಗಳು ಕೊನೆಮುಟ್ಟಿವೆಯೋ
ಮತ್ತು ಯಾರು ದ್ವಂದ್ವದ ಮೋಹದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿಬಿಟ್ಟಿ
ದ್ದಾರೋ ಆ ಅಚಲವ್ರತವಂತರು ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ೨೮

ಜರಾಮರಣಮೋಕ್ಷಾಯ ಮಾಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ಯತಂತಿ ಯೇ
ತೇ ಬ್ರಹ್ಮ ತದ್ವಿದುಃ ಕೃತ್ಸುಮಧ್ಯಾತ್ಮಂ ಕರ್ಮ ಚಾಖಿಲಂ

ನನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಿಂದಲೂ ಮರಣದಿಂದಲೂ
ಮುಕ್ತರಾಗುವ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡುವವರು ಪೂರ್ಣಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು,
ಅಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಖಿಲ ಕರ್ಮವನ್ನು ಅರಿಯುತ್ತಾರೆ. ೨೯

ಸಾಧಿಭೂತಾಧಿದೈವಂ ಮಾಂ ಸಾಧಿಯಜ್ಞಂ ಚ ಯೇ ವಿದುಃ
ಪ್ರಯಾಣಕಾಲೇಪಿ ಚ ಮಾಂ ತೇ ವಿದುರ್ಯುಕ್ತಚೇತಸಃ

ನಾನು ಅಧಿಭೂತ, ಅಧಿದೈವ ಮತ್ತು ಅಧಿಯಜ್ಞ ಯುಕ್ತನಾದ
ವನು ಎಂದರಿತವರು ಸಮತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ನನ್ನನ್ನು ಮೃತ್ಯು
ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ೩೦

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಅಧಿಭೂತಾದಿಗಳ ಅರ್ಥವು ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ: ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಉಳಿದು ಇನ್ನೇನೂ ಇಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವವನೂ ಭೋಗಿಸುವವನೂ ಅವನು, ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮರಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಾಂತನಾಗಿದ್ದು ಈಶ್ವರನಲ್ಲೇ ತನ್ನಯನಾಗಿದ್ದು, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ [ವಿಷಯ] ವಾಸನೆಯೂ ಯಾರಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ಈಶ್ವರನನ್ನರಿತಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತು ಅವನು ಮೋಕ್ಷವನ್ನೆದ್ದಿದ್ದಾನೆ.

ಓಂ ತತ್ಸತ್

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ತ್ರೀಮಧ್ಯಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ ಅರ್ಥಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಂಶಗತ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ತ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನಸಂವಾದದ ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನ ಯೋಗವೆಂಬ ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

೮

ಅ ಕ್ಷ ರ ಬ್ರ ಹ್ಮ ಯೋ ಗ

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರತತ್ವವು ವಿಶೇಷ
ರೂಪದಿಂದ ವಿಶದಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ—

ಕಿಂ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ ಕಿಮಧ್ಯಾತ್ಮಂ ಕಿಂ ಕರ್ಮ ಪುರುಷೋತ್ತಮ
ಅಧಿಭೂತಂ ಚ ಕಿಂ ಪ್ರೋಕ್ತಮಧಿದೈವಂ ಕಿಮುಚ್ಯತೇ

ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದನು—

ಹೇ ಪುರುಷೋತ್ತಮ, ಈ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನೇನು ? ಅಧ್ಯಾತ್ಮ
ವೆಂದರೇನು ? ಕರ್ಮವೆಂದರೇನು ? ಯಾವದನ್ನು ಅಧಿಭೂತನೆಂದು
ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ ? ಅಧಿದೈವನೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ಯಾವದು ?

೧

ಅಧಿಯಜ್ಞಃ ಕಥಂ ಕೋತ್ರ ದೇಹೇಸ್ತನ್ನಧುಸೂದನ
ಪ್ರಯಾಣಕಾಲೇ ಚ ಕಥಂ ಜ್ಞೇಯೋಸಿ ನಿಯತಾತ್ಮಭಿಃ

ಹೇ ಮಧುಸೂದನ, ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅಧಿಯಜ್ಞವೆಂದರೇನು
ಮತ್ತು ಅದು ಯಾವ ರೀತಿಯದು ? ಮತ್ತು ಸಂಯಮಿಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು
ಮೃತ್ಯುಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಲ್ಲ ಬಗೆಯೆಂತು ?

೨

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ—

ಅಕ್ಷರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸರಮಂ ಸ್ವಭಾವೋದ್ಯಾತ್ಮಮುಚ್ಯತೇ
ಭೂತಭಾವೋದ್ಯವಕರೋ ವಿಸರ್ಗಃ ಕರ್ಮಸಂಜ್ಞತಃ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನೆಂದನು—

ಯಾವದು ಸರ್ವೋತ್ತಮವೂ ಅವಿನಾಶಿಯೂ ಆಗಿದೆಯೋ ಅದು ಬ್ರಹ್ಮವು; ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಂತ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಇರುವದು ಅಧ್ಯಾತ್ಮವು; ಮತ್ತು ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಸೃಷ್ಟಿವ್ಯಾಪಾರವು ಕರ್ಮವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ೩

ಅಧಿಭೂತಂ ಕ್ಷರೋ ಭಾವಃ ಪುರುಷಶ್ಚಾಧಿವ್ರತಂ

ಅಧಿಯಜ್ಞೋಹಮೇವಾತ್ರ ದೇಹೇ ದೇಹಭೃತಾಃ ಪರಃ

ಅಧಿಭೂತವು ನನ್ನ ನಶಿಸಿ ಹೋಗುವ ಸ್ವರೂಪವು, ಅಧಿದೇವತವು ಅದರಲ್ಲಿ ಇರುವ ನನ್ನ ಜೀವಸ್ವರೂಪವು ಮತ್ತು, ಎಲೈ ಮನುಷ್ಯಶ್ರೇಷ್ಠನೆ, ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ಶುದ್ಧವಾಗುವ ಜೀವಸ್ವರೂಪವು ಅಧಿಯಜ್ಞವು. ೪

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ತಾತ್ಪರ್ಯ: ಅವ್ಯಕ್ತ ಬ್ರಹ್ಮದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು ನಾರವಂತವಾದ ಸಕಲ ದೃಶ್ಯಪದಾರ್ಥಗಳವರೆಗೂ ಎಲ್ಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮನೇ, ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಆತನ ಕೃತಿಯೇ. ಹಾಗಾದಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಯು ಸ್ವಯಂಕರ್ತೃತ್ವದ ಅಭಿಮಾನವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ದಾಸನಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಬಾರವೇಕೆ ೧

ಅಂತಕಾಲೇ ಚ ಮಾಮೇವ ಸ್ಮರನ್ಮುಕ್ತಾಃ ಕಲೇವರಂ

ಯಃ ಪ್ರಯಾತಿ ಸ ಮದ್ಭಾವಂ ಯಾತಿ ನಾಸ್ತ್ಯತ್ರ ಸಂಶಯಃ

ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನೇ ಸ್ಮರಣೆಮಾಡುತ್ತಾ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವವನು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ. ೫

ಯಂ ಯಂ ವಾಪಿ ಸ್ಮರನ್ಮುಖಂ ತ್ಯಜತ್ಯಂತೇ ಕಲೇವರಂ

ತಂ ತಮೇವೈತಿ ಕೌಂತೇಯ ಸದಾ ತದ್ಭಾವಭಾವಿಕಃ

ಅಥವಾ, ಎಲೈ ಕೌಂತೇಯನೆ, ನಿತ್ಯವೂ ಯಾವ ಯಾವ ಸ್ವರೂಪದ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು ಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಅಂತ್ಯಕಾಲ

ದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಆ ಸ್ವರೂಪದ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾ ದೇಹ ವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಅವನು ಆ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

೬

ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವೇಷು ಕಾಲೇಷು ಮಾಮನುಷ್ಯರ ಯುದ್ಧ್ಯ ಚ
ಮಯ್ಯರ್ಪಿತಮನೋಬುದ್ಧಿ ಮಾರ್ಗಮೇವೈಷ್ಯಸ್ಯಸಂಶಯಂ

ಆದುದರಿಂದ ಸದಾ ನನ್ನ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡು ಮತ್ತು ಕದನವಾಡುತ್ತಿರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಇಡುವದರಿಂದ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನೈದುವೆ.

೭

ಅಭ್ಯಾಸಯೋಗಯುಕ್ತೇನ ಚೇತಸಾ ನುನ್ಯಗಾಮಿನಾ
ಪರಮಂ ಪುರುಷಂ ದಿವ್ಯಂ ಋತಿ ಮಾರ್ಗಾನುಚಿಂತಯತ್

ಎಲೈ ವಾರ್ಧನೇ, ಚಿತ್ತವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿ ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಓಡಲು ಬಿಡದೆ ಏಕಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿರುವವನು ದಿವ್ಯ ಪರಮಪುರುಷನನ್ನೈದುತ್ತಾನೆ.

೮

ಕವಿಂ ಪುರಾಣಮನುರಾಸಿತಾರಮಣೋರಗೇಯಾಂ ಸಮನುಷ್ಮರೇದ್ಯಃ
ಸರ್ವಸ್ಯ ಧಾತಾರಮಚಿಂತ್ಯರೂಪಮಾದಿತ್ಯವರ್ಣಂ ತಮಸಃ ಪರಸ್ತಾತ್
ಪ್ರಯಾಣಕಾಲೇ ಮನಸಾಚಲೇನ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಯುಕ್ತೋ ಯೋಗಬಲೇನ ಚೈವ
ಭ್ರೂಪೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಪ್ರಾಣಮಾವೇಶ್ಯ ಸಮ್ಯಕ್ ಸಂ ಪರಂ
ಪುರುಷಮುಪೈತಿ ದಿವ್ಯಂ

ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಮೃತ್ಯುಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಚಲವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಭಕ್ತಿಯುತನಾಗಿ, ಮತ್ತು ಯೋಗಬಲದಿಂದ ಹುಬ್ಬಿನ ನಡುವೆ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಸರ್ವಜ್ಞನೂ, ಪುರಾತನನೂ, ನಿಯಮಗ್ರಿವನೂ, ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮನೂ, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಪಾಲಿಸುವವನೂ, ಅಚಿಂತ್ಯನೂ, ಸೂರ್ಯಸಮಾನವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ, ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಕತ್ತಲಿಗೆ ಪರಸ್ಪರೂಪನೂ [ಆದವನನ್ನು] ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಆ ಪರಮಪುರುಷನನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಯದಕ್ಶರಂ ವೇದವಿದೋ ವದಂತಿ ವಿಶಂತಿ ಯದ್ಯಸ್ಯೋ ವೀತರಾಗಾಃ
ಯಾದಿಚ್ಛಂತೋ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ ಚರಂತಿ ತತ್ತೇ ಪದಂ ಸಂಗ್ರಹೇಣ
ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯೇ

ಯಾವದನ್ನು ವೇದವನ್ನರಿತವರು ಅಕ್ಷರವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ
ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೋ, ಯಾವದರಲ್ಲಿ ವೀತರಾಗಿಗಳಾದ ಮುನಿಗಳು
ಪ್ರವೇಶಗೈಯುತ್ತಾರೋ, ಮತ್ತು ಯಾವದರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಇಚ್ಛೆ
ಯಿಂದ ಜನರು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೋ, ಆ ಪದ
ವನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವೆನು. ೧೧

ಸರ್ವದ್ವಾರಾಣಿ ಸಂಯಮ್ಯ ಮನೋ ಹೃದಿ ನಿರುದ್ಘಾತೌ ಚ
ಮೂಢಾಘ್ನಿಫಧಾಯಾತ್ಮನಃ ಪ್ರಾಣಮಾಸ್ಥಿತೋ ಯೋಗಧಾರಣಾಂ
ಓಮಿತ್ಯೇಕಾಕ್ಷರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವ್ಯಾಹರನ್ಮಾಮನುಷ್ಮರಣ್
ಯಃ ಪ್ರಯಾತಿ ತ್ಯಜನ್ಮೇಹಂ ಸಯಾತಿ ಪರಮಾಂ ಗತಿಂ

ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಬಾಗಿಲುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಡೆದು, ಮನಸ್ಸನ್ನು
ಹೃದಯದಲ್ಲ ಸ್ಥಿರವಾಗಿಟ್ಟು, ಮಸ್ತಕದಲ್ಲ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಧಾರಣೆ
ಮಾಡಿ, ಸಮಾಧಿಸ್ಥನಾಗಿ ಓಂ ಎಂಬಂತಹ ಏಕಾಕ್ಷರ ಬ್ರಹ್ಮ
ವನ್ನು ಚ್ಛರಿಸುತ್ತಾ, ನನ್ನ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ದೇಹ
ವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನು ವರಮಗತಿಯನ್ನೈದುತ್ತಾನೆ.

೧೨, ೧೩

ಅನನ್ಯ ಚೇತಾಃ ಸತತಂ ಯೋ ಮಾಂ ಸ್ಮರತಿ ನಿತ್ಯಶಃ
ತಸ್ಯಾಹಂ ಸುಲಭಃ ಪಾರ್ಥ ನಿತ್ಯಯುಕ್ತಸ್ಯ ಯೋಗಿನಃ

ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೆ, ಚಿತ್ತವನ್ನು ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಡದೆ
ನಿತ್ಯವೂ ನಿರಂತರವೂ ನನ್ನನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾ ಇರುವ ನಿತ್ಯಯುಕ್ತ
ನಾದ ಯೋಗಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ೧೪

ಮಾಮುಪೇಕ್ಷ್ಯ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ದುಃಖಾಲಯಮಕಾಶ್ಚ ತಂ
ನಾಪ್ನುವಂತಿ ಮಹಾತ್ಮನಃ ಸಂಸಿದ್ಧಿಂ ಪರಮಾಂ ಗತಾಃ

ನನ್ನನ್ನೈದಿ ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಮಹಾತ್ಮರು ದುಃಖದ
ಮನೆಯಂತಹ ಅಶಾಶ್ವತವಾದ ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ತೊಂದುವದಿಲ್ಲ.

೧೫

ಅಬ್ರಹ್ಮಭುವನಾಲ್ಲೋಕಾಃ ಪುನರಾವರ್ತನೋರ್ಜುನ
ಮಾಮುಪೇತ್ಯ ತು ಕೌಂತೇಯ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ನ ವಿದ್ಯತೇ

ಎಲೈ ಕೌಂತೇಯನೆ, ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಎಲ್ಲಾ
ಲೋಕಗಳು ತಿರುಗಿತಿರುಗಿ ಬರುವಂತಹವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ
ನನ್ನನ್ನೈದಿದ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯನು ಪುನಃ ಜನ್ಮವೆತ್ತಬೇಕಾಗುವದಿಲ್ಲ.

೧೬

ಸಹಸ್ರಯುಗಪರ್ಯಂತಮಹರ್ಯದ್ಭೃತ್ಪೃಣೋ ವಿದುಃ
ರಾತ್ರಿಂ ಯುಗಸಹಸ್ರಾಂತಾಂ ತೇಹೋರಾತ್ರವಿದೋ ಜನಾಃ

ಸಾವಿರ ಯುಗದವರೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಒಂದು ದಿನ ಮತ್ತು
ಸಾವಿರ ಯುಗದವರೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಒಂದು ಇರುಳು ಎಂಬುದನ್ನರಿತ
ವರು ರಾತ್ರಿಹಗಲನ್ನು ತಿಳಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

೧೭

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ತಾತ್ಪರ್ಯ. ನಮ್ಮ ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ತಾಸಿನ ಹಗಲಿರುಳು
ಕಾಲಚಕ್ರದೊಳಗಿನ ಒಂದು ಕ್ಷಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ
ಯಾವ ಬಲೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅಷ್ಟು ಕಾಲದಲ್ಲೊದಗುವ ಭೋಗಗಳು
ಅಕಾಶಪುಷ್ಪದಂತವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನಾವು ಅವುಗಳ ಕಡೆ ಉದಾ
ಸೀನತಾಗರಬೇಕು, ಮತ್ತು ನಮಗಿರುವಷ್ಟು ಹೊತ್ತನ್ನೇ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ,
ಸೇವಾಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಳೆದು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಬೇಕು; ಮತ್ತು ಇದೇ ದಿನ ಆತ
ದರ್ಶನವಾಗದಿದ್ದರೆ ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದಿರಬೇಕು.

ಅವ್ಯಕ್ತಾದ್ಯೈಕ್ಯತಯಃ ಸರ್ವಾಃ ಪ್ರಭವತ್ಯಹರಾಗಮೇ
ರುತ್ಯಾಗಮೇ ಪ್ರಲೀಯಂತೇ ತತ್ರೈವಾವ್ಯಕ್ತಸಂಜ್ಞಕೇ

ಬ್ರಹ್ಮನ ದಿನವು ಆರಂಭವಾದಮೇಲೆ ಎಲ್ಲವೂ ಅವ್ಯಕ್ತದೊಳ
ಗಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಅದರ
ಪ್ರಳಯವಾಗುತ್ತದೆ, ಎಂದರೆ ಅವ್ಯಕ್ತದಲ್ಲಿ ಲಯವಾಗಿಹೋಗುತ್ತದೆ.

೧೮

ಟಿಪ್ಪಣಿ— ಇದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಮೇಲೆ ಕೂಡ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಬಲವು ಅತ್ಯಲ್ಪವೆಂಬುವನ್ನರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಮತ್ತು ನಾಶದ ಜೋಡಿಯು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಚಲಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ಭೂತಗ್ರಾಮಃ ಸ ಏವಾಯಂ ಭೂತ್ಯಾ ಭೂತ್ಯಾ ಪ್ರಲೀಯತೇ |
ರಾತ್ರ್ಯಾಗಮೇವಶಃ ಪಾರ್ಥ ಪ್ರಭವತ್ಯಹರಾಗಮೇ

ಹೇ ಪಾರ್ಥ, ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಮುದಾಯವು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ರಾತ್ರಿಯಾಗುತ್ತಲೂ ವಿವಶವಾಗಿ ಲಯವನ್ನೆತ್ತಿರುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ದಿನವು ಮೂಳುತ್ತಲೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾತ್ತದೆ. ೧೯

ಪರಸ್ತಸ್ಮಾತ್ತು ಭಾವೋನ್ಯೋವ್ಯಕ್ತೋ ವ್ಯಕ್ತಾತ್ಸನಾತನಃ
ಯಃ ಸ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ನಶ್ಯತ್ಸು ನ ವಿನಶ್ಯತಿ

ಈ ಅವ್ಯಕ್ತದಿಂದಾಚೆಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸನಾತನ ಅವ್ಯಕ್ತಭಾವವಿದೆ. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನಾಶವಾದರೂ ಈ ಸನಾತನ ಅವ್ಯಕ್ತಭಾವವು ಅಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ೨೦

ಅವ್ಯಕ್ತೋಕ್ಷರ ಇತ್ಯುಕ್ತಸ್ತಸಮಾಹುಃ ಪರಮಾಂ ಗತಿಂ
ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನ ನಿವರ್ತಂತೇ ತದ್ಭಾವ ಪರಮಂ ಮಮ

ಯಾವ ಅವ್ಯಕ್ತವನ್ನು ಅವ್ಯಯ (ಅವಿನಾಶಿ) ವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೋ ಅದಕ್ಕೇ ಪರಮಗತಿಯೆಂದು ಹೆಸರು ಯಾವದನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಜನರಿಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅದು ನನ್ನ ಪರಮ ಧಾಮವು. ೨೧

ಪುರುಷಃ ಸ ಪರಃ ಪಾರ್ಥ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಲಭ್ಯಸ್ತು ನನ್ಯಯಾ
ಯಸ್ಯಾಂತಃಸ್ಥಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಯಾನ ಸರ್ವಮಿದಂ ತತಃ

ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೆ, ಈ ಉತ್ತಮ ಪುರುಷನ ದರ್ಶನಗಳು ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಭೂತಗಳೂ ಸ್ಥಿತವಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಇದೆಲ್ಲವೂ ಅವರಿಂದಲೇ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ೨೨

ಯತ್ರ ಕಾಲೇ ತ್ವನಾರ್ತಮಾವೃತ್ತಿಂ ಚೈವ ಯೋಗಿನಃ
ಪ್ರಯಾತಾ ಯಾಂತಿ ತಂ ಕಾಲಂ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಭರತರ್ಷಭ

ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಹೊಂದಿದರೆ ಯೋಗಿಗಳು
ಮೋಕ್ಷವನ್ನೈದುತ್ತಾರೆಯೋ ಮತ್ತು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು
ಹೊಂದಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವುಂಟಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಆ ಕಾಲವನ್ನು,
ಹೇ ಭರತರ್ಷಭ, ನಾನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುವೆನು. ೨೩

ಅಗ್ನಿ ಜ್ಯೋತಿರಹಃ ರುಕ್ಮಃ ಸಣ್ಣಾಸಾ ಉತ್ತರಾಯಣಂ
ತತ್ರ ಪ್ರಯಾತಾ ಗಚ್ಛಂತಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮವಿದೋ ಜನಾಃ

ಉತ್ತರಾಯಣದ ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ,
ಹಗಲು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಅಗ್ನಿಯ ಜ್ವಾಲೆಯು ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ,
ಮೃತ್ಯು ಹೊಂದಿದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯು ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.
೨೪

ಧೂಮೋ ರಾತ್ರಿಸ್ತ ಧಾ ಕೃಷ್ಣಃ ಸಣ್ಣಾಸಾ ದಕ್ಷಿಣಾಯನಂ
ತತ್ರ ಚಂದ್ರಮಸಂ ಜ್ಯೋತಿರ್ರೋಗೀ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನಿವರ್ತತಃ

ದಕ್ಷಿಣಾಯನದ ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ, ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ರಾತ್ರಿ
ಯಲ್ಲಿ ಧೂಳಿದ್ದಿರುವಾಗ ಮರಣವಾಗುವವನು ಚಂದ್ರನೋಕ
ವನ್ನೈದಿ ಪುನರ್ಜನ್ಮಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ೨೫

ಟಿಪ್ಪಣಿ — ಮೇಲಿನ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳು ನನಗೆ ಪೂರ್ತಿ ಅರ್ಥವಾಗು
ವದಿಲ್ಲ. ಅದರ ಶಬ್ದಾರ್ಥವು ಗೀತೆಯ ಬೋಧೆಯೊಡನೆ ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ. ಅದರ
ಬೋಧೆಗನುಸಾರವಾಗಿಯಾದರೂ ಯಾರು ಭಕ್ತಿವಂತನೋ, ಯಾರು ಸೇವಾಮಾರ್ಗ
ವನ್ನವಲಂಬಿಸುತ್ತಾನೋ, ಯಾರಿಗೆ ಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗಿದೆಯೋ, ಅವನು ಯಾವಾಗ
ಮೃತಿ ಹೊಂದಿದರೂ ಅವನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವೇ [ದೊರಕುತ್ತದೆ]. ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಶಬ್ದ
ಾರ್ಥವು ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಅದರ ಭಾವಾರ್ಥವನ್ನಿ
ಳಿಸಬಹುದು—ಯಾರು ಯಜ್ಞಮಾಡುತ್ತಾನೋ, ಎಂದರೆ ಯಾರು ಪರೋಪಕಾರ
ದಲ್ಲಿಯೇ ಜೀವನವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಾನೋ, ಯಾರಿಗೆ ಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗಿದೆಯೋ,
ಯಾರು ಬ್ರಹ್ಮವಿದನೋ, ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನಿಯೋ, ಅವನು, ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡ
ಅವನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹೀಗಿದ್ದರೆ, ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ ಇದಕ್ಕೆ ದಿಢಾಂಗಿ,

ಯಾರು ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರಿಗೆ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರು ಭಕ್ತಿಯನ್ನರಿಯನೋ, ಅವನು ಚಂದ್ರಲೋಕವನ್ನು ಎಂದರೆ ಕ್ಷಣಿಕ ಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆದು ಪುನಃ ಭವಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಸ್ವಂತ ಬೆಳಕು ಇಲ್ಲ.

ಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣೇ ಗತೀ ಹ್ಯೇತೇ ಜಗತಃ ಶಾಶ್ವತೇಮತೇ
ಏಕಯಾ ಯಾಚ್ಯನಾವೃತ್ತಿಮನ್ಯಯಾವರ್ತತೇ ಪುನಃ

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇವೆರಡು ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನದ, ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದುಬಂದ, ಮಾರ್ಗಗಳೆಂದೆಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಒಂದರಲ್ಲಿ, ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಮನುಷ್ಯನು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ ; ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ, ಎಂದರೆ ಅಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಅವನಿಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ೨೬

ಸೈತೇ ಸ್ತುತೀ ಪಾರ್ಥ ಜಾನನೋಗೀ ಮುಹ್ಯತಿ ಕರ್ತನ
ತಸ್ಮಾತ್ಪರ್ವೇಷು ಕಾಲೇಷು ಯೋಗಯುಕ್ತೋ ಭವಾರ್ಜನ

ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೇ, ಇವೆರಡು ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನರಿತ ಯಾವ ಯೋಗಿಯೂ ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವದಿಲ್ಲ ಆದುದರಿಂದ, ಹೇ ಅರ್ಜುನ, ನೀನು ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಯೋಗಯುಕ್ತನಾಗಿರಬೇಕು. ೨೭

ಟಿಪ್ಪಣಿ.—ಎರಡು ಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ಅರಿತವನು ಮತ್ತು ಸಮಭಾವವನ್ನು ಟ್ಟಿರುವವನು ಅಂಧಕಾರದ—ಅಜ್ಞಾನದ—ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೇ ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಬೀಳದಿರುವದೆಂದು ಹೆಸರು.

ವೇದೇಷು ಯಜ್ಞೇಷು ತಪಸ್ಸು ಚೈವ ದಾನೇಷು ಯತ್ಪುಣ್ಯಫಲಂ
ಪ್ರದಿಷ್ಟಂ

ಅತ್ಯೇತಿ ತತ್ಸರ್ವಮಿದಂ ವಿದಿತ್ವಾ ಯೋಗೀ ಪರಂ ಸ್ಥಾನಮುಪೈತಿ
ಚಾಧ್ಯಂ

ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಮೇಲೆ ವೇದದಲ್ಲಿ, ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ, ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ದಾನದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಪುಣ್ಯಫಲವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ದಾಟಿ ಯೋಗಿಯು ಉತ್ತಮ ಆದಿಸ್ಥಾನವನ್ನೈದುತ್ತಾನೆ. ೨೮

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಎಂದರೆ, ಯಾರು ಜ್ಞಾನ, ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸೇವಾಕರ್ಮ, ಇವುಗಳಿಂದ ಸಮಭಾವವನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದಾನೋ ಅವನಿಗೆ ಕೇವಲ ಎಲ್ಲಾ ಪುಣ್ಯಗಳ ಫಲವಷ್ಟೇ ದೊರಕುವದಲ್ಲದೆ ಪರಮ ಮೋಕ್ಷವದವು ಕೂಡ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೀಂ ತತ್ಸತ್

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ ಅರ್ಥಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಂತರ್ಗತ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನಸಂವಾದದ ಅಕ್ಷರಬ್ರಹ್ಮ ಯೋಗವೆಂಬ ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ರಾಜವಿದ್ಯಾರಾಜಗುಹ್ಯಯೋಗ

ಇದರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹಾಡಿ
ದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ—

ಇದಂತು ತೇ ಗುಹ್ಯತಮಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಮ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಸೂಯೇನೇ
ಜ್ಞಾನಂ ವಿಜ್ಞಾನಸಹಿತಂ ಯಜ್ಞಾತ್ಮಾ ವೇದೋಕ್ತಸೇವ ಭಾರ್ತ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನೆಂದನು—

ನೀನು ದ್ವೇಷರಹಿತನಾದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ
ಗೂಢವಾದ, ಅನುಭವಯುಕ್ತವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು.
ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನರಿತು ನೀನು ಅಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ಪಾರಾಗುವೆ

ರಾಜವಿದ್ಯಾ ರಾಜಗುಹ್ಯಂ ಪ್ರವಿಕ್ರಮಿದಮುಕ್ತಮಂ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಗಮಂ ಧರ್ಮ್ಯಂ ಸುಸುಖಂ ಕರ್ತವ್ಯಮಪ್ಯಯಂ

ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ರಾಜನು; ಗೂಢವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ [ಇದು]
ರಾಜನು. ಈ ವಿದ್ಯೆಯು ಪವಿತ್ರವಾದುದು, ಉತ್ತಮವಾದುದು,
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದು, ಧಾರ್ಮಿಕವಾ
ದುದು, ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ತರಲು ಸಹಜವಾದುದು ಮತ್ತು ಅಪಿನಾಶಿ
ಯಾದುದು.

೨

ಅಶ್ರದ್ಧಧಾನಾಃ ಪುರುಷಾ ಧರ್ಮಸ್ಯಾಸ್ಯ ಪರಂತಪ
ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಮಾಂ ನಿವರ್ತಂತೇ ಮೃತ್ಯುಸಂಸಾರವರ್ತ್ಮನಿ

ಎಲೈ ಪರಂತಪನೆ, ಈ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದಂತಹರು ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ವೃತ್ತಮಯವಾದ ಸಂಸಾರ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ [ಬಿದ್ದು] ಬಾರಿ ಬಾರಿಗೂ ದಾರಿ ತಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ೩

ಮಯಾ ತತಮಿದಂ ಸರ್ವಂ ಜಗದವ್ಯಕ್ತಮೂರ್ತಿನಾ
ಮತ್ಪ್ರಾಣಿ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ನ ಚಾಹಂ ತೇಷ್ವನಸ್ಥಿತಃ

ನನ್ನ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಈ ಇಡೀ ಜಗತ್ತು ತುಂಬಿದೆ. ನನ್ನಲ್ಲಿ—ನನ್ನ ಆಧಾರದಮೇಲೆ—ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಇವೆ; ನಾನು ಅವುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲ. ೪

ನ ಚ ಮತ್ಪ್ರಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಪಶ್ಯ ಮೇ ಯೋಗಮೈಕ್ಷರಂ
ಭೂತಭೃನ್ನ ಚ ಭೂತಸೋ ಮಮಾತ್ಮಾ ಭೂತಭಾವನಃ

ಹಾಗಾದರೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ನನ್ನ ಯೋಗಬಲವನ್ನು ನೀನು ನೋಡು. ನಾನು ಜೀವಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವವನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾನು ಅವುಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರಣನು. ೫

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಜೀವಗಳೂ ಇವೆ ಮತ್ತು ಇಲ್ಲ; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಇದ್ದೇನೆ ಮತ್ತು ಇಲ್ಲ. ಇದು ಈಶ್ವರನ ಯೋಗಬಲವು, ಅವನ ಮಾಯೆಯು, ಅವನ ಚಮತ್ಕಾರವು ಈಶ್ವರನ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಭಗವಂತನು ಕೂಡ ಮನುಷ್ಯನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು; ಆದುದರಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಭಾಷಾಪ್ರಯೋಗಮಾಡಿ ಅವನಿಗೆ ಸಂತಸವೀಯುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಈಶ್ವರನುಯವು. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ಅವನಲ್ಲಿದೆ. ಅವನು ಅಲಿಪ್ತನು. ಪ್ರಾಕೃತನಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ಜೀವವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಯಾರು ಅವನ ಭಕ್ತರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಅವನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ. ಯಾರು ನಾಸ್ತಿಕನೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲಂತು ಅವನು ಇಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಇದು ಅವನ ಚಮತ್ಕಾರವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೇನು ಹೇಳಬೇಕು ?

ಯಥಾಕಾಶಸ್ಥಿತೋ ನಿತ್ಯಂ ವಾಯುಃ ಸರ್ವತ್ರಗೋ ಮಹಾತ್ಮ
ಸಥಾ ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಮಸ್ತು ನಿತ್ಯಪಧಾರಯ

ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ [ಇದ್ದರೂ] ಮಹಾವಾ
ಯುವು ಸದಾ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ಇರುವಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳು
ನನ್ನಲ್ಲಿವೆಯೆಂದು ತಿಳಿ. ೬

ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಕೌಂತೇಯ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಯಾಗತಿ ಮಾಮಿಕಾಂ
ಕಲ್ಪಕ್ಷಯೇ ಪುನಸ್ತಾನಿ ಕಲ್ಪಾದೌ ವಿಸೃಜಾಮ್ಯಹಂ

ಹೇ ಕೌಂತೇಯ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಕಲ್ಪದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ
ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಲಯವನ್ನೈದುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಕಲ್ಪದ ಆರಂಭ
ವಾಗುತ್ತಲು ನಾನು ಅವುಗಳನ್ನು ಪುನಃ ರಚಿಸುತ್ತೇನೆ ೭

ಪ್ರಕೃತಿಂ ಸ್ವಾಮವಷ್ಟಭ್ಯ ವಿಸೃಜಾಮಿ ಪುನಃ ಪುನಃ
ಭೂತಗ್ರಾಮಮಿಮಂ ಕೃತ್ಸ್ನಮವಶಂ ಪ್ರಕೃತೇರ್ವಶಾತ್ .

ನನ್ನ ಮಾಯೆಯ ಅಧಾರದಿಂದ ನಾನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾ
ವಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಮುದಾಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಾರಿ
ಬಾರಿಗೂ ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತೇನೆ. ೮

ನ ಚ ಮಾಂ ತಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ನಿಬಧ್ನಂತಿ ಧನಂಜಯ
ಉದಾಸೀನವದಾಸೀನವಸಕ್ತಃ ತೇಷು ಕರ್ಮಸು

ಎಲೈ ಧನಂಜಯನೆ, ಈ ಕರ್ಮಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಬಂಧಿಸುವ
ದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಅವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಉದಾಸೀನನಂತಿಯೂ
ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲವೆನಾಗಿಯೂ ವರ್ತಿಸುತ್ತೇನೆ. ೯

ಮಯಾಧ್ಯಕ್ಷೇಣ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಸೂಯತೇ ಸಚರಾಚರಂ
ಹೇತುನಾನೇನ ಕೌಂತೇಯ ಜಗದ್ವಿ ಪರಿವರ್ತತೇ

ನನ್ನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಸ್ಥಾವರ ಮತ್ತು
ಜಂಗಮ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಈ ಕಾರಣದಿಂದ
ಜಗತ್ತು ಘಟಮಾಲೆಯಂತೆ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ೧೦

ಅವಜಾನಂತಿ ಮಾಂ ಮೂಢಾ ಮಾನುಷೀಂ ತನುಮಾಶ್ರಿತಂ
ಪರಂ ಭಾವಮಜಾನಂತೋ ಮಮ ಭೂತಮಹೇಶ್ವರಂ

ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮಹೇಶ್ವರರೂಪನಾದ ನನ್ನ ಭಾವವನ್ನರಿಯದೆ ಮೂರ್ಛಜನರು ಮನಃಷ್ಯದೇಹಧಾರಿಯಾದ ನನಗೆ ಅವಮಾನಗೈಯುತ್ತಾರೆ. ೧೧

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಏಕೆಂದರೆ ಈಶ್ವರನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನರಿಯದ ಜನರು ಶರೀರಸ್ಥಿತ ಅಂಶರ್ಯಾಮಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಅವನ ಅಸ್ಥಿತ್ವವನ್ನೆಣಿಸದ ಜಡವಾದಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಮೋಘಾಶಾ ಮೋಘಕರ್ಮಾಣೋ ಮೋಘಜ್ಞಾನಾ ವಿಚೇತಸಃ
ರಾಕ್ಷಸೀಮಾಸ ರೀಠ ಚೈವ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಮೋಹಿನೀಂ ಶ್ರಿತಾಃ

ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಆಸೆಪಡುವ, ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ, ಮತ್ತು ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಮೂಢ ಜನರು ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಬೀಳಿಸಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ರಾಕ್ಷಸೀ ಅಥವಾಆಸುರೀ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ೧೨

ಮಹಾತ್ಮಾನಸ್ತು ಮೂಂ ಪಾರ್ಥ ದೈವೀಂ ಪ್ರಕೃತಿಮಾಶ್ರಿತಾಃ
ಭಜಂತ್ಯನನ್ಯಮನಸೋ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಭೂತಾದಿಮವ್ಯಯಂ

ಇದಕ್ಕಿದಿರಾಗಿ, ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೆ, ಮಹಾತ್ಮರು ದೈವೀಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆದಿಕಾರಣನಾದಂತಹ ಅವಿನಾಶಿಯು ನಾನೆಂದರಿತು [ನನ್ನನ್ನು] ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಭಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ೧೩

ಸತತಂ ಕೀರ್ತಯಂತೋ ಮೂಂ ಯತಂತಶ್ಚ ದೃಢವ್ರತಾಃ
ನಮಸ್ಯಂತಶ್ಚ ಮೂಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ನಿತ್ಯಯುಕ್ತಾ ಉಪಾಸತೇ

ದೃಢನಿಶ್ಚಯರೂ, ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವವರೂ ಆದ ಅವರು ನಿರಂತರವೂ ನನ್ನ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ನನಗೆ ಭಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ನಿತ್ಯವೂ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿ ನನ್ನ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ೧೪

ಜ್ಞಾನಯುಜ್ಞೇನ ಚಾಪ್ನಸ್ಯೇ ಯಜಂತೋ ಮೂಮುಪಾಸತೇ
ಏಕಕ್ಷೇಪನ ಪೃಥಕ್ಕ್ಷೇಪನ ಬಹುಧಾ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಂ

ಮತ್ತು ಇತರರು ಅದ್ವೈತರೂಪದಿಂದ ಅಥವಾ ದ್ವೈತ ರೂಪದಿಂದ ಅಥವಾ ಬಹುರೂಪದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಇರುವ ನನ್ನನ್ನು ಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧೫

ಅಹಂ ಕೃತುರಹಂ ಯಜ್ಞಃ ಸ್ವಧಾಹಮಹಮಾಷಢಂ
ಮಂತ್ರೋಹಮಹಮೇವಾಜ್ಯಮಹಮಗ್ನಿರಹಂ ಹುತಂ

ಯಜ್ಞದ ಸಂಕಲ್ಪವು ನಾನು, ಯಜ್ಞವು ನಾನು, ಯಜ್ಞದ ಮುಖಾಂತರ ಪಿತೃಗಳ ಆಧಾರವು ನಾನು, ಯಜ್ಞದ ವನಸ್ಪತಿಯು ನಾನು, ಮಂತ್ರವು ನಾನು, ಆಹುತಿಯು ನಾನು, ಅಗ್ನಿಯು ನಾನು ಮತ್ತು ಹವನದ್ರವ್ಯವು ನಾನು.

೧೬

ಪಿತಾಹಮಸ್ಯ ಜಗತೋ ಮಾತಾ ಧಾತಾ ಪಿತಾಮಹಃ
ವೇಷ್ಯಂ ಪರಿಪ್ರೋಂಕ ರ ಗುಕ್ ಸಾಮ ಯಜುರೇವ ಚ

ಈ ಜಗತ್ತಿನ ತಂದೆಯು ನಾನು, ತಾಯಿಯು ನಾನು, ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವವನು ನಾನು, ಪಿತಾಮಹನು ನಾನು, ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯನು ನಾನು, ಪನಿತ್ರ ಓಂ ಕಾರವು ನಾನು, ಮುಗ್ವೇದ, ಸಾಮ ವೇದ ಮತ್ತು ಯಜುರ್ವೇದಗಳೂ ನಾನೇ.

೧೭

ಗತಿರ್ಭರ್ತಾ ಪ್ರಭುಃ ಸುಕ್ತೇ ನಿವಾಸಃ ಶರಣಂ ಸುಹೃತ್
ಪ್ರಭವಃ ಪ್ರಲಯಃ ಸ್ಥಾನಂ ನಿಧಾನಂ ಬೀಜಮವ್ಯಯಂ

ಗತಿಯು ನಾನು, ಪೋಷಕನು ನಾನು, ಪ್ರಭುವು ನಾನು, ಸಾಕ್ಷಿಯು ನಾನು, ನಿವಾಸವು ನಾನು, ಹಿತೈಷಿಯು ನಾನು, ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ನಾನು, ನಾಶವು ನಾನು, ಸ್ಥಿತಿಯು ನಾನು, ಭಂಡಾರವು ನಾನು ಮತ್ತು ಅವ್ಯಯ ಬೀಜವು ಕೂಡ ನಾನು.

೧೮

ತಪಾಮ್ಯಹಮಹಂ ವರ್ಷಂ ನಿಗ್ರಹ್ನಾಮ್ಯಸ್ಪೃಷಾಮಿ ಚ
ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಂ ಸದಸಚ್ಚಾಹಮರ್ಜುನ

ಬಿಸಿಲ್ಗರೆಯುವೆನು ನಾನು, ಮಳೆ ಹಿಡಿಯುವೆನು, ಮಳೆ ಕರೆಯುವೆನು ನಾನು, ಅಮರತೆಯು ನಾನು, ಮೃತ್ಯುವು ನಾನು, ಮತ್ತು ಎಲೈ ಅರ್ಜುನನೇ, ಸತ್ ಮತ್ತು ಅಸತ್ ಕೂಡ ನಾನೇ.

೧೯

ತ್ವೈವಿದ್ಯಾ ಮಾಂ ಸೋಮಪಾಃ ಪೂತಪಾಪಾ ಯಜ್ಞೈರಿಸ್ವಾಪ್ತಾಃ
 ಸ್ವರ್ಗತಿಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಂತೇ
 ತೇ ಪುಣ್ಯಮಾಸಾಧ್ಯ ಸುರೇಂದ್ರಲೋಕಮತ್ನಂತಿ ದಿವ್ಯಾನ್ದಿವಿ
 ದೇವಭೋಗಾನ್

ಮೂರು ವೇದದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು, ಸೋಮರಸ
 ವನ್ನು ಕುಡಿದು ಪಾಪವಿಲ್ಲದವರಾಗಿ ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ನನ್ನನ್ನು
 ಪೂಜಿಸಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಪವಿತ್ರ ದೇವ
 ಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆದು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸು
 ತ್ತಾರೆ. ೨೦

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ನೈದಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಿ
 ದು ಅವು ಮತ್ತು ಅವುಗಳೊಳಗಿನ ಕೆಲವು ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಮಪಾನವು ನಡೆಯುತ್ತಿ
 ದ್ದಿತು—ಈ ವಿಷಯವು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಯಾವುವು,
 ಸೋಮರಸವೆಂದರೇನು, ಎಂಬುದನ್ನು ಇಂದು ಯಾರೂ ಸರಿಯಾಗಿ ವಿಶದಗೊಳಿಸ
 ಲಾರರು

ತೇ ತಂ ಭುಕ್ತಾಃ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಂ ವಿಶಾಲಂ ಕ್ಷೀಣೇ ಪುಣ್ಯೇ
 ಮರ್ತ್ಯಲೋಕಂ ವಿರಂತಿ

ಏವಂ ತ್ರಯೀಧರ್ಮಮನುಪ್ರಪನ್ನಾ ಗತಾಗತಂ ಕಾಮಕಾಮಾ

ಲಭಂತೇ

ಈ ವಿಶಾಲವಾದ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿ, ಪುಣ್ಯವು
 ಕ್ಷಯಿಸಲು ಅವರು ಮೃತ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಬರುತ್ತಾರೆ. ಈ
 ಪ್ರಕಾರ ಮೂರು ವೇದದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು, ಫಲದ
 ಇಷ್ಟೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವವರ, ಜನ್ಮಮರಣದ ತೊಡಕಿನಲ್ಲಿ
 ಬೀಳುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ೨೧

ಅನನ್ಯಾಶ್ಚಿಂತಯಂತೋ ಮಾಂ ಯೇ ಜನಾಃ ಪರ್ಮಪಾಸತೇ

ತೇಷಾಂ ನಿತ್ಯಾಭಿಯುಕ್ತಾನಾಂ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಂ ವಹಾಮ್ಯಹಂ

ಯಾರು ಅನನ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ನನ್ನ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡು
 ತ್ತು ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತಾರೋ ಆ ಸದಾ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ರತರಾಗಿರುವ
 ವರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ಭಾರವನ್ನು ನಾನು ಹೊರುತ್ತೇನೆ. ೨೨

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಯೋಗಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಮೂರು ಸುಂಧರ ಲಕ್ಷಣಗಳಿವೆ—ಸಮತೆ, ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕರುಣತೆ, ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿ. ಈ ಮೂರೂ ಒಂದರಲ್ಲೊಂದು ಓತಪ್ರೋತವಾಗಿ [ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕಿನಂತೆ] ಇರಬೇಕು. ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಸಮತೆಯು ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಸಮತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಭಕ್ತಿಯು ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ಕರ್ಮಕುಶಲತೆಯಿಲ್ಲದೆ [ಬಂದ] ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಮತೆಗಳು ಕೇವಲ ತೋರಿಕೆಯವಾಗಿರಬಹುದೆಂಬ ಭಯವುಂಟು. ಯೋಗವೆಂದರೆ ಅಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ವಸ್ತುವಿನ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ; ಕ್ಷೇಮವೆಂದರೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಸ್ತುವಿನ ರಕ್ಷಣೆ.

ಯೇಷ್ಯನ್ಯದೇವತಾಭಕ್ತಾ ಯಜಂತೇ ಶ್ರದ್ಧಯಾನ್ವಿತಾಃ
ತೇಪಿ ಮಾಮೇವ ಕೌಂತೇಯ ಯಜಂತ್ಯವಿಧಿಪೂರ್ವಕಂ

ಮತ್ತು ಎಲೈ ಕೌಂತೇಯ, ಯಾರು ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇತರ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಕೂಡ, ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹಾಗೆ ಭಜಿಸಿದರೂ, ನನ್ನನ್ನೇ ಭಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ೨೩

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಎಂದರೆ ಅಜ್ಞಾನದ ಕಾರಣ ನಾನು ಒಬ್ಬನು, ನಿರಂಜನನು, ನಿರಾಕಾರನು ಎಂಬುದನ್ನರಿಯದೆ

ಅಹಂ ಹಿ ಸರ್ವಯಜ್ಞಾನಾಂ ಭೋಕ್ತಾ ಚ ಪ್ರಭುರೇವ ಚ
ನ ತು ಮಾಮಭಿಜಾನಂತಿ ತತ್ತೇನಾತತ್ತ್ವಮಂತಿ ತೇ

ಸಕಲ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವ ಸ್ವಾಮಿಯು ನಾನೇ. ಇಂತಹನು ನಾನಾಗಿರುವದನ್ನು ಅವರು ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಅರಿಯರಾದುದರಿಂದ ಅವರು ಬೀಳುತ್ತಾರೆ. ೨೪

ಯಾಂತಿ ದೇವವ್ರತಾ ದೇವರ್ಷಿ ಪಿತ್ರನ್ಯಾಂತಿ ಪಿತೃವ್ರತಾಃ
ಭೂತಾನಿ ಯಾಂತಿ ಭೂತೇಜ್ಯಾ ಯಾಂತಿ ಮದ್ಯಾಜಿನೋಪಿ ಮಾ

ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವರು ದೇವಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ ; ಪಿತೃಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವರು ಪಿತೃಲೋಕವನ್ನೆರಡುತ್ತಾರೆ ; ಭೂತಪ್ರೇತಾದಿಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವರು ಭೂಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ; ಮತ್ತು ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವವರು ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ೨೫

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ, ಈಶ್ವರಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಸೇವಾಭಾವದಿಂದ ಕೊಡುವದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಯಾ ಪ್ರಾಣಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಅಲಕ್ಷರ್ಯಾಋಯ ಕೂಪದಿಂದ ಭಗವಂತನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಪತ್ರಂ ಪುಷ್ಪಂ ಫಲಂ ತೋಯಂ ಯೋ ಮೇ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ
ತದಹಂ ಭಕ್ತ್ಯುಪಹೃತಮಶ್ನಾಮಿ ಪ್ರಯತ್ನಾಕನಃ

ಎಲೆ, ಹೂವು, ಹಣ್ಣು, ಅಥವಾ ನೀರು ಇದನ್ನು ಯಾರು ನನಗೆ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅರ್ಪಣಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಆ ಪ್ರಯತ್ನ ಶೀಲ ಮನುಷ್ಯನ ಮೂಲಕ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅರ್ಪಿತವಾದುದನ್ನು ನಾನು ಸೇವನೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ೨೬

ಯತ್ಕರೋಷಿ ಯದಶ್ನಾಸಿ ಯಜ್ಞಹೋಷಿ ದದಾಸಿ ಯತ್
ಯತ್ತಪಸ್ಯಸಿ ಕೌಂತೇಯ ತತ್ಸ್ಮರುಷ್ಠ ಮದರ್ಪಣಂ

ಆದುದರಿಂದ, ಎಲೈ ಕೌಂತೇಯನೆ, ಮಾಡುವದು, ತಿನ್ನುವದು, ಹವನದಲ್ಲಿ ಹೋಮ ಮಾಡುವದು, ದಾನದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವದು, ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವದು, ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ನನಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಮಾಡಬೇಕು. ೨೭

ಶುಭಾಶುಭಫಲೈರೇವಂ ಮೋಕ್ಷೈಸ್ತೇ ಕರ್ಮಬಂಧನೈಃ
ಸಂನ್ಯಾಸಯೋಗಯುಕ್ತಾತ್ಮಾ ವಿಮುಕ್ತೋ ಮಾಮುಪ್ಯಷ್ಯಸಿ

ಇದರಿಂದ ನೀನು ಶುಭಾಶುಭ ಫಲವನ್ನೀವ ಕರ್ಮಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವೆ ಮತ್ತು ಫಲತ್ಯಾಗರೂಪಿಯಾದ ಸಮತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಹುಟ್ಟಿಸಾವಿನಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ. ೨೮

ಸಮೋಹಂ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ನ ಮೇ ದ್ವೇಷೋಸ್ತಿ | ನ ಪ್ರಿಯಃ
ಯೇ ಭಜಂತಿ ತು ಮಾಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಮಯಿ ತೇ ತೇಷು ಚಾಪ್ಯಹಂ

ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂ ನಾನು ಸಮಭಾವದಿಂದ ವಾಸಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನಗೆ ಯಾರೂ ಅಪ್ರಿಯನಲ್ಲ, ಪ್ರಿಯನೂ ಅಲ್ಲ. ಯಾರು

ನನ್ನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಜಿಸುವರೊ ಅವರು ನನ್ನಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ, ಮತ್ತು
ನಾನು ಅವರಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ. ೨೯

ಅಪಿ ಚೇತ್ಸುದುರಾಚಾರೋ ಭಜತೇ ಮಾಮನನ್ಯಭಾಕ್
ಸಾಧುರೇವ ಸ ಮಂತವ್ಯಃ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞವಸಿತೋ ಹಿ ಸಃ

ಮಹಾದುರಾಚಾರಿಯು ಕೂಡ ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು
ಭಜಿಸಿದರೆ ಅವನು ಸಾಧುವಾದನೆಂದೇ ಭಾವಿಸಬೇಕು ; ಏಕೆಂದರೆ
ಈಗ ಅವನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಕಲ್ಪವುಂಟು. ೩೦

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಏಕೆಂದರೆ ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿಯು ದುರಾಚಾರಿಯನ್ನು ತಾಂತನ
ನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಕೈವ್ರಂ ಭವತಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಶಸ್ತ್ರಚ್ಛಾಂತಿಂ ನಿಗೇತ್ಯತಿ
ಕೌಂತೇಯ ಪ್ರತಿಜಾನೀಹಿ ನ ಮೇ ಭಕ್ತಃ ಪ್ರಣಯತಿ

ಇವನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು
ನಿರಂತರ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಹೇ ಕೌಂತೇಯ, ನನ್ನ
ಭಕ್ತನಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ನಾಶವುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ನೀನು ನಿಶ್ಚಯ
ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವದು. ೩೧

ಮಾಂ ಹಿ ಪಾರ್ಥ ವ್ಯಪಾಶ್ರಿತ್ಯ ಯೇಪಿ ಸ್ಯುಃ ಪಾವಯೋನಯಃ
ಸ್ತ್ರಿಯೋ ವೈಶ್ಯಾಸ್ತಥಾ ಶೂದ್ರಾಸ್ತೇಪಿ ಯಾಂತಿ ಪರಾಂ ಗತಿಂ

ಮತ್ತು, ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೆ, ಪಾಪಯೋನಿಗಳು, ಹೆಂಗಸರು,
ವೈಶ್ಯರು ಮತ್ತು ಶೂದ್ರರು, ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರು ನನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸು
ತ್ತಾರೊ ಅವರು ಪರಮಗತಿಯನ್ನೈದುತ್ತಾರೆ. ೩೨

ಕಿಂ ಪುನರ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಪುಣ್ಯಾ ಭಕ್ತಾ ರಾಜರ್ಷಯಸ್ತಥಾ
ಅನಿತ್ಯಮಸುಖಂ ಲೋಕಮಿಮಂ ಸ್ತಾಪ್ಯ ಭಜಸ್ಯ ಮಾಂ

ಹಾಗೆಂದಮೇಲೆ ನನ್ನ ಭಕ್ತರಾದ ಪುಣ್ಯವಂತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮ
ಣರು ಮತ್ತು ರಾಜರ್ಷಿಗಳು, ಇವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳತಕ್ಕದೇ

ನಿದೆ? ಆದುದರಿಂದ ಈ ಅನಿತ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಸುಖವಿಲ್ಲದ ಲೋಕ
ದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸು. ೩೩

ಮನ್ನನಾ ಭವ ಮಧ್ಯಕ್ಷೋ ಮದ್ಯಾಜೀ ಮಾಂ ನಮಸ್ಕರು
ಮಾಮೇವೈಷ್ಯಸಿ ಯುಕ್ತೈವಮಾತ್ಮಾನಂ ಮತ್ಪರಾಯಣಃ

ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನಿರಿಸಿ, ನನ್ನ ಭಕ್ತನಾಗಿ, ನನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ
ಮಾಡಿ, ಎಂದರೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪರಾಯಣನಾಗಿ, ಆತ್ಮವನ್ನು ನನ್ನೊಡನೆ
ಜೋಡಿಸಿ [ದರೆ], ನೀನು ನನ್ನನ್ನೇ ಪಡೆಯುವೆ. ೩೪

ಓಂ ತತ್ಸತ್

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ತ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ ಅರ್ಥಾತ್
ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಂತರ್ಗತ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ತ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದ ರಾಜವಿದ್ಯಾ
ರಾಜಗುಹ್ಯಯೋಗವೆಂಬ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ವಿ ಭೂ ತಿ ಯೋ ಗ

ಎಳನೆಯ, ಎಂಟನೆಯ ಮತ್ತು ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಮುಂತಾದುದರ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ಅನಂತ ವಿಭೂತಿಗಳ ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ ದರ್ಶನವನ್ನು ಭಕ್ತರ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ—

ಭೂಯ ಏವ ಮಹಾಬಾಹೋ ಶೃಣು ಮೇ ಪರಮಂ ವಚಃ
ಯತ್ತೇಹಂ ಪ್ರೀಯಮಾಣಾಯ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಹಿತಕಾಮ್ಯಯಾ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನೆಂದನು—

ಎಲೈ ಮಹಾಬಾಹುವೆ, ಪುನಃ ನನ್ನ ಪರಮ ವಚನವನ್ನು ಕೇಳು. ಇದನ್ನು ನಾನು ಪ್ರಿಯನಾದ ನಿನಗೆ ನಿನ್ನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು.

೧

ನ ಮೇ ವಿದುಃ ಸುರಗಣಾಃ ಪ್ರಭವಂ ನ ಮಹರ್ಷಯಃ
ಅಹಮಾದಿಹಿ ದೇವಾನಾಂ ಮಹರ್ಷೀಣಾಂ ಚ ಸರ್ವಶಃ

ದೇವತೆಗಳೂ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ನನ್ನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನರಿಯರು ;
ಎಕೆಂದರೆ ನಾನೇ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೂ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಕಾರ
ದಿಂದಲೂ ಆದಿಕಾರಣನಾಗಿರುವೆನು.

೨

ಯೋ ಮಾಮಜಮನಾದಿ ಚ ವೇತ್ತಿ ಲೋಕಮಹೇಶ್ವರಂ
ಅಸಂಮೂಢಃ ಸ ಮರ್ತ್ಯೇಷು ಸರ್ವಪಾಪೈಃ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ

ಲೋಕಗಳ ಮಹೇಶ್ವರನಾದ ನಾನು ಜನ್ಮವಿಲ್ಲದವನು ಮತ್ತು
ಆದಿಯಿಲ್ಲದವನು ಎಂದು ಮೃತ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವ ಜ್ಞಾನಿಯು
ಅರಿಯುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪಗಳಿಂದಲೂ ಮುಕ್ತನಾಗಿಬಿಗಿ
ಡುತ್ತಾನೆ. ೩

ಬುದ್ಧಿಜ್ಞಾನಮಸಂಮೋಹಃ ಕ್ಷಮಾ ಸತ್ಯಂ ದಮಃ ಶಮಃ
ಸುಖಂ ದುಃಖಂ ಭವೋಭಾವೋ ಭಯಂ ಚಾಭಯಮೇವ ಚ
ಅಹಿಂಸಾ ಸಮತಾ ತುಷ್ಟಿಸ್ತಪೋ ದಾನಂ ಯಶೋಯಶಃ
ಭವಂತಿ ಭಾವಾ ಭೂತಾನಾಂ ಮತ್ತ ಏವ ಪೃಥಗ್ವಿಧಾಃ

ಬುದ್ಧಿ, ಜ್ಞಾನ, ಮೂಢತನವಿಲ್ಲದಿರುವದು, ಕ್ಷಮೆ, ಸತ್ಯ,
ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ಶಾಂತಿ, ಸುಖ, ದುಃಖ, ಜನ್ಮ, ಮೃತ್ಯು,
ಭಯ, ಹಾಗೆಯೇ ಅಭಯ, ಅಹಿಂಸೆ, ಸಮತೆ, ಸಂತೋಷ,
ತಪಸ್ಸು, ದಾನ, ಯಶಸ್ಸು, ಅಪಯಶಸ್ಸು, ಈ ಪುಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿ
ಗಳ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಭಾವಗಳು ನನ್ನಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ.

೪-೫

ಮಹರ್ಷಯಃ ಸಪ್ತ ಪೂರ್ವ ಚತ್ವಾರೋ ಮನವಸ್ತಥಾ
ಮದ್ಭಾವಾ ಮಾನಸಾ ಜಾತಾ ಯೇಷಾಂ ಲೋಕ ಇಮಾಃ ಸೃಜಾಃ

ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು, ಅವರ ಮುಂಚಿನ ಸನಕಾದಿ ನಾಲ್ವರು ಮತ್ತು
(ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ) ಮನುಗಳು ನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನ
ರಾಗಿದ್ದಾರೆ, ಮತ್ತು ಅವರುಗಳಿಂದ ಈ ಲೋಕಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾ
ಗಿವೆ. ೬

ಏತಾಂ ವಿಭೂತಿಂ ಯೋಗಂ ಚ ಮಮ ಯೋ ವೇತ್ತಿ ತತ್ತತ್ವತಃ
ಸೂ-ವಿಕರಪೇನ ಯೋಗೇನ ಯುಜ್ಯತೇ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ

ಈ ನನ್ನ ವಿಭೂತಿಯನ್ನೂ ರಹಸ್ಯವನ್ನೂ ಯುಧಾಧಿವಾಗಿ
ಅರಿತವನು ಅವಿಚಲವಾದ ಸಮತೆಯನ್ನೂ ಹೊಂದುವನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ
ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ ೭

ಅಹಂ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಭವೋ ಮತ್ತಃ ಸರ್ವಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ
ಇತಿ ಮತ್ಯಾ ಭಜಂತೇ ಮಾಂ ಬುಧಾ ಭಾವನಮಸ್ತುತಾಃ

ನಾನು ಎಲ್ಲದರ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲವೂ
ನನ್ನಿಂದಲೇ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು
ಭಾವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಲ

ಮಜ್ಜಿತ್ತಾ ಮದ್ಗತಸ್ತ್ರಾಣಾಂ ಜೋಧಯಂತಃ ಪರಸ್ಪರಂ
ಕಥಯಂತಶ್ಚ ಮಾಂ ಸತ್ಯಂ ಸುಷ್ಯಂತಿ ಚ ರಮಂತಿ ಚ

ನನ್ನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವನ್ನಿಡುವವರು, ನನಗೆ ಪ್ರಾಣವನ್ನರ್ಪಿಸು
ವವರು, ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಬೋಧಿಸುತ್ತಲೂ ನಿತ್ಯವೂ ನನ್ನ ಕೀರ್ತನೆ
ಯನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಲೂ ಸಂತೋಷದಿಂದಲೂ ಆನಂದದಿಂದಲೂ
ಇರುತ್ತಾರೆ. ಳ

ತೇಷಾಂ ಸತತಯುಕ್ತಾನಾಂ ಭಜತಾಂ ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕಂ
ದದಾಮಿ ಬುದ್ಧಿಯೋಗೇ ತಲ ಯೇನ ಮಾಮುಪಯಾಂತಿ ತೇ

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯರಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೇಮ
ಪೂರ್ವಕ ಭಜಿಸುವವರಿಗೆ ನಾನು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಅದ
ರಿಂದ ಅವರು ನನ್ನನ್ನೈದುತ್ತಾರೆ. ೧೦

ತೇಷಾಮೇವಾನುಕಂಪಾರ್ಥಮಹಮಜ್ಞಾನದ್ವಲ ತಮಃ
ನಾಶಯಾಮ್ಯಾತ್ಮಭಾವಸ್ಯೋ ಜ್ಞಾನದೀಪೇನ ಭಾಸ್ವತಾ

ಅವರ ಮೇಲೆ ದಯೆಗೈದು ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿ
ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಪ್ರಕಾಶಮಯ ದೀಪದಿಂದ ಅವರ ಅಜ್ಞಾನರೂಪ
ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ೧೧

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ—

ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಂ ಧಾಮ ಪವಿತ್ರಂ ಪರಮಂ ಭವತ್
ಪುರುಷಂ ಶಾಶ್ವತಂ ದಿವ್ಯಮಾದಿದೇವಮಜಂ ಪಭುಂ

ಆಹುಸ್ತಾ ಮೃಷಯಃ ಸರ್ವೇ ದೇವರ್ಷಿನಾರದಸ್ತಧಾ
ಅಸಿತೋ ದೇವಲೋ ವ್ಯಾಸಃ ಸ್ವಯಂ ಚೈವ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷಿ ಮೇ

ಅರ್ಜುನನೆಂದನು—

ಹೇ ಭಗವಂತನೇ, ನೀನು ಪರಬ್ರಹ್ಮನು, ಪರಂಧಾಮನು, ಪರ
ಮಪವಿತ್ರನು. ಎಲ್ಲಾ ಋಷಿಗಳೂ, ದೇವರ್ಷಿಯಾದ ನಾರದನೂ,
ಅಸಿತನೂ, ದೇವಲನೂ, ವ್ಯಾಸನೂ ನೀನು ಅವಿನಾಶಿಯು, ದಿವ್ಯ
ಪುರುಷನು, ಆದಿದೇವನು, ಜನ್ಮವಿಲ್ಲದವನು ಮತ್ತು ಈಶ್ವರರೂಪನು
ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ; ಮತ್ತು ನೀನು ಕೂಡ ಸ್ವಯಂ ಹಾಗೆಯೇ
ಹೇಳುತ್ತೀಯೆ. ೧೨, ೧೩

ಸರ್ವಮೇತದ್ಗತಂ ಮಸ್ಯೇ ಯನ್ಮೂಂ ವದಸಿ ಕೇಶವ
ನ ಹಿ ತೇ ಭಗವನ್ಸ್ಯಕ್ತಿಂ ವಿದುದೇವಾ ನ ದಾನವಾಃ

ಹೇ ಕೇಶವ, ನೀನು ಹೇಳುವದನ್ನು ಸತ್ಯವೆಂದೆಣಿಸುತ್ತೇನೆ.
ಹೇ ಭಗವಂತನೇ, ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿರಿಯರು, ದಾನ
ವರೂ ಅರಿಯರು. ೧೪

ಸ್ವಯಮೇವಾತ್ಮನಾತ್ಮಾನಂ ವೇತ್ಯ ತ್ವಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮ
ಭೂತಭಾವನ ಭೂತೇಶ ದೇವವೇವ ಜಗತ್ಪತೇ

ಹೇ ಪುರುಷೋತ್ತಮ, ಹೇ ಜೀವಗಳ ತಂದೆಯೇ, ಹೇ ಜೀವೇ
ಶ್ವರ, ಹೇ ದೇವರ ದೇವ, ಹೇ ಜಗದೊಡೆಯ, ನೀನು ಸ್ವಯಂ
ನಿನ್ನ ಮೂಲಕವೇ ನಿನ್ನನ್ನರಿತಿರುವೆ. ೧೫

ವಕ್ತುಮರ್ಹಸ್ಯಶೇಷೇಣ ದಿವ್ಯಾ ಹ್ಯಾತ್ಮವಿಭೂತಯಃ
ಯಾಭಿರ್ವಿಭೂತಿಭಿರ್ಲೋಕಾನಿಮಾಂಸ್ತುಂ ವ್ಯಾಪ್ಯ ತಿಷ್ಠಸಿ

ನೀನು ಯಾವ ವಿಭೂತಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಈ ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲ
ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದೀಯೋ ಆ ನಿನ್ನ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಪೂರ್ಣ
ರೂಪದಿಂದ ತೋರಿಸುವದುಚಿತವು ೧೬

ಕಥಂ ವಿದ್ಯಾಮಹಂ ಯೋಗಿಸ್ತಾಂ ಸದಾ ಪರಿಚಿಂತಯಾ
ಕೇಷು ಕೇಷು ಚ ಭಾವೇಷು ಚಿನ್ಮೋಸಿ ಭಗವನ್ಮಯಾ

ಹೇ ಯೋಗಿ, ನಿನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ನಿತ್ಯವೂ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಗುರುತಿಸುವ ಬಗೆಯೆಂತು? ಹೇ ಭಗವಂತನೆ, ಯಾವ ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಬೇಕು ?

೧೭

ವಿಸ್ತರೇಣಾತ್ಮನೋ ಯೋಗಂ ವಿಭೂತಿಂ ಚ ಜನಾರ್ದನ

ಭಯಃ ಕಥಯ ತೃಪ್ತಿರ್ಹಿ ರೃಣ್ಣ ತೋ ನಾಸ್ತಿಮೇಮೃತಂ

ಹೇ ಜನಾರ್ದನ, ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯ ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ವಿಭೂತಿಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ನನಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಮಾಡು. ನಿನ್ನ ಅಮೃತಮಯ ವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುವದೇ ಇಲ್ಲ.

೧೮

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಚ —

ಹಂತ ತೇ ಕಥಯಿಷ್ಯಾಮಿ ದಿವ್ಯಾ ಹ್ಯಾತ್ಮವಿಭೂತಯಃ

ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತಃ ಕುರುಶ್ರೇಷ್ಠ ನಾಸ್ತ್ಯಂತೋ ವಿಸ್ತರಸ್ಯ ಮೇ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನೆಂದನು—

ಎಲೈ ಕುರುಶ್ರೇಷ್ಠನೆ, ಒಳ್ಳೆಯದು, ನಾನು ನನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯ ದಿವ್ಯ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅವುಗಳ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕಿಂತು ಕೊನೆಯೇ ಇಲ್ಲ.

೧೯

ಅಹಮಾತ್ಮಾ ಗುಡಾಕೇಶ ಸರ್ವಭೂತಾಶಯಸ್ಥಿತಃ

ಅಹಮಾದಿಕ್ಷ ಮಧ್ಯಂ ಚ ಭೂತಾನಾಮಂತ ಏವ ಚ

ಎಲೈ ಗುಡಾಕೇಶನೆ, ನಾನು ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮವು, ನಾನೇ ಸಕಲ ಭೂತಗಳ ಆದಿಯು, ಮಧ್ಯವು ಮತ್ತು ಅಂತವು.

೨೦

ಆದಿತ್ಯಾನಾಮಹಂ ವಿಷ್ಣುರ್ಜ್ಯೋತಿಷಾಂ ರವಿರಂಶುರ್ಮಾ

ಮರೀಚಿಮೇರುತಾಮಸ್ಮಿ ನಕ್ಷತ್ರಾಣಾಮಹಂ ಶಶೀ

ಆದಿತ್ಯರಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವು ನಾನು ; ಬೆಳಕುಗಳಲ್ಲಿ ಪುಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯನು ನಾನು ; ಗಾಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಮರೀಚಿಯು ನಾನು ; ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನು ನಾನು.

೨೧

వేదానాం సామవేదోస్మి దేవానామస్మి వాసవః
ఇంద్రియాణాం మనశ్శాస్మి భూతానామస్మి జీతనా

వేదగళల్లి సామవేదవు నాను, దేవతేగళల్లి ఇంద్రును
నాను, ఇంద్రియగళల్లి మనస్సు నాను, మత్తు వ్రాణిగళల్లి
జీతనవు నాను. ౨౨

రుద్రాణాం శంకరశ్శాస్మి విత్తేలో యక్షరక్షసాం
వశూనాం సావకశ్శాస్మి మేరుః తిబిరీణామహం

రుద్రుల్లి శంకరను నాను, యక్షరల్లియు రాక్షసర
ల్లియు కుబేరను నాను, వస్తుగళల్లి అగ్నియు నాను, వర్వాత
గళల్లి మేరువు నాను. ౨౩

పురోధనాం జ ముద్గూ మాం విద్వి వాధా బృహస్పతిః
సేనాసేనామహం స్థండః సరసామస్మి సాగరః

ఎల్లీ వాధాసే, పురోహితరల్లి ప్రధాననాద బృహస్ప
తియు నానేందు తిళి. సేనాపతిగళల్లి కార్తికస్వామియు
నాను మత్తు సరోవరగళల్లి సాగరవు నాను. ౨౪

మహర్షీణాం భృగురహం గిరామశ్శ్లోకమక్షరం
యజ్ఞానాం జపయజ్ఞోస్మి స్థావరాణాం హిమాలయః

మహర్షిగళల్లి భృగువు నాను, మాతుగళల్లి ఏకాక్షరి
యాద ఓం[కారవు] నాను, యజ్ఞగళల్లి జపయజ్ఞవు
నాను మత్తు స్థావరగళల్లి హిమాలయవు నాను. ౨౫

అశ్వత్థః సర్వావృక్షాణాం దేవర్షీణాం జ నారదః
గంధర్వాణాం చిత్రరథః సిద్ధానాం కపిలో మునిః

సకల వృక్షగళల్లి అశ్వత్థవు (అరళియు) నాను, దేవ
ర్షిగళల్లి నారదను నాను, గంధర్వరల్లి చిత్రరథను నాను
మత్తు సిద్ధుల్లి కపిలమునియు నాను. ౨౬

ಉಚ್ಛ್ರೇಷ್ಠವಸಮಶ್ಚಾನಾಂ ವಿಧ್ವಿ ಮಾಮಮೃತೋದ್ಭವಂ
ಐರಾವತಂ ಗಜೇಂದ್ರಕಾಂ ನರಕಾಂ ಚ ನರಾಧಿಪಂ

ಕುದುರೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವೃತದೊಳಗಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ಉಚ್ಛ್ರೇಷ್ಠ
ಶ್ರವಸ್ಸು ನಾನೆಂದು ತಿಳಿ. ಆನೆಗಳಲ್ಲಿ ಐರಾವತವು, ಮತ್ತು ಮನು
ಷ್ಯರಲ್ಲಿ ರಾಜನು ನಾನು. ೨೭

ಆಯುಧಾನಾಮಹಂ ವಜ್ರಂ ಭೀನಾನಾಮಸ್ಥಿ ಕಾಮಧುಕ್
ಪ್ರಜನಶ್ಚಾಸ್ತಿ ಕಂದಪಃ ಸರ್ವಾಣಾಮಸ್ಥಿ ಪಾಸುಕಿಃ

ಆಯುಧಗಳಲ್ಲಿ ವಜ್ರಾಯುಧವು ನಾನು, ಹಸುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಮ
ಧೇನುವು ನಾನು, ಪ್ರಜೆಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ ಕಾಮದೇ
ವನು ನಾನು, ಹಾವುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸುಕಿಯು ನಾನು. ೨೮

ಅನಂತಶ್ಚಾಸ್ತಿ ನಾಗನಾಂ ವರುಣೋ ಯಾದನಾಮಹಂ
ಪಿಶುಣಾಮರ್ಗಮಾ ಚಾಸ್ತಿ ಯಮಃ ಸಂಯಮತಾಮಹಂ

ನಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಶೇಷನಾಗನು, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ
ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ವರುಣನು ನಾನು, ಪಿಶುಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಯಮನು ನಾನು
ಮತ್ತು ದಂಡನೆ ಮಾಡುವವರಲ್ಲಿ ಯಮನು ನಾನು. ೨೯

ಪ್ರಹ್ಲಾದಶ್ಚಾಸ್ತಿ ದೈತ್ಯಾನಾಂ ಕಾಲಃ ಕಲಯತಾಮಹಂ
ಮೃಗಾಣಾಂ ಚ ಮೃಗೇಂದ್ರೋಹಂ ವೈನತೇಯಂ ಪಕ್ಷಿಣಾಂ

ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ನಾನು, ಎಣಿಸುವವರಲ್ಲಿ ಕಾಲವು
ನಾನು, ಪಶುಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಂಹವು ನಾನು, ಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಗರುಡನು ನಾನು. ೩೦

ಪವನಃ ಪವತಾಮಸ್ಥಿ ರಾಮಃ ಶಸ್ತ್ರಭೃತಾಮಹಂ
ಝಷಾಣಾಂ ಮಕರಶ್ಚಾಸ್ತಿ ಸ್ತೋತಸಾಮಸ್ಥಿ ಜಾಹ್ನವೀ

ಪಾವನಗೊಳಿಸುವವರಲ್ಲಿ ಪವನನು ನಾನು, ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳಲ್ಲಿ
ಪರಶುರಾಮನು ನಾನು, ಪಿಾನುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಸಳೆಯು ನಾನು,
ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯು ನಾನು. ೩೧

ಸರ್ಗಾಣಾಮಾದಿರಂತಶ್ಚ ಮಧ್ಯಂ ಚೈವಾಹಮರ್ಜುನ
ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಿದ್ಯಾ ವಿದ್ಯಾನಾಂ ವಾದಃ ಪ್ರವದತಾಮಹಂ

ಎಲೈ ಅರ್ಜುನನೇ, ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆದಿಯೂ ಅಂತ್ಯವೂ ಮಧ್ಯವೂ
ನಾನು, ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವಿದ್ಯೆಯು ನಾನು ಮತ್ತು ವಾದವಿವಾದ
ಮಾಡುವವರಲ್ಲಿ ವಾದವು ನಾನು. ೩೦

ಅಕ್ಷರಾಣಾಮಕಾರೋಸ್ಥಿ ದ್ವಂದ್ವಃ ಸಾಮಾಸಿಕಸ್ಯ ಚ
ಅಹಮೇವಾಕ್ಷಯಃ ಕಾಲೋ ಧಾತುಹಂ ನಿಶ್ಚತೋಮುಖಃ

ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಅಕಾರವು ನಾನು, ಸಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಂದ್ವವು
ನಾನು, ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಕಾಲವು ನಾನು ಮತ್ತು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ
[ಯಾಗಿ] ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವವನು ಕೂಡ ನಾನು. ೩೧

ಮೃತ್ಯುಃ ಸರ್ವಹರಶ್ಚಾಹಮುದ್ಭವಶ್ಚ ಭವಿಷ್ಯತಾಂ
ಕೀರ್ತಿಃ ಶ್ರೀವಾರ್ಹಕೇ ನಾರೀಣಾಂ ಸ್ಮೃತೀರ್ನೇಧಾ ಧೃತಿಃ ಕ್ರಮಾ

ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಒಯ್ಯುವ ಮೃತ್ಯುವು ನಾನು, ಮುಂದೆ ಉತ್ಪನ್ನ
ರಾಗಲಿರುವವರ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರಣನು ನಾನು ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ ಜಾತಿಯ
ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ವಾಣೀ, ಸ್ಮೃತಿ, ಮೇಧಾ (ಬುದ್ಧಿ)
ಧೃತಿ (ಧೈರ್ಯ) ಮತ್ತು ಕ್ಷಮೆ, ಇವು ನಾನು. ೩೨

ಬೃಹತ್ಸಾಮ ತಥಾ ಸಾಮ್ನಾಂ ಗಾಯತ್ರೀ ಭಂದಸಾಮಹಂ
ಮಾಸಾನಾಂ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷೋಹಮ್ನತೂನಾಂ ಕುಸುಮಾಕರಃ

ಸಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ (ದೊಡ್ಡ) ಸಾಮವು ನಾನು, ಭಂದಸ್ಸು
ಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಯತ್ರೀ ಭಂದಸ್ಸು ನಾನು, ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷವು
ನಾನು, ಋತುಗಳಲ್ಲಿ ವಸಂತರುತುವು ನಾನು. ೩೩

ದ್ಯೂತಂ ಭಲಯತಾಮಸ್ಥಿ ತೇಜಸ್ತೇಜಸ್ವಿನಾಮಹಂ
ಜಯೋಸ್ಥಿ ವ್ಯವಸಾಯೋಸ್ಥಿ ಸತ್ತೇ ಸತ್ತವತಾಮಹಂ

ಭಲ ಮಾಡುವವರಲ್ಲಿ ಜೂಜು ನಾನು, ಪ್ರತಾಪವಂತನ ಪ್ರಭಾ
ವವು ನಾನು, ಜಯವು ನಾನು, ನಿಶ್ಚಯವು ನಾನು, ಸಾತ್ವಿಕಭಾವ
ವುಳ್ಳವರ ಸತ್ತ್ವವು ನಾನು. ೩೪

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಛಲ ಮಾಡುವವರ ಜೂಜು ನಾನು ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ಅಳು ಕುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಸುರಾಸಾರದ ನಿರ್ಣಯವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಡೆಯುವದೆಲ್ಲವೂ ಈಚ್ಛರನ ಆಜ್ಞೆಯಲ್ಲದೆ ನಡೆಯುವದೆಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿ ಸುವ ಭಾವವು ಇಲ್ಲದೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲವೂ ಅವನ ಅಧೀನವೆಂಬುದನ್ನರಿತ ಕಪಟಿಯು ಕೂಡ ತನ್ನ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಪಟವನ್ನು ತೊರೆಯುವನು.

ವೃಷ್ಟೀನಾಂ ವಾಸುದೇಫೀಸ್ವಿ ಪಾಂಡವಾನಾಂ ಧನಂಜಯಃ
ಮುನೀನಾಮಪ್ಯಹಂ ವ್ಯಾಸಃ ಕವೀನಾಮುರನಾ ಕವಿಃ

ವೃಷ್ಟಿ ಕುಲದಲ್ಲಿ ವಾಸುದೇವನು ನಾನು, ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ಧನಂಜಯ (ಅರ್ಜುನ) ನು ನಾನು, ಮುನಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸನು ನಾನು ಮತ್ತು ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಶನಸನು ನಾನು. ೩೭

ದಂಡೋ ದಮಯತಾಮಸ್ವಿ ನೀತಿರಸ್ವಿ ಜಗೀಷತಾಂ
ಮುನೇ ಚೈವಾಸ್ವಿ ಗುಹ್ಯಾನಾಂ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾನವತಾಮಹಂ

ಶಾಸಕನ ದಂಡವು ನಾನು, ಜಯವನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವವರ ನೀತಿಯು ನಾನು, ಗೂಢ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೌನವು ನಾನು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವಂ ತರ ಜ್ಞಾನವು ನಾನು. ೩೮

ಯಚ್ಛಾಪಿ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಬೀಜಂ ತದಹಮರ್ಜುನ
ನ ತದಸ್ತಿ ವಿನಾ ಯತ್ಸ್ಯುನ್ಮಯಾ ಭೂತಂ ಚರಾಚರಂ

ಹೇ ಅರ್ಜುನ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಕಾರಣನು ನಾನು, ಸ್ಥಾವರವಾಗಲಿ ಜಂಗಮವಾಗಲಿ ಇರುವದೆಲ್ಲಾ ನಾನಿಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲ. ೩೯

ನಾಂತೋಸ್ತಿ ಮಮ ಟವ್ಯಾನಾಂ ವಿಭೂತೀನಾಂ ಪರಂತಪ
ಏಷ ತೂದ್ವೇಶತಃ ಸ್ತೋಕ್ತೋ ವಿಭೂತೇರ್ವಿಸ್ತರೋ ಮಯಾ

ಎಲೈ ಪರಂತಪನೆ, ನನ್ನ ದಿವ್ಯ ವಿಭೂತಿಗಳಿಗೆ ಅಂತವೇ ಇಲ್ಲ. ವಿಭೂತಿಗಳ ಏಸ್ತಾರವನ್ನು ನಾನು ಕೇವಲ ದೃಷ್ಟಾಂತ ರೂಪದಿಂದಲೇ ಸೂಚಿಸಿದ್ದೇನೆ. ೪೦

ಯದ್ಯದ್ಭಿಃ ಭೂತಿಮತ್ಸಂಸ್ಥಂ ಶ್ರೀಮದೂರ್ಜಿತಮೇವ ಮ
ತತ್ತದೇವಾವಗಚ್ಛಂತಮಮ ತೇಜೋಂಶಸಂಭವಂ

ಯಾವ ಯುವದು ವಿಭೂತಿಯುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ಸಿರಿಯುಳ್ಳದಾ
ಗಿಯೂ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ಇದೆಯೋ ಅದೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನ ತೇಜ
ಸ್ಸಿನ ಅಂಶದಿಂದಲೇ ಉಂಟಾದುದೆಂದು ತಿಳಿ. ೪೧

ಅಥವಾ ಬಹುಸೈತೇನ ಕಿಂ ಜ್ಞಾತೇನ ತವಾರ್ಜುನ
ವಿಷ್ವಭ್ಯಾಹಮಿದಂ ಕೃತ್ಸ್ನಮೇಕಾಂಶೇನ ಸ್ಥಿತೋ ಜಗತ್

ಅಥವಾ, ಎಲೈ ಅರ್ಜುನನೇ, ಇದನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿದು
ಕೊಂಡು ನೀನು ಮಾಡಬೇಕಾದುದೇನು? ನನ್ನ ಒಂದೇ ಅಂಶದಿಂದ
ಈ ಇಡೀ ಜಗತ್ತನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ೪೨

ಓಂ ತತ್ಸತ್

ಈ ವ್ಯಕ್ತಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ ಅರ್ಥಾತ್
ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಂತರ್ಗತ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದ ವಿಭೂತಿ
ಯೋಗವೆಂಬ ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶನಯೋಗ

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ವಿರಾಟ್ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಾದಗಳಿಲ್ಲ, ಕೇವಲ ಕಾವ್ಯವಿದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನೋದುತ್ತಾ ಮನುಷ್ಯನು ನಿಲ್ಲಿಸುವದೇ ಇಲ್ಲ.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ—

ಮದನುಗ್ರಹಾಯ ಪರಮಂ ಗುಹ್ಯವಃ ಸ್ಯಾತ್ಕಸಂಜ್ಞಿತಂ
ಯತ್ತ್ವಯೋಕ್ತಂ ವಚಸ್ತೇನ ಮೋಹೋಯಂ ವಿಗತೋ ಮಮ

ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದನು—

ನೀನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೃಪೆ ಮಾಡಿ ಈ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪರಮ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೀಯೆ. ನೀನು ನನಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಈ ಮೋಹವು ದೂರವಾಯಿತು. ೧

ಭವಾಪ್ಯಯೌ ಹಿ ಭೂತಾನಾಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ವಿಸ್ತರಶೋ ಮಯಾ
ತ್ವತ್ತಃ ಕಮಲಪತ್ರಾಕ್ಷ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಮಪಿ ಚಾವ್ಯಯಂ

ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ನಾಶ, ಇದನ್ನು ಕುರಿತು ನೀನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಿನ್ನ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನೂ, ಹೇ ಕಮಲಪತ್ರಾಕ್ಷ, ಕೇಳಿದೆನು. ೨

ಏವಮೇತದ್ಯಥಾತ್ಮ ತ್ವ ಮಾತ್ಮಾನಂ ಪರಮೇಶ್ವರ
ದ್ರಷ್ಟುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ತೇ ರೂಪಮೈಶ್ವರಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮ

ಹೇ ಪರಮೇಶ್ವರ, ನೀನು ಹೇಗೆ ನಿನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿ
ಕೊಟ್ಟೆಯೊ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದೀಯೆ ಹೇ ಪುರುಷೋತ್ತಮ, ನಿನ್ನ
ಆ ಈಶ್ವರೀರೂಪದ ದರ್ಶನವನ್ನು ಹೊಂದಲು ನನಗೆ ಇಚ್ಛೆಯಾಗು
ತ್ತದೆ. ೩

ಮನ್ಯಸೇ ಯದಿ ತಚ್ಛಕ್ಯಂ ಮಾಯಾ ದ್ರಷ್ಟುಮಿತಿ ಪ್ರಭೋ
ಯೋಗೇಶ್ವರ ತತೋ ಮೇ ತ್ವಂ ದರ್ಶಯಾತ್ಮಾನಮವ್ಯಯಂ

ಹೇ ಪ್ರಭುವೇ, ಆ ದರ್ಶನವಾಗುವದು ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು
ನೀನು ಎಣಿಸುವದಾದರೆ, ಹೇ ಯೋಗೇಶ್ವರ, ಆ ಅವ್ಯಯ ರೂಪದ
ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿಸು. ೪

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ -

ಪಶ್ಯ ಮೇ ಪಾರ್ಥ ರೂಪಾಣಿ ಶತಶೋಢ ಶಹಸ್ರಶಃ
ನಾನಾವಿಧಾನಿ ದಿವ್ಯಾನಿ ನಾನಾವರ್ಣಾಕೃತೀನಿ ಚ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು—

ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೆ, ನನ್ನ ನೂರಾರು, ಸಾವಿರಾರು, ರೂಪ
ಗಳನ್ನು ನೋಡು. ಅವು ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿಯೂ, ದಿವ್ಯ
ವಾಗಿಯೂ, ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ವರ್ಣ ಮತ್ತು ಆಕಾರಗಳುಳ್ಳವಾಗಿಯೂ
ಇವೆ. ೫

ಪಶ್ಯಾದಿತ್ಯಾನ್ತಸೂನ್ಯದ್ರಾನ್ತಸ್ತಿನೌ ಮರುತಸ್ತಥಾ
ಬಹುನ್ಯದೃಷ್ಟಪೂರ್ವಾಣಿ ಪಶ್ಯಾಶ್ಚರಾಣಿ ಭಾರತ

ಹೇ ಭಾರತ, ಆದಿತ್ಯ, ವಸು, ರುದ್ರ, ಅಶ್ವಿನರಿಬ್ಬರು ಮತ್ತು
ಮರುತರು ಇವರನ್ನು ನೋಡು. ಹಿಂದೆ ಎಂದೂ ನೋಡದ ಇಂತಹ
ದೊಡ್ಡ ಅಚ್ಚರಿಯನ್ನು ನೀನು ನೋಡು. ೬

ಇಹೈಕಸ್ಥಂ ಜಗತ್ಕೃತ್ಸ್ನಂ ಪಶ್ಯಾದ್ಯ ಸಚರಾಚರಂ
ಮಮ ದೇಹೇ ಗ.ಡಾಕೇಶ ಯಚ್ಛಾನ್ಯದ್ರಷ್ಟುಮಿಚ್ಛಸಿ

ಹೇ ಗುಡಾಕೇಶ, ಇಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಇಡೀ ಸ್ಥಾವರ ಮತ್ತು ಜಂಗಮ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ಮತ್ತು ನೀನು ಏನೇನನ್ನೂ ನೋಡಬಯಸುತ್ತೀಯೋ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಇಂದು ನೋಡಿಬಿಡು.

೭

ನ ತು ಮಾಂ ಶಕ್ಯಸೇ ದ್ರಷ್ಟುಮನೇನೈವ ಸ್ವಚಕ್ಷುಷಾ
ದಿವ್ಯಂ ದದಾಮಿ ತೇ ಚಕ್ಷುಃ ಪಶ್ಯ ಮೇ ಯೋಗಮೈಶ್ವರಂ

ಈ ನಿನ್ನ ಚರ್ಪದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೀನು ನನ್ನನ್ನೂ ನೋಡಲಾರೆ. ನಿನಗೆ ನಾನು ದಿವ್ಯ ಚಕ್ಷುವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು. ನೀನು ನನ್ನ ಈಶ್ವರಿಯೋಗವನ್ನು ನೋಡು.

೮

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ—

ಏವಮುಕ್ತಾ ತತೋ ರಾಜಸ್ಮಹಾಯೋಗೇಶ್ವರೋಹರಿಃ
ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ಪಾರ್ಥಾಯ ಪರಮಂ ರೂಪಮೈಶ್ವರಂ

ಸಂಜಯನೆಂದನು—

ಎಲೈ ರಾಜನೇ, ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಪಾರ್ಥನಿಗೆ ತನ್ನ ಪರಮ ಈಶ್ವರೀ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು.

೯

ಅನೇಕ ವಕ್ತ್ರನಯನಮನೇಕಾದ್ಭುತದರ್ಶನಂ
ಅನೇಕದಿವ್ಯಾಭರಣಂ ದಿವ್ಯಾಸೇಕೋದ್ಯತಾಯುಧಂ

ಅವನು ಅನೇಕ ಮುಖ ಮತ್ತು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನುಳ್ಳವನಾಗಿರಲೂ ಅನೇಕ ಅದ್ಭುತಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವವನಾಗಿಯೂ ಅನೇಕ ದಿವ್ಯ ಭೂಷಣಗಳನ್ನುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದ ಅನೇಕ ಆಯುಧಗಳನ್ನುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದನು.

೧೦

ದಿವ್ಯಮಾಲ್ಯಾಂಬರಧರಂ ದಿವ್ಯಗಂಧಾನುಲೇಪನಂ
ಸರ್ವಾಶ್ಚರ್ಯಮಯಂ ದೇವಮನಂತಂ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಂ

ಅವನು ಅನೇಕ ದಿವ್ಯ ಮಾಲೆಗಳನ್ನೂ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿದ್ದನು ಮತ್ತು ದಿವ್ಯನಾದ ಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಲೇಪನಗಳನ್ನುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಮಯನೂ ಅನಂತನೂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯೂ ಆದ ದೇವನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದ್ದನು.

೧೧

ದಿವಿ ಸೂರ್ಯಸಹಸ್ರಸ್ಯ ಭವಾದ್ಯುಗಪದುತ್ಥಿತಾ
ಯದಿ ಭಾಃ ಸದೃಶಿ ಸಾ ಸ್ಯಾದ್ಭಾಸಸ್ತಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ

ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ಸೂರ್ಯರ ತೇಜಸ್ಸು ಒಟ್ಟಿಗೇ ಬೆಳಗಿದರೆ ಆ ಪ್ರಕಾಶವು ಆ ಮಹಾತ್ಮನ ತೇಜಸ್ಸಿನಂತೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಆದರೂ ಆಗಬಹುದು.

೧೨

ರತ್ನೈಕಸ್ಥಂ ಜಗತ್ಕ್ಷುಪ್ತಂ ಪ್ರವಿಭಕ್ತಮನೇಕಧಾ
ಅವಶ್ಯದ್ವೇವದೇವಸ್ಯ ಶರೀರೇ ಪಾಂಡವಸ್ತದಾ

ಅಲ್ಲಿ, ಈ ದೇವಾಧಿದೇವನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ, ಪಾಂಡವನು ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ವಿಭಕ್ತನಾದ ಇಡೀ ಜಗತ್ತು ಒಂದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿದನು.

೧೩

ತತಃ ಸ ವಿಸ್ತಯಾವಿಷ್ಟೋ ಹೃಷ್ಟರೋಮಾ ಧನಂಜಯಃ
ಪ್ರಣವ್ಯ ಶಿರಸಾ ದೇವಂ ಕೃತಾಂಜಲಿರಭಾಷತ

ಆಗ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತನಾಗಿ ಮತ್ತು ರೋಮಾಂಚಿತನಾಗಿ ಧನಂಜಯನು ತಲೆವಾಗಿ ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ ಇಂತೆಂದನು.

೧೪

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ—

ಸತ್ಯಾಮಿ ದೇವಾಂಸ್ತವ ದೇವ ದೇಹೇ ಸರ್ವಾಂಸ್ತಥಾ ಭೂತವಿಶೇಷ
ಬ್ರಹ್ಮಾಣವಿಾಶಂ ಕಮಲಾಸನಸ್ಥಮೃಷೀಂಶ್ಚ ಸರ್ವಾನುರಗಾಂಶ್ಚ ದಿವ್ಯಾನ್
ಸಂಘಾನ್

ಅರ್ಜುನನೆಂದನು—

ಹೇ ದೇವ, ನಿನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ನಾನು ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಧದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನೂ, ಕಮಲಾ

ಸನದ ಮೇಲೆ ವಿರಾಜಮಾನರಾದ ಈಶಬ್ರಹ್ಮರನ್ನೂ, ಸಮಸ್ತ ಋಷಿಗಳನ್ನೂ, ಮತ್ತು ಟಿವ್ಯ ಸರ್ವಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

೧೫

ಅನೇಕಬಾಹ್ಯಾದರವಕ್ತೃನೇತ್ರಂ ಪಶ್ಯಾಮಿ ತ್ವಾಂ ಸರ್ವತೋನಂತರೂಪಂ
ನಾಂತಂ ನ ಮಧ್ಯಂ ನ ಪುನಸ್ತವಾದಿಂ ಪಶ್ಯಾಮಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ವಿಶ್ವರೂಪಂ

ನೀನು ಅನೇಕ ಕೈ, ಹೊಟ್ಟೆ, ಮುಖ ಮತ್ತು ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ವನಾಗಿಯೂ ಅನಂತ ರೂಪವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಿನಗೆ ಕೊನೆಯಿಲ್ಲ, ಮಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಮೊದಲಿಲ್ಲ. ಹೇ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ, ನಾನು ನಿನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪದ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

೧೬

ಕಿರೀಟನಂ ಗದಿನಂ ಚಕ್ರಿಣಂ ಚ ತೇಜೋರಾಶಿಂ ಸರ್ವತೋ ದೀಪ್ತಿ
ಮಂತಂ
ಪಶ್ಯಾಮಿ ತ್ವಾಂ ದುರ್ನಿರೀಕ್ಷ್ಯಂ ಸಮಂತಾದ್ವೀಪ್ತಾನಲಾರ್ಕದ್ಯುತಿ
ವಪ್ರಮೇಯಂ

ಮುಕುಟಧಾರಿಯಾಗಿಯೂ, ಗದಾಧಾರಿಯಾಗಿಯೂ, ಚಕ್ರ ಧಾರಿಯಾಗಿಯೂ, ತೇಜಃಪುಂಜನಾಗಿಯೂ, ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯೂ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಜ್ಯೋತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತು ಕಷ್ಟದಿಂದ [ಸಾಧ್ಯವಾದ] ದರ್ಶನವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ [ಎಂದರೆ ಆತನ ಪ್ರಕಾಶವು ಬಹು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದುದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ನೋಡುವದು ದುಸ್ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತೆಂದು ಭಾವ] ಅಳತೆಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಬೆಂಕಿಗೂ ಸೂರ್ಯನಿಗೂ ಸಾಟಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

೧೭

ತ್ವಮಕ್ಷರಂ ಪರಮಂ ವೇದಿತವ್ಯಂ ತ್ವಮಸ್ಯ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಪರಂ ನಿಧಾನಂ
ತ್ವಮವ್ಯಯಃ ಶಾಶ್ವತಧರ್ಮಗೋಪ್ತಾ ಸನಾತನಸ್ತ್ವಂ ಪುರುಷೋ
ಮತೋ ಮೇ

ತಿಳಿಯಲು ಯೋಗ್ಯನಾದ ಪರಮ ಅಕ್ಷರರೂಪನು, ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಕಡೆಯ ಆಧಾರನು, ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ರಕ್ಷಕನು, ಮತ್ತು ಸನಾತನ ಪುರುಷನು ನೀನೆಂದು ನಾನು ಎಣಿಸುತ್ತೇನೆ.

೧೮

ಅನಾದಿಮಧ್ಯಾಂತಮನಂತವೀಶ್ಯವಾನಂತಬಾಹುಂ ಶಶಿಸೂರ್ಯಸೇತ್ರಂ
ಪಶ್ಯಾಮಿ ತ್ವಾಂ ದೀಪ್ತದುತಾರವಕ್ತ್ರಂ ಸ್ವತೇಜಸಾ ವಿಶ್ವಮಿದಂ ತಪಂತಂ

ಯಾರಿಗೆ ಆದಿಯಾಗಲಿ ಮಧ್ಯವಾಗಲಿ ಅಂತ್ಯವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲವೋ ಯಾರಿಗೆ ಅನಂತ ಬಾಹುಗಳಿವೆಯೋ, ಯಾರಿಗೆ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರ ರೆಂಬ ಕಣ್ಣುಗಳಿವೆಯೋ, ಯಾರ ಮುಖವು ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಬೆಂಕಿಯಂತಿದೆಯೋ ಮತ್ತು ಯಾರು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ತಪಸುಪಡಿಸಿರುವನೋ, ಅಂತಹ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

೧೯

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋರಿದಮಂತರಂ ಹಿ ವ್ಯಾಪ್ತಂ ತ್ವಯೈಕೇನ ವಿಶ್ವಜ್ಞ
ಸರ್ವಾಃ

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ದ್ಭುತಂ ರೂಪಮುಗ್ರಂ ತವೇದಗ್ರ ಲೋಕತ್ರಯಂ ಪ್ರವೃದ್ಧತಂ
ಮಹಾತ್ಮಕ

ಆಕಾಶಕ್ಕೂ ಭೂಮಿಗೂ ಮಧ್ಯೆಯಿರುವ ಈ ಅಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಸ್ತ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದೀಯೆ. ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೆ, ಈ ನಿನ್ನ ಅದ್ಭುತ, ಉಗ್ರ, ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ನಡುಗುತ್ತವೆ.

೨೦

ಅಮೀ ಹಿ ತ್ವಾಂ ಸುರಸಂಘಾ ವಿಶಂತಿ ಕೇಚಿದ್ಭೀತಾಃ ಪ್ರಾಂಜಲಯೋ
ಗೃಣಂತಿ

ಸ್ತಸ್ತೀತ್ಯುಕ್ತಾ ಮಹರ್ಷಿಸಿದ್ಧಸಂಘಾಃ ಸ್ತುನಂತಿ ತ್ವಾಂ ಸ್ತುತಿಭಿಃ
ಪುಷ್ಕಲಾಭಿಃ

ಮತ್ತು ಈ ದೇವತೆಗಳ ಗುಂಪು ನಿನ್ನೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಮಾಡುತ್ತಾ ಇದೆ. ಭಯಭೀತರಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ [ಮಂದಿ] ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ

ಕೊಂಡು ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧರ ಸಮುದಾಯವು ' (ಜಗತ್ತಿಗೆ) ಕಲ್ಯಾಣವಾಗಲಿ ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದೆ.

೨೧

ರುದ್ರಾದಿತ್ಯಾ ವಸವೋ ಯೇ ಚ ಸಾಧ್ಯಾ ನಿಶ್ಚೇಶ್ವಿನಾ ಮರು

ತಶ್ಚೋಷ್ಣವಾಶ್ವ

ಗಂಧರ್ವಯಕ್ತಾಸುರಸಿದ್ಧಸಂಘಾ ವೀಕ್ಯಂತೇ ತ್ವಾಂ

ವಿಸ್ಮಿತಾಶ್ಚೈವ ಸರ್ವೇ

ರುದ್ರರು, ಅದಿತ್ಯರು, ವಸುಗಳು, ಸಾಧ್ಯಗಣಗಳು, ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು, ಅಶ್ವಿನೀಕುಮಾರರು, ಮರುತರು, ಬಿಸಿಯಾಗಿಯೇ ಕುಡಿಯುವ ಪಿತೃಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು, ಯಕ್ಷರು, ಅಸುರರು ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧರ ಗುಂಪುಗಳು, ಇವರೆಲ್ಲರೂ ವಿಸ್ಮಿತರಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

೨೨

ರೂಪಂ ಮಹತ್ತೇ ಬಹುವಕ್ತ ನೇತ್ರಂ ಮಹಾಬಾಹೋ

ಬಹುಬಾಹುರುಪಾದಂ

ಬಹೂದರಂ ಬಹುದಂಷ್ಟ್ರಾಕರಾಲಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಲೋಕಾಃ

ಪ್ರವ್ಯಥಿತಾಸಥಾಹಂ

ಎಲೈ ಮಹಾಬಾಹುವೆ, ಅನೇಕ ಮುಖಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಉಳ್ಳ, ಅನೇಕ ಕೈಗಳನ್ನೂ ತೊಡೆಗಳನ್ನೂ ಕಾಲುಗಳನ್ನೂ ಉಳ್ಳ, ಅನೇಕ ಹೊಟ್ಟೆಗಳುಳ್ಳ ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಕೋರೆ ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕರಾಳವಾಗಿ ಕಾಣುವ, ವಿಶಾಲ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಜನಗಳು ವ್ಯಾಕುಲರಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನಾನೂ ವ್ಯಾಕುಲನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.

೨೩

ನಭಃ ಸ್ಪೃಶಂ ದೀಪ್ತಮನೇಕವರ್ಣಂ ವ್ಯಾತ್ತಾನನಂ ದೀಪ್ತ

ವಿಶಾಲನೇತ್ರಂ

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಪಿ ತ್ವಾಂ ಪ್ರವ್ಯಥಿತಾಂತರಾತಾ ಧೃತಿಂ ನ ವಿಂದಾಮಿ

ಶಮಂ ಚ ವಿಷ್ಣೋ

ಆಕಾಶವನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಿರುವ, ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ, ಅನೇಕ ಬಣ್ಣಗಳುಳ್ಳ, ತೆರೆದ ಮುಖವುಳ್ಳ, ಮತ್ತು ವಿಶಾಲ, ಕಾಂತಿಯುತ ನೇತ್ರಗಳುಳ್ಳ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ, ಎಲೈ ವಿಷ್ಣುವೆ, ನನ್ನ ಹೃದಯವು ವ್ಯಾಕುಲವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ ಮತ್ತು ನಾನು ಧೈರ್ಯದಿಂದಾಗಲಿ ಶಾಂತಿಯಿಂದಾಗಲಿ ಇರಲಾರೆನು.

೨೪

ದಂಷ್ಟ್ರಾ ಕರಾಲಾನಿ ಚ ತೇ ಮುಖಾನಿ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವಕಾಲಾ

ನಲಸಂನಿಭಾನಿ

ದಿಶೋ ನ ಜಾನೇ ನ ಲಭೇ ಚ ಶರ್ಮ ಪ್ರಸೀದ

ದೇವೇಶ ಜಗನ್ನಿವಾಸ

ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಬೆಂಕಿಯಂತಿರುವ ಕರಾಳ ದಂಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನುಳ್ಳ ನಿನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ದಿಕ್ಕು ತೋಚುವದೂ ಇಲ್ಲ, ಶಾಂತಿ ದೊರೆಯುವದೂ ಇಲ್ಲ ; ಹೇ ದೇವೇಶ, ಹೇ ಜಗನ್ನಿವಾಸ, ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು !

೨೫

ಆಮಿ ಚ ತ್ವಾಂ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಃ ಸರ್ವೇ ಸಹೈವಾವನಿ

ವಾಲಸಂಘೈಃ

ಭೀಷ್ಮೋಽಪ್ಯೋಣಃ ಸೂತಪುತ್ರಸ್ತಥಾನಾ ಸಹಾಸ್ಯದೀಯೈರಪಿ

ಯೋಧಮುಖೈಃ

ವಕ್ತೃಣಿ ತೇ ತ್ವರಮಾಣಾ ನಿರಂತಿ ದಂಷ್ಟ್ರಾಕರಾಲಾನಿ

ಭಯಾನಕಾನಿ

ಕೇಚಿದ್ವಿ ಲಗ್ನಾದರನಾಂತರೇಷು ಸಂದೃಶ್ಯಂತೇ

ಚೂರ್ಣಿತೈರುತ್ತಮಾಂಗೈಃ

ಎಲ್ಲಾ ರಾಜರ ಗುಂಪಿನೊಡನೆ ಈ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳು, ಭೀಷ್ಮ, ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯ, ಈ ಸೂತಪುತ್ರ ಕರ್ಣ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಮುಖ್ಯಯೋಧರು, [ಇವರೆಲ್ಲಾ] ಕರಾಳ ದಂಷ್ಟ್ರಗಳುಳ್ಳ ನಿನ್ನ ಭಯಾನಕವಾದ ಬಾಯಿಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಎಷ್ಟೋ ಮುದಿಯ ತಲೆಗಳು ಚೂರಾಗಿ ನಿನ್ನ ಹಲ್ಲುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

೨೬-೨೭

ಯಥಾ ನದೀನಾಂ ಬಹುಪೋಂಬುವೇಗಾಃ ಸಮುದ್ರಮೇವಾಭಿ
ಮುಖಾ ದ್ರವಂತಿ

ತಥಾ ಪವಾಮಿ ನರಲೋಕವೀರು ವಿಶಂತಿ ವಕ್ತ್ರಾಣ್ಯಭಿವಿಷ್ಯಲಂಕಾ

ನದಿಯ ದೊಡ್ಡ ಪುನಾಹವು ಸಮುದ್ರದ ಕಡೆಗೆ ಮುಂದುವರಿ
ಯುವಂತೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞಾಲಿಸುವ ಮುಖದೊಳಗೆ ಈ ಲೋಕನಾಯಿ
ಕರು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ೨೮

ಯಥಾ ಪ್ರದೀಪ್ತಂ ಜ್ವಲನಂ ವಶಂಗಾ ವಿಶಂತಿ ನಾಶಾಯ

ಸಮೃದ್ಧವೇಗಾಃ

ತಥೈವ ನಾಶಾಯ ವಿಶಂತಿ ಲೋಕಾಸ್ತವಾಪಿ ವಕ್ತ್ರಾಣಿ ಸಮೃದ್ಧವೇಗಾಃ

ಪತಂಗ (ಚಿಟ್ಟಿಹುಳು)ಗಳು ತಮ್ಮ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು
ಹೆಚ್ಚು ವೇಗದಿಂದ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಬೆಂಕಿಯೊಳಕ್ಕೆ ಕುಪ್ಪಳಿಸುವಂ
ತೆಯೇ ನಿನ್ನ ಬಾಯೊಳಕ್ಕೂ ಎಲ್ಲಾ ಜನರು ಏರುತ್ತಿರುವ ವೇಗ
ದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ೨೯

ಲೇಲಿಹ್ಯಸಃ ಗ್ರಸಮಾನಃ ಸಮಂತಾಲ್ಲೋಕಾನ್ಸಮಗ್ರಾನ್ತದನ್ಯೈರ್ಜ್ಞ
ಲಧ್ವಿಃ

ತೇಜೋಭಿರಾಪೂರ್ಯ ಜಗತ್ಸಮಗ್ರಂ ಭಾಸಸ್ತಘೋಗ್ನ್ಯಾಃ ಪ್ರತಪಂತಿ
ವಿಷ್ಣೋಃ

ಎಲ್ಲಾ ಜನರನ್ನೂ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ನುಂಗಿ ನೀನು
ನಿನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞಾಲಿಸುವ ಬಾಯನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಹೇ ಸರ್ವ
ವ್ಯಾಪಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ, ನಿನ್ನ ಉಗ್ರವಾದ ಪ್ರಕಾಶವು ಇಡೀ ಜಗ
ತ್ತನ್ನು ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ತುಂಬುತ್ತಿದೆ. ಮತ್ತು ತಪಿಸುತ್ತಿದೆ. ೩೦

ಆಖ್ಯಾಹಿ ಮೇ ಕೋ ಭವಾನುಗ್ರೂಪೋ ನಮೋಸ್ತು ತೇ ದೇವವರ
ಪ್ರಸೀದ

ವಿಜ್ಞಾತುಮಿಹಾ ಮಿ ಧವಲನಾದ್ಯಂ ನ ಲ ಪ್ರಜಾನಾಮಿ ತವ
ಪ್ರವೃತ್ತಿಂ

ಉಗ್ರರೂಪನಾದ ನೀನು ಯಾರೆಂಬುದನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸು
ಹೇ ದೇವವರ, ನೀನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು ! ಆದಿಕಾರಣನಾಗಿರುವ
ನಿನ್ನನ್ನು ಅರಿಯಲಿಚ್ಛಿಸುವೆನು. ನಿನ್ನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಾನರಿ
ಯೆನು. ೩೧

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ-—

ಕಾಲೋಸ್ಥಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಯಕ್ಯತ್ಪ್ರವೃದ್ಧೋ ಲೋಕಾನ್ವಮಾಹರ್ತುಮಿಹ
ಪ್ರವೃತ್ತಃ
ಋತೇಪಿ ತ್ವಾಂ ನ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಸರ್ವೇ ಯೇವಸ್ಥಿತಾಃ ಪ್ರತ್ಯನೀಕೇಷು
ಯೋಧಾಃ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನೆಂದನು—

ಲೋಕಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವ ಪ್ರಚಂಡಕಾಲನು ನಾನು.
ಲೋಕಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೈತಂದಿದ್ದೇನೆ.
ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೇನೆಯಲ್ಲೂ ನೆರೆದಿರುವ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಯೋಧರಲ್ಲ
ಯಾರೂ, ನೀನು ಹೋರಾಡಲೊಪ್ಪದಿದ್ದರೂ, ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ.

೩೨

ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಮುತ್ತಿಷ್ಠ ಯಶೋ ಲಭಸ್ವ ಜತ್ನಾ ಶತ್ಕೂನ್ಛಂಕ್ಷಾ ರಾಜ್ಯಂ
ಸಮೃದ್ಧಂ
ಮಯೈವೈತೇ ಸಹತಾಃ ಪೂರ್ವಮೇವ ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರಂ ಭವ ಸಮ್ಯ
ಸಾರ್ಚಕ

ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲು, ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆ,
ಶತ್ರುವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಧನಧಾನ್ಯದಿಂದ ತುಂಬಿದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭೋ
ಗಿಸು. ಇವರುಗಳನ್ನು ನಾನು ಮೊದಲೇ ಕೊಂದುಹಾಕಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.
ಎಲೈ ಸಮ್ಯಸಾರ್ಚಕಿಯೆ, ನೀನಾದರೂ ಕೇವಲ ನಿಮಿತ್ತರೂಪನಾಗು.

೩೩

ದ್ರೋಣಂ ಚ ಭೀಷ್ಮಂ ಚ ಜಯದ್ರಥಂ ಚ ಕರ್ಣಂ ತಥಾನ್ಯಾನಪಿ
ಯೋಧವೀರ್ಷಾ
ಮಯಾ ಹತಾಃಸ್ತು ಜಹಿ ಮಾ ವ್ಯಧಿಷ್ಠಾ ಯುದ್ಧಾಸ್ತು ಜೇತಾಸಿ
ರಣೇ ಸಪತ್ರ್ನಾ

ದ್ರೋಣ, ಭೀಷ್ಮ, ಜಯದ್ರಥ, ಕರ್ಣ ಮತ್ತು ಇತರೇತರ ಯೋಧರನ್ನು ನಾನು ಕೊಂದುಹಾಕಿಬಿಟ್ಟೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಅವರನ್ನು ನೀನು ಹೊಡೆ; ಯುದ್ಧ ಮಾಡು; ಶತ್ರುವನ್ನು ನೀನು ರಣದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಲಿರುವೆ.

೩೪

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ -

ಏಕಚ್ಛ್ರತಾ ವಚನಂ ಕೇಶವಸ್ಯ ಕೃತಾಂಜಲಿವೇಪಮಾನಃ ಕೀರಿಟೀ
ನಮಸ್ಕೃತಾ ಭೂಯ ಏವಾಹ ಕೃಷ್ಣಂ ಸಗದ್ಗದಂ ಭೀತಭೀತಃ
ಪ್ರಣಮ್ಯ

ಸಂಜಯನೆಂದನು -

ಕೇಶವನ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಕಂಪಿಸುತ್ತಾ, ಬಾರಿಬಾರಿ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ, ಹೆದರಿ ಹೆದರಿ, ಪ್ರಣಾಮಗೈದು, ಮುಕುಟಧಾರಿಯಾದ ಅರ್ಜುನನು ಗದ್ಗದ ಕಂಡದಿಂದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಿಗಿಂತೆಂದನು.

೩೫

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ -

ಸ್ಥಾನೇ ಹೃಷಿಕೇಶ ತವ ಪ್ರಸೀತ್ಯಾ ಜಗತ್ಪ್ರಪೃಷ್ಯತ್ಯನುರಜ್ಯತೇ ಚ
ರಕ್ಷಾಂಸಿ ಭೀತಾಃ ದಿಶೋ ದ್ವಂದತಿ ಸರ್ವೇ ನಮಸ್ಯಂತಿ ಚ
ಸಿದ್ಧಸಂಘಾಃ

ಅರ್ಜುನನೆಂದನು -

ಹೇ ಹೃಷಿಕೇಶ, ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಜಗತ್ತು ಹರ್ಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ನಿನಗಾಗಿ ಯಾವ ಅನುರಾಗವು ಉದಿಸುವುದೋ, ಅದು ಉಚಿತವೇ ಸರಿ. ಭಯಭೀತರಾದ ರಾಕ್ಷಸರು ಇಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ಓಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧರ ಸಮುದಾಯವೆಲ್ಲಾ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

೩೬

ಕಸ್ಯಾಚ್ಛ ತೇ ನ ನಮೋರನ್ನಹಾತ್ಮೇ ಗರೀಯಸೇ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ

ಸ್ಯಾದಿಕರ್ತೃಣಃ

ಅನಂತದೇವೇಶ ಜಗನ್ನಿವಾಸ ತ್ವಮುಕ್ತರಂ ಸದಸತ್ತತ್ಪರಂ ಯತಃ

ಹೆ ನುಹಾತ್ಮ, ಅವರು ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡದೆ ಇರುವ
ರೇಕೆ? ನೀನು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕರ್ತನು. ಹೇ
ಅನಂತ, ಹೇ ದೇವೇಶ, ಹೇ ಜಗನ್ನಿವಾಸ, ನೀನು ಅಕ್ಷರನು,
ಸತ್ ಮತ್ತು ಅಸತ್ ನೀನು, ಇವೆರಡನ್ನೂ ಮೀರಿ ಇರುವುದಾ
ವದೊ ಅದು ಕೂಡ ನೀನೇ.

೩೭

ಶ್ಲಮಾದಿವೇಶ ಪುರುಷಃ ಪುರಾಣಸ್ತು ಮಸ್ಯ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಪರಮ

ಸಿದಾಸಮ್

ವೇತ್ತಾಸಿ ವೇದ್ಯಾಚ ಸರೂಚ ಧಾಮ್ ಸ್ವಯಾ ಕತಲ ವಿಶ್ವಮನಂತ
ರೂಪ

ನೀನು ಅದಿದೇವನು, ನೀನು ಪುರಾಣ ಪುರುಷನು. ನೀನು
ಈ ವಿಶ್ವದ ಪರಮ ಅಶ್ವಯಸ್ಕಾ ನೃಪ. ತಿಳಿಯುವವನು ನೀನು,
ತಿಳಿಯಲು ಯೋಗ್ಯನು ನೀನು. ಪರಮಧಾಮನು ನೀನು. ಹೇ
ಅನಂತರೂಪ, ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲ ನೀನು ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದೀಯೆ

೩೮

ವಾಯುರ್ಯಮೋಗ್ನಿರ್ವರುಣಃ ಕಶಾಂಕಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಶ್ಚ
ಮಹಶ್ಚ

ನಮೋ ನಮಸ್ತೇಸ್ತು ಸಹಸ್ರಕೃತ್ನಃ ಪುನಶ್ಚ ಭೂಯೋವಿ ನಮೋ ನಮಸ್ತೇ

ವಾಯು, ಯಮ, ಅಗ್ನಿ, ವರುಣ, ಚಂದ್ರ, ಪ್ರಜಾಪತಿ,
ಪ್ರಪಿತಾಮಹ, ನೀನೇ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ ನಿನಗೆ ಸಹಸ್ರ ನಮಸ್ಕಾರ
ಗಳಿರಲಿ. ಮತ್ತು ಪುನಃ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು

೩೯

ನಮಃ ಪುರಸ್ತಾದಧ ಪೃಷ್ಠತಸ್ತೇ ನಮೋಸ್ತು ತೇ ಸರ್ವತ ಏವ ಸರ್ವ
ಅನಂತವೀರ್ಯಾಮಿತವಿಕ್ರಮಸ್ತ್ವಂ ಸರ್ವಲ ಸಮಾಪ್ನೋಷಿ ತತೋನಿ
ಸರ್ವಃ

ಹೇ ಸರ್ವ, ನಿನಗೆ ಮುಂದೆ, ಹಿಂದೆ, ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ
ನಮಸ್ಕಾರ. ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯವು ಅನಂತವಾದುದು, ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯು
ಅಪಾರವಾದುದು, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೀನೇ ರಕ್ಷಿಸುವೆ. ಅದುದರಿಂದ
ಸರ್ವವೂ ನೀನೇ.

೪೦

ಸಚೇತಿ ವಾಕ್ಯಾ ಪ್ರಸಫಲ ಯದಾಕ್ಷೃಣೋ ಕೃಷ್ಣಾ ಹೇ ಯಾವ ಹೇ
ಸಚೇತಿ

ಅಜಾನತಾನುಮಾನಂ ವಿನೇದಂ ನುಯಾ ಪ್ರಮಾದಾತ್ಪ್ರಣಯೇನ
ನಾಪಿ

ಯಚ್ಚಾವಹಾಸಾರ್ಥಮಸತ್ಯತೋನಿ ನಿಹಾರರಯ್ಯಾಸನಭೋಜನೇಷು
ಏಕೋಽಧವಾಪ್ಯಚ್ಯುತ ರತ್ನಮಕ್ಷೃಣಂತಾ ಕ್ಷಾಮಯೇ ತ್ವಾಮಹಮಪ್ರ
ಮೇಯಮ್

ಮಿತ್ರನೆಂದು ತೀದು ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಈ ಮಹಿಮೆಯನ್ನರಿಯದೆ
ಹೇ ಕೃಷ್ಣ, ಹೇ ಯಾವ, ಹೇ ಸುನಿ, ಎಂಬದಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು
ಸಂಬೋಧಿಸಿ ನಾನು ಪ್ರವರಿಸಿದಾಗಲಿ ಪ್ರಾಮದಿಂದಾಗಲಿ
ಮಾಡಿದ ಅವಿವೇಕವನ್ನೂ, ಮತ್ತು ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಅಡುತ್ತಾ,
ಕೂಡುತ್ತಾ, ಊಟಮಾಡುತ್ತಾ, ಎಂದರೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ
[ನನ್ನಿಂದ] ಉಂಟಾದ ಅಪಮಾನವನ್ನೂ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾನು
ನಿನ್ನನ್ನು ಬೇಡುತ್ತೇನೆ.

೪೧, ೪೨

ಪಿತಾಸಿ ಲೋಕಸ್ಯ ಚರಾಚರಸ್ಯ ತ್ವಮಸ್ಯ ಪೂಜ್ಯತ್ವ ಗುರುಗ-ರೀರ್ಯಾ
ನ ತ್ವತ್ಸನೋಷ್ಠಭ್ಯಧಿಕಃ ಕುತೋಸ್ಯೋ ಲೋಕತ್ರಯೇಷ್ಯಪ್ರತಿಮ
ಪ್ರಭಾವಃ

ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮ ಜಗತ್ತಿಗೆ ನೀನು ತಂದೆಯು. ಅದಕ್ಕೆ
ನೀನು ಪೂಜ್ಯ, ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಗುರುವು ನಿನ್ನ ಸಮಾನರಾರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದ
ಮೇಲೆ ನಿನಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನವನೆಲ್ಲಂದ ಬಂದಾನು? ಮೂರು ಲೋಕದ
ಲ್ಲಿಯೂ ನಿನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಟಿಯಿಲ್ಲ

೪೩

ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಣಮ್ಯ ಪ್ರಣಿಧಾಯ ಕಾಯಂ ಪ್ರಸಾದಯೇ ತ್ವಾಮಹಮೀಶ
ಮೀಡ್ಯಮ್

ಪಿತೇವ ಪುತ್ರಸ್ಯ ಸಖೇವ ಸಖ್ಯುಃ ಪ್ರಿಯಃ ಪ್ರಿಯಾಯಾರ್ಹಸಿ ದೇವ
ಸೋಧುಮ್

ಆದುದರಿಂದ ಸಾಷ್ಟಾಂಗವೆರಗಿ, ನೀನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗೆಂದು
ನಿನ್ನನ್ನು, ಪೂಜ್ಯ ಈಶ್ವರನನ್ನು, ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ. ಹೇ ದೇವ,

ತಂದೆಯು ಮಗನನ್ನು, ಗೆಳೆಯನು ಗೆಳೆಯನನ್ನು, ಸಹಿಸುನುತೆ,
ನೀನು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯನಾದ ಕಾರಣ ನನ್ನ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೋಸ್ಕರ
ನನ್ನನ್ನು ಸಹಿಸುವುದುಚಿತವು. ೪೪

ಅದೃಷ್ಟಪೂರ್ವಂ ಹೃಷಿಕೋಸ್ತಿ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಭಯೇನ ಚ ಪ್ರವೃಧಿತಂ
ಮನೋ ಮೇ

ತದೇವ ಮೇ ದರ್ಶಯ ದೇವ ರೂಪಂ ಪ್ರಸಿದ ದೇವೇಶ ಜಗನ್ನಾಥ

ಹಿಂದೆ ನೋಡದ ನಿನ್ನ ಇಂತಹ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು
ರೋಮಾಂಚಿತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಮತ್ತು ಭಯದಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು
ವ್ಯಾಕುಲವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ, ಹೇ ದೇವ, ನಿನ್ನ ಮೊದ
ಲಿನ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸು. ಹೇ ದೇವೇಶ, ಹೇ ಜಗನ್ನಿವಾಸ,
ನೀನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. ೪೫

ಕಿರೀಟನಂ ಗದನಂ ಚಕ್ರಹಸ್ತವಿಚ್ಛಾಮಿ ಶ್ವಾಂ ದ್ರಷ್ಟುಮಹಂ ತಥೈವ
ತೇನೈವ ರೂಪೇಣ ಚತುರ್ಭುಜೇನ ಸಹಸ್ರಬಾಹೋ ಭವ ವಿಶ್ವಮೂರ್ತೇ

ಪೂರ್ವದಂತೆಯೇ [ಇರುವ] ನಿನ್ನ—ಮುಕುಟಗದಾಚಕ್ರಧಾ
ರಿಯ—ದರ್ಶನವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಆಸಿಸುತ್ತೇನೆ. ಹೇ ಸಹಸ್ರ
ಬಾಹುವೇ, ಹೇ ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಿಯೇ ನಿನ್ನ ಚತುರ್ಭುಜ ರೂಪ
ವನ್ನು ಧರಿಸು. ೪೬

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ—

ಮಯಾ ಪ್ರಸನ್ನೇನ ತವಾರ್ಜುನೇದಂ ರೂಪಂ ಪರಂ ದರ್ಶಿತವಾತ್ಮ
ಯೋಗಾತ್

ತೇಜೋಮಯಂ ವಿಶ್ವಮನಲತಮಾಧ್ಯಂ ಯನ್ನೇ ತ್ವದನ್ಯೇನ ನ ದೃಷ್ಟ
ಪೂರ್ವಮ್

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನಿಂದನು—

ಎಲೈ ಅರ್ಜುನನೇ, ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ನಾನು ನಿನಗೆ
ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ನನ್ನ ತೇಜೋಮಯವಾದ, ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ,

ಅನಂತವಾದ, ಪರಮ ಅದಿರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದೇನೆ; ಅದನ್ನು ನಿನ್ನ ಹೊರತು ಇನ್ನಾರೂ [ಇದಕ್ಕೆ] ಮುಂಚೆ ನೋಡಿಲ್ಲ. ೪೭

ನ ವೇದಯಚ್ಛಾಡ್ಯಯಸೈರ್ನ ದಾಸೈರ್ನ ಚ ಕ್ರಿಯಾಭಿರ್ನ ತಪೋ
ಭಿರುಗ್ರೈಃ
ಏವಂ ರೂಪಃ ರಕ್ತೈ ಅಹಂ ನೃಲೋಕೇ ದೃಷ್ಟುಂ ತ್ವದಸ್ಯೇನ ಕುರು
ಪ್ರವೀರ

ಹೇ ಕುರುಪ್ರವೀರ, ವೇದಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ, ಯಜ್ಞದಿಂದ, ಇತರೇತರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ, ದಾನದಿಂದ, ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ, ಅಥವಾ ಉಗ್ರ ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದ, ಇವೆಂತರಿಂದಲೂ ನಿನ್ನ ಹೊರತು ಇನ್ನಾರೂ ಈ ನನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ಸಮರ್ಥರಲ್ಲ.
೪೮

ಮಾ ತೇ ವ್ಯಥಾ ಮಾ ಚ ವಿಮೂಢಭಾವೋ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ರೂಪಂ ಘೋರ
ವೀದ್ಯದ್ಭಮೇದಮ್
ವ್ಯಪೇತಭೀಃ ಪ್ರೇತಮನಾಃ ಪುನಸ್ತ್ವಂ ತದೇವ ಮೇ ರೂಪಮಿದಂ
ಪ್ರಪಶ್ಯ

ನನ್ನ ಇಂತಹ ವಿಕರಾಳ ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ಗಾಬರಿಸಡಬೀಡ; ಮೋಹವಶನಾಗಬೀಡ. ಭಯವನ್ನುಳಿದು ಶಾಂತಚಿತ್ತನಾಗು ಮತ್ತು ನನ್ನ ಈ ಪರಿಚಿತರೂಪವನ್ನು ಪುನಃ ನೋಡು. ೪೯

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ—

ಇತ್ಯರ್ಜುನಂ ವಾಸುದೇವಸ್ತಥೋಕ್ತಾ ಸ್ವಕಂ ರೂಪಂ ದರ್ಶಯಾಮಾಸ
ಭೂಯಃ
ಆಶ್ವಾಸಯಾಮಾಸ ಚ ಭೀತಮೇನಂ ಭೂತ್ಯಾ ಪುನಃ ಸೌಮ್ಯವಪುರ್ಮಾ
ಹಾತ್ಮಾ

ಸಂಜಯನಿಂದನು—

ವಾಸುದೇವನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಪುನಃ ತೋರಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಮರಳಿ ಶಾಂತಮೂರ್ತಿಯನ್ನು

ಧರಿಸಿ ಭಯಭೀತನಾದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಆ ಮಹಾತ್ಮನು ಭರವಸೆ
ಯಿತ್ತನು.

೫೦

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ--

ದೃಷ್ಟ್ವಾದಂ ಮಾನುಷಂ ರೂಪಂ ತವ ಸೌಮ್ಯಂ ಜನಾರ್ದನ
ಇದಾಸೀಮಸ್ಮಿ ಸೂವೃತ್ತಃ ಸಚೇತಾಃ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಗತಃ

ಅರ್ಜುನನೆಂದನು--

ಹೇ ಜನಾರ್ದನ, ಈ ನಿನ್ನ ಸೌಮ್ಯ ಮಾನವ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು
ನೋಡಿ ಈಗ ನಾವು ಶಾಂತನಾಗಿದ್ದೇನೆ ಮತ್ತು ಸ್ತಿಮಿತಕ್ಕೆ ಬಂದಿ
ದ್ದೇನೆ.

೫೧

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ

ಸುದುರ್ದರ್ಶನಮಿದಂ ರೂಪಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾನಸಿ ಯಸ್ಯ ಮ
ದೇವಾ ಅವ್ಯಯ ರೂಪಸ್ಯ ಸತ್ಯಂ ದರ್ಶನಕೂಲಕೇ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನೆಂದನು --

ನನ್ನ ಯಾವ ರೂಪವನ್ನು ನೀನು ನೋಡಿದ್ದೀಯೋ ಅದರ
ದರ್ಶನವು ಬಹು ದುರ್ಲಭ. ದೇವತೆಗಳು ಕೂಡ ಆ ರೂಪವನ್ನೇ
ಕ್ಷಿಸಲು ಕಾತರಪಡುತ್ತಾರೆ.

೫೨

ನಾಹಂ ವೇದೈರ್ನ ತಪಸಾ ನ ದಾಸೇನ ನ ಚೇಜ್ಯಯಾ
ಶಕ್ಯ ಏವಂವಿಧೋ ದ್ರಷ್ಟುಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾನಸಿ ಮಾಂ ಯಥಾ

ನನ್ನ ಯಾವ ದರ್ಶನವನ್ನು ನೀನು ಪಡೆದಿದ್ದೀಯೋ ಆ ದರ್ಶ
ನವು" ವೇದದಿಂದಾಗಲಿ, ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಾಗಲಿ, ದಾಸನಿಂದಾಗಲಿ
ಅಥವಾ ಯಜ್ಞದಿಂದಾಗಲಿ ಒದಗಲಾರದು.

೫೩

ಭಕ್ತ್ಯಾ ತ್ವನನ್ಯಯಾ ಶಕ್ಯ ಅಹಮೇವಂ ವಿಧೋರ್ಜುನ
ಜ್ಞಾತುಂ ದ್ರಷ್ಟುಂ ಚ ತತ್ತೇನ ಪ್ರವೇಷ್ಟುಂ ಚ ಪರಂತಪ

ವರಂತು, ಹೇ ಅರ್ಜುನ, ಹೇ ಪರಂತಪ, ನನ್ನ ಸಂಬಂಧ
ವಾಗಿ ಇಂತಹ ಜ್ಞಾನವು, ಇಂತಹ ನನ್ನ ದರ್ಶನವು ಮತ್ತು

ನನ್ನಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವಿಕ ಪ್ರವೇಶವು, ಕೇವಲ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ
ಸಂಭವಿಸುವುದು. ೫೪

ಮತ್ಸರ್ಮಕೃತ್ಯನೃಪರಮೋ ಮಧ್ಯಕ್ಷಃ ಸಂಗವರ್ಜಿತಃ
ನಿರ್ವೈರಃ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಯಃ ಸ ಮಾಮೇತಿ ಪಾಂಡವ

ಹೇ ಪಾಂಡವ, ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ನನಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ,
ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪರಾಯಣನಾಗಿದ್ದು, ನನ್ನ ಭಕ್ತನಾಗಿ, ಅಸಕ್ತಿಯನ್ನು
ತ್ಯಜಿಸಿ, ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂ ದ್ವೇಷರಹಿತನಾಗಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿರು
ವವನು ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ೫೫

ಓಂ ತತ್ಸತ್

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ ಅರ್ಥಾತ್
ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾರತರ್ಗತ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದ ನಿಶ್ಚ
ರೂಪದರ್ಶನಯೋಗವೆಂಬ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಭ ಕ್ತಿ ಯೋ ಗ

ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ದರ್ಶನವು ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಆಗುವುದೆಂದು ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದ ಮೇಲಂತು ಭಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪವು ವಿವರಿಸಲ್ಪಡಲೇ ಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲ. ಈ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಕಂಠಪಾಠ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಸಣ್ಣ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಭಕ್ತನ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಸದಾ ಮನನ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ—

ಏವಂ ಸತತಯುಕ್ತಾ ಯೇ ಭಕ್ತಾಸ್ತಾಂ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ
ಯೇ ಚಾಪ್ಯಕ್ಷರಮವ್ಯಕ್ತಂ ತೇಷಾಂ ಕೇ ಯೋಗವಿತ್ತಮಾಃ

ಅರ್ಜುನನಿಂದನು—

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಿರಂತರವೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ನಿನ್ನ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ನಿನ್ನ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಅವ್ಯಕ್ತವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುವ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯೋಗಿಯನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದೆಣಿಸಬೇಕು ?

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ—

ಮಯ್ಯಾವೇಗ್ಯ ಮನೋ ಯೇ ಮಾಂ ನಿತ್ಯಯುಕ್ತಾ ಉಪಾಸತೇ
ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಪರಯೋಪೇತಾಸ್ತೇ ಮೇ ಯುಕ್ತತಮಾ ಮತಾಃ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನಿಂದನು—

ನಿತ್ಯಸಾಧ್ಯಾನಗೈಯುತಾ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನಿಟ್ಟು ಶ್ರದ್ಧಾ
ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನನ್ನ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವನನ್ನು ನಾನು ಶ್ರೇಷ್ಠ
ಯೋಗಿಯೆಂದೆಣಿಸುತ್ತೇನೆ. ೨

ಯೇ ತ್ವಕ್ಪರಮನಿರ್ದೇಶ್ಯಮವ್ಯಕ್ತಂ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ
ಸರ್ವಪ್ರಗಮಚಿರತ್ಯಂ ಚ ಕೌಟಸ್ಥಮಚಲಂ ಧ್ರುವಮ್
ಸಂನಿಯಮ್ಯೇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮಂ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಬುದ್ಧಯಃ
ತೇ ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತಿ ಮಾಮೇವ ಸರ್ವಭೂತಹಿತೇ ರತಾಃ

ಎಲ್ಲಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ
ಸಮತೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಿ, ಧೃಢ, ಅಚಲ, ಧೀರ, ಅಚಿಂತ್ಯ, ಸರ್ವ
ವ್ಯಾಪೀ, ಅವ್ಯಕ್ತ, ಅವರ್ಣನೀಯ, ಅವಿನಾಶಿ ಸ್ವರೂಪದ ಉಪಾಸ
ನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಿತದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದು
ನನ್ನನ್ನೇ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ೩-೪

ಕ್ಲೇಶೋಧಿಕತರಸ್ತೇಷಾಮವ್ಯಕ್ತಾಸಕ್ತಚೇತಸಾಮ್
ಅವ್ಯಕ್ತಾ ಹಿ ಗತಿದುಃಖಂ ದೇಹವದ್ಭಿರಮಾಪ್ಯತೇ

ಅವ್ಯಕ್ತದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗಿರುವ ಚಿತ್ತವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಕಷ್ಟವು ಹೆಚ್ಚು.
ಅವ್ಯಕ್ತ ಗತಿಯನ್ನು ದೇಹಧಾರಿಯು ಕಷ್ಟದಿಂದ ನಾತ್ರವೇ ಪಡೆ
ಯಬಲ್ಲದು. ೫

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ದೇಹಧಾರಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಮೂರ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಸ್ವರೂಪ
ವನ್ನು ಕೇವಲ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಬಲ್ಲನೇ ಹೊರತು ಅವನ ಏಳಿ ಮೂರ್ತಿಯಿಲ್ಲದ
ಸ್ವರೂಪ [ವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವದ] ಕ್ಕೆ ಒಂದಾದರೂ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದವಿಲ್ಲ ;
ಅದುದರಿಂದ ಅವನು ನಿಷೇಧಾತ್ಮಕ 'ನೇತಿ' ಶಬ್ದದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳ

ಬೇಕು. ಹೀಗಿರುವದರಿಂದಲೇ ಮೂರ್ತಿಪೂಜೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವವರು ಕೂಡ, ಸೂಕ್ಷ್ಮರೀತಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ಮೂರ್ತಿಪೂಜಕರೇ ಆಗುತ್ತಾರೆ. ಪುಸ್ತಕದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದು, ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಪೂಜಿಸುವದು, ಒಂದೇ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆ ಮುಖವಿಟ್ಟು ಪೂಜಿಸುವದು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಾಕಾರ ಪೂಜೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ. ಆದರೂ ಸಾಕಾರದ ಆಚೆ ನಿರಾಕಾರ, ಅಚಿಂತ್ಯ, ಸ್ವರೂಪವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ನಿಸ್ತಾರ[ನೋಕ್ಕೆ]ವು ಲಭಿಸುವದು. ಭಕ್ತನು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನನಾಗಿ, ಕಡೆಗೆ ಕೇವಲ ಏಕ, ಅದ್ವಿತೀಯ, ಅರೂಪ ಭಗವಂತನೇ ಇರುವದು ಭಕ್ತಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠದಶೆಯು. ಆದರೆ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಾಕಾರದ ಮೂಲಕ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸೇರಬಹುದು. ಅದುದರಿಂದ ನಿರಾಕಾರವನ್ನು ಸೇರವಾಗಿ ಸೇರುವ ಮಾರ್ಗವು ಕಷ್ಟನುಭವವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಯೇ ಕು ಸರ್ವಾಣಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಮಯಿ ಸಂನ್ಯಸ್ಯ ಮತ್ಪರಾಃ
ಅನಸ್ಯೇನ್ಯೇವ ಯೋಗೇನ ಮಗಾ ಧ್ಯಾಯಂತ ಉಪಾಸತೇ
ತೇಷಾಮಹಂ ಸಮುದ್ವರ್ತಾ ಮೃತ್ಯುಸಂಸಾರಸಾಗರಾತ್
ಭವಾಮಿ ನ ಚಿರುತ್ಪರ್ಥ ಮಯ್ಯಾವೇಶಿತಚೇತಸಾಮ್

ಆದರೆ, ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೆ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪರಾಯಣರಾಗಿದ್ದು ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ನನಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ, ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ನನ್ನನ್ನು ಉಪಾಸಿಸಿ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಪ್ರೋಣಿಸಿ ಇರುವವರನ್ನು ನಾನು ಮೃತ್ಯುರೂಪವಾದ ಸಂಸಾರಸಾಗರದಿಂದ ಒಡನೆಯೇ ಕಡೆಹಾಯಿಸುತ್ತೇನೆ. ೬,೭

ಮಯ್ಯೇವ ಮನ ಆಧತ್ಸ್ವ ಮಯಿ ಬುದ್ಧಿಂ ನಿವೇಶಯ
ನಿವಸಿಸ್ಯಸಿ ಮಯ್ಯೇವ ಅತ ಉರ್ಧ್ವಂ ನ ಸಂಶಯಃ

ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿಡು, ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿಡು, ಇದರಿಂದ ಈ (ಜನ್ಮದ) ನಂತರ ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನೇ ಪಡೆಯುವೆ. ೮

ಅಥ ಚಿತ್ತಂ ಸಮಾಧಾತುಂ ನ ಶಕ್ನೋಷಿ ಮಯಿ ಸ್ಥಿರಮ್
ಅಭ್ಯಾಸಯೋಗೇನ ತತೋ ಮಾಮಿಚ್ಛಾಪ್ತಂ ಧನಂಜಯ

ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥನಾದರೆ, ಹೇ ಧನಂಜಯ, ಅಭ್ಯಾಸಯೋಗದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಹೊಂದುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಅಭ್ಯಾಸೇಷ್ಯಸಮರ್ಥೋಸಿ ಮತ್ತು ಮರ್ಪರಸೋ ಭವ
ಮದರ್ಧಮಸಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕುರ್ವಸ್ವಿದ್ವಿಮವಾಶ್ಚ್ಯಸಿ

ಇಂತಹ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೂ ನೀನು ಅಸಮರ್ಥನಾದರೆ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನನಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ಈ ಪ್ರಕಾರ ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದು ಕೂಡ ನಿನ್ನು ಮೋಕ್ಷವನ್ನೈದುವೆ.

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಅಭ್ಯಾಸವೆಂದರೆ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿನಿರೋಧದ ಸಾಧನೆ. ಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ಶ್ರವಣಮನನಾದಿಗಳು ಧ್ಯಾನವೆಂದರೆ ಉಪಾಸನೆ ಇವುಗಳ ಫಲರೂಪವಾಗಿ ಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗವು ಕಾಣಬರದಿದ್ದರೆ ಆ ಅಭ್ಯಾಸವು ಅಭ್ಯಾಸವಲ್ಲ, ಆ ಜ್ಞಾನವು ಜ್ಞಾನವಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆ ಧ್ಯಾನವು ಧ್ಯಾನವಲ್ಲ.

ಅಧ್ಯೈತದಷ್ಯರಕ್ತೋನಿ ಕರ್ತುಂ ಮದ್ಯೋಗಮಾತ್ರತಃ
ಸರ್ವಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗಂ ತತಃ ಕುರು ಯತಾತ್ಮವಾನ್

ಮತ್ತು ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಕೂಡ ನಿನಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸು.

ಶ್ರೀಯೋ ಹಿ ಜ್ಞಾನಮಭ್ಯಾಸಾಜ್ಞಾನಾದ್ವ್ಯಾಸಂ ವಿಶಿಷ್ಟತಃ
ಧ್ಯಾನಾತ್ಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗಸತ್ತ್ವಗಾಚ್ಛಾಂತಿರನಂತರಮ್

ಅಭ್ಯಾಸಮಾರ್ಗಕ್ಕಿಂತ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗವು ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದುದು. ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗಕ್ಕಿಂತ ಧ್ಯಾನಮಾರ್ಗವು ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನಮಾರ್ಗಕ್ಕಿಂತ ಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ತ್ಯಾಗದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ತುರಂತವಾಗಿ ಶಾಂತಿಯೇ ಒದಗುತ್ತದೆ

ಅದ್ವೈಷ್ಟಾ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ನೈತ್ಯಕ್ತಃ ಕರುಣಾಂವ ಚ
ನರ್ಮನೋ ನಿರಹಂಕಾರಃ ಸಮದುಃಖಸುಖಃ ಕ್ಷಮಾ

ಸಂತುಷ್ಟಃ ಸತತಂ ಯೋಗೀ ಯತುತ್ಯಾ ದ್ವಧನಿಶ್ಚಯಃ
ಮಯ್ಯರ್ಪಿತಮನೋಬುದ್ಧಿಯೋ ನೇ ಭಕ್ತಃ ಸ ಮೇ ಪ್ರಿಯಃ

ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂ ದ್ವೇಷರಹಿತನೂ, ಎಲ್ಲರ ಮಿತ್ರನೂ,
ದಯಾವಂತನೂ, ಮಮತೆಯಿಲ್ಲದವನೂ, ಅಹಂಕಾರವಿಲ್ಲದವನೂ,
ಸುಖದುಃಖವನ್ನೂ ಸಮಾನ[ವಾಗಿ ಎಣಿಸುವವ]ನೂ, ಕ್ಷಮಾಶೀ
ಲನೂ, ಸದಾ ಸಂತೋಷಿಯೂ, ಯೋಗಯುಕ್ತನೂ, ಇಂದ್ರಿಯ
ನಿಗ್ರಹಿಯೂ, ದ್ವಧನಿಶ್ಚಯಿಯೂ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ
ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಅರ್ಪಿಸಿರುವವನೂ, ಆದ ನನ್ನ ಭಕ್ತನು ನನಗೆ
ಪ್ರಿಯನು.

೧೩,೧೪

ಯಸ್ಯಾನ್ನೋದ್ವಿಜತೇ ಲೋಕೋ ಲೋಕಾನ್ನೋದ್ವಿಜತೇ ಚ ಯಃ
ಹರ್ಷಾಮರ್ಷಭಯೋದ್ವೇಗೈರ್ಮುಕ್ತೋ ಯಃ ಸ ಚ ಮೇ ಪ್ರಿಯಃ

ಜನರಿಗೆ ಉದ್ವೇಗ ಮಾಡದೆ, ಜನರಿಂದ ಉದ್ವೇಗಗೊಳ್ಳದೆ,
ಹರ್ಷ, ಕ್ರೋಧ, ಅಸೂಯೆ, ಭಯ, ಉದ್ವೇಗ, ಇವುಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತ
ನಾಗಿರುವವನು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯನು.

೧೫

ಅನಪೇಕ್ಷಃ ಶುಚಿರ್ಮಕ್ರ ಉದಾಸೀನೋ ಗತವ್ಯಥಃ
ಸರ್ವಾರಂಭಪರಿತ್ಯಾಗೀ ಯೋ ಮಧುಕ್ತಃ ಸ ಮೇ ಪ್ರಿಯಃ

ಇಚ್ಛಾರಹಿತನಾಗಿ, ಪವಿತ್ರನಾಗಿ, ದಕ್ಷ (ಸಾವಧಾನವುಳ್ಳವ)
ನಾಗಿ, ತಟಸ್ಥನಾಗಿ, ಚಿಂತಾರಹಿತನಾಗಿ, ಸಕಲ ಸಂಕಲ್ಪ
ಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟವನಾಗಿ ಇರುವವನು ನನ್ನ ಭಕ್ತನು. ಅವನು ನನಗೆ
ಪ್ರಿಯನು.

೧೬

ಯೋ ನ ಹ್ಯಸ್ಯತಿ ನ ದ್ವೇಷ್ಠಿ ನ ಶೋಚತಿ ನ ಕಾಂಕ್ಷತಿ
ಶುಭಾಶುಭಪರಿತ್ಯಾಗೀ ಭಕ್ತಿಮಾನ್ಯಃ ಸ ಮೇ ಪ್ರಿಯಃ

ಹರ್ಷಗೊಳ್ಳದೆ, ದ್ವೇಷಿಸದೆ, ಚಿಂತಿಸದೆ, ಆಸೆಗಳ ಬಂಧ
ನಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕದೆ, ಶುಭಾಶುಭವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸುವವನಾಗಿ ಇರುವ ಭಕ್ತಿ
ಪರಾಯಣನು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯನು.

೧೭

ಸಮಃ ಶತ್ರು ಚ ಮಿತ್ರೇ ಚ ತಥಾ ಮಾನಾಪಮಾನಯೋಃ
 ಿತೋಷ್ಠ ಸುಖದುಃಖೇಷು ಸಮಃ ಸಂಗವಿವರ್ಜಿತಃ
 ತುಲ್ಯನಿಂದಾಸ್ತು ತಿರ್ಮಾನೇ ಸಂತುಷ್ಟೋ ಯೇನಕೇನಚಿತ್
 ಅನಿಕೇತಃ ಸ್ಥಿರಮತಿರ್ಭಕ್ತಿ ಮಾನ್ಯೇ ಪ್ರಿಯೋ ನರಃ

ಶತ್ರು-ಮಿತ್ರ, ಮಾನ-ಅಪಮಾನ, ಶೀತ-ಉಷ್ಣ, ಸುಖ-
 ದುಃಖ, ಇವೆಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮತೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು
 ಬಿಟ್ಟು, ನಿಂದೆಯನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ ಕುರಿತು ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ
 ವರ್ತಿಸುತ್ತಾ, ಮೌನವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಏನು ಒದಗಿದರೂ ಅದರಿಂದ
 ಸಂತೋಷಗೊಂಡು, ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಸ್ಥಾನವಾವುದೂ ಇಲ್ಲದವನಾಗಿ,
 ಸ್ಥಿರಚಿತ್ತನಾಗಿರುವ ಮುನಿಯು ಭಕ್ತನು -- ನನಗೆ ಪ್ರಿಯನು.

೧೮,೧೯

ಯೇ ತು ಧರ್ಮಾನ್ಮತಮಿದಂ ಯಥೋಕ್ತಂ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ
 ಶ್ರದ್ಧಧಾನಾ ಮರ್ಚ್ಯರಮಾ ಭಕ್ತಾಪ್ತೇತಿವ ಮೇ ಪ್ರಿಯಾಃ

ಈ ಪನಿತ್ರವಾದ, ಅಮೃತರೂಪವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ
 ಪರಾಯಣರಾಗಿದ್ದು ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಉಪಾಸಿಸುವವರು ನನಗೆ
 ಅತಿಶಯ ಪ್ರಿಯರಾದ ಭಕ್ತರು.

೨೦

ಓಂ ತತ್ಸತ್

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ ಅರ್ಥಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮ
 ವಿದ್ಯಾಂತರ್ಗತ ಯೋಗಸಾಕ್ಷ್ಯದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನಸಂವಾದದ ಭಕ್ತಿಯೋಗವೆಂಬ
 ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞವಿಭಾಗಯೋಗ

ಈ ಆಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಶರೀರಿ,
ಈ ಅಂಶಗಳ ಭೇದವು ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ—

ಪ್ರಕೃತಿಂ ಪುರುಷಂ ಚೈವ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಮೇವ ಚ
ಏತದ್ವೇದಿತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಚ ಕೇಶವ

[ಅರ್ಜುನನೆಂದನು—

ಎಲೈ ಕೇಶವನೇ, ಪ್ರಕೃತಿ, ಪುರುಷ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ,
ಜ್ಞಾನ, ಜ್ಞೇಯ, ಇವುಗಳೇನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ.]

೧

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ—

ಇದಂ ಶರೀರಂ ಕೌಂತೇಯ ಕ್ಷೇತ್ರಮಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ
ಏತದ್ವ್ಯೋ ವೇತ್ತಿ ತಂ ಪ್ರಾಯುಃಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಇತಿ ತದ್ವಿದುಃ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು—

ಎಲೈ ಕೌಂತೇಯನೇ, ಈ ಶರೀರವು ಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದೆಣಿಸಿಕೊಳ್ಳು
ತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಇದನ್ನರಿತವನನ್ನು ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ
ನೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

೨

೧ ಈ ಮೊದಲನೆಯ ಶ್ಲೋಕವು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ಮೂಲದಲ್ಲಿ
ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದೆ. ಉಳಿದ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದು ಕಡಿಮೆ
ಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಈ ಭಾಷಾಂತರದಲ್ಲಿ ತಿದ್ದಲಾಗಿದೆ.

—ಅನುವಾದಕರು.

ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಂ ಜಾತಿ ಮಾಂ ವಿಧ್ವಂಸರ್ವಕ್ಷೇತ್ರೇಷು ಭಾರತ
ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಯೋಚ್ಛ್ರಾನ್ಯಂ ಯತ್ತಜ್ಞಾನಂ ಮತಂ ಮಮ

ಮತ್ತು ಎಲೈ ಭಾರತನೆ, ನಮಸ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ—ಶರೀರ
ಗಳಲ್ಲಿ—ಇರುವ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನೆಂದು ತಿಳಿ. ಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು
ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ, ಇವುಗಳ ಭೇದದ ಜ್ಞಾನವೇ ಜ್ಞಾನವು. ನನ್ನ
ಮತವು ಹೀಗೆ. ೩

ತತ್ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಯಜ್ಞ ಯಾದೃಕ್ ಚ ಯದ್ವಿಕಾರಿ ಯತಶ್ಚ ಯತ್
ಸ ಚ ಯೋ ಯಪ್ಪಭಾವಶ್ಚ ತತ್ಸಮಾಸೇನ ಮೇ ಶೃಣು

ಈ ಕ್ಷೇತ್ರವೆಂಬುದೇನು, ಅದಿರುವದೆಂತು, ಅದು ಹೇಗೆ
ವಿಕಾರಗೊಳ್ಳುವುದು, ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು ಯಾರು, ಅವನ ಶಕ್ತಿಯೇನು
—ಇದನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಕೇಳು. ೪

ಋಷಿಭಿರ್ಬಹುಧಾ ಗೀತಂ ಛಂದೋಭಿರ್ವಿವಿಧೈಃ ಪೃಥಕ್
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಪದ್ಯಶ್ಲೋಕೈಃ ಹೇತುಮದ್ಭಿರ್ವಿವಿಕ್ಲಿಪ್ತೈಃ

ವಿವಿಧ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ, ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮತ್ತು
ಉದಾಹರಣೆಯುಕ್ತಿಗಳ ಮೂಲಕ, ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕ ಬ್ರಹ್ಮಸೂಚಕ
ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಋಷಿಗಳು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು [ಕುರಿತು] ಬಹುವಾಗಿ
ಹಾಡಿದ್ದಾರೆ. ೫

ಮಹಾಭೂತಾನ್ಯಹಂಕಾರೋ ಬುದ್ಧಿರವ್ಯಕ್ತಮೇವ ಚ
ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ದಶೈಕಂ ಚ ಪಂಚ ಚೇಂದ್ರಿಯಗೋಚರಾಃ
ಇಚ್ಛಾ ದ್ವೇಷಃ ಸುಖಂ ದುಃಖಂ ಸಂಘಾತಶ್ಚೇತನಾ ಧೃತಿಃ
ಎತತ್ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಸಮಾಸೇನ ಸವಿಕಾರಮುದಾಹೃತಮ್

ಮಹಾಭೂತಗಳು, ಅಹಂಕಾರ, ಬುದ್ಧಿ, ಪ್ರಕೃತಿ, ಹತ್ತು
ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಒಂದು ಮನಸ್ಸು, ಐದು ವಿಷಯಗಳು, ಇಚ್ಛೆ,
ದ್ವೇಷ, ಸುಖ, ದುಃಖ, ಸಂಘಾತ, ಚೇತನಶಕ್ತಿ, ಧೃತಿ—ಇದು
ತನ್ನ ಏಕಾರಗಳೊಡನೆ ಕ್ಷೇತ್ರವೆನಿಸುವುದು. ೬-೨

ಟಿಪ್ಪಣಿ— ಮಹಾಭೂತಗಳು ಐದು ವೃಕ್ಷ, ಜಲ, ತೇಜಸ್ಸು, ವಾಯು ಮತ್ತು ಆಕಾಶ ಅಹಂಕಾರವೆಂದರೆ ಶರೀರ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಇರುವ ಅಹಂಭಾವ. ಅವ್ಯಕ್ತವೆಂದರೆ ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಇರುವ ಮಾಯಾ, ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮೂಗು, ಕಿವಿ, ಕಣ್ಣು, ನಾಲಗೆ ಮತ್ತು ಚರ್ಮ; ಹಾಗೆಯೇ ಐದು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು—ಕೈ, ಕಾಲು, ಮುಖ ಮತ್ತು ಎರಡು ಗುಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಗಳು. ಐದು ಗೋಚರ ಅಥವಾ ಐದು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಐದು ವಿಷಯಗಳು— ಮೂನಿನೋಡುವದು, ಕೇಳುವದು, ನೋಡುವದು, ರುಚಿನೋಡುವದು ಮತ್ತು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವದು. ಸಂಘಾತವೆಂದರೆ ಶರೀರದ ತತ್ತ್ವಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸಹಯೋಗಗೈವ ಶಕ್ತಿ. ಧೃತಿಯೆಂದರೆ ಧೈರ್ಯ ರೂಪಿಯಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗುಣವಲ್ಲ; ಅದು ಈ ಶರೀರದ ಪರಮಾಣುಗಳು ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಇರುವ ಗುಣ ಈ ಗುಣವು ಅಹಂಭಾವದ ಕಾರಣವೇ ಇರುವದು, ಮತ್ತು ಈ ಅಹಂಭಾವವು ಅವ್ಯಕ್ತ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಹಂಭಾವವನ್ನು ಅಮೂರ್ಘತನಾದ [ವಿನೇಕಗಿಡದ] ಮನುಷ್ಯನು ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಮತ್ತು ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಮತ್ಸ್ಯಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇತರೇತರ ಆಘಾತಗಳಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಮುಳುಗಿಸಿದಗುವೆಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೊನೆಯಲ್ಲೂ ಈ ವಿಕಾರಸಹಿತವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲೇ ಮುಕ್ತವಾಗಲು.

ಅಮಾನಿತ್ಯ ಮದಲಭಿಕ್ತ ಮಹಿಂಸಾ ಕ್ಷಾಂತಿರಾರ್ಜವಂ
ಆಚಾರ್ಯವಾಸನಾ ಶೌಚಂ ಸ್ವರ್ಯಮಾತ್ಮವಿನಿಗ್ರಹಃ

ಇಂದ್ರಿಯಾನ್ಯೇಷು ವೈರಾಗ್ಯಮನಹಂಕಾರ ಏವ ಚ
ಜನ್ಮಮೃತ್ಯುಜರಾವ್ಯಾಧಿದುಃಖದೋಷಾನಾದರ್ಶನಂ

ಅಸಕ್ತಿಸಂಭಿಷ್ಠಂಗಳ ಪುತ್ರದಾರಗೃಹಾದಿಷು
ನಿಶ್ಯಂಚ ಸಮಚಿತ್ತತ್ವಮಿಷ್ಟಾನಿಷ್ಟೋಪಪತ್ತಿಷು
ಮಯಿ ಚಾನನ್ಯಯೋಗೇನ ಭಕ್ತಿರವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೀ
ವಿವಿಕ್ತದೇಶಸೇವಿತ್ಯಮರತಿರ್ಜನಸಂಸದಿ

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನನಿತ್ಯತ್ವಂ ತತ್ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಾರ್ಥದರ್ಶನಂ
ಏತಜ್ಞಾನನಿಮಿತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಮಜ್ಞಾನಂ ಯದತೋನ್ಯಥಾ

ಗರ್ವವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ, ದಂಭವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ, ಅಹಂಸೆ, ಕ್ಷಮೆ, ಸರಳತೆ, ಆಚಾರ್ಯರ ಸೇವೆ, ಶುದ್ಧತೆ, ಸ್ವರ್ಯ, ಆತ್ಮಸಂ

ಯಮ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯ [ವಸ್ತು] ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಾಗ್ಯ, ಅಹಂಕಾರವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ, ಹುಟ್ಟಿ, ಸಾವು, ಮುಪ್ಪು, ಜಡ್ಡು, ದುಃಖ ಮತ್ತು ದೋಷಗಳ ನಿರಂತರ ಅರಿವು, ಮಕ್ಕಳು, ಹೆಂಡತಿ, ಮನೆ, ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡದ ಮತ್ತು ಮಮತೆಯ ಅಭಾವ, ಪ್ರಿಯವಾದುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅಪ್ರಿಯವಾದುದರಲ್ಲಿಯೂ ಸವಾ ಸಮಭಾವ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ, ಧ್ಯಾನಪೂರ್ವಕ, ಏಕನಿಷ್ಠೆಯ, ಭಕ್ತಿ, ಏಕಾಂತ ಸ್ಥಾನದ ಸೇವನೆ, ಜನಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ನೇರಲು ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನದ ನಿತ್ಯತೆಯ ಅರಿವು ಮತ್ತು ಆತ್ಮದರ್ಶನ, ಇದೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಜ್ಞಾನವೆಂದು ಹೆಸರು. ಇದನ್ನು ಏಕಾದಿವಾದ ಅಜ್ಞಾನವು.

೮-೧೨

ಜ್ಞೇಯಂ ಯತ್ ತ್ವಂಕನ್ಯಾಮಿ ಯಜ್ಞಾತ್ಯಾ ಮೃತಮಶ್ನುತೇ
ಅನಾದಿಮತ್ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ನ ಸತ್ತ್ವನ್ಮಸದುಚ್ಯತೇ

ಯಾವದನ್ನು ರಿತವರು ನೋಡುವನ್ನು ಪಡೆವರೂ ಆ ಜ್ಞೇಯವೇ ನೆಂಬುದನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುವೆನು. ಅದು ಅನಾದಿಯಾದ ಪರ ಬ್ರಹ್ಮವು; ಅದನ್ನು ಸತ್ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದಿಲ್ಲ, ಅಸತ್ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದಿಲ್ಲ.

೧೩

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಈಶ್ವರನನ್ನು ಸತ್ ಎಂದಾಗಲಿ ಅಸತ್ ಎಂದಾಗಲಿ ಹೇಳಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಯಾವೆಂದು ಲಬ್ಧವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ ಅವನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಲಿ ಪರಿಚಯವಾಗಲಿ ಆಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಹೀಗಿರುವ ಅವನು ಗುಣಾತೀತ ಸ್ವರೂಪನು.

ಸರ್ವತಃ ಪಾಣಿಪಾದಂ ತತ್ಸರ್ವತೋಕ್ತಿರಿರೋಮುಖಂ

ಸರ್ವತಃ ಶ್ರುತಿಮಲ್ಲೋಕೇ ಸರ್ವರೂಪೈಶ್ಚ ತಿಸ್ತತಿ

ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರಲ್ಲಿ ಅವಕ್ಕೆ ಕೈ, ಕಾಲು, ಕಣ್ಣು, ತಲೆ, ಬಾಯಿ, ಕಿವಿ, ಇವೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ಅವನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇದೆ.

೧೪

ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗುಣಾಭಾಸಂ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯವಿವರ್ಜಿತಂ

ಅಸಕ್ತಂ ಸರ್ವಭೃಚ್ಚೈವ ನಿರ್ಗುಣಂ ಗುಣಭೋಕ್ತೃ ಚ

ಎಲ್ಲಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಗುಣಗಳ ಅಂಶವೂ ಅದರಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಆ ಸ್ವರೂಪವು ಇಂದ್ರಿಯರಹಿತವಾಗಿಯೂ ಯಾವದರ ಅಂಟೂ ಇಲ್ಲದೆಯೂ, ಅದರೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವದಾಗಿಯೂ, ಇದೆ; ಅದು ಗುಣರಹಿತವಾದರೂ ಗುಣಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವದಾಗಿದೆ.

೧೫

ಬಹಿರಂತಸ್ತು ಭೂತಾನಾಮಚರಂ ಚರಮೇವ ಚ
ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವಾತ್ತ್ವದವಿಜ್ಞೇಯಂ ದೂರಸ್ಥಂ ಚಾಂತಿಕೇ ಚ ತತ್

ಅದು ಭೂತಗಳ ಹೊರಗೂ ಇದೆ, ಒಳಗೂ ಇದೆ. ಅದು ಚಲನವುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ಇದೆ, ಸ್ಥಿರವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಅದು ಅವಿಜ್ಞೇಯವಾದುದಾಗಿದೆ. ಅದು ದೂರವಾಗಿ[ಯೂ] ಇದೆ, ಸಮೀಪವಾಗಿ[ಯೂ] ಇದೆ.

೧೬

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಯಾರು ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸುವರೋ ಅವರು ಅದರೊಳಗಿದ್ದಾರೆ. ಚಲನೆಯನ್ನೂ, ಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನೂ, ಶಾಂತಿಯನ್ನೂ, ಅಶಾಂತಿಯನ್ನೂ, ನಾವು ಅನುಭವಿಸುತ್ತೇವೆ. [ಈ] ಎಲ್ಲಾ ಭಾವಗಳೂ ಅದರೊಳಗಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದರಿಂದ ಅದು ಚಲನವುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿಯೂ ಇದೆ.

ಅವಿಭಕ್ತಂ ಚ ಭೂತೇಷು ವಿಭಕ್ತಮಿವ ಚ ಸ್ಥಿತಂ
ಭೂತಭರ್ತೃ ಚ ತಜ್ಞೇಯಂ ಗ್ರಸಿಷ್ಣು ಪ್ರಭವಿಷ್ಣು ಚ

ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಅವಿಭಕ್ತವಾಗಿದೆ ; ವಿಭಕ್ತವಾಗಿದ್ದಂತೆಯೂ ಇದೆ. ಆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲರ್ಹವಾದ (ಬ್ರಹ್ಮವು) ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪಾಲಕನಾಗಿಯೂ, ನಾಶಕನಾಗಿಯೂ, ಕರ್ತೃವಾಗಿಯೂ ಇದೆ.

೧೭

ಜ್ಯೋತಿಷಾಮಪಿ ತಜ್ಞೋಗ್ಗೇತಿಸ್ತಮಸಃ ಪರಮುಚ್ಯತೇ
ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಜ್ಞಾನಗಮ್ಯಂ ಹೃದಿ ಸರ್ವಸ್ಯ ಧಿಸ್ಥಿತಮ್

ಅದು ಜ್ಯೋತಿಗಳಿಗೆ ಕೂಡ ಜ್ಯೋತಿಯು; ಅದು ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಮೀರಿದುದೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನವು ಅದೇ, ತಿಳಿದು

ಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದು ಅದೇ, ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದೂ ಅದೇ. ಅದು ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಸಿದೆ.

೧೮

ಇತಿ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ತಥಾ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಬೋಕ್ತಂ ಸಮಾಸತಃ
ಮದ್ಭಕ್ತಃ ಏತದ್ವಿ ಜ್ಞಾಯ ಮದ್ಭಾವಾಯೋಪಪದ್ಯತೇ

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಾನು ಕ್ಷೇತ್ರ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯ, ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದೆನು. ಅದನ್ನರಿತು ನನ್ನ ಭಕ್ತನು ನನ್ನ ಭಾವವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.

೧೯

ಪ್ರಕೃತಿಂ ಪುರುಷಂ ಚೈವ ವಿದ್ವ್ಯನಾದೀ ಉಭಾವಪಿ
ವಿಕಾರಾಂಶ್ಚ ಗುಣಾಂಶ್ಚೈವ ವಿದ್ಧಿ ಪ್ರಕೃತಿಸಂಭವಾನ್

ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪುರುಷ, ಇವೆರಡೂ ಅನಾದಿಯೆಂದು ತಿಳಿ. ವಿಕಾರಗಳೂ ಗುಣಗಳೂ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟುವುವೆಂದು ತಿಳಿ.

೨೦

ಕಾರ್ಯಕಾರಣಕರ್ತೃತ್ವೇ ಹೇತುಃ ಪ್ರಕೃತಿರುಚ್ಯತೇ
ಪುರುಷಃ ಸುಖದುಃಖಾನಾಂ ಭೋಕ್ತೃತ್ವೇ ಹೇತುರುಚ್ಯತೇ

ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾರಣದ ಹೇತುವು ಪ್ರಕೃತಿಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಸುಖದುಃಖಗಳ ಭೋಗದಲ್ಲಿ ಹೇತುವು ಪುರುಷನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೨೧

ಪುರುಷಂ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ಥೋ ಹಿ ಭುಂಕ್ತೇ ಪ್ರಕೃತಿಜಾನ್ಮಣಾನ್
ಕಾರಣಂ ಗುಣಸಂಗೋಸ್ಯ ಸದಸಮೋನಿಜನ್ನಸು

ಪ್ರಕೃತಿಸ್ಥನಾದ ಪುರುಷನು ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಗುಣಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಈ ಗುಣಸಂಗವೇ ಒಳ್ಳೆಯ ಅಥವಾ ಕೆಟ್ಟ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಹುಟ್ಟಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೨೨

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ನಾವು ಲಾಕಿಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಯೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಪುರುಷನೆಂದರೆ ಜೀವ. ಮಾಯೆಗೆ, ಎಂದರೆ ಮೂಲ

ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ, ಮೇಘೋತವಾದ ಜೀವವು ಸತ್ವ, ರಜಸ್ಸು ಅಥವಾ ತಮಸ್ಸು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗುವ ಕಾರ್ಯಗಳ ಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಇದರಿಂದ ಕರ್ಮಾನುಸಾರ ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಉಪದ್ರಷ್ಟಾನುಮಂತಾ ಚ ಭರ್ತಾ ಭೋಕ್ತಾ ಮಹೇಶ್ವರಃ
ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ ಚಾಪ್ಯುಕ್ತೋ ದೇಹೇಸ್ಥಿನ್ನರೂಢಃ ಪರಃ

ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಪರನುಪುರುಷನು ಸರ್ವಸಾಕ್ಷಿಯೆಂದೂ, ಅನುಮತಿ ಕೊಡುವವನೆಂದೂ, ರಕ್ಷಕನೆಂದೂ, ಭೋಗಿಸುವವನೆಂದೂ, ಮಹೇಶ್ವರನೆಂದೂ, ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

೨೩

ಯ ಏವಂ ವೇತ್ತಿ ಪುರುಷಂ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಚ ಗುಣೈಃ ಸಹ
ಸರ್ವಥಾ ವರ್ತಮಾಸೋಪಿ ನ ಸ ಭೂಯೋಭಿಜಾಯತೇ

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪುರುಷನನ್ನೂ ಗುಣಮಯ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನೂ ಅರಿತ ಮನುಷ್ಯನು ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಕಾರ್ಯಗೈಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮರಳಿ ಹುಟ್ಟಿನ್ನು ಪಡೆಯುವದಿಲ್ಲ.

೨೪

ಟಿಪ್ಪಣಿ — ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಭಕ್ತಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದೇ ಹೊರತು ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಮಗೆ ೨, ೯, ೧೨ ಮತ್ತು ಇತರೇತರ ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳೂ ಜೀವನಿಗೆ ಬಂಧನಗೈಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅವನು ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ ಅವನು ಬಂಧನಮುಕ್ತನಾಗಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಈ ರೀತಿ ಕರ್ತೃತ್ವಸ್ವರೂಪದ ಅಹಂಭಾವವನ್ನು ನೀಗಿಕೊಂಡು ಇಪ್ಪತ್ತು ನಾಲ್ಕು ತಾಸೂ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಿರುವನು ಪಾಪಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲೇಲಾರನು ಪಾಪದ ಮೂಲವೇ ಅಭಿಮಾನ. ಎಲ್ಲಿ 'ನಾನು' ಎಂಬುದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿ ಪಾಪವಿಲ್ಲ. ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಪಾಪಕರ್ಮವೆಸಗದಿರುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಧ್ಯಾನೇನಾತ್ಮನಿ ಪಶ್ಯಂತಿ ಕೇಚಿದಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ
ಅಸ್ಯೇ ಸಾಂಖ್ಯೇನ ಯೋಗೇನ ಕರ್ಮಯೋಗೇನ ಚಾಪರೇ

ಕೆಲವರು ಧ್ಯಾನಮಾರ್ಗದಿಂದ ಆತ್ಮದ ಮೂಲಕ ಆತ್ಮವನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದಿಂದಲೂ ಉಳಿದ ಕೆಲವರು ಕರ್ಮಮಾರ್ಗದಿಂದಲೂ [ಆತ್ಮವನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ]. ೨೫

ಅಸ್ಯೇ ತ್ವೇವಮಜಾನಂತಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ಸ್ಯೇಭ್ಯ ಉಪಾಸತೇ
ತೌವಿ ಚಾತಿತರಂತ್ಯೇವ ಮೃತ್ಯುಂ ಶ್ರುತಿಪರಾಯಣಾಃ

ಮತ್ತೂ ಕೆಲವರು ಈ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನರಿಯದುದರಿಂದ ಇತರರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಕೇಳಿದುದರಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಟ್ಟು, ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಾಯಣರಾಗಿದ್ದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಕೂಡ ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಪಾರಾಗುತ್ತಾರೆ. ೨೬

ಯಾವತ್ಸಂಜಾಯತೇ ಕಿಂಚಿತ್ಸತ್ತ್ವಂ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಂ
ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಸಂಯೋಗಾತ್ಪದ್ವಿದ್ಭಿ ಭರತರ್ಷಭ

ಚಲಿಸುವ ಅಥವಾ ಚಲಿಸದಿರುವ ಯಾವ ಯಾವ ವಸ್ತುವು ಹುಟ್ಟುವುದೋ ಅದೆಲ್ಲಾ, ಹೇ ಭರತರ್ಷಭ, ಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರ, ಎಂದರೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ, ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿ. ೨೭

ಸಮಂ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ತಿಷ್ಠಂತಂ ಪರಮೇಶ್ವರಂ
ವಿನಶ್ಯತ್ಸ್ಮಿನ್ವಿನಶ್ಯಂತಂ ಯಃ ಪಶ್ಯತಿ ಸ ಪಶ್ಯತಿ

ಸಮಸ್ತ ನಾಶವಂತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸಮಭಾವದಿಂದಿರುವದನ್ನು ತಿಳಿದವನೇ ಅವನನ್ನು [ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು] ತಿಳಿದವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ೨೮

ಸಮಂ ಪಶ್ಯನ್ತಿ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮವಸ್ಥಿತಮೀಶ್ವರಂ
ನ ಹಿನಸ್ತಾತ್ಮನಾತ್ಮಾನಂ ತತೋ ಯಾತಿ ಪರಾಂ ಗತಿಂ

ಈಶ್ವರನು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯೂ ಸಮಭಾವದಿಂದಿರುವದನ್ನು ನೋಡುವ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಘಾತಗೊಳಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಇದರಿಂದ ಅವನು ಪರಮಗತಿಯನ್ನೈದುತ್ತಾನೆ. ೨೯

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಸಮಭಾವದಿಂದಿರುವ ಈಶ್ವರನನ್ನು ನೋಡುವವನು ತಾನೇ ಅವನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನನಾಗಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ; ಇನ್ನೇನನ್ನೂ ನೋಡುವದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ವಿಕಾರವಶನಾಗದೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ; [ತಾನೇ] ತನ್ನ ಶತ್ರುವಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಕೃತ್ಯೈವ ಚ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾಃ ಸರ್ವಶಃ

ಯಃ ಪಶ್ಯತಿ ತಥಾತ್ಮಾನಮಕಾರಂ ಸ ಪಶ್ಯತಿ

ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು, ಇದರಿಂದಲೇ ಆತ್ಮವು ಕರ್ತೃವಲ್ಲವೆಂದು ಅರಿತಿರುವವನೇ [ನಿಜವಾಗಿ] ಅರಿವುಳ್ಳವನು. ೩೦

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಹೇಗೆಂದರೆ, ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮನುಷ್ಯನ ಆತ್ಮವು ನಿದ್ರೆಯ ಕರ್ತೃವಲ್ಲ; ಪ್ರಕೃತಿಯು ನಿದ್ರೆಯ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ನಿರ್ವಿಕಾರ ಮನುಷ್ಯನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಯಾವ ಕೋಶನ್ನೂ ನೋಡಲಾರವು. ಪ್ರಕೃತಿಯು ವೈಭಿಚಾರಿಣಿಯಲ್ಲ. ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ಪುರುಷನು ಅದರ ಸ್ವಾಮಿಯಾದಾಗ ಅದರ ಸಂಗದಿಂದ ವಿಷಯವಿಕಾರಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ.

ಯದಾ ಭೂತಪೃಥಗ್ಭಾವಮೇಕಸ್ಥಮನುಪಶ್ಯತಿ

ತತಃ ಏವ ಚ ವಿಸ್ತಾರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಪದ್ಯತೇ ತದಾ

ಅವನು ಜೀವಗಳೆ ಇರುವಿಕೆಯು ಒಂದರಿಂದೊಂದು ಬೇರೆ ಯಾದರೂ ಒಂದರಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಿತವಾಗಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು, ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ವಿಸ್ತಾರವೆಲ್ಲವೂ ಅದರಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಾಗ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ೩೧

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಅನುಭವದಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣುವದೇ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುವದು. ಆಗ ಜೀವವು ಶಿವನಿಂದ ಬೇರೆಯಿರಲಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ಅನಾದಿತ್ತಾ ನ್ನಿರ್ಗುಣತ್ವಾತ್ಪರಮಾತ್ಮಾಯಮವ್ಯಯಃ

ಶರೀರಸ್ಥೋಪಿ ಕೌಂತೇಯ ನ ಕರೋತಿ ನ ಲಿಪ್ಯತೇ

ಎಲೈ ಕೌಂತೇಯನೆ, ಈ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅನಾದಿಯೂ ನಿರ್ಗುಣನೂ ಆದಕಾರಣ ಶರೀರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಏನೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ, ಯಾವ ಅಂಟಿಗೂ ಸಿಕ್ಕುವದಿಲ್ಲ. ೩೨

ಯಥಾ ಸರ್ವಗತಂ ಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯದಾಕಾರಂ ನೋಪಲಿಪ್ಯತೇ
ಸರ್ವತ್ರಾಪ್ತಿಸ್ಥಿತೋ ದೇಹೇ ತಥಾತ್ಮಾ ನೋಪಲಿಪ್ಯತೇ

ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಆಕಾಶವು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುವದರಿಂದ
ಅದು ಅಲಿಪ್ತವಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಆತ್ಮನು ಎಲ್ಲಾ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ
ಅಲಿಪ್ತವಾಗಿದೆ. ೩೩

ಯಥಾ ಪ್ರಕಾರಯತ್ಯೇಕಃ ಕೃತ್ಸ್ನಂ ಲೋಕಮಿಮಂ ರವಿಃ
ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಕ್ಷೇತ್ರೀ ತಥಾ ಕೃತ್ಸ್ನಂ ಪ್ರಕಾರಯತಿ ಭಾರತ

ಒಬ್ಬನೇ ಸೂರ್ಯನು ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಕಾರಕೊಡುವಂ
ತೆಯೇ, ಹೇ ಭಾರತ, ಕ್ಷೇತ್ರಿಯು ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಕಾಶವೀಯು
ತ್ತಾನೆ. ೩೪

ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಯೋರೇವಮುರರಂ ಜ್ಞಾನಚಕ್ಷುಃ ಸಾ
ಭೂತಪ್ರಕೃತಿನೋಕ್ಷಂ ಚ ಯೇ ವಿದುರ್ಯಾಂತಿ ತೇ ಸರಂ

ಜ್ಞಾನಚಕ್ಷುವಿನ ಮೂಲಕ ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರ ಭೇದವನ್ನೂ
ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬಂಧನದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯು ಹೇಗೆ ಒದಗು
ವದೆಂಬುದನ್ನೂ ತಿಳಿದವನು ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನೆದುತ್ತಾನೆ. ೩೫

ಓಂ ತತ್ಸತ್

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮ
ವಿದ್ಯಾಂತರ್ಗತ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನಸಂವಾದದ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ
ವಿಭಾಗಯೋಗವೆಂಬ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

೧೪

ಗುಣತ್ರಯವಿಭಾಗಯೋಗ

ಗುಣಮಯವಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಮೂರು ಗುಣಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ ಗುಣಾತೀತನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನು ಎಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ, ಹನ್ನೆರಡನೆಯದರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತನವೂ ಕಾಣಬರುವಂತೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಗುಣಾತೀತನ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ.

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ—

ಪರಂ ಭೂಯಃ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಜ್ಞಾನಾನಾಂ ಜ್ಞಾನಮುತ್ತಮಂ
ಯಜ್ಞಾತ್ಮಾ ಮುನಯಃ ಸರ್ವೇಃ ಪರಾಂ ಸಿದ್ಧಿಮಿತೋ ಗತಾಃ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು—

ಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಉತ್ತಮ ಜ್ಞಾನದ ಅನುಭವವನ್ನು
ಹೊಂದಿ ಸಕಲ ಮುನಿಗಳೂ ಈ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ ಮೇಲೆ

ಪರಮಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೋ ಅದನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಪುನಃ ಹೇಳುವೆನು

೧

ಇವಂ ಜ್ಞಾನಮುಪಾಶ್ರಿತೈ ಮಮ ಸಾಧವ್ಯಮಾಗತಾಃ
ಸರ್ಗೇವಿ ನೋಪಜಾಯಂತೇ ಪ್ರಲಯೇ ನ ವ್ಯಥಂತಿ ಚ

ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಯಾರು ನನ್ನ ಭಾವವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಕೆಲಸವಿರುವದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಂಗಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಥೆಗೊಳ್ಳುವ ಕೆಲಸವಿರುವದಿಲ್ಲ. ೨

ಮಮ ಯೋಗಮಾರ್ಗದ್ವಂದ್ವೇನೈವ ಭಂ ದಧಾವ್ಯಹಂ
ಸಂಭವಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ತತೋ ಭವತಿ ಭಾರತ

ಎಲೈ ಭಾರತನೇ, ಮಹದ್ವ್ಯಸಮವು, ಎಂದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಯು, ನನ್ನ ಯೋಗಿಯಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ನಾನು ಗರ್ಭಾಧಾನಗೈಯುತ್ತೇನೆ. ಅದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ೩

ಸರ್ವಯೋನಿಷು ಕಾರತೇಯ ಮೂರ್ತಯಃ ಸಂಭವಂತಿ ಯಾಃ
ತಾಸಾಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಮಹದ್ಯೋನರಹಂ ಬೀಜಪ್ರದಃ ಪಿತಾ

ಎಲೈ ಕೌಂತೇಯನೇ, ಸಮಸ್ತ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವದೋ ಅವುಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವು ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಬೀಜಾರೋಪಣಮಾಡುವ ತಂದೆಯು— ಪುರುಷನು—ನಾನು. ೪

ಸತ್ತ್ವಂ ರಜಸ್ತಮ ಇತಿ ಗುಣಾಃ ಪ್ರಕೃತಿಸಂಭವಾಃ
ನಿಬದ್ಧಂತಿ ಮಹಾಬಾಹೋ ದೇಹೇ ದೇಹಿನಮವ್ಯಯಮ್

ಎಲೈ ಮಹಾಬಾಹುವೇ, ಸತ್ತ್ವ, ರಜಸ್ಸು, ಮತ್ತು ತಮಸ್ಸು ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಗುಣಗಳು. ಅವು ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ದೇಹಧಾರಿಯನ್ನು--ಜೀವವನ್ನು--ದೇಹಕ್ಕೆ ಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ. ೫

೫

ತತ್ರ ಸತ್ತ್ವಂ ನಿರ್ಮಲತ್ವಾತ್ಪ್ರಕಾಶಕಮನಾಮಯಂ
ಸುಖಸಂಗೇನ ಬಧ್ನಾತಿ ಜ್ಞಾನಸಂಗೇನ ಚಾನಘ

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ವಗುಣವು ನಿರ್ಮಲವಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಕಾಶ
ಮಾನವಾಗಿಯೂ ಆರೋಗ್ಯಕರವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಎಲೈ
ಪಾಪವಿಲ್ಲದವನೆ, ಅದು ದೇಹಿಯನ್ನು ಸುಖದ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ
ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ. ೬

ರಜೋ ರಾಗಾತ್ಮಕಂ ವಿದ್ವಿ ತ್ವಷ್ಟಾಸಂಗಸಮುದ್ಭವಂ
ತನ್ನಿ ಬಧ್ನಾತಿ ಕಾಂತೇಯ ಕರ್ಮಸಂಗೇನ ದೇಹಿನಂ

ಎಲೈ ಕಾಂತೇಯನೆ, ರಜೋಗುಣವು ರಾಗರೂಪವುಳ್ಳುದಾದ
ಕಾರಣ ಆಸೆಗೂ ಆಸಕ್ತಿಗೂ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. ಅದು ದೇಹಧಾರಿ
ಯನ್ನು ಕರ್ಮಪಾಶದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ೭

ತಮಸ್ತ್ವ ಜ್ಞಾನಜಲಂ ವಿದ್ವಿ ಮೋಹನಂ ಸರ್ವದೇಹಿನಾಂ
ಪ್ರಮಾದಾಲಸ್ಯ ಸದ್ಭಕ್ತಿಃ ಸತ್ಸಂಗಃ ಸತ್ಸಂಗಃ ಭಾರತ

ಹೇ ಭಾರತ, ತಮೋಗುಣವು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವದು,
ಅದು ಎಲ್ಲಾ ದೇಹಧಾರಿಗಳನ್ನೂ ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಬೀಳಿಸುತ್ತದೆ.
ಮತ್ತು ಅದು ದೇಹಿಯನ್ನು ಅಸಾವಧಾನ, ಆಲಸ್ಯ ಮತ್ತು ನಿದ್ರೆ,
ಇವುಗಳ ಪಾಶದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ೮

ಸತ್ತ್ವಂ ಸುಖೇ ಸಂಜಯತಿ ರಜಃ ಕರ್ಮಣಿ ಭಾರತ
ಜ್ಞಾನಮಾವೃತ್ಯತು ತಮಃ ಪ್ರಮಾದೇ ಸಂಜಯತ್ಯುತ

ಹೇ ಭಾರತ, ಸತ್ತ್ವವು ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಸುಖದ ಸಂಗವನ್ನು
ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ; ರಜಸ್ಸು ಕರ್ಮವನ್ನೂ ತಮಸ್ಸು ಜ್ಞಾನ
ವನ್ನೂ ಬಿಚ್ಚಿ ಪ್ರಮಾದದ ಸಂಗವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ೯

ರಜಸ್ತ ಮಾಶ್ವಾಭಿಭೂಯ ಸತ್ತ್ವಂ ಭವತಿ ಭಾರತ
ರಜಃ ಸತ್ತ್ವಂ ತಮಶ್ಚೈವ ತಮಃ ಸತ್ತ್ವಂ ರಜಸ್ತಥಾ

ಹೇ ಭಾರತ, ರಜಸ್ಸು ಮತ್ತು ತಮಸ್ಸು ಬಿದ್ದಾಗ ಸತ್ತ್ವವು
ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಸತ್ತ್ವವೂ ತಮಸ್ಸು ಬಿದ್ದಾಗ ರಜಸ್ಸು,
ಸತ್ತ್ವವೂ ರಜಸ್ಸು ಬಿದ್ದಾಗ ತಮಸ್ಸು, ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೆ. ೧೦

ಸರ್ವದ್ವಾರೇಷು ದೇಹೇಸ್ಥಿನ್ವ್ರಕಾಶ ಉಪಜಾಯತೇ
ಜ್ಞಾನಂ ಯದಾ ತದಾ ವಿದ್ಯಾದ್ವಿವೃದ್ಧಂ ಸತ್ತ್ವಮಿತ್ಯುತ

ಎಲ್ಲಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಾಶವೂ ಜ್ಞಾನದ ಉದ್ಭವವೂ ಉಂಟಾದಾಗ ಸತ್ವಗುಣದ ವೃದ್ಧಿಯಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ೧೧

ಲೋಭಃ ಪ್ರವೃತ್ತಿರಾರಂಭಃ ಕರ್ಮಣಾಮಶಮಃ ಸ್ಪೃಹಾ
ರಜಸ್ಯೇತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ ವಿವೃದ್ಧೇ ಭರತರ್ಷಭ

ಹೇ ಭರತರ್ಷಭ, ರಜೋಮಾರ್ಗಬುದ್ಧಿಯಾದಾಗ ಲೋಭವೂ, ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ, ಕರ್ಮಗಳ ಆರಂಭವೂ, ಅಶಾಂತಿಯೂ, ಇಚ್ಛೆಯೂ ಉದಿಸುತ್ತವೆ ೧೨

ಅಪ್ರಕಾಶೋಪ್ರವೃತ್ತಿಶ್ಚ ಪ್ರಮಾದೋ ಮೋಹ ಏವ ಚ
ತಮಸ್ಯೇತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ ವಿವೃದ್ಧೇ ಕುರುನಂದನ

ಹೇ ಕುರುನಂದನ, ತಮೋಗುಣದ ವೃದ್ಧಿಯಾದಾಗ ಅಜ್ಞಾನವೂ ಮಂದತೆಯೂ ಅಸಾವಧಾನವೂ ಮೋಹವೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ೧೩

ಯದಾ ಸತ್ತ್ವೇ ಪ್ರವೃದ್ಧೇ ತು ಪ್ರಲಯಂ ಯಾತಿ ದೇಹಭೃತ್
ತದೋತ್ತಮವಿದಾಂ ಲೋಕಾನಮಲಾನ್ಸ್ಪೃತಿಪದ್ಯತೇ

ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸತ್ವಗುಣದ ವೃದ್ಧಿಯಾಗಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೇಹಧಾರಿಯು ಮೃತ್ಯುವನ್ನೈದಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮಜ್ಞಾನಿಗಳ ನಿರ್ಮಲಲೋಕವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ೧೪

ರಜಸಿ ಪ್ರಲಯಂ ಗತ್ವಾ ಕರ್ಮಸಂಗಿಷು ಜಾಯತೇ
ತಥಾ ಪ್ರಲೀನಸ್ತಮಸಿ ಮೂಢಯೋನಿಷು ಜಾಯತೇ

ರಜೋಗುಣದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುವೊದಗಿದರೆ ದೇಹಧಾರಿಗೆ ಕರ್ಮಸಂಗಿಗಳ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ತಮೋಗುಣದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುವನ್ನೈದುವವನು ಮೂಢಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ೧೫

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಕರ್ಮಸಂಗಿಯಿಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ ರೂಪವೆಂದರ್ಥ, ಮೂಢ ಯೋನಿಯಿಂದರೆ ಪಶುಗಳೇ ಮೊದಲಾದುವಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಕರ್ಮಣಃ ಸುಕೃತಸ್ಯಾಯಃ ಸಾತ್ವಿಕಂ ನಿರ್ಮಲಂ ಫಲಂ
ರಜಸಸ್ತು ಫಲಂ ದುಃಖಮಜ್ಞಾನಂ ತಮಸಃ ಫಲಂ

ಸತ್ಕರ್ಮದ ಫಲವು ಸಾತ್ವಿಕವಾಗಿಯೂ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ರಾಜಸ ಕರ್ಮದ ಫಲವು ದುಃಖ, ತಾಮಸ ಕರ್ಮದ ಫಲವು ಅಜ್ಞಾನ. ೧೬

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ನಾವು ಯಾವುದನ್ನು ಸುಖದುಃಖವೆಂದೆಣಿಸುತ್ತೇವೋ ಆ ಸುಖದುಃಖವು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಕೂಡದು ಸುಖವೆಂದರೆ ಆತ್ಮಾನಂದ, ಆತ್ಮಪ್ರಕಾಶ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾದುದು ದುಃಖ ೧೭ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸತ್ತ್ವಾತ್ಸಂಜಾಯತೇ ಜ್ಞಾನಂ ರಜಸೋ ಲೋಬ ಏವ ಚ
ಪ್ರಮಾದಮೋಹ ತಮಸೋ ಭವತೋಜ್ಞಾನಮೇವ ಚ

ಸತ್ತ್ವಗುಣದೊಳಗಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ರಜೋಗುಣದೊಳಗಿಂದ ಲೋಭವೂ ತಮೋಗುಣದೊಳಗಿಂದ ಅಸಾವಧಾನ, ಮೋಹ, ಅಜ್ಞಾನ, ಇವುಗಳೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ೧೭

ಉರ್ಧ್ವಂ ಗಚ್ಛಂತಿ ಸತ್ತ್ವಸ್ಥಾ ಮಧ್ಯೇ ತಿಸ್ಥಂತಿ ರಾಜಸಾಃ
ಏಷಾನ್ಯಗುಣವೃತ್ತಿಸ್ಥಾ ಅಧೋ ಗಚ್ಛಂತಿ ತಾಮಸಾಃ

ಸಾತ್ವಿಕ ಮನುಷ್ಯರು ಮೇಲಕ್ಕೆರುತ್ತಾರೆ. ರಾಜಸರು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಕಡೆಯ ಗುಣವುಳ್ಳ ತಾಮಸಿಗಳಿಗೆ ಅಧೋಗತಿಯೆಂದಗುತ್ತದೆ. ೧೮

ನಾನ್ಯಂ ಗುಣೇಭ್ಯಃ ಕರ್ತಾರಂ ಯದಾ ದೃಷ್ಟಾನುಪಚ್ಯತಿ
ಗುಣೇಭ್ಯಃ ಪರಂ ವೇತ್ತಿ ಮದ್ಭಾವಂ ಸೋಧಿಗಚ್ಛತಿ

ಜ್ಞಾನಿಯು ಯಾವಾಗ ಗುಣಗಳನ್ನುಳಿದು ಇನ್ನಾವ ಕರ್ತೃವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತಾನೋ ಮತ್ತು ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ವಸ್ತು

ವನ್ನರಿಯುತ್ತಾನೋ ಆಗ ಅವನು ನನ್ನ ಭಾವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ೧೯

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಗುಣಗಳನ್ನು ಕರ್ತೃಗಳೆಂದು ಎಣಿಸುವವರಿಗೆ ಅಹಂಭಾವವುಂಟಾಗಲೇಲಾರದು. ಇದರಿಂದ ಅವರ ಕೆಲಸವೆಲ್ಲಾ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೂ ಶರೀರಯಾತ್ರೆಯ ಪೂರ್ತಿಗೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಶರೀರಯಾತ್ರೆಯು ಪರಮಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಡೆಯುವ ಕಾರಣ ಅದರ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲಾ ಸಿರಂತರ ತ್ಯಾಗವೂ ವೈರಾಗ್ಯವೂ ಇರಬೇಕು. ಇಂತಹ ಜ್ಞಾನಿಯು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ನಿರ್ಗುಣ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಮನನಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಭಜಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಗುಣಾನೇತಾನತೀತ್ಯ ತ್ರೀನ್ವೇಹೀ ದೇಹಸಮುದ್ಭವಾತ್
ಜನ್ಮಮೃತ್ಯುಜರಾದುಃಖೈರ್ವಿಮುಕ್ತೋಮೃತಮಶ್ನುತೇ

ದೇಹದ ಸಂಗದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ದೇಹಧಾರಿಯು ಹುಟ್ಟು, ಸಾವೂ ಮತ್ತು ಮುಪ್ಪು, ಇವುಗಳ ದುಃಖದಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ನೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

೨೦

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ—

ಕೈರ್ಲಿಂಗೈಸ್ತ್ರೀನ್ಯಗುಣಾನೇತಾನತೀತೋ ಭವತಿ ಪ್ರಭೋ
ಕಿಮಾಚಾರಃ ಕಥಂ ಚೈತುಂಸ್ತ್ರೀನ್ಯಗುಣಾನತಿವರ್ತತೇ

ಅರ್ಜುನನಿಂದನು—

ಎಲೈ ಪ್ರಭುವೇ, ಈ ಗುಣಗಳನ್ನು ದಾಟಿರುವವನನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಲಕ್ಷಣಗಳೇನು? ಅವನ ಆಹಾರಗಳೇನು? ಮತ್ತು ಅವನು ಮೂರು ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದ ದಾಟುತ್ತಾನೆ? ೨೧

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ --

ಪ್ರಕಾಶಂ ಚ ಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ಚ ಮೋಹಮೇವ ಚ ಪಾಂಡವ
ನ ದ್ವೇಷ್ಠಿ ಸಂಪ್ರವೃತ್ತಾನಿ ನ ನಿವೃತ್ತಾನಿ ಕಾಂಕ್ಷತಿ
ಉದಾಸೀನವದಾಸೀನೋ ಗುಣೈರ್ಯೋ ನ ವಿಚಾಲ್ಯತೇ
ಗುಣಾ ವರ್ತಂತ ಇತ್ಯೇವ ಯೋವತಿಷ್ಠತಿ ನೇಂಗತೇ

ಸಮದುಃಖಸುಖಃ ಸ್ವಸ್ಥಃ ಸಮಲೋಷ್ವಾತ್ಮಕಾಂಚನಃ
 ತುಲ್ಯಪ್ರಿಯಾಪ್ರಿಯೋ ಧೀರಸ್ತುಲ್ಯನಿಂದಾತ್ಮಸಂಸ್ತುತಿಃ
 ಮಾನಾಪಮಾನಯೋಸ್ತುಲ್ಯಸ್ತುಲ್ಯೋ ಮಿತ್ರಾರಿಪಕ್ಷಯೋಃ
 ಸರ್ವಾರಂಭಪರಿತ್ಯಾಗೀ ಗುಣಾತೀತಃ ಸ ಉಚ್ಯತೇ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು—

ಎಲೈ ಪಾಂಡವನೇ, ಪ್ರಕಾಶ, ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಮತ್ತು ಮೋಹ, ಇವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಯಾರು ಅದನ್ನು ದುಃಖವೆಂದೆಣಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಮತ್ತು ಅವುಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗದಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಇಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ, ಉದಾಸೀನನಂತೆ ಯಾರು ಸ್ಥಿರನೋ, ಯಾರನ್ನು ಗುಣಗಳು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ, ಗುಣಗಳೇ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿವೆಯೆಂದು ಯಾರು ಸ್ಥಿರನಾಗಿದ್ದು ವಿಚಲಿತನಾಗದೆ ಇರುವನೋ, ಯಾರು ಸುಖದಲ್ಲಿಯೂ ದುಃಖದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮತೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನೋ, ಸ್ವಸ್ಥನಾಗಿರುವನೋ, ಮಣ್ಣಿನಹೆಂಟೆಯನ್ನೂ ಕಲ್ಲನ್ನೂ ಚಿನ್ನವನ್ನೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುವನೋ, ಪ್ರಿಯ ಅಥವಾ ಅಪ್ರಿಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಪಡೆದರೆ ಒಂದೇ ರೀತಿ ಇರುವನೋ, ಯಾರು ತನ್ನ ನಿಂದೆ ಅಥವಾ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ಕಾಣವಂತಹ ಧೀಮಂತನೋ, ಯಾರಿಗೆ ಮಾನ-ಅಪಮಾನಗಳು ಸಮಾನವೋ, ಯಾರು ಮಿತ್ರಪಕ್ಷ-ಶುತ್ರಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಭಾವವಿಡುತ್ತಾನೋ ಮತ್ತು ಯಾರು ಸಕಲ ಆರಂಭ [ಪ್ರಯತ್ನ] ಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಿರುವನೋ, ಅವನು ಗುಣಾತೀತನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ

೨೨-೨೫

ಟಿಪ್ಪಣಿ — ೨೨ರಿಂದ ೨೫ರವರೆಗಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಒಮ್ಮೆಯೇ ವಿಚಾರ ಮಾಡತಕ್ಕವಾಗಿವೆ. ಪ್ರಕಾಶ, ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಮೋಹ, ಇವು ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಕ್ರಮಶಃ ಸತ್ಯ, ರಜಸ್ಸು ಮತ್ತು ತಮಸ್ಸಿನ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಅಥವಾ ಚಿಹ್ನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಗುಣಗಳನ್ನು ದಾಟಿದವನ ಮೇಲೆ ಆ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಭಾವವೂ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುವದರ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಕಲ್ಲು ಬೆಳಗಲಿಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ, ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಲಿ

ಜಡತೆಯನ್ನಾಗಲಿ ದ್ವೇಷಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ಶಾಂತಿ ಯುಂಟು. ಅದಕ್ಕೆ ಯಾರಾದರೂ ಚಲನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಅದು ಅವನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಚಲನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂಲೆ ಅವನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿದುತ್ತಾನೆ, ಇದರಿಂದ, ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ—ಚಲನೆಯು ನಿಂತುಹೋಯಿತು, ಮೋಹವು, ಜಡತೆಯು, ಪ್ರಾಪ್ತನಾಯಿತು ಎಂಬ ವಿಚಾರದಿಂದ—ಅದು ದುಃಖಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಮೂರು ಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಲಿಗೂ ಗುಣಾತೀತನಿಗೂ ಇರುವ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಗುಣಾತೀತನು ಚೇತನವುಳ್ಳವನು ; ಅವನು ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಗುಣಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು, ಸ್ವರ್ಕವನ್ನು, ಕೃಷಿಸಿ, ಜಡವಾದ ಕಲ್ಲಿನಂತೆ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ. ಕಲ್ಲು ಗುಣಗಳ, ಎಂದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ, ಕಾರ್ಯಗಳ, ನಾಶ್ವಿಯೇ ಹೊರತು ಕರ್ಪವಲ್ಲ ; ಹಾಗೆಯೇ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಅದರ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ, ಕರ್ತನಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಜ್ಞಾನಿಯ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಅನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ; ಅವನು ' ಗುಣಗಳು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ' ಎಂದೇನಿಸಿ, ವಿಚಲಿತನಾಗದೆ ಸ್ಥಿರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ, ಉದಾಸೀನ ನಂತೆ ಇರುತ್ತಾನೆ, ಅಲಗಾದವೆ ಇರುತ್ತಾನೆ, ಎಂಬವಾಗಿ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನೆಯಿರುವ ನಾವುಗಳು ಧೈರ್ಯಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿ ಕೇವಲ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆವು. ಮೂಲವು, ಅದರ ಅನುಭವ ಹೊಂದಲಾರೆವು. ಆದರೆ ಆ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಅಕ್ಷಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾವು ' ನಾನು ' ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ದಿನ ದಿನವೂ ತಗ್ಗಿಸುತ್ತಾ ಹೋದರೆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಗುಣಾತೀತನ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ ಅದರ ಕ್ಷಣಿಕ ದರ್ಶನವನ್ನಾದರೂ ಪಡೆಯಬಲ್ಲೆವು. ಗುಣಾತೀತನು ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವನೇ ಹೊರತು ಅದನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಲಾರನು, ಬಣ್ಣಿಸಬಲ್ಲವನಾದರೆ ಅವನು ಗುಣಾತೀತನಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಅಹಂಭಾವವುಂಟು. ಎಲ್ಲರೂ ಸಹಜವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸ ಬಲ್ಲ ಶಾಂತಿಯು, ಪ್ರಕಾಶವು, ಧಾಂಧಲೆಯು—ಎಂದರೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಜಡತೆ, ಇವುಗಳು—ಮೋಹರೂಪವಾದವು. ಸಾತ್ವಿಕತೆಯು ಗುಣಾತೀತನ ಅತ್ಯಂತ ಸಮೀಪವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯೆಂದು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾನುಭವದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸ ಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರಯತ್ನವು ಸತ್ಯಗುಣದ ವಿಕಾಸಕ್ಕಾಗಿ [ನಡೆಯಬೇಕು]. ಅದರಿಂದ ಗುಣಾತೀತನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿಯೇ ಆಗುವ ದೆಂಬ ಭರವಸೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಮಾಂ ಚ ಯೋವ್ಯಭಿಚಾರೇಣ ಭಕ್ತಿಯೋಗೇನ ಸೇವತೇ

ಸ ಗುಣಾನ್ಸಮೀತ್ಯೈತಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಭೂಯಾಯ ಕಲ್ಪತೇ

ಏಕನಿಷ್ಠನಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಮೂಲಕ ನನ್ನ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು
ಮಾಡುವವನು ಈ ಗುಣಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪನಾಗಲು ಯೋ-
ಗ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ೨೬

ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಹಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಹವನ್ಯತಸ್ಯಾವ್ಯಯಸ್ಯ ಚ
ಶಾಶ್ವತಸ್ಯ ಚ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಸುಖಸ್ಯೈಕಾಂತಿಕಸ್ಯ ಚ

ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮದ ಸ್ಥಿತಿಯು ನಾನೇ, ಶಾಶ್ವತ ಮೋಕ್ಷದ ಸ್ಥಿತಿ
ಯು ನಾನು. ಹಾಗೆಯೇ ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ
ಸುಖದ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ನಾನೇ. ೨೭

ಓಂ ತತ್ಸತ್

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ ಅರ್ಥಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮ
ವಿದ್ಯಾಂತರ್ಗತ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದ ಗುಣತ್ರಯ
ವಿಭಾಗಯೋಗವೆಂಬ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಪುರುಷೋತ್ತಮಯೋಗ

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕ್ಷರ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರವನ್ನು
ಮಿಾರಿದಂತಹ ತನ್ನ ಉತ್ತಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಭಗ
ವಂತನು ತಿಳಿಯ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ—

ಉರ್ಧ್ವಮೂಲಮಧಃಶಾಖಮುಕ್ತೈರ್ಮುಹುರನ್ಯಯಂ
ಭಂದಾಂಸಿ ಯಸ್ಯ ಪರ್ವಾನಿ ಯಸ್ತಂ ವೇದ ಸ ವೇದವಿತ್

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು.—

ಯಾವದರ ಬೇರುಗಳು ಮೇಲಿವೆಯೋ, ಯಾವದರ ಶಾಖೆ
ಗಳು ಕೆಳಗಿವೆಯೋ, ಮತ್ತು ವೇದಗಳು ಯಾವದರ ಎಲೆಗಳಾಗಿವೆಯೋ,
ಅಂತಹ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಅರ್ಪಿತ ವ್ಯಕ್ತವನ್ನು ಧೀಮಂತರು ವರ್ಣಿಸಿ
ದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನರಿತವರು ವೇದವನ್ನರಿತ ಚ್ಛಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ೧

ಟಿಪ್ಪಣಿ—‘ಶ್ವಃ’ ಎಂದರೆ ಮುಂದೆ ಬರುವ ನಾಳೆ ಎಂದರ್ಥ. ಇದ
ರಿಂದ ಅರ್ಪಿತ ಎಂದರೆ ಮಾರನೆಯ ದಿನದವರೆಗೆ ನಿಲ್ಲದ ಕ್ಷಣಿಕ ಪ್ರಪಂಚವೆಂ
ದರ್ಥ. ಪ್ರತಿ ಕ್ಷಣವೂ ಪ್ರಪಂಚವು ರೂಪಾಂತರವನ್ನೊಪ್ಪುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದು
ಅರ್ಪಿತವು. ಪರಂತು ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಸದಾ ಇರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು
ಅದರ ಬೇರುಗಳು ಉರ್ಧ್ವವಾಗಿವೆ ಎಂದರೆ [ಅವುಗಳೇ] ಈಶ್ವರ. ಅದುದ
ರಿಂದ ಅದು ಅವಿನಾಶಿಯು. ಅದರಲ್ಲಿ ವೇದಗಳೆಂಬ, ಎಂದರೆ ಧರ್ಮದ ಶುದ್ಧ
ಜ್ಞಾನರೂಪವಾದ, ಎಲೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅದು ಶೋಭಿಸಲಾರದು. ಹೀಗೆ ಯಾರಿಗೆ

ಪ್ರಪಂಚದ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಿವೇಚನೆಯೂ ಮತ್ತು ಯಾರು ದರ್ಮವನ್ನರಿತಿರುವನೋ ಅವನು ಜ್ಞಾನಿಯು.

ಅಧಶೋಧ್ಯಂ ಪ್ರಸ್ತುತಾಸ್ತಸ್ಯ ಶಾಖಾ ಗುಣಪ್ರವೃದ್ಧಾ

ವಿಷಯಪ್ರವಾಲಾಃ

ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮೂಲಾನ್ಯನುಸಂಪತ್ತಾನ ಕರ್ಮಾನುಬಂಧೀನ ಮನ್ಯಸ್ಯಲೋಕೇ

ಗುಣಗಳ ಸ್ಪರ್ಶದ ಮೂಲಕ ಹೆಚ್ಚಿರುವ ಮತ್ತು ವಿಷಯಗಳೆಂಬ ಚಿಗುರುಗಳುಳ್ಳ ಆ ಅಶ್ವತ್ಥದ ರೆಂಬೆಗಳು ಮೇಲೂ ಕೆಳಗೂ ಹರಡುವೆ; ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳ ಬಂಧನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಅದರ ಬೇರುಗಳು ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ವಸರಿಸಿವೆ. ೨

ಟಿಪ್ಪಣಿ - ಇದು ಅಜ್ಞಾನಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಪಂಚದ ವರ್ಣನೆ. ಅವನು ಲ್ಲವೆ ಈರ್ಪರನಲ್ಲಿರುವ ಬೇರನ್ನು ಅವನು ನೋಡುವದಿಲ್ಲ; ವಿಷಯಗಳ ರಮಣ ಸುತೆಯಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಧನಾಗಿದ್ದು ತ್ರಿಗುಣಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಪಾಶಬಂಧನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ನ ರೂಪಮಸ್ಯೇಹ ತಥೋಪಲಭ್ಯತೇ ನಾಂತೋ ನ ಚಾದಿನಾ ಚ

ಸಂಪ್ರತಿಷ್ಠಾ

ಅಶ್ವತ್ಥಮೇನಂ ಸುವಿರೂಢಮೂಲಮಸಂಗಶಸ್ತೇಣ ದೃಢೇನ ಭಿತ್ತಾ

ತತಃ ಪದಂ ತತ್ಪರಿಮಾರ್ಗತವ್ಯಂ ಯಸ್ಮಿನ್ನತಾ ನ ನಿವರ್ತಂತಿ ಭೂಯಃ

ತಮೇವ ಚುದ್ಯಂ ಪುರುಷಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ ಯತಃ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಪ್ರಸ್ತುತಾ

ಪುರಾಣೀ

ಅದರ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಅಂತವಿಲ್ಲ, ಆದಿಯಿಲ್ಲ, ಅಧಾರವಿಲ್ಲ. ಬಹು ಆಳವಾಗಿ ಹೋಗಿರುವ ಬೇರುಗಳುಳ್ಳ ಈ ಅಶ್ವತ್ಥ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಅಸಂಗವೆಂಬ ಪುಬಲ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ಕಡಿದು ಮನುಷ್ಯನು 'ಯಾರು ಸನಾತನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು—ಮಾಯೆಯನ್ನು—ಹರಡಿದ್ದಾನೋ ಆ ಪುರುಷನನ್ನು ಶರಣು ಹೊಗುವೆನು' ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತು ಯಾವ ಪದವನ್ನು ಪಡೆಯುವವನು ಪುನಃ ಜನ್ಮಮರಣ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಬೀಳಬೇಕಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಆ ಪದವನ್ನು ಸಪಚೇಕು.

ಟೆಪ್ಪಣಿ — ಅಸಂಗವೆಂದರೆ ಅಸಹಯೋಗ, ವೈರಾಗ್ಯ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ವಿಷಯಗಳೊಡನೆ ಅಸಹಯೋಗ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ, ಅವುಗಳ ಪ್ರಲೋಭನಗಳಿಂದ ದೂರನಾಗಿರುವದಿಲ್ಲವೋ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅವನು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬೀಳುತ್ತಲೇ ಇರುವನು. ವಿಷಯಗಳೊಡನೆ ಅಟವಾಡುತ್ತಲೂ ಅವುಗಳ ಸ್ಪರ್ಶವಿಲ್ಲದೆಯೂ ಇರುವದು ಅನಾಧ್ಯವಾದ ನಿಷಯವೆಂಬುದು ಈ ಶ್ಲೋಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಸರ್ಮಾನನೋಹು ಜಿಹವರಗಮೋಷಾ ಅಭ್ಯಾತ್ಮಸಿತ್ಯಾ ವಿಸಿವೃತ್ತಕಾಮಾಃ
ದ್ವಂದ್ವೈರ್ವಿಮುಕ್ತಾಃ ಸುಖದುಃಖಸಂಚ್ಛೇಗಚ್ಛರತ್ಯವೂಢಾಃ
ಪದವನ್ಯಯಂ ರತ್

ಯಾರು ಮಾನವೋಹಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರುವನೋ, ಯಾರು ಅಸಕ್ತಿಯಿಂದ ತ್ಯಜಿಸುವಾಗುವ ದೋಷಗಳನ್ನು ದೂರಗೊಂಡಿರುವನೋ, ಯಾರು ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಸದಾ ನಿಮಗ್ನನಾಗಿರುವನೋ, ಯಾರು ವಿಷಯಗಳು ಶಾಂತವಾಗಿರುವುವೋ, ಯಾರು ಸುಖದುಃಖಗಳೆಂಬ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿರುವನೋ, ಆ ಜ್ಞಾನಿಯು ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ

೨

ನ ತದ್ಭಾಸಯತೇ ಸೂರ್ಯೋ ನ ಶಶಿರಾಕೋ ನ ಪಾವಕಃ
ಯದ್ಗತ್ತಾ ನ ನಿವರ್ತಂತೇ ತದ್ಭಾಮ ಪರಮಂ ಮಮ

ಅಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ, ಇವರು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದವರು ಪುನಃ ಹುಟ್ಟಬೇಕಾಗುವದಿಲ್ಲವೂ ಅದು ನನ್ನ ಪರಮಧಾಮವು.

೩

ಮಮೈವಾಂಶೋ ಜೀವಲೋಕೇ ಜೀವಭೂತಃ ಸನಾತನಃ
ಮನಃ ಸ್ವಾನೀಂದ್ರಿಯಾಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಶ್ಶಾಸಿ ಕರ್ಷತಿ

ನನ್ನ ಸನಾತನ ಅಂಶವೇ ಜೀವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜೀವವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತದೆ.

೪

ಶರೀರಂ ಯದವಾಪ್ನೋತಿ ಯಚ್ಚಾಪ್ಯುತ್ಥಾ ಮತೀಶ್ವರಃ
ಗೃಹೀತ್ವೈತಾನಿ ಸಂಯಾತಿ ವಾಯುರ್ಗಂಧಾನಿವಾಶಯಾತ್

(ಜೀವರೂಪವಾಗಿರುವ ಈ ನನ್ನ ಅಂಶವಾದ) ಈಶ್ವರನು ಶರೀರಧಾರಣೆಮಾಡುವಾಗ ಅಥವಾ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಡುವಾಗ, ಗಾಳಿಯು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಮಂಡಲದೊಳಗಿಂದ ಗಂಧವನ್ನು ಸೆಳೆದೊಯ್ಯುವಂತೆಯೇ, ಮನದೊಡನೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಜೊತೆಗೆ ಕೊಂಡೂಯುತ್ತಾನೆ.

೮

ಶ್ರೋತ್ರಂ ಚಕ್ಷುಃ ಸ್ಪರ್ಶನಂ ಚ ರಸನಂ ಧ್ರಾಣಮೇವ ಚ
ಅಧಿಷ್ಠಾಯ ಮನಶ್ಚಾಯಂ ವಿಷಯಾನುಪಸೇವತೇ

ಮತ್ತು ಅವನು ಕಿವಿ, ಕಣ್ಣು, ಚರ್ಮ, ನಾಲಗೆ, ಮೂಗು ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು, ಇವುಗಳ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ವಿಷಯಗಳ ಸೇವನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

೯

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಇಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವು ಬೀಭತ್ಸ ವಿಲಾಸವಲ್ಲ; ಪರಂತು ಆಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯೆಂದು ಅದರ ತಾತ್ಪರ್ಯ; ಹೇಗೆಂದರೆ ಕಣ್ಣಿನ ವಿಷಯವು ನೋಡುವದು, ಕಿವಿಯದು ಕೇಳುವದು, ನಾಲಗೆಯದು ರುಚಿನೋಡುವದು. ಈ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ವಿಕಾರಯುಕ್ತಗಳಾದರೆ—ಅಹಂಭಾವದಿಂದೊಡಗೂಡಿವೆ—ಅವು ಭೀಭತ್ಸವಾಗುತ್ತವೆ. ನಿರ್ವಿಕಾರಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವು ನಿರೋಷವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಮಗುವು ಕಣ್ಣಿನಿಂದನೋಡುವಾಗ ಅಥವಾ ಕೈಯಿಂದ ಮುಟ್ಟುವಾಗ ವಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ. ಇವರಿಂದ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ [ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ] ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.—

ಉತ್ಕ್ರಾಂತಂ ಸ್ಥಿತಂ ವಾಪಿ ಭುಂಜಾನಂ ವಾ ಗುಣಾಸ್ಥಿತಂ
ವಿಮೂಢಾ ನಾನುಪಶ್ಯಂತಿ ಪಶ್ಯಂತಿ ಜ್ಞಾನಚಕ್ಷುಷಃ

(ಶರೀರವನ್ನು) ತ್ಯಾಗಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಅದರಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ, ಅಥವಾ ಗುಣಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವ (ಈ ಅಂಶರೂಪಿ ಯಾದ ಈಶ್ವರ)ನನ್ನು ಮೂರ್ಖರು ನೋಡುವದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ದಿವ್ಯಚಕ್ಷುಗಳಾದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ನೋಡುತ್ತಾರೆ.

೧೦

ಯತಂತೋ ಯೋಗಿನಶ್ಚೈನಂ ಪಶ್ಯಂತ್ಯಾತ್ಮವ್ಯವಸ್ಥಿತಂ
ಯತಂತೋಽಪ್ಯಕ್ತತಾತ್ಮಾನೋ ನೈನಂ ಪಶ್ಯಂತ್ಯಚೇತಸಃ

ಯತ್ನಗೈವ ಯೋಗಿಗಳು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನಿರುವ (ಈ ಈಶ್ವರ) ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಆತ್ಮ ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿಲ್ಲದ ಮೂಢರು ಯತ್ನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇವನನ್ನರಿಯುವದಿಲ್ಲ. ೧೧

ಟಿಪ್ಪಣಿ -- ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿಯೂ ದುರಾಚಾರಿಗಳಿಗೆ ಭಗವಂತನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ [ಪರಸ್ಪರ] ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ. ಅಕ್ಮತಾತ್ಮನಿಂದರೆ ಭಕ್ತಿಹೀನನು, ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರಿಯು, ದುರಾಚಾರಿಯು. ನಮ್ರತಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಭಜಿಸುವನು ಆತ್ಮಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರನನ್ನರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಯಮನಿಯಮಾದಿಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಕೇವಲ ಬುದ್ಧಿಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಈಶ್ವರನನ್ನರಿಯಲು ಬಯಸುವ ಅಚೇತಸರು—ಚಿತ್ತಶೂನ್ಯರು, ರಾಮಶೂನ್ಯರು—ರಾಮನನ್ನರಿಯುವದಿಲ್ಲ.

ಯದಾದಿತ್ಯಗತಂ ತೇಜೋ ಜಗದ್ಭಾಸಯತೇವಿಲಂ

ಯಚ್ಚಂದ್ರಮಸಿ ಯಚ್ಛಾಗ್ನೌ ತತ್ತೇಜೋ ವಿಧಿ ಮಾಮಕಂ

ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿರುವ ಯಾವ ತೇಜಸ್ಸು ಇಡೀ ಜಗತ್ತನ್ನು ಬೆಳಗುವುದೋ ಮತ್ತು ಯಾವ ತೇಜಸ್ಸು ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿಯೂ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆಯೋ ಅದು ನನ್ನದೆಂದು ತಿಳಿ. ೧೨

ಗಾಮಾವಿರ್ಯ ಚ ಭೂತಾಸಿ ಧಾರಯಾಮ್ಯಹಮೋಜಸಾ

ಪುಷ್ಲಾಮಿ ಚಾಪಧೀಃ ಸರ್ವಾಃ ಸೋಮೋ ಭೂತ್ವಾ ರಸಾತ್ಮಕಃ

ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ನಾನು ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆಧಾರನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ, ಮತ್ತು ರಸವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಚಂದ್ರನಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ವನಸ್ಪತಿಗಳ ಪೋಷಣೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ೧೩

ಅಹಂ ವೈಶ್ವಾನರೋ ಭೂತ್ವಾ ಪ್ರಾಣನಾಂ ದೇಹಮಾಶ್ರಿತಃ

ಪ್ರಾಣಾಪಾನಸಮಾಯುಕ್ತಃ ಪಚಾಮ್ಯನ್ನಂ ಚತುರ್ವಿಧಂ

ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಜಠರಾಗ್ನಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಅಪಾನ ವಾಯುಗಳ ಮೂಲಕ ನಾನು ನಾಲ್ಕು ವಿಧದ ಅನ್ನವನ್ನು ಅರಗಿಸುತ್ತೇನೆ. ೧೪

ಸರ್ವಸ್ಯ ಚಾಹಂ ಹೃದಿ ಸನ್ನಿವಿಷ್ಟೋ ಮತ್ತಃ ಸ್ತುತಿಚ್ಛಾನ್ಮನಮಪೋ
ಹನಂ ಚ
ವೇದೈಶ್ಚ ಸರ್ವರಹಮೇವ ವೇದ್ಯೋ ವೇದಾಂತಕೃದ್ವೇದವಿದೇವ
ಚಾಹಮ್

ಎಲ್ಲದರ ಕೃದಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ನನ್ನ ಮೂಲಕ,
ಸ್ತುತಿ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅದರ ಅಭಾವ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಸಮಸ್ತ
ವೇದಗಳ ಮೂಲಕ ಅರಿಯಲು ಯೋಗ್ಯನು ನಾನೇ, ವೇದಗಳನ್ನರಿ
ಯುವವನು ನಾನು, ವೇದಾಂತವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವವನೂ ನಾನೇ.

೧೫

ದ್ವಾವಿಮೌ ಪುರುಷೌ ಲೋಕೇ ಕ್ಷರಕ್ಷರಕ್ಷರ ಏವ ಚ
ಕ್ಷರಃ ಸರ್ವಗೌ ಭೂತಾನಿ ಕೂಟಸ್ಥೋಕ್ಷರ ಉಚ್ಯತೇ

ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕ್ಷರ, ಎಂದರೆ ನಾರವಂತ, ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರ,
ಎಂದರೆ, ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಇಬ್ಬರು ಪುರುಷರುಂಟು. ಇರುವ ಭೂತ
ಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಕ್ಷರ [ಪುರುಷ] ನೆಂದೂ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಾಗಿ
ರುವ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಗೆ ಅಕ್ಷರ [ಪುರುಷ] ನೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

೧೬

ಉತ್ತಮಃ ಪುರುಷಸ್ತ್ವನ್ಯಃ ಪರಮಾತ್ಮೇತ್ಯುದಾಹೃತಃ
ಯೋ ಲೋಕತ್ರಯಮಾವಿರ್ಯ ಬಿಭರ್ಷ್ಯವ್ಯಯ ಈರ್ಷ್ಯಃ

ಇದಾದನೆಲೆ ಉತ್ತಮ ಪುರುಷನು ಬೇರೆ ಇದ್ದಾನೆ. ಅವನು
ಪರಮಾತ್ಮನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಅನ್ಯನಾದ ಈಶ್ವರನು
ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅವುಗಳ ಪೋಷಣೆಯನ್ನು
ಮಾಡುತ್ತಾನೆ

೧೭

ಯಸ್ಮಾತ್ ಕ್ಷರಮತೀತೋಹಮಪ್ಸರಾದಪಿ ಜೋತ್ತಮಃ
ಅತೋಸ್ಥಿ ಲೋಕೇ ವೇದೇ ಚ ಪ್ರಧಿತಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ

ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಕ್ಷರ [ಪುರುಷ] ನನ್ನು ದಾಟಿಯೂ ಅಕ್ಷರ
[ಪುರುಷ] ನಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದೇನೆ. ಇದರಿಂದ

[ನಾನು] ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪುರುಷೋತ್ತಮ
ನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ೧೮

ಯೋ ಮಾಮೇವಮಸಂಮುಖೋ ಜುನಾತಿ ಪುರುಷೋತ್ತಮಂ
ಸ ಸರ್ವವಿಶ್ವಜತಿ ಮೂ ಸರ್ವಭಾವೇನ ಭಾರತ

ಹೇ ಭಾರತ, ಮೋಹರಹಿತನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಪುರುಷೋತ್ತಮ
ನೆಂದು ಈ ಪ್ರಕಾರನಾಗಿ ಅರಿಯುವವನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಿಯು
ತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ನನ್ನನ್ನು ಪೂರ್ಣಭಾವದಿಂದ ಭಜಿಸುತ್ತಾನೆ. ೧೯

ಇತಿ ಗುಹ್ಯತಮಂ ಶಾಸ್ತ್ರಮಿದಮುಕ್ತಂ ಮಾನಸಃ
ಏತದ್ಬ್ರಹ್ಮಾ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ಯುಕ್ತೈಶ್ಚ ತತ್ಕೃತ್ಯಶ್ಚ ಭಾರತ

ಹೇ ಅನಘ [ಪಾಪವಿಲ್ಲದವನೆ], ಈ ಅತ್ಯಂತ ಗೂಢ ಶಾಸ್ತ್ರ
ವನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದೆನು. ರೇ ಭಾರತ, ಇದನ್ನರಿತು ಮನು
ಷ್ಯನು ಒದ್ಧಿವಂತನಾಗಿ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಲಿ.
೨೦

ಓಂ ತತ್ಸತ್

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀಮತ್ಸಗವಧೀತೆಯಾದ ಉಪನಿಷತ್ ಅರ್ಥಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮ
ವಿದ್ಯಾಂತರ್ಗತ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದಕ ಪುರುಷೋತ್ತಮ
ಯೋಗವೆಂಬ ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ದೈವಾಸುರಸಂಪದ್ವಿಭಾಗಯೋಗ

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ದೈವೀ ಮತ್ತು ಆಸುರೀ
ಸಂಪತ್ತಿನ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ.

೨ೀ ಭಗವಾನುವಾಚ—

ಅಭಯಂ ಸತ್ತೈಸಂಶುದ್ಧಿಜ್ಞಾನಯೋಗವ್ಯವಸ್ಥಿತೀ
ದಾನಂ ದಮಶ್ಚ ಯಜ್ಞಶ್ಚ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಸ್ತಪ ಆರ್ಜವಂ
ಅಹಿಂಸಾ ಸತ್ಯಮಕ್ರೋಧಸ್ತಾಗ್ರಃ ಶಾಂತಿರಪೈಶುನಂ
ದಯಾ ಭೂತೇಷ್ವಲೋಲುಪ್ತೈರ್ಮಾರ್ಜಯಂ ಪ್ರೀರಚಾಪಲಂ
ತೇಜಃ ಕ್ಷಮಾ ಧೃತಿಃ ಶುಚಿಮದ್ರೋಹೋ ನಾತಿಮಾನಿತಾ
ಭವಂತಿ ಸಂಪದಂ ದೈವೀಮಭಿಜಾತಸ್ಯ ಭಾರತ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನಿಂದನು—

ಹೇ ಭಾರತ, ಅಭಯ, ಅಂತಃಕರಣದ ಶುದ್ಧಿ, ಜ್ಞಾನ
ಮತ್ತು ಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆ, ದಾನ, ದಮ, ಯಜ್ಞ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ,
ತಪಸ್ಸು, ಸರತೆ, ಅಹಿಂಸೆ, ಸತ್ಯ, ಕ್ರೋಧವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವದು,
ತ್ಯಾಗ, ಶಾಂತಿ, ಅಪೈಶುನ, ಭೂತದಯೆ, ಅಲೋಲುಪ್ತತೆ, ಮೃ
ದುತ್ವ, ಮರ್ಯಾದೆ, ಚಂಚಲತೆಯಿಲ್ಲದಿರುವದು, ತೇಜಸ್ಸು, ಕ್ಷಮೆ,
ಧೈರ್ಯ, ಶುಚಿತ್ವ, ಅದ್ರೋಹ, ನಿರಭಿಮಾನ—ಇಷ್ಟು ಗುಣಗಳು
ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಹುಟ್ಟಿದವನಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ೧-೩

ಟೀಪ್ಪಣಿ—ದಮವೆಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಸಿಗ್ರಹ, ಅಪೈಶುನವೆಂದರೆ ಯಾರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಚಾಡಿ ಹೇಳದಿರುವದು, ಅಲೋಲುಪ್ತವೆಂದರೆ ಲಾಲಸೆ [ತೀವ್ರ ವಾದ ಬಯಕೆ]ಯಿಲ್ಲದಿರುವದು—ಲಂಪಟನಾಗಿಲ್ಲದಿರುವದು, ತೇಜಸ್ಸೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಕಾರದ ಹೀನವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ವಿರೋಧಿಸಲು ಪ್ರಬಲ ಇಚ್ಛೆ ; ಅದ್ರೋಹವೆಂದರೆ ಯಾರಿಗೂ ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸದೆ ಅಥವಾ ಮಾಡದೆ ಇರುವದು.

ದಂಭೋ ದರ್ಪೋಭಿಮಾನಶ್ಚ ಕ್ರೋಧಃ ಪಾರುಷ್ಯಮೇವ ಚ
ಆಜ್ಞಾನಂ ಚಾಭಿಜಾತಸ್ಯ ಪಾರ್ಥ ಸಂಪದಮಾಸುರೀಂ

ದಂಭ, ದರ್ಪ, ಅಭಿಮಾನ, ಕ್ರೋಧ, ಪಾರುಷ್ಯ, ಅಜ್ಞಾನ, ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೆ, ಇಷ್ಟು [ಗುಣಗಳು] ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆದು ಹುಟ್ಟಿದವನಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆ. ಳ

ಟೀಪ್ಪಣಿ —ತನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲದಿರುವದನ್ನು ತೋರಿಸುವದು ದಂಭ, ಮೋಸ, ದಗುಕೋರತನ, ದರ್ಪವೆಂದರೆ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆ, ಪಾರುಷ್ಯವೆಂದರೆ ಕಠೋರತೆ.

ದೈವೀ ಸಂಪದ್ವಿಮೋಕ್ಷಾಯ ನಿರಬಧಾಯಾಸುರೀ ಮತಾ
ಮಾ ಶುಚಃ ಸಂಪದಂ ದೈವೀಮಭಿಜಾತೋಸಿ ಪಾಂಡವ

ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಡುವಂತಹದು ಮತ್ತು ಆಸುರೀ (ಸಂಪತ್ತು) ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಬೀಳಿಸತಕ್ಕಂತಹದು ಎಂದು ಎಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಎಲೈ ಪಾಂಡವನೆ, ನೀನು ವಿಷಾದಿಸಬೇಡ. ನೀನು ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆದು ಹುಟ್ಟಿರುವೆ. ಋ

ದ್ವಾ ಭೂತಸರ್ಗಾ ಲೋಕೇಸ್ಥಿಸ್ಥಿವ ಆಸುರ ಏವ ಚ
ದೈವೋ ವಿಸ್ತರಶಃ ಪ್ರೋಕ್ತ ಆಸುರಂ ಪಾರ್ಥ ಮೇ ಶೃಣು

ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ ಸೃಷ್ಟಿಯುಂಟು—ದೈವೀ ಮತ್ತು ಆಸುರೀ. ಹೇ ಪಾರ್ಥ, ದೈವೀಯ ವಿಸ್ತಾರಪೂರ್ವಕ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದುದಾಯಿತು. ಆಸುರೀಯ [ವರ್ಣನೆಯನ್ನು] (ಈಗ) ಕೇಳು. ಟ

ಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ಚ ನಿವೃತ್ತಿಂ ಚ ಜನಾ ನ ವಿದುರನುರಾಃ
ಸ ಶೌಚಂ ನಾಪಿ ಚಾಚಾರೋ ನ ಸತ್ಯಂ ಲೇಮ ವಿದ್ಯತೇ

ಆಸುರ ಜನರು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದರೇನು, ನಿವೃತ್ತಿಯಿಂದರೇನು,
ಎಂಬುದನ್ನರಿಯರು. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆವರಿಗೆ ಶುಚಿತ್ವ, ಆಚಾರ,
ಸತ್ಯ, ಇವುಗಳ ಅರಿವು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ೭

ಅಸತ್ಯಮಪ್ರತಿಷ್ಠಂ ತೇ ಜಗದಾಹುರನೀಶ್ವರಃ
ಅಪರಸ್ಪರಸಂಭೂತಂ ಸಮಾನ್ಯಂ ಮಹೈಶ್ವರಂ

‘ಜಗತ್ತು ಅಸತ್ಯವಾದುದು, ನಿರಾಧಾರವಾದುದು, ಈಶ್ವರ
ರಹಿತವಾದುದು, ಕೇವಲ ಗಂಡುಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಉಂಟಾಗಿ
ರುವದು. ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಷಯಭೋಗವನ್ನೇಳೆದು ಇನ್ನಾವ ಹೇತುವಿರ
ಬಲ್ಲುದು ?’ ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ೮

ಏತಾಂ ದೃಷ್ಟಿಮವಸ್ಥಭ್ಯ ನಷ್ಟಾಹ್ನಾಸೋಲ್ಪಬುದ್ಧಯಃ
ಪ್ರಭವಂತ್ಯುಗ್ರಕರ್ಮಾಣಃ ಕ್ಷಮಾಯ ಜಗತೋಹಿತಾಃ

ಭಯಂಕರವಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ, ಮಂದಮತಿ
ಯುಳ್ಳ, ದುಷ್ಟಜನರು, ಈ ಮತಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಲೋಕ
ಶತ್ರುಗಳು, ಅದರ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರವರ್ಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ೯

ಕಾಮಮಾತ್ರಿತ್ಯ ದ್ವಷ್ಟಾರಂ ದಂಭಮಾನಮದಾನ್ವಿತಾಃ
ಮೋಹಾದ್ಧೃಢೀದ್ವಾ ಸತ್ಕಾಹಾಸ್ತ್ರವತ್ಕಂಠೇಶುಚಿವ್ರತಾಃ

ತೃಪ್ತಿಗೊಳ್ಳದಿರತಕ್ಕ ಕಾಮನೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದವರೂ, ದಂಭ
ವುಳ್ಳವರೂ, [ದುರಭ-]ಮಾನವುಳ್ಳವರೂ, ಮದಾಂಧರೂ, ಆಶುಭ
ವಾದ ನಿಶ್ಚಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರೂ [ಆದವರು] ಮೋಹದಿಂದ
ದುಷ್ಟ ಇಚ್ಛೆಗಳನ್ನೆ ಹಿಡಿದು ವ್ರವೃತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ ೧೦

ಚಿಂತಾಮಪರಿಮೇಯಾಂ ಚ ಪ್ರಲಯಾಂತಾಮುಪಾತ್ರಿತಾಃ
ಕಾಮೊಪಭೋಗಪರಮಾ ಏತಾವದಿತಿ ನಿಶ್ಚಿತಾಃ

ಆಶಾಶರತ್ಯೈರ್ಬದ್ಧಾಃ ಕಾಮಕ್ರೋಧಪರಾಯಣಾಃ
ಈಹಂತೇ ಕಾಮಭೋಗಾರ್ಥಮನ್ಯಾಯೇನಾರ್ಥಸಂಚಯಾರ್ಥ

ಪ್ರಳಯ ಪರ್ಯಂತವೂ ಕೊನೆಯನ್ನೇ ಕಾಣದಂತಹ ಅಳತೆ ಯಿಲ್ಲದೆ, ಚಿಂತೆಯನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ, ಕಾಮಗಳ ಪರಮಭೋಗಿಗಳು, ಭೋಗವೇ ಸರ್ವಸ್ವವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡುವವರು, ನೂರಾರು ಆಸೆಗಳ ತೊಡಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಿರುವವರು, ಕಾಮಿಗಳು, ಕ್ರೋಧಿಗಳು ವಿಷಯಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಧನಸಂಚಯ ಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧೧, ೧೨

ಇದಮದ್ಯ ಮಯಾ ಲಬ್ಧಮಿಮಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯೇ ಮನೋರಥಂ
ಇದಮಸ್ತೀದಮಪಿ ಮೇ ಭವಿಷ್ಯತಿ ಪುನರ್ಧನಂ
ಅಸೌ ಮಯಾ ಹತಃ ಶತ್ರುಹಸಂಖ್ಯೇ ಚಾಪರಾನಪಿ
ಈಶ್ವರೋಹಮಹಂ ಭೋಗೀ ಸಿದ್ಧೋಹಂ ಬಲವಾನ್ಸಖೀ
ಆಘ್ರೋಭಜನವಾನಸ್ಮಿ ಕೋನ್ಯೋಸ್ತಿ ಸದೃಶೋ ಮಯಾ
ಯಕ್ಷ್ಮ್ಯೇ ದಾಸ್ಯಾಮಿ ಮೋದಿಷ್ಯ ಇತ್ಯಜ್ಞಾನವಿಮೋಹಿತಾಃ
ಅನೇಕಚಿತ್ತವಿಭ್ರಾಂತಾ ಮೋಹಜಾಲಸಮಾವೃತಾಃ
ಪ್ರಸಕ್ತಾಃ ಕಾಮಭೋಗೇಷು ಪತಂತಿ ನರಕೇಶುಚ್ಛಾ

ಇಂದು ನಾನು ಇದನ್ನು ಪಡೆದೆನು; ಈ ಮನೋರಥವನ್ನು (ಈಗ) ಪೂರಣಮಾಡುವೆನು; ಇಷ್ಟು ಹಣ ನನ್ನ ಬಳಿ ಇದೆ, ಮತ್ತೆ ನಾಳೆ ಇನ್ನೂ ಇಷ್ಟು ನನ್ನದಾಗುವುದು; ಈ ಶತ್ರುವನ್ನಂತು ಕೊಂದೆನು, ಇನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲುವೆನು; ನಾನು ಸರ್ವಸಂಪನ್ನನು, ಭೋಗಿಯು, ಸಿದ್ಧನು, ಬಲಿಷ್ಠನು. ಸುಖಿಯು; ನಾನು ಶ್ರೀಮಂತನು, ಕುಲೀನನು; ನನ್ನ ಸಮಾನರಿನ್ನಾರು? ನಾನು ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವೆನು, ದಾನ ಕೊಡುವೆನು, ಮೋಜುಮಾಡು [ಆನಂದಿಸು-]ವೆನು;—ಹೀಗೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮೂಢರಾದ ಜನರು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಭ್ರಾಂತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು, ಮೋಹಜಾಲದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ, ವಿಷಯಭೋಗದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ ಅಶುಭ ನರಕಕ್ಕೆ ಬೀಳುತ್ತಾರೆ. ೧೩-೧೬

ಆತ್ಮಸಂಭಾವಿತಾಃ ಸ್ವಬ್ಧಾ ಧನಮಾನಮದಾಸ್ತುತಾಃ
ಯಜಂತೇ ನಾಮಯಚ್ಛಿಸ್ತೇ ದಂಭೇನಾಸಿಧಿಪೂರ್ವಕಂ

ತಮ್ಮನ್ನೇ ದೊಡ್ಡವರನ್ನಾಗಿ ಎಣಿಸುವವರು, ಜಂಭದ ಕೋಳಿಗಳು, ಧನ ಮತ್ತು ಮಾನದ ಹೆಮ್ಮೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ (ಈ ಜನರು) ದಂಭದಿಂದ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ, ಕೇವಲ ಹೆಸರಿಗಾಗಿಯೇ, ಯಜ್ಞಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ೧೭

ಅಹಂಕಾರಂ ಬಲಂ ದರ್ಪಂ ಕಾಮಂ ಕ್ರೋಧಂ ಚ ಸಂಶ್ರಿತಾಃ
ಮಾಮಾತ್ಮಪರದೇಹೇಷು ವ್ರದ್ಧಿ ಪತೋಭ್ಯಸೂಯಕಾಃ

ಅಹಂಕಾರ, ಬಲ, ದರ್ಪ, ಕಾಮ ಮತ್ತು ಕ್ರೋಧ, ಇವುಗಳನ್ನಾಶ್ರಯವವರು, ನಿಂದೆಗೈವವರು, ಅವರಲ್ಲಿಯೂ ಇತರರಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಿಸುವ ನನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ೧೮

ತಾನಯಂ ದ್ವಿಷತಃ ಕ್ರೂರಾನ್ಸಂಸಾರೇಷು ಸರಾಢರ್ಮಾ
ಕ್ಷಪಾಮ್ಯಜಸ್ರಮರುಭಾಂತಸುರಿಷ್ಣೇವ ಯೋನಿಷು

ಈ ನೀಚರಾದ, ದ್ವೇಷವುಳ್ಳ, ಕ್ರೂರರಾದ, ಅಮಂಗಳರಾದ ನರಾಧಮರನ್ನು ನಾನು ಈ ಸಂಸಾರದ ಅತ್ಯಂತ ಆಸುರೀ [ವೃತ್ತಿಯ] ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪುನಃ ಪುನಃ ಹಾಕುವೆನು. ೧೯

ಆಸುರೀಂ ಯೋನಿಮಾಪನ್ನಾ ಮೂಢಾ ಜನ್ಮ ನಿ ಜನ್ಮ ನಿ
ಮಾಮಪ್ರಾಪ್ಯೈವ ಕಾಂತೇಯ ತತೋ ಯಾಂತ್ಯಧಮಾಂ ಗತಿಂ

ಎಲೈ ಕಾಂತೇಯನೆ, ಜನ್ಮಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಆಸುರೀ ಯೋನಿಯನ್ನು ಸೇರಿ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಈ ಮೂಢರು ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕೀಳಾದ ಗತಿಗಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ೨೦

ತ್ರಿವಿಧಂ ಸರಕಸ್ಯೇದಂ ದ್ವಾರಂ ನಾಶನಮಾತ್ಮನಃ
ಕಾಮಃ ಕ್ರೋಧಸ್ತಥಾ ಲೋಭಸ್ತಸ್ಮಾದೇತತ್ತಯಂ ತ್ಯಜೇತ್

ಆತ್ಮವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ನರಕಕ್ಕೆ ಈ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಬಾಗಿಲುಂಟು—ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ ಮತ್ತು ಲೋಭ. ಅದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಇವು ಮೂರನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕು. ೨೧

ಏತ್ಯೇನೈವಮುಕ್ತಃ ಕಾಂತೇಯ ತನೋದ್ಧಾರೈಸ್ತಿಸ್ತಿಭಿರ್ನರಃ
ಆಚಾರತ್ಯಾತ್ಮನಃ ಶ್ರೇಯಸ್ತತೋ ಯಾತಿ ಪರಾಂ ಗತಿಂ

ಎಲೈ ಕಾಂತೇಯನೇ, ಈ ತ್ರಿವಿಧ ನರಕದ್ವಾರಕ್ಕೆ ದೂರವಾಗಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಆತ್ಮದ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಪರಮಗತಿಯನ್ನೆದ್ದುತ್ತಾನೆ. ೨೨

ಯಃ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಮುತ್ಸೃಜ್ಯ ವರ್ತತೇ ಕಾಮಕಾರತಃ
ನ ಸ ಸಿದ್ಧಿಮವಾಪ್ನೋತಿ ನ ಸುಖಂ ನ ಪರಾಂ ಗತಿಂ

ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗುವ ಮನುಷ್ಯನು ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದಿಲ್ಲ, ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಿಲ್ಲ, ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದಿಲ್ಲ. ೨೩

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯ ಅರ್ಥವು ಧರ್ಮವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರತೀತವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯಮಿಸಿರುವ ಅನೇಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲ; ಅನುಭವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದ ಸತ್ಪುರುಷರು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸಂಯಮ ಮಾರ್ಗ.

ತಸ್ಮಾಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ತೇ ಕಾರ್ಯಕಾರ್ಯವ್ಯವಸ್ಥಿತಾ
ಜ್ಞಾತಾ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಾನೋಕ್ತಂ ಕರ್ಮ ಕರ್ತುಮಿಹಾರ್ಹಸಿ

ಅದುದರಿಂದ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಅಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನೀನು ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದೆಣಿಸಬೇಕು. ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯೇನೆಂಬುದನ್ನರಿತು ಇಲ್ಲಿ ನೀನು ಕರ್ಮಮಾಡುವದ್ಯಚಿತ.

೨೪

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಶಾಸ್ತ್ರ [ವೆಂಬ ಪದ] ಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ಅರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ [ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ]. ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ

ಕೊಂಡು ಸ್ತೇಚ್ಛಾಚಾರಿಗಳುಗೊಡದು ; ಧರ್ಮದ ಅನುಭವವುಳ್ಳವರ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದೆಣಿಸಬೇಕು ; ಏಂಬುದು ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಅರ್ಥ.

ಓಂ ತತ್ಸತ್

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ ಅರ್ಥಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಂತರ್ಗತ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನಸಂವಾದದ ದ್ವೈಮಸುರ ಸಂಪದ್ವಿಭಾಗಯೋಗವೆಂಬ ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಶ್ರದ್ಧಾತ್ರಯವಿಭಾಗಯೋಗ

ಶಾಸ್ತ್ರ ಅಥವಾ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣ ವೆಂದೆಣಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ‘ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ಮನ್ನಣೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಆಚರಣೆ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಎಂತಹ ಗತಿಯೊದಗುತ್ತದೆ?’ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಲು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪರಂ ತು ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವೆಂಬ ದೀಪಸ್ತಂಭವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟ ಮೇಲಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಭಯಗಳೊದಗಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಭಗವಂತನು ತೃಪ್ತಿಗೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಇದರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿರುವ ಯಜ್ಞ, ತಪಸ್ಸು, ದಾನ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಗುಣಾನುಸಾರ ಮೂರು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ‘ಓಂ ತತ್ ಸತ್’ [ಮಂತ್ರ] ದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ—

ಯೇ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಮುತ್ಸೃಜ್ಯ ಯಜಂತೇ ಶ್ರದ್ಧಯಾಸ್ತಿತಾಃ
ತೇಷಾಂ ನಿಷ್ಠಾ ತು ಕಾ ಕೃಷ್ಣ ಸತ್ತಮಾಹೋ ರಜಸ್ತಮಃ

ಅರ್ಜುನನಿಂದನು:—

ಹೇ ಕೃಷ್ಣ, ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯನ್ನು, ಎಂದರೆ ಶಿಷ್ಯಾಚಾರವನ್ನು, ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಕೇವಲ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದಲೇ ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರ ಗತಿಯು ಎಂತಹುದು ? ಸಾತ್ವಿಕವೆ, ರಾಜಸವೆ, ಅಥವಾ ತಾಮಸವೆ ?

೧

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ—

ತ್ರಿವಿಧಾ ಭವತಿ ಶ್ರದ್ಧಾ ದೇಹಿನಾಂ ಸಾ ಸ್ವಭಾವಜಾ
ಸಾತ್ವಿಕೇ ರಾಜಸೀ ಜೈವ ತಾಮಸೀ ಚೇತಿ ತಾಂ ಶೃಣು

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು—

ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯು, ಎಂದರೆ ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ನೀನು ಕೇಳು.

ಸತ್ತಮುರೂಪಾ ಸರ್ವಸ್ಯ ಶ್ರದ್ಧಾ ಭವತಿ ಭಾರತ
ಶ್ರದ್ಧಾಮಯೋಯಂ ಪುರುಷೋ ಯೋ ಯುಚ್ಚಿದ್ಧಃ ಸ ಏವ ಸಃ

ಹೇ ಭಾರತ, ಎಲ್ಲರ ಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ಅವರವರ ಸ್ವಭಾವವನ್ನನುಸರಿಸುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಯಾವನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಹೇಗೋ ಅವನು ಹಾಗೆಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆ.

೨

ಯಜಂತೇ ಸಾತ್ವಿಕಾ ದೇವಾನೈಕ್ಯರಕ್ತಾಂಸಿ ರಾಜಸಾಃ
ಪ್ರೇತಾನ್ಘೃತಗಣಾಂತಾನ್ಯೇ ಯಜಂತೇ ತಾಮಸಾ ಜನಾಃ

ಸಾತ್ವಿಕ ಜನರು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತಾರೆ, ರಾಜಸರು ಯಕ್ಷರನ್ನೂ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಭಜಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಇತರ ತಾಮಸ ಜನರು ಭೂತಪ್ರೇತಾದಿಗಳನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತಾರೆ.

೪

ಅಗಾಸ್ತೃನಿಹಿತಂ ಘೋರಂ ತಪ್ತಂತೇ ಯೇ ತಪೋ ಜನಾಃ
 ದಂಭಾಹಂಕಾರಸಂಯುಕ್ತಾಃ ಕಾಮರಾಗಬಲಾನ್ವಿತಾಃ
 ಕರ್ಷಯಂತಃ ಶರೀರಸ್ಥಂ ಭೂತಗ್ರಾಮಮಚೇತಸಃ
 ಮಾರುತೈವಾಂತಃಶರೀರಸ್ಥಂ ತಾನ್ಯಿದ್ಧ್ಯಾಸುರಸಿಶ್ಚರ್ಯಾನ್

ದಂಭ ಮತ್ತು ಅಹಂಕಾರವುಳ್ಳ, ಕಾಮ ಮತ್ತು ರಾಗದ ಬಲ
 ದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದ, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಘೋರ ತಪವನ್ನು
 ಮಾಡುವ, ಮೂಢ ಜನರು ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗ
 ಳನ್ನು ಕಷ್ಟಗೊಳಿಸುವದಲ್ಲದೆ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿರುವ ನನಗೆ ಕೂಡ
 ಕಷ್ಟ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಇಂತಹರನ್ನು ಅಸುರೀ ನಿಶ್ಚಯವುಳ್ಳವರೆಂದು
 ತಿಳಿ.

೫,೬

ಅಹಾರಸ್ತೃಪಿ ಸರ್ವಸ್ಯ ತ್ರಿವಿಧೋ ಭವತಿ ಪ್ರಿಯಃ
 ಯಜ್ಞಸ್ತಪಸ್ತಥಾ ದಾನಂ ತೇಷಾಂ ಭೇದಮಿಮಂ ಶೃಣು

ಅಹಾರವು ಕೂಡ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.
 ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ, ತಪಸ್ಸು, ಮತ್ತು ದಾನ, ಇವು (ಕೂಡ
 ಮೂರು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರಿಯವಾಗಿ) ಇರುತ್ತವೆ. ಅದರ ಈ ಭೇದ
 ವನ್ನು ನೀನು ಕೇಳು.

೭

ಆಯುಃಸತ್ತೃಬಲಾರೋಗ್ಯಸುಖಪ್ರೀತಿವರ್ಧನಾಃ
 ರಸ್ಯಾಃ ಸ್ವಿಗ್ನಾಃ ಸ್ವಿರಾ ಹೃದ್ಯಾ ಅಹಾರಾಃ ಸಾತ್ವಿಕಪ್ರಿಯಾಃ

ಆಯುಷ್ಯ, ಸಾತ್ವಿಕತೆ, ಬಲ, ಆರೋಗ್ಯ, ಸುಖ ಮತ್ತು
 ರುಚಿ, ಇವುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ, ರಸವುಳ್ಳ, ಜಿಡ್ಡುಳ್ಳ, ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು
 ಕೊಡುವ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವ ಅಹಾರಗಳು
 ಸಾತ್ವಿಕರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

೮

ಕಪ್ತವ್ತಲವಣಾತ್ಕೃಷ್ಣತೀಕ್ಷ್ಣರೂಕ್ಷವಿದಾಹಿಃ
 ಅಹಾರಾ ರಾಜಸಸ್ಯೇಷ್ವಾ ದುಃಖಶೋಕಾಮಯಪ್ರದಾಃ

ಕಹಿ, ಹುಳಿ, ಉಪ್ಪು, ಅತಿ ಉಷ್ಣ, ಕಾರ, ಒರಟು ಮತ್ತು
 ಬಾಯಾರಿಕೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಅಹಾರಗಳು ರಾಜಸರಿಗೆ ಪ್ರಿಯ

ವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಂದ ದುಃಖವೂ ಶೋಕವೂ ರೋಗವೂ
ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ೯

ಯಾತಯಾಮಂ ಗತರಸಂ ಪೂತಿ ಪರ್ಯುಷಿತಂ ಚ ಯತ್
ಉಚ್ಛಿಷ್ಟಮಸಿ ಚಾಮೇಧ್ಯಂ ಭೋಜನಂ ತಾಮಸಪ್ರಿಯಂ

ಒಂದು ಜಾವದಿಂದಲೂ ಬಿದ್ದಿರುವ, ನೀರಸವಾದ, ಕೆಟ್ಟ ವಾಸ
ನೆಯುಳ್ಳ, ಹಳಸಿರುವ, ಎಂಜಲಾದ, ಅಪವಿತ್ರವಾದ ಭೋಜನವು
ತಾಮಸರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವು. ೧೦

ಅಫಲಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಭರ್ಯಜ್ಞೋ ವಿಧಿದೃಷ್ಟೋ ಯ ಇಷ್ಯತೇ
ಯಷ್ಟ್ಯಮೇವೇತಿ ಮನಃ ಸಮಾಧಾಯ ಸ ಸಾತ್ವಿಕಃ

ಫಲದ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೆ, ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದೆ
ಣಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞವು ಸಾತ್ವಿಕವಾದುದು.
೧೧

ಅಭಿಸಂಧಾಯ ತು ಫಲಂ ದಂಭಾರ್ಥಮಪಿ ಚೈವ ಯತ್
ಇಷ್ಯತೇ ಭರತಶ್ರೇಷ್ಠ ತಂ ಯಜ್ಞಂ ವಿಧಿ ರಾಜಸಂ

ಎಲೈ ಭರತ ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಫಲದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೂ ದಂಭದಿಂ
ದಲೂ ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞವು ರಾಜಸವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿ. ೧೨

ವಿಧಿಹೀನಮಸೃಷ್ಟಾನ್ನಂ ಮಂತ್ರಹೀನಮದಕ್ಷಿಣಂ
ಶ್ರದ್ಧಾವಿರಹಿತಂ ಯಜ್ಞಂ ತಾಮಸಂ ಪರಿಚಕ್ಷತೇ

ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ, ಅನ್ನ ಮಾಡದೆ, ಮಂತ್ರವಿಲ್ಲದೆ, ತ್ಯಾಗವಿಲ್ಲದೆ,
ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದೆ [ಮಾಡಿದ] ಯಜ್ಞವನ್ನು ಧೀಮಂತರು ತಾಮಸ
ಯಜ್ಞವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ೧೩

ದೇವದ್ವಿಜಗುರುಪ್ರಾಜ್ಞ ಪೂಜನಂ ಶೌಚಮಾರ್ಜವಂ
ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಮಹುತಸಾ ಚ ಶಾರೀರಂ ತಪ ಉಚ್ಯತೇ

ದೇವ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಗುರು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಿ, ಇವರುಗಳ ಪೂಜೆ, ಪವಿತ್ರತೆ, ಸರಳತೆ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಅಹಿಂಸೆ—ಇದು ಶಾರೀರಿಕ ತಪಸ್ಸೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ೧೪

ಅನುದ್ವೇಗಕರಂ ವಾಕ್ಯಂ ಸತ್ಯಂ ಪ್ರಿಯಹಿತಂ ಚ ಯತ್
ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಾಭ್ಯಾಸನಂ ಚೈವ ವಾಙ್ಮಯಂ ತಪ ಉಚ್ಯತೇ

ದುಃಖಗೊಳಿಸದಂತಹ, ಸತ್ಯವಾದ, ಪ್ರಿಯವಾದ, ಹಿತಕರವಾದ ಮಾತು ಮತ್ತು ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ—ಇದು ವಾಚಿಕ ತಪವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ೧೫

ಮನಃಪ್ರಸಾದಃ ಸೌಮ್ಯತ್ವಂ ಮಾನಮಾತ್ಮವಿನ್ಮುಹಃ
ಭಾವಸಂಶುದ್ಧಿರಿತ್ಯೇತತ್ತಪೋ ಮಾನಸಮುಚ್ಯತೇ

ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಸನ್ನತೆ, ಸೌಮ್ಯತೆ, ಮಾನ, ಆತ್ಮಸಂಯಮ, ಭಾವಶುದ್ಧಿ—ಇದು ಮಾನಸಿಕ ತಪಸ್ಸೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ೧೬

ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಪರಯಾ ತಪ್ತಂ ತವಸ್ತತ್ತಿವಿಧಂ ನರೈಃ
ಅಫಲಾಕಾಂಕ್ಷಿಭಿರ್ಯುಕ್ತೈಃ ಸಾತ್ವಿಕಂ ಪರಿಚಕ್ಷತೇ

ಸಮತಾಭಾವವುಳ್ಳ ಪುರುಷರು ಫಲದಾಸೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪರಮಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಈ ಮೂರು ತೆರದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಅದನ್ನು ಧೀಮಂತರು ಸಾತ್ವಿಕ ತಪಸ್ಸೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ೧೭

ಸತ್ಕಾರಮಾನಘೋಷಾರ್ಥಂ ತಪೋ ದಂಭೇನ ಚೈವ ಯತ್
ಕ್ರಿಯತೇ ತದಿಹ ಪೋಕ್ತಂ ರಾಜಸಂ ಚಲಮಧ್ವನಂ

ಸತ್ಕಾರ, ಮಾನ, ಪೂಜೆ, ಇವುಗಳಿಗಾಗಿ ದಂಭದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಅಸ್ಥಿರ, ಅನಿಶ್ಚಿತ ತಪಸ್ಸು ರಾಜಸವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ೧೮

ಮೂಢಗ್ರಾಹೇಣಾತ್ಮನೋ ಯತ್ಪ್ರೀಡಯಾ ಕ್ರಿಯತೇ ತಪಃ
ಪರಸ್ಯೋತ್ಸಾದನಾರ್ಥಂ ವಾ ತತ್ತಾಮಸಮುದಾಹುತಂ

ಕಷ್ಟಪಟ್ಟುಕೊಂಡು, ದುರಾಗ್ರಹದಿಂದ ಅಥವಾ ಇತರರ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ [ಮಾಡಿ] ತಪಸ್ಸು ತಾಮಸವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ೧೯

ದಾತವ್ಯಮಿತಿ ಯದ್ವಾನಂ ದೀಯತೇನುಪಕಾರಿಣೀ
ದೇಶೇ ಕಾಲೇ ಚ ಪಾತ್ರೇ ಚ ತದ್ವಾನಂ ಸಾತ್ವಿಕಂ ಸ್ಥಿತಂ

ಕೊಡುವದುಚಿತವೆಂದೆಣಿಸಿ, ಪ್ರತಿಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ, ದೇಶ ಕಾಲ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ [ಕೊಟ್ಟ] ದಾನವನ್ನು ಸಾತ್ವಿಕ ದಾನ ವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ೨೦

ಯತ್ತು ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರಾರ್ಥಂ ಫಲಮುದ್ವಿಗ್ಧ ವಾ ಪುನಃ
ದೀಯತೇ ಚ ಪರಿಕ್ಲಿಷ್ಟಂ ವದ್ವಾನಂ ರಾಜಸಂ ಸ್ಥಿತಂ

ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ಹೊಂದಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಫಲವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದ ಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ದುಃಖದಿಂದ, ಕೊಟ್ಟ ದಾನವು ರಾಜಸವೆಂದು ಹೇಳ ಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ೨೧

ಅದೇಶಕಾಲೇ ಯದ್ವಾನಮಪಾತ್ರೇಭ್ಯಶ್ಚ ದೀಯತೇ
ಅಸತ್ಯತಮವಜ್ಞಾತಂ ತತ್ತಾಮಸಮುದಾಹೃತಂ

ದೇಶಕಾಲಪಾತ್ರಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಮನ್ನಣೆಯಿ ಲ್ಲದೆ, ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕೊಟ್ಟ ದಾನವು ತಾಮಸವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ೨೨

ಓಂತತ್ಪದಿತಿ ನಿರ್ದೇಶೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತವಿಧಃ ಸ್ವತಃ
ಜ್ಞಾಹ್ಮಣಾಸ್ತೇನ ವೇದಾಶ್ಚ ಯಜ್ಞಾಶ್ಚ ವಿಹಿತಾಃ ಪುರಾ

ಬ್ರಹ್ಮನ ವರ್ಣನೆಯು 'ಓಂ ತತ್ ಸತ್', ಈ ರೀತಿ ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಮತ್ತು ಇದರ ಮೂಲಕ ಪೂರ್ವಕಾಲ ದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ವೇದ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞ, ಇವು ನಿರ್ಮಿತವಾದುವು. ೨೩

ತಸ್ಮಾದೋಮಿತ್ಯುದಾಹೃತ್ಯ ಯಜ್ಞದಾನತಪಃಕ್ರಿಯಾಃ
ಪ್ರವರ್ತಂತೇ ವಿಧಾನೋಕ್ತಾಃ ಸತತಂ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನಾಂ

ಆದುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಗಳು ಓಂ[ಕಾರ]ದ ಉಚ್ಚಾರಣೆ
ಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ದಾನರೂಪದ ಮತ್ತು ತಪೋರೂಪದ ಕ್ರಿಯೆಗ
ಳನ್ನು ಸದಾ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ೨೪

ತದಿತ್ಯನಭಿಸಂಧಾಯ ಫಲಂ ಯಜ್ಞತಪಃಕ್ರಿಯಾಃ
ದಾನಕ್ರಿಯಾಶ್ಚ ವಿವಿಧಾಃ ಕ್ರಿಯಂತೇ ಮೋಕ್ಷಕಾಂಕ್ಷಿಭಿಃ

ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಬಯಸುವವನು ತತ್ [ಪದ] ವನ್ನು
ಉಚ್ಚರಿಸಿ, ಫಲದ ಆಸೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ, ಯಜ್ಞ, ತಪಸ್ಸು,
ದಾನಗಳೆಂಬ ವಿವಿಧ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ೨೫

ಸದ್ಭಾವೇ ಸಾಧುಭಾವೇ ಚ ಸದಿತ್ಯೇತತ್ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ
ಪ್ರಶಸ್ತೇ ಕರ್ಮಣಿ ತಥಾ ಸಚ್ಚಬ್ಧಃ ಪಾರ್ಥ ಯುಜ್ಯತೇ

ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸತ್ ಶಬ್ದವು
ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು, ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೆ, ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲ
ಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ ಶಬ್ದವು ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ೨೬

ಯಜ್ಞೇ ತಪಸಿ ದಾನೇ ಚ ಸ್ಥಿತಿಃ ಸದಿತಿ ಚೋಚ್ಯತೇ
ಕರ್ಮ ಚೈವ ತದರ್ಥೀಯಂ ಸದಿತ್ಯೇವಾಭಿಧೀಯತೇ

ಯಜ್ಞ, ತಪಸ್ಸು, ದಾನಗಳಲ್ಲಿ ದೃಢತೆಯನ್ನೂ ಸತ್ ಎಂದು
ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. 'ತತ್' ದ ನಿಮಿತ್ತವೇ ಕರ್ಮವು, ಎಂಬ ಸಂಕ
ಲ್ಪವೂ ಸತ್ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ೨೭

ಅಶ್ರದ್ಧಯಾ ಹುತಂ ದತ್ತಂ ತಪಸ್ತಪ್ತಂ ಕೃತಂ ಚ ಯತ್
ಅಸದಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಪಾರ್ಥ ನ ಚ ತತ್ಪ್ರೇತ್ಯ ನೋ ಇಹ

ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೆ, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದೆ [ಮಾಡಿದ] ಯಜ್ಞವಾಗಲಿ
ದಾನವಾಗಲಿ, ತಪಸ್ಸಾಗಲಿ, ಇನ್ನಾವ ಕೆಲಸವಾಗಲಿ, ಅಸತ್ ಎನಿ
ಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ, ಪರಲೋ
ಕದಲ್ಲಿಯೂ ಬರುವದಿಲ್ಲ.

ಟಿಪ್ಪಣಿ — ಮೇಲಿನ ಮೂರು ಶ್ಲೋಕಗಳ ಭಾವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಈಶ್ವರಾರ್ಪಣ ಮಾಡಿಯೇ ಎಸಗಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ, ಓಂಕಾರವೇ ಸತ್, ಸತ್ಯವು. ಅದನ್ನು ಅರ್ಪಣ ಮಾಡಿಯೇ ಅದು ಅಂಕುರಿ ಸುವದು.

ಓಂ ತತ್ಸತ್

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ ಅರ್ಥಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಂತರ್ಗತ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದ ಶ್ವದ್ಧಾ ತ್ರಯವಿಭಾಗಯೋಗವೆಂಬ ಹದಿನೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

೧೮

ಸಂನ್ಯಾಸಯೋಗ

ಈ ಅಧ್ಯಾಯವು ಉಪಸಂಹಾರರೂಪವಾಗಿದೆ
ಯೆಂದೆಣಿಸಬಹುದು. ‘ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ
ತೃಪ್ತಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಶರಣು ಹೊಗು’ ಎಂಬುದೇ ಇದರ,
ಅಥವಾ ಗೀತೆಯ, ಪ್ರೇರಕ ಮಂತ್ರವೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳು
ತ್ತದೆ. ಇದು ನಿಜವಾದ ಸಂನ್ಯಾಸ. ಪರಂತು
ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳ ತ್ಯಾಗವೆಂದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳ
ತ್ಯಾಗವೆಂದು ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಪರೋಪಕಾರದ ಕರ್ಮ
ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾದವುಗಳನ್ನು ಆತನಿಗೆ
ಅರ್ಪಣ ಮಾಡುವದು ಮತ್ತು ಫಲದ ಆಸೆಯನ್ನು
ಬಿಡುವದು—ಇದು ಸರ್ವಧರ್ಮತ್ಯಾಗ ಅಥವಾ
ಸಂನ್ಯಾಸ.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ—

ಸಂನ್ಯಾಸಸ್ಯ ಮಹಾಬಾಹೋ ತತ್ತಮಿಚ್ಛಾಮಿ ನೇದಿತುಂ
ತ್ಯಾಗಸ್ಯ ಚ ಹೃಷೀಕೇಶ ಪೃಥಕ್ಕೇತಿನಿಷೂದನ

ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದನು—

ಎಲೈ ಮಹಾಬಾಹುವೇ, ಹೇ ಹೃಷೀಕೇಶ, ಹೇ ಕೇಶಿನಿಷೂ
ದನ, ಸನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಗ, ಇವುಗಳ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ
ಯಾಗಿ ಅರಿಯಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ

೧

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ —

ಕಾಮ್ಯಾಣಾಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ನ್ಯಾಸಂ ಸಂನ್ಯಾಸಂ ಕವಯೋ ವಿದುಃ
ಸರ್ವಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗಂ ಪ್ರಾಹುಸ್ತ್ಯಾಗಂ ವಿಚಕ್ಷಣಾಃ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನೆಂದನು—

ಕಾಮ್ಯ (ಕಾಮನೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ) ಕರ್ಮಗಳ ತ್ಯಾಗ
ವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಸಂನ್ಯಾಸವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅರಿಯುತ್ತಾರೆ.
ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲದ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಧೀಮಂತರು ತ್ಯಾಗವೆಂದು
ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೨

ತ್ಯಾಜ್ಯಂ ದೋಷವದಿತ್ಯೇಕೇ ಕರ್ಮ ಪ್ರಾಹುರ್ಮನೀಷಿಣಃ
ಯಜ್ಞ ದಾನತಪಃಕರ್ಮ ನ ತ್ಯಾಜ್ಯಮಿತಿ ಚಾಪರೇ

ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳೂ ದೋಷಮಯ ವಾಗಿರುವದರಿಂದ [ಅವು]
ತೃಜಿಸತಕ್ಕವೆಂದು ಅನೇಕ ವಿಚಾರಶೀಲ ಪುರುಷರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ;
ಇತರರು ಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ, ಯಜ್ಞದಾನತಪೋರೂಪ ಕರ್ಮ
ಗಳು ತೃಜಿಸತಕ್ಕವಲ್ಲ.

೩

ನಿಶ್ಚಯಂ ದೃಣು ಮೇ ತತ್ರ ತ್ಯಾಗೇ ಭರತಸತ್ತಮ
ತ್ಯಾಗೋ ಹಿ ಪುರುಷವ್ಯಾಘ್ರ ತ್ರಿವಿಧಃ ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ

ಹೇ ಭರತಸತ್ತಮ, ಈ ತ್ಯಾಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತೀರ್ಮಾನ
ವನ್ನು ಕೇಳು. ಎಲೈ ಪುರುಷವ್ಯಾಘ್ರನೆ, ತ್ಯಾಗವು ಮೂರು ವಿಧ
ವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

೪

ಯಜ್ಞ ದಾನತಪಃಕರ್ಮ ನ ತ್ಯಾಜ್ಯಂ ಕಾರ್ಯಮೇವ ತತ್
ಯಜ್ಞೋ ದಾನಂ ತಪಶ್ಚೈವ ಪಾವನಾನಿ ಮನೀಷಿಣಾಂ

ಯಜ್ಞದಾನತಪೋರೂಪ ಕರ್ಮಗಳು ತ್ಯಜಿಸತಕ್ಕವಲ್ಲ,
[ಅವು] ಮಾಡತಕ್ಕವು. ಯಜ್ಞ, ದಾನ, ತಪಸ್ಸು, ಇವು ವಿವೇಕಿ
ಯನ್ನು ಪಾವನಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ೫

ಏತಾನ್ಯಪಿ ತು ಕರ್ಮಾಣಿ ಸಂಗಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಫಲಾನಿ ಚ
ಕರ್ತವ್ಯಾನೀತಿ ಮೇ ಪಾರ್ಥ ನಿಶ್ಚಿತಂ ಮತಮುತ್ತಮಂ

ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೆ, ಈ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನೂ
ಫಲದಾಸೆಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಿತ, ಉತ್ತಮ,
ಅಬಿನ್ನಾಯ. ೬

ನಿಯತಸ್ಯ ತು ಸಂನ್ಯಾಸಃ ಕರ್ಮಣೋ ನೋಪಪದ್ಯತೇ
ಮೋಹಾತ್ತಸ್ಯ ಪರಿತ್ಯಾಗಸ್ತಮಸಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ

ನಿಯತ ಕರ್ಮದ ತ್ಯಾಗವು ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಮೋಹವಶನಾಗಿ
ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಆ ತ್ಯಾಗವು ತಾಮಸವೆಂದೆಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ೭

ದುಃಖಮಿತ್ಯೇವ ಯತ್ಕರ್ಮ ಕಾಯಕೇಶಭಯಾತ್ಮ್ಯಜೇತ್
ಸ ಕೃತ್ವಾ ರಾಜಸಂ ತ್ಯಾಗಂ ನೈವ ತ್ಯಾಗಫಲಂ ಲಭೇತ್

ದುಃಖಕರವಾದುದೆಂದೆಣಿಸಿ, ಕಾಯಕಷ್ಟದ ಭಯದಿಂದ
ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮತ್ಯಾಗವು ರಾಜಸವಾದುದು. ಅದರಿಂದ ತ್ಯಾಗದ
ಫಲವು ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ. ೮

ಕಾರ್ಯಮಿತ್ಯೇವ ಯತ್ಕರ್ಮ ನಿಯತಂ ಕ್ರಿಯತೇರ್ಜುನ
ಸಂಗಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಫಲಂ ಜೈವ ಸ ತ್ಯಾಗಃ ಸಾತ್ತ್ವಿಕೋ ಮತಃ

ಹೇ ಅರ್ಜುನ, ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ, ಸಂಗ
ವನ್ನೂ ಫಲವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ, ನಿಯತ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ,
ಆ ತ್ಯಾಗವೇ ಸಾತ್ತ್ವಿಕವೆಂದೆಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ೯

ನ ದ್ವೇಷ್ಯಕುಶಲಂ ಕರ್ಮ ಕುಶಲೇ ನಾನುಷಜ್ಞತೇ
ತ್ಯಾಗೀ ಸತ್ತ್ವಸಮಾವಿಷ್ಟೋ ಮೇಧಾವೀ ಭಿನ್ನಸಂಶಯಃ

ಸಂಶಯರಹಿತನಾದ, ಶುದ್ಧ ಭಾವನೆಗಳುಳ್ಳವನಾದ ತ್ಯಾಗಿ
ಯೂ ಧೀಮಂತನೂ ಕಷ್ಟಕರವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವದಿಲ್ಲ,
ಸುಲಭವಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗುವದಿಲ್ಲ. ೧೦

ನ ಹಿ ದೇಹಭೃತಾ ಶಕ್ಯಂ ತ್ಯಕ್ತುಂ ಕರ್ಮಾಣ್ಯಶೇಷತಃ
ಯಸ್ತು ಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗೀ ಸ ತ್ಯಾಗೀತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ

ದೇಹಧಾರಿಗೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡುವದು
ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಪರಂತು ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವವನು ತ್ಯಾಗಿಯೆ
ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ೧೧

ಅನಿಷ್ಟಮಿಸ್ವಂ ಮಿತ್ರಂ ಚ ತ್ರಿವಿಧಂ ಕರ್ಮಣಃ ಫಲಂ
ಭವತ್ಯತ್ಯಾಗಿನಾಂ ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ನ ಕು ಸಂನ್ಯಾಸಿನಾಂ ಕ್ವಚಿತ್

ತ್ಯಾಗಮಾಡದಿರುವವನ ಕರ್ಮದ ಫಲವು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ
ಮೂರು ವಿಧದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ—ಅರುಭ, ಶುಭ ಮತ್ತು ಶುಭಾಶುಭ.
ತ್ಯಾಗಿ(ಸಂನ್ಯಾಸಿ)ಯಾದವನಿಗೆ ಅದೆಂದಿಗೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ೧೨

ಪಂಚೈತಾನಿ ಮಹಾಬಾಹೋ ಕಾರಣಾನಿ ನಬೋಧ ಮೇ
ಸಾಂಖ್ಯೇ ಕೃತುಂತೇ ಪ್ರೋಕ್ತಾನಿ ಸಿದ್ಧಯೇ ಸರ್ವಕರ್ಮಣಾಂ

ಎಲೈ ಮಹಾಬಾಹುವೆ, ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮದ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸಾಂಖ್ಯ
ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಐದು ಕಾರಣಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅವನ್ನು ನನ್ನಿಂದ
ಕೇಳು. ೧೩

ಅಧಿಷ್ಠಾನಂ ತಥಾ ಕರ್ತಾ ಕರಣಂ ಚ ಪೃಥಗ್ವಿಧಂ
ವಿವಿಧಾಶ್ಚ ಪೃಥಕ್ಕ್ಷೇಷ್ವಾ ದೈವಂ ಚೈವಾತ್ರ ಪಂಚಮಂ

ಆ ಐದು ಏನೆಂದರೆ—ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕರ್ತೃ, ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಸಾಧನ
ಗಳು, ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಮತ್ತು ಐದನೆಯದಾದ ದೈವವು. ೧೪

ಶರೀರವಾಙ್ಮನೋಭಿಯತ್ಕರ್ಮ ಪ್ರಾರಭತೇ ನರಃ
ನ್ಯಾಯ್ಯಂ ವಾ ವಿಪರೀತಂ ವಾ ಪಂಚೈತೇ ತಸ್ಯ ಹೇತವಃ

ಯಾರೊಬ್ಬನು, ಶರೀರ, ಮಾತು ಅಥವಾ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು—ಅದು ನೀತಿ ಸಮ್ಮತವಾಗಿರಲಿ, ನೀತಿ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರಲಿ—ಮಾಡಿದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಈ ಐದು ಕಾರಣಗಳು ಇರುತ್ತವೆ.

೧೫

ತತ್ತ್ವವಂ ಸತಿ ಕರ್ತಾರಮಾತ್ಮಾನಂ ಕೇವಲಂ ತು ಯಃ
ಪಶ್ಯತ್ಯಕ್ಕೃತಬುದ್ಧಿತ್ವಾನ್ನ ಸ ಪಶ್ಯತಿ ದುರ್ಮತಿಃ

ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅಸಂಸ್ಕೃತ ಬುದ್ಧಿಯ ಕಾರಣ ತಾನೇ ಕರ್ತೃ ವೆಂದೆಣಿಸುವ ದುರ್ಮತಿಗೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯದು.

೧೬

ಯಸ್ಯ ನಾಹಂಕೃತೋ ಭಾವೋ ಬುದ್ಧಿಯಸ್ಯ ನ ಲಿಪ್ಯತೇ
ಹತ್ವಾಪಿ ಸ ಇಮಾಂಛೋಕ್ತಾನ್ ಹಂತಿ ನ ನಿಬದ್ಧತೇ

ಯಾರಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರಭಾವವಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರ ಬುದ್ಧಿಯು ಮಲಿ ನವಾಗಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದರೂ ಸಂಹರಿಸುವ ದಿಲ್ಲ, [ಅದರಿಂದ ಅವನು] ಬಂಧನದಲ್ಲಿ [ಯೂ] ಬೀಳುವದಿಲ್ಲ.

೧೭

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಹೊರಗಣ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ಓದಿದರೆ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತಪ್ಪು ಅರ್ಥ ಕೊಡುವದಾಗಿದೆ. ಗೀತೆಯ ಅನೇಕ ಶ್ಲೋಕ ಗಳು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನವಲಂಬಿಸಿರುವವಾಗಿವೆ. ಅದರ ಸಹಜ ದೃಷ್ಟಾಂತವು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ದೊರಕಲಾರದು, ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ರೇಖಾಗಣಿತ ದಲ್ಲಿ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಆದರ್ಶ ಆಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದ್ದಂತೆಯೇ ಧರ್ಮ ವ್ಯವಹಾ ರಕ್ಕಾಗಿಯೂ [ಅವಶ್ಯಕತೆ] ಉಂಟು. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯ—ಯಾರ ಅಹಂಭಾವವು ಮಣ್ಣಾಗಿ ಹೋಗಿದೆಯೋ ಮತ್ತು ಯಾರ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಕೊಳೆಯಿಲ್ಲವೋ, ಆತನು ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಲ್ಲಬಾರ ದೇಕೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪರಂತು ಅಹಂಭಾವವಿಲ್ಲದವನಿಗೆ ಶರೀ ರವೇ ಇಲ್ಲ. ಯಾರ ಬುದ್ಧಿಯು ವಿಶುದ್ಧವೋ, ಅವನು ತ್ರಿಕಾಲದರ್ಶಿ. ಇಂತಹ ಪುರು ಷನು ಕೇವಲ ಭಗವಂತನೊಬ್ಬನೇ. ಆತನು [ಕರ್ಮ] ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅಕ ರ್ಮನು; ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅಹಿಂಸಕನು. ಇದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನಿರಾಗಿರುವ ಮಾರ್ಗವು ಒಬ್ಬರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲದಿರುವ ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಟಾಚಾರದ—ಶಾಸ್ತ್ರದ—ಮಾರ್ಗ ವೊಂದೇ.

ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಪರಿಜ್ಞಾತು ತ್ರಿವಿಧಾ ಕರ್ಮಚೋದನಾ
ಕರಣಂ ಕರ್ಮ ಕರ್ತೇತಿ ತ್ರಿವಿಧಃ ಕರ್ಮಸಂಗ್ರಹಃ

ಕರ್ಮದ ಪ್ರೇರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ತತ್ವಗಳಿವೆ—ಜ್ಞಾನ, ಜ್ಞೇಯ ಮತ್ತು ಪರಿಜ್ಞಾತ್ಮ. ಕರ್ಮದ ಅಂಗಗಳು ಮೂರು ಬಗೆಯವು—ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಕರ್ತೃ. ೧೮

ಟಿಪ್ಪಣಿ-ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮತ್ತೆ ಆಚಾರದ ಸಮೀಕರಣವಿದೆ. ಮೊದಲು ಮನುಷ್ಯನು ಕರ್ತವ್ಯ ಕರ್ಮ (ಜ್ಞೇಯ)ದ ವಿಧಿ (ಜ್ಞಾನ) ಯನ್ನರಿಯುತ್ತಾನೆ. — ಪರಿಜ್ಞಾತ್ಮವಾಗುತ್ತಾನೆ, ಈ ಕರ್ಮಪ್ರೇರಣೆಯ ನಂತರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ (ಕರಣ, ಮೂಲಕ ಕ್ರಿಯೆಯ ಕರ್ತೃವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಕರ್ಮಸಂಗ್ರಹ.

ಜ್ಞಾನಂ ಕರ್ಮ ಚ ಕರ್ತಾ ಚ ತ್ರಿಧೈವ ಗುಣಭೇದದಃ
ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ ಗುಣಸಂಖ್ಯಾ ನೇ ಯಥಾವತ್ತ್ವೇನ ತಾನ್ಯಪಿ

ಜ್ಞಾನ, ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಕರ್ತೃ, ಇವು ಗುಣಭೇದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿವೆ. ಗುಣಗಳ ಎಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿರುವಂತೆಯೇ [ಇದನ್ನೂ ಹೇಳುವೆನು,] ಕೇಳು. ೧೯

ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಯೇನೈಕಂ ಭಾವಮವ್ಯಯಮೀಕ್ಷತೇ
ಅವಿಭಕ್ತಂ ವಿಭಕ್ತೇಷು ತಜ್ಞಾನಂ ವಿದ್ಧಿ ರಾಜಸಂ

ಯಾವದರ ಮೂಲಕ ಮನುಷ್ಯನು ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಭಾವವನ್ನೂ ವೈವಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಏಕತೆಯನ್ನೂ ಕಾಣುವನೋ ಅದನ್ನು ಸಾತ್ವಿಕ ಜ್ಞಾನವೆಂದು ತಿಳಿ. ೨೦

ವೃಥಕ್ಷೇಪ ತು ಯಜ್ಞಾನಂ ನಾನಾಭಾವಾನ್ವೃಥಗ್ನಿಧಾನ್
ವೇತ್ತಿ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ತಜ್ಞಾನಂ ವಿದ್ಧಿ ರಾಜಸಂ

ಯಾವದರ ಮೂಲಕ ಮನುಷ್ಯನು ನೋಡುವದಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ, ವಿಭಕ್ತ, ಭಾವಗಳನ್ನು ಕಾಣುವನೋ ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ರಾಜಸವೆಂದು ತಿಳಿ. ೨೧

ಯತ್ತು ಕೃತ್ಸ್ನವದೇಕಸ್ಮಿನ್ಯಾರ್ಥೇ ಸಕ್ತಮಹೈಶುಕಂ
ಅತತ್ತಾಧ್ಯವದಲ್ಪಂ ಚ ತತ್ತಾನುಮುದಾಹೃತಂ

ಯಾವದರ ಮೂಲಕ ಒಂದೇ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರಣವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವುದೋ, ಯಾವದು ರಹಸ್ಯವಿಲ್ಲದುದೋ, ತುಚ್ಛವೋ, ಅದು ತಾಮಸ ಜ್ಞಾನವೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

೨೨

ನಿಯತಂ ಸಂಗರಹಿತಮರಾಗದ್ವೇಷತಃ ಕೃತಂ
ಅಫಲಪ್ರೇಕ್ಷನಾ ಕರ್ಮ ಯತ್ತತ್ಸಾತ್ವಿಕಮುಚ್ಯತೇ

ಫಲದಾಸೆಯಿಲ್ಲದ ಪುರುಷನು ಆಸಕ್ತಿಯೂ ರಾಗದ್ವೇಷವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿದ ನಿಯತ ಕರ್ಮವು ಸಾತ್ವಿಕವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

೨೩

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಅ. ೩, ಶ್ಲೋ. ೮. ರ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿ.

ಯತ್ತು ಕಾಮೇಕ್ಷನಾ ಕರ್ಮ ಸಾಹಂಕಾರೇಣ ವಾ ಪುನಃ
ಕ್ರಿಯತೇ ಬಹುಲಾಸಾಂ ತದ್ರಾಜಸಮುದಾಹೃತಂ

ಭೋಗದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವವರು ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ 'ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂಬ ಭಾವದಿಂದ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಾರೋ ಅದು ರಾಜಸವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

೨೪

ಅನುಬಂಧಂ ಕ್ಷಯಂ ಹಿಂಸಾಮನವೇಕ್ಷ್ಯ ಚ ಪೌರುಷಂ
ಮೋಹಾದಾರಭ್ಯತೇ ಕರ್ಮ ತತ್ತಾಮಸಮುದಾಹೃತಂ

ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಪರಿಣಾಮದ, ಹಾನಿಯ, ಹಿಂಸೆಯ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕತೆಯ, ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಮೋಹವಶನಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೋ ಅದು ತಾಮಸ ಕರ್ಮವೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

೨೫

ಮುಕ್ತಸಂಗೋನಹಂವಾದೀ ಧೃತ್ಯುತ್ಸಾಹಸಮನ್ವಿತಃ
ಸಿದ್ಧ್ಯಸಿದ್ಧ್ಯೋರ್ನಿರ್ವಿಕಾರಃ ಕರ್ತಾ ಸಾತ್ವಿಕ ಉಚ್ಯತೇ

ಯಾರು ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ, ಅಹಂಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವನೋ, ಯಾರಲ್ಲಿ ದೃಢತೆಯೂ ಉತ್ಸಾಹವೂ ಉಂಟೋ, ಯಾರು ಸಫಲತೆ ನಿಷ್ಕಲತೆಗಳಿಂದ ಹರ್ಷಶೋಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲವೋ, ಅವನು ಸಾತ್ವಿಕ ಕರ್ತೃವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ೨೬

ರಾಗೀ ಕರ್ಮಫಲಪ್ರೇಕ್ಷುರ್ಲುಬ್ಧೋ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕೋಶುಚಿಃ
ಹರ್ಷಶೋಕಾನ್ವಿತಃ ಕರ್ತಾ ರಾಜಸಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ

ರಾಗವುಳ್ಳವನು, ಕರ್ಮಫಲದ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನು, ಲೋಭಿಯು, ಹಿಂಸಕನು, ಮಲಿನನು, ಹರ್ಷಶೋಕಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನು[— ಇಂತ ಹನು] ರಾಜಸ ಕರ್ತೃವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ೨೭

ಅಯುಕ್ತಃ ಪ್ರಾಕೃತಃ ಸ್ತಬ್ಧಃ ಶರಣೋ ನೈಷ್ಕೃತಿಕೋಲಸಃ
ವಿಷಾದೀ ದೀರ್ಘಸೂತ್ರೀ ಚ ಕರ್ತಾ ತಾಮಸ ಉಚ್ಯತೇ

ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತನೂ ಅಸಂಸ್ಕಾರಿಯೂ ಹಠಮಟ್ಟನೂ ಶಠನೂ ನೀಚನೂ ಅಲಸಿಯೂ ಅಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತನೂ ಆದವನು ತಾಮಸ ಕರ್ತೃವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ೨೮

ಬುದ್ಧೇರ್ಭೇದಂ ಧೃತೇಶ್ಚೈವ ಗುಣತಸ್ತ್ರಿವಿಧಂ ಶೃಣು
ಪ್ರೋಚ್ಯ ಮಾನಮಶೇಷೇಣ ಪೃಥಕ್ತ್ವೇನ ಧನಂಜಯ

ಎಲೈ ಧನಂಜಯನೇ, ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಧೃತಿ, ಇವುಗಳ ಗುಣ ಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮತ್ತು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಮೂರು ಬಗೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳು. ೨೯

ಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ಚ ನಿವೃತ್ತಿಂ ಚ ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯೇ ಭಯಾಭಯೇ
ಬಂಧಂ ಮೋಕ್ಷಂ ಚ ಯಾ ವೇತ್ತಿ ಬುದ್ಧಿಃ ಸಾ ಪಾರ್ಥ ಸಾತ್ವಿಕೇ

ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ನಿವೃತ್ತಿ, ಕಾರ್ಯ, ಅಕಾರ್ಯ, ಭಯ, ಅಭಯ, ಬಂಧ, ಮೋಕ್ಷ, ಇವುಗಳ ಭೇದವನ್ನು (ಉಚಿತ ರೀತಿಯಿಂದ) ತಿಳಿಯುವ ಬುದ್ಧಿಯು ಸಾತ್ವಿಕವಾದುದು ೩೦

ಯಯಾ ಧರ್ಮಮಧರ್ಮಂ ಚ ಕಾರ್ಯಂ ಚಾಕಾರ್ಯಮೇವ ಚ
ಅಯಥಾವತ್ಪ್ರಜಾನಾತಿ ಬುದ್ಧಿಃ ಸಾ ಪಾರ್ಥ ರಾಜಸೀ

ಧರ್ಮ-ಅಧರ್ಮ, ಕಾರ್ಯ-ಅಕಾರ್ಯ, ಇವುಗಳ ವಿವೇಚನೆ
ಯನ್ನು ಅನುಚಿತ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಬುದ್ಧಿಯು, ಎಲೈ
ಪಾರ್ಥನೆ, ರಾಜಸವಾದುದು. ೩೧

ಅಧರ್ಮ೦ ಧರ್ಮಮಿತಿ ಯಾ ಮನ್ಯತೇ ತಮಸಾವೃತಾ
ಸರ್ವಾರ್ಥಾನ್ವಿ ಪರೀತಾಂಶ್ಚ ಬುದ್ಧಿಃ ಸಾ ಪಾರ್ಥ ತಾಮಸೀ

ಹೇ ಪಾರ್ಥ, ಅಂಧಕಾರದಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಅಧರ್ಮ
ವನ್ನು ಧರ್ಮವೆಂದೆಣಿಸಿ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿಯೇ
ನೋಡುವ ಬುದ್ಧಿಯು ತಾಮಸವಾದುದು. ೩೨

ಧೃತ್ಯಾ ಯಯಾ ಧಾರಯತೇ ಮನಃಪ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಕ್ರಿಯಾಃ
ಯೋಗೇನಾವ್ಯಭಿಚಾರಿಣ್ಯಾ ಧೃತಿಃ ಸಾ ಪಾರ್ಥ ಸಾತ್ವಿಕೀ

ಯಾವ ಏಕನಿಷ್ಠ ಧೃತಿಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಮನಸ್ಸು,
ಪ್ರಾಣ, ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸಾಮ್ಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದ
ಧಾರಣೆಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಆ ಧೃತಿಯು ಸಾತ್ವಿಕವಾದುದು. ೩೩

ಯಯಾ ತು ಧರ್ಮಕಾಮಾರ್ಥಾಸ್ಥೃತ್ಯಾ ಧಾರಯತೇರ್ಜುನ
ಪ್ರಸಂಗೇನ ಫಲಾಕಾಂಕ್ಷೀ ಧೃತಿಃ ಸಾ ಪಾರ್ಥ ರಾಜಸೀ

ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೆ, ಯಾವ ಧೃತಿಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಫಲಾ
ಕಾಂಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಧರ್ಮ, ಕಾಮ, ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ
ಧಾರಣೆಮಾಡುತ್ತಾನೋ, ಆ ಧೃತಿಯು ರಾಜಸವಾದುದು. ೩೪

ಯಯಾ ಸ್ತಪ್ತಂ ಭಯಂ ಶೋಕಂ ವಿಷಾದಂ ಮದಮೇವ ಚ
ನ ವಿಮುಂಚತಿ ದುರ್ಮೇಧಾ ಧೃತಿಃ ಸಾ ಪಾರ್ಥ ತಾಮಸೀ

ಯಾವ ಧೃತಿಯಿಂದ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯನು ನಿದ್ರೆ,
ಭಯ, ಶೋಕ, ನಿರಾಸೆ ಮತ್ತು ಮದ, ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಲಾರನೋ,
ಅದು, ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೆ, ತಾಮಸವಾದ ಧೃತಿಯು. ೩೫

ಸುಖಂ ತ್ರಿದಾನೀಂ ತ್ರಿವಿಧಂ ಶೃಣು ಮೇ ಭರತರ್ಷಭ
 ಅಭ್ಯಾಸಾದ್ರಮತೇ ಯತ್ರ ದುಃಖಾಂತಂ ಚ ನಿಗಚ್ಛತಿ
 ಯತ್ರ ದಗ್ರೇ ವಿಷಮಿವ ಪರಿಣಾಮೇಮೃತೋಪಮಂ
 ತತ್ಸುಖಂ ಸಾತ್ವಿಕಂ ಪೋಕ್ತಮಾತ್ಮಬುದ್ಧಿಪ್ರಸಾದಜಂ

ಹೇ ಭರತರ್ಷಭ, ಈಗ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಸುಖದ ವರ್ಣನೆ
 ಯನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಕೇಳು. ಯಾವದರ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು
 ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿರುವನೋ, ಯಾವದರಿಂದ ದುಃಖವು ಕೊನೆಗಾಣು
 ವುದೋ, ಯಾವದು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ವಿಷಸಮಾನವಾಗಿ ತೋರಿ ಪರಿ
 ಣಾಮದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯತಸಮಾನವಾಗುವುದೋ, ಯಾವದು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ
 ಪ್ರಸನ್ನತೆಯೊಳಗಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೋ, ಅದು ಸಾತ್ವಿಕಸುಖ
 ವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

೩೬-೩೭

ವಿಷಯೇಂದ್ರಿಯಸಂಯೋಗಾದ್ಯತ್ತ ದಗ್ರೇಮೃತೋಪಮಂ
 ಪರಿಣಾಮೇ ವಿಷಮಿವ ತತ್ಸುಖಂ ರಾಜಸಂ ಸ್ಥಿತಂ

ವಿಷಯ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಆರಂಭ
 ದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯತದಂತೆ ಕಂಡು ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ವಿಷಸಮಾನವಾಗಿರುವ
 ಸುಖವು ರಾಜಸವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

೩೮

ಯದಗ್ರೇ ಚಾನುಬಂಧೇ ಚ ಸುಖಂ ಮೋಹನಮಾತ್ಮನಃ
 ನಿದ್ರಾಲಸ್ಯಪ್ರಮಾದೋತ್ಥಂ ತತ್ತಾಮಸಮುದಾಹೃತಂ

ಯಾವದು ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿಯೂ ಆತ್ಮವನ್ನು
 ಮೂರ್ಛಗೊಳಿಸುವುದೋ ಮತ್ತು ನಿದ್ರೆ, ಆಲಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾದ
 ಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆಯೋ, ಅದು ತಾಮಸ ಸುಖವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

೩೯

ನ ತದಸ್ತಿ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ವಾ ದಿವಿ ದೇವೇಷು ವಾ ಪುನಃ
 ಸತ್ತ್ವಂ ಪ್ರಕೃತಿಜೈರ್ಮುಕ್ತಂ ಯದೇಭಿಃ ಸ್ಯಾತ್ತಿಭಿರ್ಗುಣೈಃ

ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ
 ಹೊಂದಿರುವವನು ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ದೇವತೆಗಳೊಳಗಾಗಲಿ ಸ್ವರ್ಗ
 ದಲ್ಲಾಗಲಿ ಯಾವನೂ ಇಲ್ಲ.

೪೦

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕ್ಷತ್ರಿಯವಿಶಾಂ ಶೂದ್ರಾಣಾಂ ಚ ಪರಂತಪ
ಕರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರವಿಭಕ್ತಾನಿ ಸ್ವಭಾವಪ್ರಭವೈರ್ಗುಣೈಃ

ಎಲೈ ಪರಂತಪನೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ ಮತ್ತು
ಶೂದ್ರರ ಕರ್ಮಗಳು ಕೂಡ ಅವರ ಸ್ವಭಾವಜನ್ಯ ಗುಣಗಳ ದೆಸೆ
ಯಿಂದ [ಗುಣಗಳಿಸನುಸಾರವಾಗಿ] ವಿಭಾಗಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ೪೧

ಶಮೋ ದಮಸ್ತಪಃ ಶೌಚಂ ಕ್ರಾಂತಿರಾರ್ಜವಮೇವ ಚ
ಜ್ಞಾನಂ ವಿಜ್ಞಾನಮಾಸ್ತಿ ಕ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಕರ್ಮ ಸ್ವಭಾವಜಂ

ಶಮೆ, ದಮೆ, ತಪಸ್ಸು, ಶುಚಿತ್ವ, ಕ್ಷಮೆ, ಸರಳತೆ, ಜ್ಞಾನ, ಅನುಭವ, ಅಸ್ತಿಕತೆ--ಇವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸ್ವಭಾವಜನ್ಯ ಕರ್ಮಗಳು.

೪೨

ಶಾರ್ಯಂ ತೇಜೋ ಧೃತಿರ್ದಾರ್ಢ್ಯಂ ಯುದ್ಧೇ ಚಾಪ್ಯಪಲಾಯನಂ
ದಾನಮೀಶ್ವರಭಾವಶ್ಚ ಕ್ಷಾತ್ರಂ ಕರ್ಮ ಸ್ವಭಾವಜಂ

ಶಾರ್ಯ, ತೇಜಸ್ಸು, ಧೃತಿ, ದಕ್ಷತೆ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬೆನ್ನು
ತೋರಿಸದಿರುವದು, ದಾನ, ಶಾಸನ [ಆಳುವದು], ಇವು ಕ್ಷತ್ರಿಯನ
ಸ್ವಭಾವಜನ್ಯ ಕರ್ಮಗಳು. ೪೩

ಕೃಷಿಗೋರಕ್ತವಾಣಿಜ್ಯಂ ವೈಶ್ಯಕರ್ಮ ಸ್ವಭಾವಜಂ
ಪರಿಚರ್ಯಾತ್ಮಕಂ ಕರ್ಮ ಶೂದ್ರಸ್ಯಾಪಿ ಸ್ವಭಾವಜಂ

ಆರಂಬ, ಗೋರಕ್ತಣೆ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಇವು ವೈಶ್ಯನ ಸ್ವಭಾವ
ಜನ್ಯ ಕರ್ಮಗಳು. ಮತ್ತು, ಸೇವೆಯು ಶೂದ್ರನ ಸ್ವಭಾವಜನ್ಯ
ಕರ್ಮವು. ೪೪

ಸ್ತೇ ಸ್ತೇ ಕರ್ಮಣ ಭಿರತಃ ಸಂಸಿದ್ಧಿಂ ಲಭತೇ ನರಃ
ಸ್ತಕರ್ಮನಿರತಂ ಸಿದ್ಧಿಂ ಯಥಾ ಪಿಂಡತಿ ತಚ್ಚಕ್ಷುಣು

ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ಮನುಷ್ಯರು ಮೋಕ್ಷ
ವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು
ಯಾವ ರೀತಿ ಮೋಕ್ಷ ಪಡೆಯುವನೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳು. ೪೫

ಯತಃ ಪ್ರವೃತ್ತಿಭೂತಾನಾಂ ಯೇನ ಸರ್ವಮಿದಂ ತತಂ
ಸ್ವಕರ್ಮಣಾ ತಮಭ್ಯರ್ಚ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಂ ವಿಂದತಿ ಮಾನವಃ

ಯಾರ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆಯೋ
ಮತ್ತು ಯಾರಿಂದ ಸಮಸ್ತವೂ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದೆಯೋ, ಅವನನ್ನು
ತನ್ನ ಕರ್ಮದಿಂದ ಭಜಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನು ಮೋಕ್ಷವನ್ನೈದುತ್ತಾನೆ.

೪೬

ಶ್ರೇಯಾಸ್ವ್ಯಧರ್ಮೋ ವಿಗುಣಃ ಪರಧರ್ಮಾತ್ಸ್ವನುಷ್ಠಿತಾತ್
ಸ್ವಭಾವನಯತಂ ಕರ್ಮ ಕುರ್ಮನ್ನಾಪ್ನೋತಿ ಕಿಲ್ಬಿಷಂ

ಪರಧರ್ಮವು ಸುಕರವಾಗಿದ್ದರೂ ವಿಗುಣವಾದ ಪರಧರ್ಮವು
ಅದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮವು. ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಗೈವ
ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪಾಪವು ತಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ.

೪೭

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಸ್ವಧರ್ಮವೆಂದರೆ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ. ಗೀತೆಯ ಶಿಕ್ಷಣದ
ಮಧ್ಯಬಿಂದುವು ಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗ, ಮತ್ತು ಸ್ವಕರ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ತಮ
ವಾದ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನರಸಿದರೆ ಫಲತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಎಡೆಯಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ
ಸ್ವಧರ್ಮವು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳ ಫಲವೂ ಅವು
ಗಳ ಪಾಲನೆಯಲ್ಲೇ ದೊರಕುತ್ತದೆ.

ಸಹಜಂ ಕರ್ಮ ಕೌಂತೇಯ ಸದೋಷಮಪಿ ನ ತ್ಯಜೇತ್
ಸರ್ವಾರಂಭಾ ಹಿ ದೋಷೇಣ ಧೂಮೇನಾಗ್ನಿರಿವಾವೃತಾಃ

ಹೇ ಕೌಂತೇಯ, ಸಹಜವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು,
ಅದರಲ್ಲಿ ದೋಷವಿದ್ದರೂ, ಬಿಡಬಾರದು. ಬಿಂಕಿಯೊಡನೆ ಹೊಗೆ
ಯಿರುವಂತೆಯೇ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸಗಳೊಡನೆ ದೋಷ [ವಿದ್ದೇ] ಇರು
ತ್ತದೆ.

೪೮

ಅಸಕ್ತಬುದ್ಧಿಃ ಸರ್ವತ್ರ ಜಿತಾತ್ಮಾ ನಿಗತಸ್ಪೃಹಃ
ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯಸಿದ್ಧಿಂ ಪರಮಾಂ ಸಂನ್ಯಾಸೇನಾಧಿಗಚ್ಛತಿ

ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಅಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡಿರುವ,
ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆದ್ದಿರುವ, ಮನು

ಷ್ಯನು ಸಂನ್ಯಾಸದ ಮೂಲಕ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯವೆಂಬ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ೪೯

ಸಿದ್ಧಿಂ ಪ್ರಾಪ್ತೋ ಯಥಾ ಬ್ರಹ್ಮ ತಥಾಪೋತಿ ನಿಬೋಧ ಮೇ
ಸಮಾಸೇನ್ನೈವ ಕೌಂತೇಯ ನಿಷ್ಠಾ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಯಾ ಪರಾ

ಎಲೈ ಕೌಂತೇಯನೇ, ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೈದಿದ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯನು ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುವದೆಂತೆಂಬುದನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಕೇಳು. ಅದೇ ಜ್ಞಾನದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ ದಶೆ. ೫೦

ಬುದ್ಧ್ಯಾ ವಿಶುದ್ಧಯಾ ಯುಕ್ತೋ ದೃತ್ಯಾತ್ಮಾನಂ ನಿಯಮ್ಯ ಚ
ಶಬ್ದಾದಿನ್ನಿಷಯಾಂಸ್ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ರಾಗದ್ವೇಷಾ ವ್ಯುದಸ್ಯ ಚ
ವಿವಿಕ್ತಸೇವೀ ಲಘ್ವಾಶೀ ಯತವಾಕ್ಯಾಮಾನಸಃ
ಧ್ಯಾನಯೋಗಪರೋ ನಿತ್ಯಂ ವೈರಾಗ್ಯಂ ಸಮುಪಾಶ್ರಿತಃ
ಅಹಂಕಾರಂ ಬಲಂ ದರ್ಪಂ ಕಾಮಂ ಕ್ರೋಧಂ ಪರಿಗ್ರಹಂ
ನಿಮುಚ್ಯ ನರ್ಮಮಃ ಶಾಂತೋ ಬ್ರಹ್ಮಭೂಯಾಯ ಕಲ್ಪತೇ

ಯಾರ ಬುದ್ಧಿಯು [ಪರಿ]ಶುದ್ಧವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ಯೋಗಿಯು ದೃಢತೆಯಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಶಬ್ದವೇ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ರಾಗದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು, ಏಕಾಂತವನ್ನು ಸೇವನೆಮಾಡಿ, ಅಲ್ಪಾಹಾರಿಯಾಗಿ, ಮಾತನ್ನೂ ಶರೀರವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಧ್ಯಾನಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಪರಾಯಣನಾಗಿದ್ದು, ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ, ಅಹಂಕಾರ, ಬಲ, ದರ್ಪ, ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ ಮತ್ತು ಪರಿಗ್ರಹ, ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮಮತಾರಹಿತನೂ ಶಾಂತನೂ ಆಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಭಾವವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ೫೧-೫೩

ಬ್ರಹ್ಮಭೂತಃ ಪ್ರಸನ್ನಾತ್ಮಾ ನ ಶೋಚತಿ ನ ಕಾಂಕ್ಷತಿ
ಸಮಃ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ಮದ್ಭಕ್ತಿಂ ಲಭತೇ ಪರಾಂ

ಬ್ರಹ್ಮಭಾವವನ್ನೈದಿದ, ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತನಾದ, ಮನುಷ್ಯನು ಶೋಕಪಡುವದೂ ಇಲ್ಲ, ಏನನ್ನೂ ಬಯಸುವದೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ಸಕ

ಲಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಭಾವವನ್ನಿಟ್ಟು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪರಮಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ೫೪

ಭಕ್ತ್ಯಾ ಮಾಮಭಿಜಾನಾತಿ ಯಾವಾನ್ಯಶ್ಚಾಸ್ತಿ ತತ್ತತ್ಸತಃ
ತತೋ ಮಾಂ ತತ್ತತ್ಸತೋ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ವಿಶತೇ ತದನಂತರಂ

ನಾನು ಎಂತಹನು, ಯಾರು, ಎಂಬುದನ್ನು ಭಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಅವನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಹೀಗೆ ಫನ್ನನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಅರಿತು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

೫೫

ಸರ್ವಕರ್ಮಾಣ್ಯಪಿ ಸದಾ ಕುರ್ವಾಣೋ ಮಧ್ಯಮಾಶ್ರಯಃ
ಮತ್ಪ್ರಸಾದಾದವಾಪ್ನೋತಿ ಶಾಶ್ವತಂ ಪದಮವ್ಯಯಂ

ನನ್ನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸುವವನು ಸದಾ ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಅವ್ಯಯ ಪದವನ್ನೊದ್ದುತ್ತಾನೆ. ೫೬

ಚೇತಸಾ ಸರ್ವಕರ್ಮಾಣಿ ಮಯಿ ಸಂನ್ಯಸ್ಯಮತ್ಪರಃ
ಬುದ್ಧಿಯೋಗಮುಪಾಶ್ರಿತ್ಯ ಮಚ್ಚಿತ್ತಃ ಸತತಂ ಭವ

ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಣ ಮಾಡಿ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪರಾಯಣನಾಗಿ, ವಿವೇಕಬುದ್ಧಿಯನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ, ನಿರಂತರವೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವಿಡು. ೫೭

ಮಚ್ಚಿತ್ತಃ ಸರ್ವದುರ್ಗಾಣಿಮತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ತರಿಷ್ಯಸಿ
ಅಥ ಚೇತ್ಸಮಹಂಕಾರಾನ್ನ ಶ್ರೋಷ್ಯಸಿ ವಿನಂಕ್ಷ್ಯಸಿ

ನನ್ನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವಿಟ್ಟಮೇಲೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಷ್ಟಗಳೆಂಬ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನೂ ನನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗುವೆ. ಆದರೆ [ನೀನು] ಅಹಂಕಾರವರನಾಗಿ ನನ್ನ [ಮಾತನ್ನು] ಕೇಳದಿದ್ದರೆ ನಾಶವನ್ನೊದ್ದುವೆ. ೫೮

ಯದಹಂಕಾರಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ನ ಯೋತ್ಸ್ಯ ಇತಿ ಮನ್ಯಸೇ
ಮಿಹೈಷ ವ್ಯವಸಾಯಸ್ತೇ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ತಾಂ ನಿಯೋಕ್ಯತಿ

ನೀನು ಅಹಂಕಾರವಶನಾಗಿ ' ನಾನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ' ಎಂದು ಎಣಿಸಿದರೆ, ಈ ನಿನ್ನ ನಿಶ್ಚಯವು ಮಿಥ್ಯವಾದುದು. ನಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವವೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಆ ಕಡೆಗೆ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಸೆಳೆದೊಯ್ಯುವುದು.

೫೯

ಸ್ವಭಾವಜೇನ ಕೌಂತೇಯ ನಬದ್ಧಃ ಸ್ತೇನ ಕರ್ಮಣಾ
ಕರ್ತುಂ ನೇಚ್ಛಸಿ ಯಸ್ಮೋಹಾತ್ಮರಿಸ್ಯಸ್ಯವಶೋಪಿ ತತ್

ಹೇ ಕೌಂತೇಯ, ಸ್ವಭಾವಜನ್ಯವಾದ ನಿನ್ನ ಕರ್ಮದಿಂದ ಬದ್ಧನಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ನೀನು ಯಾವದನ್ನು ಮೋಹವಶನಾಗಿ ಮಾಡಲೆಳಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಅದನ್ನು ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ಮಾಡುವೆ. ೬೦

ಈಶ್ವರಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಹೃದ್ಯೇಶೇರ್ಜುನ ತಿಸ್ಮತಿ
ಭ್ರಾಮಯನ್ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಯಂತ್ರಾರೂಢಾನಿ ಮಾಯಯಾ

ಎಲೈ ಅರ್ಜುನನೇ, ಈಶ್ವರನು ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಮಾಯೆಯ ಬಲದಿಂದ ಕುಂಬಾರನ ಚಕ್ರದ ಮೇಲಿರುವ ಗಡಿಗೆಯಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಸುತ್ತ ಸುತ್ತುಲೂ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ೬೧

ತನೋವ ಶರಣಂ ಗಚ್ಛ ಸರ್ವಭುವೇನ ಭಾರತ
ತತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ಪರಾಂ ಶಾಂತಿಂ ಸ್ಥಾನಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸಿ ಶಾಶ್ವತಂ

ಹೇ ಭಾರತ, ನೀನು ಸರ್ವಭುವದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಶರಣು ಹೊಗು. ಅವನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಪರಮಶಾಂತಿಮಯವಾದ ಅಮರ ಪದವನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ. ೬೨

ಇತಿ ತೇ ಜ್ಞಾನಮಾಖ್ಯಾತಂ ಗುಹ್ಯಾದ್ಗುಹ್ಯತರಂ ಮಯಾ
ವಿಮೃಶ್ಯೈತದಶೇಷೇಣ ಯಥೇಚ್ಛಸಿ ತಥಾ ಕುರು

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಗೂಢವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸಿರುವೆನು. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ ನಿನಗೆ ಸರಿದೋರಿದಂತೆ ಮಾಡು. ೬೩

ಸರ್ವಗುಹ್ಯತಮಂ ಭೂಯಃ ಶೃಣು ಮೇ ಪರಮಂ ನಚಃ
ಇಷ್ಟೋಸಿ ಮೇ ದೃಢಮಿತಿ ತತೋ ವಕ್ತ್ವಾಮಿ ತೇ ಹಿತಂ

ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಗುಢವಾದ ನನ್ನ ಪರಮ ವಚನವನ್ನು
ಕೇಳು. ನೀನು ನನಗೆ ಬಹು ಪ್ರಿಯನಾದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ನಿನ್ನ ಹಿತ
[ದ ವಿಷಯ] ವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ೬೪

ಮನ್ಮನಾ ಭವ ಮಧ್ಯಕ್ಷೋ ಮದ್ಯಾಜೀ ಮಾಂ ನಮಸ್ಕುರು
ಮಾಮೇವೈಷ್ಯಸಿ ಸತ್ಯಂ ತೇ ಪ್ರತಿಜಾನೇ ಪ್ರಿಯೋಸಿ ಮೇ

ನನ್ನೊಡನೆ ಸೇರಿದವನಾಗು, ನನ್ನ ಭಕ್ತನಾಗು, ನನಗೋ
ಸ್ಕರ ಯಜ್ಞ ಮಾಡು, ನನಗೆ ವಂದನೆಮಾಡು. ನೀನು ನನ್ನನ್ನೇ
ಪಡೆಯುವೆ, ಇದು ನನ್ನ ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞೆ. ನೀನು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯನು. ೬೫

ಸರ್ವಧರ್ಮಾನ್ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ಮಾಮೇಕಂ ಶರಣಂ ವ್ರಜ
ಅಹಂ ತ್ವಾ ಸರ್ವಪಾಪೇಭ್ಯೋ ಮೋಕ್ಷಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಮಾ ಶುಚಃ

ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ನನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನೇ ಶರಣು
ಹೊಗು. ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪಗಳಿಂದಲೂ ಮುಕ್ತನ
ನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು. ಶೋಕಿಸಬೇಡ. ೬೬

ಇದಂ ತೇ ನಾತಪಸ್ವಾಯ ನಾಭಕ್ತಾಯ ಕದಾಚನ
ನ ಚಾಶುಕ್ರೂಷವೇ ವಾಚ್ಯಂ ನ ಚ ಮಾಂ ಯೋಭ್ಯಸೂಯತಿ

ಯಾರು ತಪಸ್ವಿಯಲ್ಲವೋ, ಯಾರು ಭಕ್ತನಲ್ಲವೋ, ಯಾರು
ಕೇಳಬಯಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಮತ್ತು ಯಾರು ನನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸು
ತ್ತಾನೋ, ಅವನಿಗೆ ಈ (ಜ್ಞಾನವನ್ನು) ನೀನು ಎಂದಿಗೂ ಹೇಳ
ಕೂಡದು. ೬೭

ಯ ಇದಂ ಪರಮಂ ಗುಹ್ಯಂ ಮಧ್ಯಕ್ಷೇಷ್ಟ ಭಿಧಾಸ್ಯತಿ
ಭಕ್ತಿಂ ಮಯಿ ಪರಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಮಾಮೇವೈಷ್ಯತ್ಯಸಂಶಯಃ

ಪರಂತು ಈ ಪರಮಗೂಢಜ್ಞಾನವನ್ನು ನನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ
ಕೊಡುವವನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪರಮಭಕ್ತಿಗೈವುದರಿಂದ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ
ನನ್ನನ್ನೇ ಪಡೆಯುವನು. ೬೮

ನ ಚ ತಸ್ಮಾನ್ನನುಷ್ಯೇಷು ಕಶ್ಚಿನ್ನೇ ಪ್ರಿಯಕೃತ್ತಮಃ
ಭವಿತಾ ನ ಚ ಮೇ ತಸ್ಮಾದನ್ಯಃ ಪ್ರಿಯತರೋ ಭುವಿ

ಅವನಿಗಿಂತ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಯಾವನೂ ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯ
ಸೇವಕನಲ್ಲ ಮತ್ತು ಈ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅವನಿಗಿಂತ ಯಾವನೂ
ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯನಾಗಿರುವವನೂ ಇಲ್ಲ. ೬೯

ಅಧ್ಯೇಷ್ಯತೇ ಚ ಯ ಇಮಂ ಧರ್ಮ್ಯಂ ಸಂವಾದಮಾವಯೋಃ
ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞೇನ ತೇನಾಹಮಿಷ್ಟಃ ಸ್ಯಾಮಿತಿ ಮೇ ಮತಃ

ನಮ್ಮ ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂವಾದವನ್ನು ಯಾರು ಅಭ್ಯಾಸ
ಮಾಡುವನೋ ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ಭಜಿಸು
ವನೆಂಬುದು ನನ್ನ ಮತ. ೭೦

ಶ್ರದ್ಧಾವಾನನಸೂಯಶ್ಚ ಶೃಣುಯಾದಪಿ ಯೋ ನರಃ
ಸೋಪಿ ಮುಕ್ತಃ ಶುಭಾಂಶ್ಲೋಕಾನ್ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾತ್ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಣಾಂ

ಮತ್ತು ದ್ವೇಷರಹಿತನಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧಾವೂರ್ವಕನಾಗಿ [ಇದನ್ನು]
ಕೇವಲ ಕೇಳುವ ಮನುಷ್ಯನು ಕೂಡ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಪುಣ್ಯವಂತರು
ವಾಸಿಸುವ ಶುಭಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ ೭೧

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಇದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಭವ
ಮಾಡಿರುವವನು ಮಾತ್ರವೇ ಇದನ್ನು ಎರಡನೆಯವನಿಗೆ ಕೊಡಬಲ್ಲನು. ಈ
ಎರಡು ಪದಗಳು ಶುದ್ಧ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅರ್ಥಸಹಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿ
ಬಿಡುವವರನ್ನು ಕುರಿತವುಗಳಲ್ಲ.

ಕಚ್ಚಿದೇತಚ್ಚ್ಛ್ರೇತಂ ಪಾರ್ಥ ತ್ವಯೈಕಾಗ್ರೇಣ ಚೇತಸಾ
ಕಚ್ಚಿದಜ್ಞಾನಸಂಮೋಹಃ ಪ್ರಣಷ್ಟಸ್ತೇ ಧನಂಜಯ

ಎಲೈ ಪಾರ್ಥನೆ, ಇದನ್ನು ನೀನು ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಕೇಳಿದೆಯೋ? ಹೇ ಧನಂಜಯ, ಈ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಿನಗುಂಟಾಗಿದ್ದ ಮೋಹವು ನಷ್ಟವಾಯಿತೋ? ೭೨

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ—

ನಷ್ಟೋಮೋಹಃ ಸ್ಥೂತಿರ್ಲಬ್ಧ್ವಾ ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾನ್ಮಯಾಚ್ಯುತ
ಸ್ತಿತೋಸ್ತಿ ಗತಸಂದೇಹಃ ಕರಿಷ್ಯೇ ವಚನಂ ತವ

ಅರ್ಜುನನಿಂದನು—

ಹೇ ಅಚ್ಯುತ, ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಮೋಹವು ಕಳೆದು ಹೋಯಿತು. ನನಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯು ಬಂದಿತು. ಸಂದೇಹವು ಸಮಾಧಾನವಾದುದರಿಂದ ನಾನು ಸ್ವಸ್ಥನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡುವೆನು. ೭೩

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ—

ಇತ್ಯಹಂ ವಾಸುದೇವಸ್ಯ ಪಾರ್ಥಸ್ಯ ಚ ಮಹಾತ್ಮನಃ
ಸಂವಾದಮಿಮುಕ್ಶುಷಮದ್ಭುತಂ ರೋಮಹರ್ಷಣಮ್

ಸಂಜಯನು ಹೇಳಿದನು—

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವಾಸುದೇವನ ಮತ್ತು ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಅರ್ಜುನನ [ಮಧ್ಯೆ ನಡೆದ] ಈ ರೋಮಾಂಚವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಇಂತಹ ಅದ್ಭುತ ಸಂವಾದವನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿದೆನು. ೭೪

ವ್ಯಾಸಪ್ರಸಾದಾಚ್ಚಿತ್ತವಾಸೇತದ್ಗುಹ್ಯಮಹಂ ಪರಂ
ಯೋಗಂ ಯೋಗೇಶ್ವರಾಕ್ಷೃಷ್ಣಾತ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಥಯತಃ ಸ್ವಯಂ

ವ್ಯಾಸರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಯೋಗೇಶ್ವರ ಕೃಷ್ಣನ ಶುಭಮುಖದಿಂದ ನಾನು ಈ ಗೂಢವಾದ ಪರಮಯೋಗವನ್ನು ಕೇಳಿದೆನು. ೭೫

ರಾಜನ್ಯಂಸ್ಕೃತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತ್ಯ ಸಂವಾದಮಿಮುಮದ್ಭುತಂ
ಕೇಶವಾರ್ಜುನಯೋಃ ಪುಣ್ಯಂ ಹೃಷ್ಯಾಮಿ ಚ ಮುಹುರ್ಮುಹುಃ

ಎಲೈ ರಾಜನೆ ಕೇಶವ ಮತ್ತು ಅರ್ಜುನರ ಈ ಅದ್ಭುತ ಮತ್ತು ಪವಿತ್ರ ಸಂವಾದವನ್ನು ನೆನೆದು ನೆನೆದು ನಾನು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಆನಂದಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆನು.

೭೬

ತಚ್ಚ ಸಂಸ್ಕೃತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತ್ಯ ರೂಪಮತ್ಯ ದ್ಭುತಂ ಹರೇಃ
ವಿಸ್ತಯೋ ಮೇ ಮಹಾನ್ ರಾಜನ್ ಹೃಷ್ಯಾಮಿ ಚ ಪುನಃಪುನಃ

ಎಲೈ ರಾಜನೆ, ಹರಿಯ ಆ ಅದ್ಭುತರೂಪವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಸ್ಮರಿಸಿ ನಾನು ಅಚ್ಚರಿಗೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತು ಪುನಃ ಪುನಃ ಆನಂದಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

೭೭

ಯತ್ರ ಯೋಗೇಶ್ವರಃ ಕೃಷ್ಣೋ ಯತ್ರ ಪಾರ್ಥೋ ಧನುರ್ಧರಃ
ತತ್ರ ಶ್ರೀರ್ವಿಜಯೋ ಭೂತಿಧ್ರುವಾ ನೀತಿರ್ಮತಿರ್ಮಮ

ಎಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರ ಕೃಷ್ಣನಿರುವನೋ, ಎಲ್ಲಿ ಧನುರ್ಧಾರಿ ಯಾದ ಪಾರ್ಥನಿರುವನೋ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಿರಿಯುಂಟು, ವಿಜಯವುಂಟು, ವೈಭವವುಂಟು, ಮತ್ತು ಅವಿಚಲವಾದ ನೀತಿಯುಂಟೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

೭೮

ಟಿಪ್ಪಣಿ—ಯೋಗೇಶ್ವರ ಕೃಷ್ಣನೆಂದರೆ ಅನುಭವಸಿದ್ಧವಾದ ಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ ಮತ್ತು ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾದ ಅರ್ಜುನನೆಂದರೆ ತದನುಸಾರವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯೆಂದರ್ಥ. ಇವೆರಡೂ ಕೂಡಿರುವ ಕಡೆ ಸಂಜಯನು ಹೇಳಿರುವದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮವುಂಟಾಗಬಲ್ಲದು ?

ಓಂ ತತ್ಸತ್

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಂತರ್ಗತ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದ ಸಂನ್ಯಾಸಯೋಗವೆಂಬ ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಓಂ ಶಾಂತಿಃ

ಭಗವದ್ಗೀತಾ ಅಥವಾ ಅನಾಸಕ್ತಿಯೋಗ

ನಾನು ಗೀತೆಯನ್ನೋದುತ್ತಾ, ಮನನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ನುಸರಿಸುತ್ತಾ ಇಂದಿಗೆ ನಾಲ್ಕುತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಆಯಿತು. ಇದನ್ನು ನಾನು ಯಾವ ರೀತಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವೆನೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಗುಜರಾತಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು [ನನ್ನ] ಮಿತ್ರರು ಇಚ್ಛಿಸಿಟ್ಟರು. ನಾನು ಅದನ್ನು [ಗೀತೆಯನ್ನು] ಅನುವಾದಿಸಿದೆನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಲು ನನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡತೊಡಗಿದರೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು; ಆಚರಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಷ್ಟು ಇಷ್ಟು ಇದೆಯೆಂದು ಎಣಿಸಬಹುದು. ಈ ಅನುವಾದವು ಈಗ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ಗೀತೆಯ ಅನುವಾದ]ಗಳೊಡನೆ ಸಂಸ್ಕೃತ [ಮೂಲ]ವೂ ಇರುತ್ತದೆ—ಇದರಲ್ಲಿ ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದೂ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಅರಿತರೇನೋ ನನಗೆ ಸಂತೋಷ[ವೇ]. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಎಂದಿಗೂ ಎಲ್ಲರೂ ಕಲಿಯುವಂತಹುದಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬಹು ಅಗ್ಗವಾದ ಸಂಸ್ಕರಣಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಅದುದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಗಾತ್ರವನ್ನೂ ಬೆಲೆಯನ್ನೂ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾಯಿತು. [ಇದರಲ್ಲಿ] ೧೯ ಪುಟದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯೂ ೧೮೭ ಪುಟಗಳ ಭಾಷಾಂತರವೂ ಇದೆ. ಕಿಸೆಯಲ್ಲಿಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ೧೦,೦೦೦ ಪ್ರತಿಗಳು ಅಚ್ಚಾಗುವೆ ಇದರ ಬೆಲೆಯು ಎರಡಾಣೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಗುಜರಾತಿಯೂ ಈ ಗೀತೆಯನ್ನೋದಲಿ, ವಿಚಾರಮಾಡಲಿ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ನುಸರಿಸಲಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ನನಗೆ ಆಸೆಯಿದೆ. ಇದನ್ನು [ಈ ಗೀತೆಯ ಅನುವಾದವನ್ನು] ವಿಚಾರಮಾಡಲು ಸಹಜ ಉಪಾಯವೇನೆಂಬರೆ, ಸಂಸ್ಕೃತ

[ಮೂಲ]ದ ಮೇಲೆ ಗಮನವಿಡದೆಯೇ ಅದರೊಳಗಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಡುವದು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಸರಿಮಾಡುವದು. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಗೀತೆಯು ಸ್ವಜನರು-ಇತರರು ಎಂಬ ಭೇದವನ್ನಿಡದೆ ದುಷ್ಟರ ಸಂಹಾರವನ್ನು ಮಾಡುವದನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡುವವರು ತಮ್ಮ ದುಷ್ಟರಾದ ತಂದೆತಾಯಿಗಳನ್ನೋ ಇತರ ಪ್ರಿಯ ಜನರನ್ನೋ ಸಂಹಾರ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬೇಕು. ಆದರೆ ಅವರು ಹೀಗಂತು ಮಾಡಲಾರರು. ಸಂಹರಿಸುವ ವಿಷಯವು ಬಂದ ಕಡೆ ಇನ್ನಾವದೋ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಸಂಹಾರವಿರುವ ಸಂಭವವುಂಟೆಂದು ಸಹಜವಾಗಿ ಓದುವವರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುವುದು. ಸ್ವಜನರು-ಇತರರು ಎಂಬ ಭೇದವನ್ನಿಡಕೂಡದೆಂಬ ವಿಷಯವು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಳೆ ಹಾಳೆಯಲ್ಲಿಯೂ [ಕಾಣ] ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಆಗಬಲ್ಲದೆಂತು? ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಯೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮಾಡುತ್ತಾ ನಾವು ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತೇವೆ—ಅನಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಗೀತೆಯ ಧ್ವನಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅರ್ಜುನನ ಮುಂದೆ ಸ್ವಜನ-ಪರಜನ ಜಗಳವು ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಭೇದವು ಮಿಥ್ಯವಾದುದು, ಹಾನಿಕಾರಕವಾದುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಗೀತೆಯು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಗೀತೆಗೆ ನಾನು ಅನಾಸಕ್ತಿಯೋಗವೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಇದು ಏನು, ಇದನ್ನು ಕಲಿಯಲಾಗುವದೆಂತು, ಅನಾಸಕ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾವುವು; ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪುಸ್ತಕದೊಳಗಿಂದ ಕಲಿಯಲಿಚ್ಛಿಸುವವರು ಕಲಿಯಬಲ್ಲರು. ಗೀತೆಯನ್ನನುಸರಿಸುತ್ತಾ ನಾನು ಈ ಯುದ್ಧವನ್ನಾರಂಭಿಸದೆ ಇರಲಾಗ

೧ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸಮುದ್ರದ ತೀರದಲ್ಲಿರುವ ದಾಂಡಿ ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪಿನ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಭಂಗಗೊಳಿಸಲೋಸುಗ ತಮ್ಮ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಾಶ್ರಮದಿಂದ ೧೯೩೦ನೇ ಮಾರ್ಚ್ ೧೨ರಲ್ಲಿ ವಿಜಯಯಾತ್ರೆ ಹೊರಟು ಭಾರತದ ಸ್ವರಾಜ್ಯಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಧಾರಣದಲ್ಲಿರುವ ಉಪ್ಪಿನ

ಲಿಲ್ಲ. ಮಿತ್ರರೊಬ್ಬರು ತಾರು ಕಳಿಸಿರುವಂತೆ ಇದು ಧರ್ಮಯುಧ್ಧ. ಮತ್ತು ಅದರ ಕಡೆಯ ತೀರ್ಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಹೊರಬಿದ್ದಿರುವದು ನನಗೊಂದು ಶುಭ ಶಕುನ. ಈ ಲೇಖನವು ಅನಾಸಕ್ತಿಯೋಗದ ಗುಜರಾತೀ ಸಂಸ್ಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅದರ ಹಿಂದೀ ಅನುವಾದವೇ ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ.

ಮೋಹನದಾಸ ಕರ್ಮಚಂದ ಗಾಂಧೀ

ಕೋರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕರಾಡವೆಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ತಂಗಿರುವಾಗ ಮೇ. ೫ರಲ್ಲಿ ಅವರ ದಸ್ತಗಿರಿಯಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಪುನಃ ಯರವಾಡಾ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕೈದಿಗಳಾದರು. ಗುಜರಾತಿ ಅನಾಸಕ್ತಿಯೋಗವು ಅವರ ದಸ್ತಗಿರಿಯಾಗುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು.

آخری درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ یومیہ دیرانہ لیا جائے گا۔

مکتب خانہ

۱۹۰۷ء
۱۹۰۸ء
۱۹۰۹ء

- ۱۔ اراکین مجلس میں جو اس وقت تھے ان میں سے ایک شخص نے مکتب خانہ کے لئے ایک زمین خریدی اور اس پر ایک عمارت بنوائی۔
- ۲۔ اس وقت مکتب خانہ کے لئے ایک زمین خریدی گئی تھی اور اس پر ایک عمارت بنوائی گئی تھی۔
- ۳۔ اس وقت مکتب خانہ کے لئے ایک زمین خریدی گئی تھی اور اس پر ایک عمارت بنوائی گئی تھی۔
- ۴۔ اس وقت مکتب خانہ کے لئے ایک زمین خریدی گئی تھی اور اس پر ایک عمارت بنوائی گئی تھی۔
- ۵۔ اس وقت مکتب خانہ کے لئے ایک زمین خریدی گئی تھی اور اس پر ایک عمارت بنوائی گئی تھی۔
- ۶۔ اس وقت مکتب خانہ کے لئے ایک زمین خریدی گئی تھی اور اس پر ایک عمارت بنوائی گئی تھی۔
- ۷۔ اس وقت مکتب خانہ کے لئے ایک زمین خریدی گئی تھی اور اس پر ایک عمارت بنوائی گئی تھی۔
- ۸۔ اس وقت مکتب خانہ کے لئے ایک زمین خریدی گئی تھی اور اس پر ایک عمارت بنوائی گئی تھی۔
- ۹۔ اس وقت مکتب خانہ کے لئے ایک زمین خریدی گئی تھی اور اس پر ایک عمارت بنوائی گئی تھی۔
- ۱۰۔ اس وقت مکتب خانہ کے لئے ایک زمین خریدی گئی تھی اور اس پر ایک عمارت بنوائی گئی تھی۔

۱۹۰۷ء

۱۹۰۸ء

۱۹۰۹ء

